

ปรัชญาการศึกษาไทยใน **ศตวรรษที่ 21**

ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) คนไทย

ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation)

ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm)

ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม (Transformation of Culture)

ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation)

รายงานการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่

ศตวรรษที่ 21

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

โทร. 0 2668 7123 ต่อ 2417 โทรสาร 0 2243 2787

www.onec.go.th

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 9/2557

ISBN 978-616-270-072-9

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานการวิจัย
แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

370.593 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส. 691 ร รายงานการวิจัย “แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อม
สู่ศตวรรษที่ 21” กรุงเทพฯ : สกศ., 2557
239 หน้า
ISBN : 978-616-270-072-9
1. การพัฒนาการศึกษา 2. การศึกษาในศตวรรษที่ 21
3. การเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 4. นโยบายการศึกษา 5. ชื่อเรื่อง

รายงานการวิจัย “แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อม สู่ศตวรรษที่ 21”

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 9/2557
พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2557 จำนวน 1,000 เล่ม
ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ถนนสุขุวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0-2668-7123 ต่อ 2417
โทรสาร 0-2243-2787
Web Site: www.onec.go.th
ผู้พิมพ์ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
90/6 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 34/1
ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงอรุณอมรินทร์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทร. 0-2424-3249, 0-2424-3252
โทรสาร 0-2424-3249, 0-2424-3252

คำนำ

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันคือ พลวัตการเปลี่ยนแปลงในโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สังคม สิ่งแวดล้อม และการเป็นโลกดิจิทัลที่สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลกมีการส่งผ่านข้อมูลและเชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็ว ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความมั่นคง และการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาจึงต้องมีการออกแบบเพื่อเพิ่มความสามารถของมนุษย์สำหรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยกำหนดเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาและกลไกการขับเคลื่อนที่ชัดเจน เพื่อให้การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริม ปลูกฝัง ความคิด ความรู้ ทัศนคติ และทักษะแก่ประชาชนในสังคมโดยรวม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระยะยาว

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดเตรียมการศึกษาของประเทศให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน เป็นแนวทางในการสร้างความชัดเจนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาไทยในโลกศตวรรษที่ 21 โดยได้รับความร่วมมือจากสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ และคณะ เป็นผู้ดำเนินการศึกษาวิจัย

งานวิจัยดังกล่าวเป็นการนำเสนอและวิเคราะห์สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาในโลกศตวรรษที่ 21 ที่นำมาสู่ข้อเสนอปรัชญาด้านการศึกษาไทย เป้าประสงค์ของการศึกษาไทย ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาไทย ในการบรรลุเป้าประสงค์หลักภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลก และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย รวมทั้งกลไกการขับเคลื่อนสู่ภาคปฏิบัติ ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พิจารณาเห็นว่าโครงการวิจัยและผลการศึกษา ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษาและภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เป็นส่วน สนับสนุนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ จึงได้จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงาน ทางการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่วไป นำไปใช้ประโยชน์ พร้อมนี้ ขอขอบคุณ ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ และคณะ ที่ดำเนินการศึกษาวิจัยได้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งทำให้รายงานการวิจัย มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑
งอกคก นรีเพ็ญ

(นางรัตนา ศรีเหรัญ)

รองเลขาธิการสภาการศึกษา รักษาราชการแทน

เลขาธิการสภาการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะวิจัย ขอขอบคุณสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้การสนับสนุนการวิจัย และคณะวิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา ประธานกรรมการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คุณมีชัย วีระไวทยะ นายกสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้บริหารสูงสุด โรงเรียนสัตยาไส ศาสตราจารย์ศรีราชา เจริญพานิช ผู้ตรวจการแผ่นดิน ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช คุณทอง โชติสรยุทธ์ รองศาสตราจารย์ลัดดา ภูเกียรติ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ อาจารย์วรวิทย์ กุลจิรกาญจน์ คุณอิสเตอร์ เรโอต์ รวมทั้งผู้เข้าร่วมประชุม ระดมความคิดเห็นและการสัมมนาทุกท่าน

นอกจากนี้ คณะวิจัยขอขอบคุณ ดร.รัตนา ศรีเหรัญ รองเลขาธิการสภาการศึกษา ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา ศาสตราจารย์มณีรัตน์ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา รองศาสตราจารย์ ดร.สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ ดร.รุ่งเรือง สุขาภิรมย์ ดร.นงราม เศรษฐพานิช และ ดร.กมล รอดคล้าย รองเลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ให้คำปรึกษา คำวิจารณ์ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ในการวิจัยและการจัดทำรายงานการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หากรายงานวิจัยฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด คณะวิจัยขออภัยและขออภัย มา ณ ที่นี้ด้วย

บทสรุปผู้บริหาร

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมือง และสังคมโดยรวมของทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันก็คือพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยการเปลี่ยนผ่าน เช่น การปฏิวัติ Arab Spring ผ่านการใช้เทคโนโลยี Social Media การก้าวขึ้นมาทางเศรษฐกิจของเอเชีย หรือภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง เป็นต้น คนในโลกยุคใหม่ท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่านเหล่านี้ หากสังคมหรือพลเมืองขาดความพร้อมในการก้าวผ่านก็จะทำให้ประเทศไม่สามารถเดินต่อไปได้จนเสี่ยงกับการเป็นรัฐที่ล้มเหลว ประเทศไทยก็จำเป็นต้องก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เช่นกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมคนไทย เพื่อการนำพาสังคมและประเทศไปสู่โลกที่ 1 จึงเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อ (Critical Point) ของชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีประเทศไทยยังคงขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผลสุทธิของระบบ หรือปลายทางที่การศึกษาต้องพัฒนาและเสริมสร้างให้พลเมืองและสังคมสามารถอยู่ได้อย่างภาคภูมิใจ แต่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากแต่ต้องมีกลไกการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริง โดยการดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พื้นฐานปรัชญาการศึกษาไทย รวมถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยความเข้าใจเหล่านี้ควรเป็นความรู้พื้นฐานที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยบุคคลในวงการศึกษาไทย ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน トラบไปจนถึงตัวผู้เรียนเองจะต้องมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้บางส่วน

อาจไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทีละน้อย (Incremental Change) แต่อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนถึงรากฐานแนวคิด (Paradigm Shift/Fundamental Change) ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของภาคส่วนจึงเป็นอีกปัจจัยในการเปลี่ยนรูปครั้งนี้

การปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทย จึงไม่อาจพิจารณาแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจภาพรวมของระบบอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและกระบวนการผลักดันให้ทุกองค์ประกอบของระบบสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นรูปธรรม หรือกล่าวโดยสรุปคือ “ประเทศไทยต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์หลัก (Objective Function) ที่ระบุเป้าหมายของการศึกษาอย่างชัดเจนว่าจะทำไปเพื่ออะไร และเป็นความเข้าใจร่วมของทุกภาคส่วนของการศึกษา รวมทั้งยกให้การศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และจัดทำแนวปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Agenda) ซึ่งประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (Strategies) ที่สามารถแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติ (Implementation) ได้อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมใช้งานได้ทันที”

ดังนั้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเห็นควรให้มีการจัดทำโครงการวิจัย เรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดเตรียมแผนการศึกษาของประเทศให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน มีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เห็นทิศทางการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศในทิศทางเดียวกัน มองเห็นความเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21
- 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

1.3 เป้าหมายผลผลิตของโครงการ

- 1) รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ ที่ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

2) รายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบที่กระชับเข้าใจง่าย

สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย

สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย

บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่

1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) ที่สำคัญ คือ พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21

สิ่งที่โลกจะเปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 กระแส ได้แก่ (1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษแห่งอเมริกา (American Century) สู่ศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) (2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่งสู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้งธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และ (3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชนสู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาธิปไตย

นอกจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว แรงขับเคลื่อนที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่มีความสำคัญมากเช่นกัน คือ แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค และบริบทประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) ตลอดจนยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค (Regional Forces)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้นโดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยมาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชียตะวันออก (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP)

3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) และยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญ คือ เรื่องความเหลื่อมล้ำ กับดักประเทศรายได้ปานกลาง วิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน สำหรับเรื่องทิศทาง

ยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยให้น้ำหนักความสำคัญ เรื่องการพัฒนาการศึกษาเป็นหนึ่งในรายละเอียดยุทธศาสตร์ ซึ่งในปัจจุบันมีความท้าทายเรื่อง การนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

ภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย

เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

เป้าประสงค์ของการพัฒนาสังคมไทยประกอบด้วย 4 ด้าน คือ สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) สังคมที่สามารถ (Productive Society) สังคมที่เป็นธรรม (Just Society) และสังคมคุณธรรม (Moral Society)

การกำหนดภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์นี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพที่พึงประสงค์ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยเป็น **ประเทศที่มีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Nation)** ทั้งในระดับบุคคล สังคม และระดับประเทศ ในระดับบุคคลประชาชนมี สุขภาวะที่ดีทั้งมิติทางกาย จิต สังคมและปัญญา มีศีลธรรมอันดีงาม ในระดับสังคมมีบรรยากาศ แห่งความอบอุ่น ชุมชนพึ่งตนเองได้ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งมั่นคง และในระดับประเทศเราจะก้าวไปสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่งที่เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการ ประเทศที่มีธรรมาภิบาลสามารถอยู่ร่วมกับนานาประชาชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ

ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

1. **ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity)** คนไทย จากเดิมแต่ละคนมีสถานะเป็นแค่เพียง พลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai)
2. **ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation)** จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโต ทางเศรษฐกิจ (People for Growth) ไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโตเพื่อรองรับศักยภาพของ ผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้
3. **ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm)** จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature)
4. **ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม (Transformation of Culture)** จากการเป็นสังคมที่ คนมุ่งมั่นแข่งขันฟาดฟันต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-Driven) เป็นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative-Culture)

5. **ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation)** นอกจากการมุ่งไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Country) ยังต้องคำนึงถึงประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างเกียรติภูมิในความเป็นชาติ (Dignity of Nation)

เป้าประสงค์ของการศึกษาไทย

เป้าประสงค์ของการศึกษาไทย (Goal of Education) ในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ คือ **“การศึกษาไทยช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)”**

เป้าประสงค์หลักของการศึกษาในระดับมหภาค ที่เป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา ซึ่งก็คือ “ผลลัพธ์ของระบบการศึกษา” (Education Output) ประกอบไปด้วย 5 เป้าประสงค์หลัก คือ (1) การเข้าถึง (Access) (2) ความเท่าเทียม (Equity) (3) คุณภาพ (Quality) (4) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และ (5) ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) ทั้งนี้ เป้าหมายของการศึกษาไทยในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้าประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ **เรื่องคุณภาพการศึกษา** รวมไปถึงการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง

ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลักภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกดังที่ได้กล่าวข้างต้น ย่อมจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการบรรลุเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาไทย ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงและเท่าเทียม ประสิทธิภาพ และปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นประเทศไทยต้องก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสม และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงขับเคลื่อนในระดับต่าง ๆ นำมาซึ่งประเด็นท้าทายของระบบการศึกษาที่จำเป็นต้องสามารถตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ให้ได้ ทั้งในระดับมหภาคด้านการวางแผนกำลังคน และระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทย ได้แก่

ระดับมหภาค

- การยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหนุนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมของประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness) นำประเทศก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-Income Trap) ขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล คนไทยและสังคมไทยอยู่อย่างมีความสุข และมีการกินดีอยู่ดี (Well-being Nation)

- การสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ปฏิรูปสังคม ขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ระดับปัจเจก

- การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตที่พร้อม มีความแข็งแกร่งในสมรรถนะหลัก สอดรับศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน มิใช่การมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการสอบเพื่อคะแนนอย่างเดียวอีกต่อไป

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

บทเรียนจากประสบการณ์ต่างประเทศ

นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา

- สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นการสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการเพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้ตอบสนองต่อสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีประสิทธิภาพ เท่าเทียม และสมดุล

- สร้างพลเมืองคุณภาพ คนที่สมบูรณ์ทุกด้าน ช่วยให้พบความสามารถของตน รับรู้ศักยภาพ และใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต

- รูปแบบการบริหารจัดการ สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ เน้นการบริหารการศึกษาด้วยท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนกลางเป็นผู้วางเป้าหมายและแนวทาง และให้อิสระกับสถานศึกษา เน้นการมีส่วนร่วม

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้

- **การจัดการเรียนการสอน** ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจรและเท่าเทียม ให้อิสระแก่ครูในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล

- **ครู** ครูเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาในหลายประเทศ จุดเน้นคือการสร้างครูคุณภาพสูงและเป็นเลิศ มีการคัดเลือกผู้ที่จะประกอบอาชีพครูอย่างเข้มข้น บ่มเพาะทักษะอาชีพครู มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาตนเอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วางระบบพัฒนาอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกย่องมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า

- **หลักสูตร** โครงสร้างหลักสูตรมีความเข้มข้น มีมาตรฐาน แต่ให้โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบ เน้นการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-based and Holistic Learning) โรงเรียนและครูมีอิสระในการกำหนดวิธีการเรียนการสอน

- **การประเมิน** ไม่มีระบบประเมินด้วยข้อสอบกลาง (National Test) หรือมีสอบวัดผลมาตรฐานน้อยครั้งหรือครั้งเดียวเมื่อจบมัธยมศึกษาตอนปลาย หันมาเน้นการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment)

- **เทคโนโลยีสารสนเทศ ICT** เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่เนื้อหาสาระ (Content) สอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละวัย

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะประกอบไปด้วยแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญทั้งการ “ซ่อม” และการ “สร้าง” ควบคู่กันไป เพื่อเป็นการปรับแต่ง ซ่อมแซมกลไกการศึกษาเดิมให้ดียิ่งขึ้น และสร้างเสริมกลไกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองพลวัตการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงสร้างพลังของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพื่อก้าวสู่การสร้างสังคมแห่งปัญญาการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของไทยในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนและสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

ซ่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ

โดยมีแนวนโยบายที่สำคัญคือ ในส่วนของระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน และพัฒนาเสริมศักยภาพครูประจำการ

2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยเน้นการเชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีหลักสูตรแกนเพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ให้อิสระและยืดหยุ่นแก่โรงเรียนและครู ในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

3. ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment)

เพื่อบ่มเพาะทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” ดังนั้นต้องเน้นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในห้องเรียน ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) และให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) เพื่อกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการเรียนรู้ ควรมีการประเมินประสิทธิผลของครูโดยใช้ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยมีการเปรียบเทียบกับมาตรฐาน

4. ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System)

จัดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย มีความอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน เพื่อลดการรวมศูนย์ และลดภาระของภาครัฐ ส่งเสริมความมีอิสระของสถานศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรภายในโรงเรียน ส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาต่างๆ ควรมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และความพร้อมของบุคลากร

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่เห็นแต่วิชาการ

สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง ค้นหาแรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ เปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆ ในสังคมหรือชุมชน มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

- **ต้องมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) และสร้างผู้นำ (Leadership)** เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปสังคม สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก บูรณาการเรียนรู้

- ควรปรับปรุงแก้ไขโดยการกำหนดวิสัยทัศน์และพิมพ์เขียว (Vision and Blueprint) ด้านการศึกษาระยะยาวของประเทศไทย เนื่องจากที่ผ่านมา มีข้อจำกัดจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการศึกษา

- จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังควรมีการบูรณาการร่วมกันและการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ เช่น ภาคธุรกิจ ตลาดแรงงาน ชุมชน สังคม

- ควรมีการปฏิรูปภาคสังคม การให้องค์ความรู้ ให้การศึกษาผู้ปกครอง ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ปกครองในด้านการศึกษาและการเลี้ยงดู ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- **ขยายผลจุดสว่าง (Bright Spot) ที่เป็นโรงเรียนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ** ขยายให้เกิดการปฏิบัติจริงในวงกว้าง

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในวงกว้าง ด้วยวิธีต่าง ๆ อาทิ พัฒนาเครื่องมือทางการเงิน เพื่อให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรทุนจากชุมชน/สังคม เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษา

- ยกกระดับคุณภาพการศึกษาและขยายการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพดีด้วยเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ

- ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อเชื่อมต่อเนื้อหาที่ดี (Good Content) สู่คนหมู่มาก และก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อสร้าง Content Availability เช่น

- ◆ การนำครูที่เก่งที่สุดในด้านต่างๆ มาจัดทำสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบต่างๆ ที่แจกจ่ายไปยังโรงเรียนทั่วประเทศได้โดยง่าย

- ◆ การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) ที่น่าสนใจ เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนในคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต โดยเน้นที่เนื้อหาที่ดี (Good Content) และคุณภาพ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทสรุปผู้บริหาร	ง
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 เป้าหมายผลผลิตของโครงการ	3
1.4 ขอบเขตของงานที่ปรึกษา	3
1.5 นิยามศัพท์	4
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	13
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	15
2.1 สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และภาพของการศึกษาในสังคมยุคใหม่	15
2.2 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21	17
2.3 เป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษา	21
2.4 แนวทางพัฒนาการศึกษา	22
บทที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษา	27
3.1 บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย	28
3.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยและองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	41
4.1 สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย	41
4.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย	44
4.2.1 โมดูล 1 : เป้าประสงค์หลักระดับมหภาค (Macro Objective)	44
1) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย	44
2) เป้าประสงค์ของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย	50
3) การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง	54
4) แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา	67
5) การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	73
4.2.2 โมดูล 2 : การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development)	77
1) ปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	77
2) คนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21	80
3) คนไทยในปัจจุบัน	86
4.2.3 โมดูล 3 : สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)	88
1) ประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) : กรณีศึกษาเชิงลึกจากประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น	88
2) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ของประเทศไทยและการเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	98
(1) บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน	101
(2) บทบาทของครอบครัวต่อผู้เรียน	103
(3) บทบาทของสถานศึกษาต่อผู้เรียน	104

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
4.2.3 โมดูล 3 : (ต่อ)	
(4) บทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21	104
(5) กรณีศึกษาจุดสว่าง (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย	107
4.2.4 โมดูล 4 : ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration and Policy Instrument)	128
1) ประสบการณ์ต่างประเทศด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ การศึกษาเรียนรู้	128
2) แนวนโยบายระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย ของประเทศไทย	138
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	141
5.1 สรุป	141
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	159
ซ่อม	165
สร้าง	171
กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนา การศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)	178
ข้อเสนอแนะแนวทางการผลักดันแผนฯ สู่การปฏิบัติ	206
ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต	207
เอกสารอ้างอิง	208

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 : บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยและภาพคนไทย ในศตวรรษที่ 21	29
ภาพที่ 2 : กรอบแนวคิดระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทย	33
ภาพที่ 3 : แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps	35
ภาพที่ 4 : ความเชื่อมโยงของแรงขับเคลื่อนและแนวโน้ม (Forces and Trend) ที่สำคัญกับยุทธศาสตร์ประเทศ และบริบทการพัฒนาของประเทศไทย ที่จะส่งผลกระทบต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21	42
ภาพที่ 5 : เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย	44
ภาพที่ 6 : ช่องว่างระหว่างสังคมปัจจุบันและสังคมที่พึงประสงค์	47
ภาพที่ 7 : ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21	50
ภาพที่ 8 : เป้าประสงค์หลักของการศึกษาของประเทศไทย	51
ภาพที่ 9 : ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง	56
ภาพที่ 10 : ชีตความสามารถในการแข่งขันโดยรวมของประเทศไทย เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2551-2555	58
ภาพที่ 11 : โครงสร้างกำลังคนและคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศไทย เทียบกับประเทศอื่นๆ	59
ภาพที่ 12 : โมเดลการเรียนรู้ใหม่	62
ภาพที่ 13 : รูปแบบการกระจายของนักเรียนจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	69
ภาพที่ 14 : โมเดลการกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21	79
ภาพที่ 15 : แนวนโยบายด้านการศึกษาในภาพรวม	135
ภาพที่ 16 : Strategic Approach to Education Challenges	159
ภาพที่ 17 : ปัญหา สาเหตุ และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	163
ภาพที่ 18 : ประเด็นปัญหาวิกฤต ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	164
ภาพที่ 19 : ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	173
ภาพที่ 20 : หน่วยงานและภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ	183

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 : ความแตกต่างของแนวคิดและฐานคติระหว่างศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21	17
ตารางที่ 2 : การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย (Country Goals)	48
ตารางที่ 3 : การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริง	57
ตารางที่ 4 : องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม	63
ตารางที่ 5 : สรุปเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	96
ตารางที่ 6 : บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน	103
ตารางที่ 7 : สรุปเปรียบเทียบนโยบาย เป้าหมายหลัก ยุทธศาสตร์ จุดเน้น	136
ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา	150
ตารางที่ 9 : วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	162
ตารางที่ 10 : สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการ เพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)	179
ตารางที่ 11 : หน่วยงานรับผิดชอบในด้านการพัฒนากำลังคน	184
ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)	187

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมือง และสังคมโดยรวมในทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันก็คือพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยการเปลี่ยนผ่าน เช่น การปฏิวัติ Arab Spring ผ่านการใช้เทคโนโลยี Social Media การก้าวขึ้นมาทางเศรษฐกิจของเอเชีย หรือภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง เป็นต้น คนในโลกยุคใหม่ท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่านเหล่านี้ หากสังคมหรือพลเมืองขาดความพร้อมในการก้าวผ่านก็จะทำให้ประเทศไม่สามารถเดินต่อไปได้จนเสี่ยงกับการเป็นรัฐที่ล้มเหลว ประเทศไทยก็จำเป็นต้องก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เช่นกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมคนไทย เพื่อการนำพาสังคมและประเทศไปสู่โลกที่หนึ่งจึงเป็นจุดวิกฤต (Critical Point) ของชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามาประเทศไทยยังคงขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผลสุทธิของระบบ หรือปลายทางที่การศึกษาต้องพัฒนาและเสริมสร้างให้พลเมืองและสังคมสามารถอยู่ได้อย่างภาคภูมิใจ แต่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากแต่ต้องมีกลไกการขับเคลื่อนแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริง โดยการดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พื้นฐานปรัชญาการศึกษาไทย รวมถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยความเข้าใจเหล่านี้ควรเป็นความรู้พื้นฐานที่สั้น กระชับ ง่ายต่อการเข้าใจ และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยบุคคลในวงการศึกษาไทยตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน ครอบคลุมไปถึงตัวผู้เรียนเองจะต้องมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ

ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้บางส่วนอาจไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทีละน้อย (Incremental Change) แต่อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนถึงรากฐานกระบวนทัศน์และแนวคิด (Paradigm Shift/Fundamental Change) ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของภาคส่วนจึงเป็นอีกปัจจัยในการเปลี่ยนรูปครั้งนี้

การปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยจึงไม่อาจพิจารณาแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจภาพรวมของระบบอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและผลักดันให้ทุกองค์ประกอบของระบบสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นรูปธรรม หรือกล่าวโดยสรุปคือ “ประเทศไทยต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์หลัก (Objective Function) ที่ระบุถึงเป้าหมายของการศึกษาอย่างชัดเจนว่าจะทำไปเพื่ออะไร ซึ่งต้องเป็นความเข้าใจร่วมของทุกภาคส่วน การศึกษา รวมทั้งยกให้การศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และจัดทำแนวปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Agenda) ซึ่งประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (Strategies) ที่สามารถแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติ (Implementation) ได้อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมใช้งานได้ในทันที”

ดังนั้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเห็นควรให้มีการจัดทำโครงการวิจัย เรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดเตรียมแผนการศึกษาของประเทศให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน มีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เห็นทิศทางการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศในทิศทางเดียวกัน มองเห็นความเชื่อมโยงและการบูรณาการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21
- 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกขับเคลื่อนของระบบการศึกษาที่จะสามารถผลักดันแนวทางการพัฒนาจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติ

1.3 เป้าหมายผลผลิตของโครงการ

- 1) รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ ที่ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการ ดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)
- 2) รายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับ การเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบที่กระชับเข้าใจง่าย

1.4 ขอบเขตของงานที่ปรึกษา

การดำเนินโครงการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียม ความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษากรอบแนวคิดและกำหนด “เป้าประสงค์หลัก” (Objective Function) ของ ระบบการศึกษาไทยและทิศทางการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกัน ให้สามารถตอบโจทย์ ความต้องการคนไทยที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน
- 2) ศึกษาและนำเสนอสภาพแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment) ที่สามารถ เอื้อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในระดับปัจเจก และออกแบบนโยบายการศึกษาเบื้องต้นที่ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
- 3) ศึกษาและเสนอแนะการออกแบบกลไกขับเคลื่อนระดับนโยบาย (Mechanism Design) เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่และกระบวนการบูรณาการระหว่างภาคส่วน ที่หลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา โดยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยง บางประเด็นของยุทธศาสตร์ บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ความทับซ้อนกันในการดำเนินงานบางขั้นตอน และวิธีจัดความทับซ้อนดังกล่าว (ถ้ามี)
- 4) นำเสนอแนวทางการดำเนินงานสำหรับการใช้ข้อมูลทั้งหมดจากโครงการเพื่อเป็น ฐานในการกำหนดแผนการดำเนินการระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษา ไทยสู่ศตวรรษที่ 21

1.5 นิยามศัพท์

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
21 st Century	ศตวรรษที่ 21	ช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 2001 ถึง ค.ศ. 2100 หรือ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2643
21 st Century Skill	ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21	ทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งแตกต่างไปจากอดีตที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ
Accountability	ความรับผิดชอบ	พันธะผูกพันในหน้าที่การงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งต่อเป้าหมายที่ได้รับมอบหมาย จากบุคคลหรือองค์กรอื่นๆ โดยมีระบบตรวจสอบที่ฝ่ายผู้มอบหมายเข้าตรวจสอบประเมินผลงานเพื่อให้รางวัล และบทลงโทษแก่ฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้
AEC (ASEAN Economic Community)	ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	การรวมตัวกันระหว่างประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับคู่ค้า และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระดับโลก
Age of Extremity	ยุคแห่งความสุดโต่ง	ลักษณะของโลกยุคใหม่ที่มีความสุดโต่งหรือสุดขั้วเกิดขึ้นในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความสุดโต่งทางธรรมชาติ (Nature Extremes) ที่ทวีความรุนแรงขึ้นตามเวลา ความสุดโต่งทางเศรษฐกิจ (Economic Extremes) ดังที่เห็นได้จากวิกฤตการณ์หนี้ภูมิภาคยุโรป ความสุดโต่งทางการเมือง (Political Extremes) เช่น เหตุการณ์ Arab Spring หรือแม้แต่ความสุดโต่งทางสังคม (Social Extremes) ซึ่งสามารถเห็นได้จากความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น ช่องว่างทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Aging Society	สังคมผู้สูงอายุ	การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมนับเป็นประเด็นท้าทายทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับ สำหรับประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่อยู่ในสังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548
Attributes	คุณลักษณะ	ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก ที่ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก
Bottom of the Pyramid	กลุ่มชนฐานปิรามิด	กลุ่มชนรายได้ต่ำถึงต่ำมากที่มีรายได้ไม่ถึง \$2 ต่อวัน ซึ่งมีจำนวนเป็นส่วนใหญ่ในโลก เปรียบเสมือนเป็นฐานปิรามิดเมื่อนำมาเทียบกับสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้สูงกว่าในสังคม ณ ปัจจุบัน
Business As Usual	สถานการณ์เป็นอย่างไรเป็นมา	การคาดการณ์ในอนาคตโดยประเมินว่าการดำเนินการต่อไปหรือการเจริญเติบโตจะเป็นไปในลักษณะเดียวกับสถานการณ์ที่เคยเป็นมาในปีก่อนๆ หรืออัตราเดิมตามแนวโน้มที่ผ่านมา
Career Path	เส้นทางสายอาชีพ	เส้นทางหรือหนทางความก้าวหน้าในอาชีพ กล่าวคือโอกาสในการเจริญเติบโตในสายงาน หรือการไต่เต้าเพื่อประสบความสำเร็จในขั้นที่สูงกว่าขึ้นไปเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของตำแหน่ง เป้าหมาย หรือขอบเขตหน้าที่การทำงาน
Change Management	การบริหารการเปลี่ยนแปลง	การจัดการกับกลไกส่วนประกอบต่างๆ ขององค์กรให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งภายนอกและภายในองค์กร เพื่อลดผลกระทบที่ไม่ดีของการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มผลดีจากโอกาสใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ราบรื่น และเจริญก้าวหน้าต่อไปได้

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Civic Society	ประชาสังคม	การรวมกลุ่มของประชาชน ก่อเกิดเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบของเครือข่าย ชมรม มูลนิธิ เป็นต้น เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาในสังคมร่วมกัน กล่าวคือ เป็นการขับเคลื่อนทางสังคมโดยประชาชนมวลรวมเป็นหลัก
Creativity	การสร้างสรรค์	การประดิษฐ์หรือรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า
Dynamic	พลวัต	สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลจากแรงของการเปลี่ยนแปลง
Empowerment	การสร้างเสริมพลัง/ มอบอำนาจ	การสร้างเสริมพลังให้เกิดความตระหนัก ความเชื่อมั่น เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพที่มีได้อย่างเต็มที่
Foresight	การมองอนาคต	กระบวนการศึกษาอนาคตเพื่อหาวิธีส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
Formative Assessment	การประเมินผลจากพัฒนาการ หรือความก้าวหน้า	การประเมินระหว่างการจัดการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ และเพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้
Global Citizen	พลเมืองโลก	การรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระดับโลก มีส่วนร่วมรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดีของสังคม อีกทั้งยังร่วมตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและอุดมการณ์
Global Megatrends	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นแนวโน้มใหญ่ของโลก	ความเปลี่ยนแปลงระดับโลกสำคัญที่กำลังเกิดขึ้นในวงกว้างและคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อไปในอนาคต
Global Supply Chains	ห่วงโซ่อุปทานโลก	การเชื่อมต่อของหน่วยต่างๆ หรือกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการระดับโลกตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภค โดยเชื่อมต่อผ่านระบบโลจิสติกส์และข้อมูลข่าวสาร
Global Value Chains	ห่วงโซ่คุณค่าโลก	การเชื่อมต่อของกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการในระดับโลก โดยแบ่งเป็นกิจกรรมหลัก เช่น การผลิต การจัดส่งสินค้า การตลาดและบริการหลังการขาย และกิจกรรมสนับสนุน เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี และการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Good Governance	หลักธรรมาภิบาล	การบริหารกิจการที่ดี เพื่อเป็นสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยหลักธรรมาภิบาลสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทั้งระดับองค์กร ท้องถิ่น ประเทศ หรือระหว่างประเทศ
Green Economy	เศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม/เศรษฐกิจสีเขียว	เศรษฐกิจที่นำไปสู่ความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ดีขึ้น ความเท่าเทียมทางสังคมมากขึ้น และการลดลงอย่างมีนัยสำคัญของความเสี่ยงทางธรรมชาติและ การขาดแคลนทรัพยากร และการมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี
Green Growth	การพัฒนาให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	การพัฒนาที่มุ่งไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่กิจกรรมภายใต้แนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Human Capital	ทุนมนุษย์	ความสามารถต่างๆ ที่อยู่ในตัวบุคคล ทั้งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและที่เกิดจากการสะสมเรียนรู้ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านี้อาจเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงทุนที่เหมาะสม ได้แก่ การให้การศึกษาและการฝึกอบรมวิชาการและความรู้ต่างๆ เพื่อยกระดับขีดความสามารถ
Knowledge Society	สังคมแห่งการเรียนรู้	สังคมที่พลเมืองแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้จนตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง หน่วยงานทุกภาคส่วนและพลเมืองทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับความรู้ มีแหล่งความรู้ให้ศึกษาค้นคว้า มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งถ่ายทอดความรู้อย่างทั่วถึง
Knowledge-based Society	สังคมฐานความรู้	กระบวนการทางสังคมที่เกื้อหนุนส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้โดยผ่านสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ และองค์ความรู้ต่างๆ จนสามารถสร้างความรู้ สร้างทักษะ มีระบบการจัดการความรู้และระบบการเรียนรู้ที่ดี มีการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทุกภาคส่วนในสังคม ทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์ และสามารถใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Learner-centered	การมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	กระบวนการเรียนรู้ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ มีการจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียนซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยสมอง ด้วยกาย และด้วยใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เน้นการปฏิบัติจริง รวมทั้งสามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้
Learning Environment	สภาพแวดล้อมการเรียนรู้	สิ่งต่างๆ และสภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวผู้เรียน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งสามารถส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางบวกและทางลบ ตลอดจนมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้
Learning Organization	องค์กรแห่งการเรียนรู้	องค์กรซึ่งบุคลากรสามารถขยายขอบเขตความสามารถของตนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่บุคลากรในระดับต่างๆ ต้องการอย่างแท้จริง เป็นองค์กรที่มีความคิดใหม่ๆ และมีการแตกแขนงของความคิดออกไป ตลอดจนเป็นองค์กรซึ่งบุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเกิดการเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งองค์กร
Lifelong Learning	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การรับรู้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากบุคคลหรือสถาบันใดๆ โดยสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ ทั้งโดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองได้ทุกสถานที่และทุกเวลาอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต
Manpower Planning	การวางแผนกำลังคน	การวางแผนกำลังคน แรงงาน โดยคาดคะเนถึงความต้องการสอดคล้องกันของจำนวนอุปสงค์และอุปทานในตลาดแรงงาน ตลอดจนถึงทิศทางของเศรษฐกิจโดยรวม

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Middle Income Trap	กับดักประเทศ รายได้ปานกลาง	สภาวะของประเทศกำลังพัฒนาที่เริ่มก้าวพ้นจากความยากจน สร้างรายได้จากการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการส่งออก แต่ยังคงไม่สามารถพัฒนาตัวเองไปสู่ประเทศพัฒนาแล้วที่มีรายได้สูง (High Income Countries) เพราะไม่สามารถสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ในขณะเดียวกันประเทศเหล่านี้ก็ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากด้านล่าง เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาใหม่ๆ ที่มีค่าแรงต่ำกว่าเข้ามาเป็นคู่แข่งในตลาดโลก
OECD (Organization for Economic Co-operation and Development)	องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา	องค์กรระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ปัจจุบันได้เพิ่มสมาชิกประเทศกำลังพัฒนาเข้ามาด้วยจนปัจจุบันมีสมาชิก 34 ประเทศ (ดูรายละเอียดใน www.oecd.org)
One-size-fit-all	มาตรการเหมารวม	ลักษณะของการใช้วิธีหรือมาตรการเพียงหนึ่งเดียวในการบริหาร จัดการ หรือควบคุม ในทุกๆ กรณี
Paradigm	กระบวนทัศน์	กระบวนทางความคิด ทางการรับรู้ ทางวิธีคิด และการสะท้อนความคิดให้เป็นความหมายหรือให้มีคุณค่าของสังคม เป็นฐานของวิถีทางเพื่อการจัดการตนเองของสังคมนั้น ผ่านกลไก 2 ประการ คือ (1) วางหรือกำหนดกรอบ (2) ชี้นำประชาชนว่าควรจะทำพฤติกรรมปฏิบัติอย่างไร ภายใต้กรอบเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความสำเร็จ
PISA (Program for International Student Assessment)	โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ	การประเมินผลนักเรียนเพื่อความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ ดำเนินการโดย OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) เพื่อหาตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาให้แก่ประเทศสมาชิกและประเทศที่เข้าร่วมโครงการ

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Productivity	ผลิตภาพ	จำนวนของผลผลิตสินค้าหรือบริการต่อปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตของหน่วยการผลิต อุตสาหกรรม หรือประเทศ สามารถจำแนกได้ตามประเภทของปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน ทุน ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของผลิตภาพอาจเกิดจากปัจจัยอื่นนอกเหนือจากปัจจัยการผลิตที่ใช้ เช่น การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการพัฒนาคุณภาพของแรงงาน
Problem-based Learning (PBL)	การเรียนรู้จากปัญหา	การให้ผู้เรียนรวมกลุ่มทำกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เรียนรู้การแก้ปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์และแสวงหาข้อมูล
Public Space	พื้นที่สาธารณะ	พื้นที่ในโลกทางสังคมทั้งในรูปแบบนามธรรมและรูปธรรมที่เอื้อให้ผู้คนสามารถพบปะพูดคุยอย่างเสรี ก่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสาธารณชน
Public-Private Partnership (PPP)	ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน	ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลกับเอกชนผู้ร่วมลงทุนหนึ่งราย หรือมากกว่าในการที่จะให้เอกชนนั้นๆ ส่งมอบบริการในลักษณะต่างตอบแทนให้แก่รัฐบาล โดยเอกชนได้รับผลตอบแทนจากการให้บริการ และรัฐบาลจะได้บรรลุเป้าประสงค์ของการส่งมอบบริการที่ได้ตั้งไว้
Reform	การปฏิรูป	การทำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม สภาพที่สมควรเป็นกระบวนการที่มีการต่อรอง ต้องใช้เวลาดำเนินการ ต้องมีความอดทน ไม่สามารถได้มาโดยใช้อำนาจ โดยใช้กำลังเข้าหักโค่น และไม่สามารถจะมีฝ่ายใดได้รับตามสิ่งที่ปรารถนาไปทั้งหมดทุกเรื่อง
Scenario	ภาพฉายอนาคต	ชุดสถานการณ์หรือชุดภาพเหตุการณ์ในอนาคต
Scenario building	การสร้างภาพอนาคต	การสร้างภาพอนาคตเป็นการนำสัญญาณการเปลี่ยนแปลงอ่อนๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และภาพเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตเชื่อมโยงประเด็นและรายละเอียดต่างๆ ไปสู่ภาพอนาคตที่มีความหมาย และสามารถสร้างวิสัยทัศน์อนาคต (Future vision) และแนวนโยบายในระยะยาว (Long-term policy)

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Science, Technology and Innovation (STI) Development	การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม	การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมฐานความรู้ ซึ่งจะทำให้ประเทศมีความสามารถในการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และรับมือกับประเด็นอุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศ
Social Inclusion	การยอมรับทุกกลุ่มทุกบุคคลในสังคม	การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม หรือบริการต่างๆ ที่รัฐจัดทำให้ รวมไปถึงการจ้างงานอย่างเท่าเทียมกัน ตลอดจนกระทั่งการยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งในสถาบันที่มีเกิดขึ้นตามกฎหมาย ค่านิยม บรรทัดฐาน หรือวัฒนธรรม
Social Mobility	การเคลื่อนที่ทางสังคม	โอกาสของชนชั้นล่างที่จะเลื่อนชนชั้นทางสังคมของตนเอง
Socio-economic Status	สภาพเศรษฐกิจสังคม	สภาพความเป็นอยู่ทั้งในมิติทางสังคม รวมทั้งมิติของเศรษฐกิจ กล่าวคือ เป็นสภาพทั้งสถานะทางสังคมและสถานะการเงิน
STEM Education	การสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระวิชา	การสอนแบบบูรณาการข้าม 4 กลุ่มสาระวิชา คือ วิทยาศาสตร์ (Sciences) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineer) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) โดยนำจุดเด่นของธรรมชาติ ตลอดจนกระทั่งวิธีการสอนของแต่ละวิชามาสผสมผสานเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาใช้แก้ปัญหา ค้นคว้า และพัฒนาสิ่งต่างๆ ได้ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน
Structural Reform	การปฏิรูปเชิงโครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างให้ดีขึ้น โดยเป็นการปรับเปลี่ยนในเนื้อหาสาระสำคัญ ไม่ใช่การจัดทำโครงการเล็กๆ น้อยๆ หรือการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงรูปแบบภายนอก การปฏิรูปเชิงโครงสร้างของประเทศ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบนิเวศของทั้งประเทศ

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study)	โครงการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับนานาชาติ	โครงการประเมินผลของสมาคมนานาชาติ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (The International Association for the Evaluation of Education Assessment หรือ IEA) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 2
Trade Off	การได้อย่างเสียอย่าง	สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการมีทรัพยากรที่จำกัด (เช่น ทรัพยากร เวลา งบประมาณ) หรือเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เมื่อเกิดการเลือกจากทางเลือกต่างๆ จะทำให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity) จากทางเลือกที่ไม่ได้เลือก การเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจึงทำให้ได้บางอย่างแต่ต้องเสียบางอย่างไป (อย่างน้อยที่สุดคือเสียโอกาสที่จะได้จากทางเลือกอื่นที่ไม่ได้เลือก)
Value Creation	การสร้างมูลค่าเพิ่ม	การใช้ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบเพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้แก่สินค้าหรือบริการ
Wisdom-based Society	สังคมแห่งปัญญา	สังคมที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ทั้งในด้านวิชา ความรู้พื้นฐาน และจริยธรรม มากกว่ามุ่งเน้นเพียงปริมาณผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นอกระบบการศึกษาให้สามารถกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนาภูมิปัญญาและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
World GDP	ผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก	มูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการของทุกประเทศในโลก รวมกันในแต่ละปี

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผู้บริหารระดับนโยบายทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการมีแนวปฏิบัติเพื่อเอื้อให้เกิดการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่สอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ของประเทศ
- 2) ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติด้านการศึกษาเกิดความตระหนักและความเข้าใจในเป้าประสงค์หลักของการศึกษา และมีความประสงค์ที่จะมุ่งสู่เป้าประสงค์หลักเดียวกัน
- 3) หน่วยงานภาครัฐมีแนวทางการใช้กลไกสำหรับการปฏิบัติตามนโยบายการศึกษาที่สามารถนำไปบูรณาการกับภาคส่วนหลากหลายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

2.1 สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และภาพของการศึกษาในสังคมยุคใหม่

ศตวรรษที่ 21 นั้นครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001-2100 โดย วิจารย์ พานิช (2554) ให้ความหมายของศตวรรษที่ 21 ว่า คือ โลกเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น และไม่แน่นอน ความรู้เปลี่ยนชุด งามเร็ว สารสนเทศเพิ่มแบบระเบิด คนถูกกระแสรอบทิศ ในขณะที่วัตถุ มากล้น จิตวิญญาณจาง นอกจากนี้ โลกยังเชื่อมโยงถึงกันหมด คนเปลี่ยน ชีวิตเปลี่ยน งานเปลี่ยน

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งความสุดโต่ง (Age of Extremity) เป็นยุคแห่ง แกนอำนาจประชาชน เป็นยุคแห่งศตวรรษแห่งเอเชีย ทั้งนี้ ยุคที่ผ่านมาเป็นเรื่องของความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความรู้คืออำนาจ เราจึงสอนให้เด็กใช้ความรู้เพื่อฟันฝ่าชีวิต ต่อไปในศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนความคิดและสร้างประสบการณ์ให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ และเมื่อสิ่งต่างๆ เริ่มเปลี่ยนไป การสอนจะต้องไม่เป็นแบบแพ็คต้ออกหรือให้โอกาส เฉพาะคนเก่งและละทิ้งเด็กเรียนอ่อน แต่จะต้องเป็นลักษณะของการช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความท้าทายของผู้บริหารการศึกษา ว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีคิดแบบเดิมและ หันมาตอบโจทย์โลกได้หรือไม่ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2555)

นอกจากนี้ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2555) ยังชี้ถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงของโลกใน ศตวรรษที่ 21 กับความเชื่อมโยงมาสู่ภาคการศึกษา (Education) ว่า ต่อไปผู้บริหารการศึกษา จะถูกคาดหวังสูงมาก จากนี้จะต้องพบเจอกับความไม่แน่นอน การบริหารที่มีความซับซ้อน มากขึ้น และเราจะสอนให้เด็กรู้จักการปลดล๊อคข้อจำกัดได้อย่างไร รวมถึงการบริหารงานภายใต้ ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เราไม่ได้เปลี่ยนความรู้ของเด็ก แต่เราต้องพยายามค้น คักยภาพของตัวเด็กออกมา และสร้างให้เขาเป็นคนที่มีความเป็นตัวตนในสังคมและมีหัวใจของความเป็น คนด้วย นอกจากนั้น คนยุคนี้ยังต้องเผชิญกับความขัดแย้งในตัวเอง เพราะโลกปัจจุบันอิสระมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันยังต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน คนจะสับสนว่าควรจะทำเพื่อตนเองหรือคำนึงถึง ส่วนรวมก่อน เราจะสอนอย่างไรให้เด็กมีความสามารถในการสร้างความสมดุลทางความคิด

ระหว่างสองสิ่งนี้ สิ่งที่ต้องหล่อหลอมให้เด็กคือ Skillset ที่ผู้บริหารการศึกษาและครูมีหน้าที่ในการสร้างหลักสูตรและกิจกรรมที่ตอบโจทย์สิ่งเหล่านี้ คือ (1) Learn to Live เรียนเพื่อจะรู้จักใช้ชีวิตอยู่บนโลก (2) Learn to Love สอนให้เด็กรู้จักโลก รักคนอื่น รักตนเอง (3) Learn to Learn สอนให้เด็กรู้ว่าทำไมเราจึงต้องเรียน เรียนที่ไหน เรียนอย่างไร เรียนเมื่อไหร่ เรียนกับใคร และเรียนแล้วจะไปใช้ทำอะไร และ (4) Love to Learn เด็กรักที่จะเรียนรู้ไปตลอดชีวิต โดยกระบวนการเรียนรู้ต้องมีลักษณะของการให้เด็กไปท่องโลก เมื่อมีประสบการณ์ก็กล้าที่จะแชร์ให้คนอื่นทราบและต้องสร้างให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่ง ทำอย่างไรให้เกิดวงจรการเรียนรู้แบบนี้กับเด็กของเรา

การเรียนรู้ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ในระบบ แต่ต้องเชื่อมทั้งในระดับท้องถิ่น (Local) และระดับโลก (Global) เทคโนโลยีจะทำให้ลดข้อจำกัดในการเรียนรู้ อุปกรณ์การเรียนการสอนจะทำให้เกิดการสื่อแบบหลายทาง คือ เด็ก ครู และผู้ปกครอง พ่อแม่อาจจะต้องเข้ามาเรียนการเลี้ยงลูกและต่อไประบบการศึกษาจะต้องมีผู้เชี่ยวชาญปัญหาในแต่ละด้านเข้ามาช่วยให้คำแนะนำฝึกกำลังผ่านเทคโนโลยี นอกห้องเรียนและในห้องเรียน นอกกรอบ ในระบบ ทำให้เด็กฉลาด แข็งแรง และอยู่รอด (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2555)

นิสตากร์ เวชยานนท์ (2554) ได้สรุปความแตกต่างระหว่างฐานคิดด้านต่างๆ ในศตวรรษที่ 20 และ 21 ว่ามีความแตกต่างกัน โดยสังคมและเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 จะมีลักษณะของการพึ่งพาความรู้ของคนมากกว่าในอดีตคนถูกมองเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่า จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ส่วนลักษณะงานจากเดิมที่ต่างคนต่างทำถูกนำมาบูรณาการมากขึ้น เพราะจำเป็นต้องอาศัยความรู้และทักษะหลายๆ อย่าง เป้าหมายขององค์กรเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นผู้ถือหุ้น (Shareholder) ได้ขยายไปกลุ่มต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งประชาชน (Stakeholder) ซึ่งความแตกต่างของแนวคิดและฐานคิดในยุคศตวรรษที่ 21 สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : ความแตกต่างของแนวคิดและฐานคติระหว่างศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21

ฐานคติเกี่ยวกับ	ศตวรรษที่ 20	ศตวรรษที่ 21
คน (People)	คนเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องกำกับและควบคุม	คนเป็นสินทรัพย์ที่ควรค่าแก่การรักษาและพัฒนา
งาน (Work)	แบบแยกส่วน ต่างคนต่างทำงานของตนเอง	แบบประสานความร่วมมือ อาศัยความรู้เป็นฐานเป็นงานโครงการ
เทคโนโลยี (Technology)	ถูกออกแบบเพื่อควบคุมการทำงานและลดข้อผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ให้เหลือน้อยที่สุด	บูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบสังคมเพื่อให้เกิดการทำงานบนฐานความรู้
ภาวะผู้นำ (Leadership)	ผู้จัดการอาวุโสและชำนาญการเทคนิค	ผู้นำอยู่ในทุกระดับขององค์กร
เป้าหมายขององค์กร (Goals)	มุ่งเน้นผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น	มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มขององค์กร

ที่มา: นิสตารค์ เวชยานนท์ (2554)

2.2 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

กระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเด่น ได้รับการกล่าวถึงมาก เนื่องจากเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเรียนแบบรู้จริง (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

1) การเรียนแบบรู้จริง (Mastery Learning)

การเรียนแบบรู้จริง (Mastery Learning) เป็นสิ่งสำคัญ และเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันพอสมควร อย่างไรก็ตามยังมีเพียงส่วนน้อยที่นำมาปฏิบัติเนื่องจากการเรียนรู้แบบรู้จริงมักนำมาซึ่งภาระแก่ครูอย่างมาก

หนังสือ Flip Your Classroom : Reach Every Student in Every Class Every Day ได้ชี้ถึงลักษณะที่สำคัญ ของการเรียนแบบรู้จริง ไว้ว่า

- ผู้เรียนสามารถเรียนเป็นกลุ่มหรือเดี่ยวๆ ตามอัตราเร็วที่เหมาะสม
- ครูทำหน้าที่ประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) และวัดความเข้าใจของผู้เรียน
- นักเรียนพิสูจน์ว่าตนเรียนรู้วัตถุประสงค์นั้นเข้าใจอย่างแท้จริงโดยสอบผ่านข้อสอบ (Summative Assessment) และนักเรียนที่ยังสอบไม่ผ่านวัตถุประสงค์ข้อใดได้รับการช่วยเหลือ

การเรียนรู้แบบรู้จริงจะช่วยให้เด็กประมาณร้อยละ 80 สามารถเรียนเนื้อหาสำคัญได้ขณะที่วิธีสอนแบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรียนรู้ได้ประมาณร้อยละ 20 นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ว่าการเรียนแบบรู้จริงช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เพิ่มความร่วมมือระหว่างผู้เรียน เพิ่มความมั่นใจตนเองของผู้เรียน และช่วยให้โอกาสผู้เรียนได้แก้ตัวในการเรียนรู้ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ หากพลาดในรอบแรก

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทอย่างมากในการช่วยให้การเรียนแบบรู้จริงสามารถดำเนินการได้ โดยไม่เป็นภาระแก่ครูอย่างที่เคยช่วยสร้างห้องเรียนแบบกลับทางโดยเน้นการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ห้องเรียน เพื่อฝึกฝนและลงมือปฏิบัติ ในขณะที่การเรียนวิชาความรู้หรือทฤษฎีนั้นผู้เรียนสามารถทำได้ในขณะที่อยู่ที่บ้าน หรือนอกห้องเรียน ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจในบทเรียนต่างๆ ได้ซ้ำๆ เนื่องจากมีสื่อวีดิทัศน์ และในกรณีที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจก็ยังมีชั่วโมงเรียนในชั้นเรียนให้ฝึกทำแบบฝึกหัด โดยสามารถปรึกษาหารือกับเพื่อนและครูคอยช่วยเหลือเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วห้องเรียนแบบกลับทางจึงช่วยให้การเรียนแบบรู้จริงไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำให้เกิดขึ้น

2) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More)

- แนวคิด “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” เป็นการเรียนการสอนที่ดีกว่า เนื่องจากช่วยให้กำลังใจผู้เรียน และช่วยเตรียมความพร้อมให้กับพวกเขาเหล่านั้นสำหรับการใช้ชีวิต มากกว่าการสอนเน้นปริมาณ หรือการสอนเพื่อสอบ
- “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” มีเป้าหมายเพื่อสัมผัสหัวใจและให้กำลังใจ (Minds) ผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อการเตรียมผู้เรียนสำหรับการใช้ชีวิต เน้นหลักของการศึกษา (Core of Education) ว่าทำไมเราต้องสอน อะไรที่เราควรสอน และเราควรสอนอย่างไร
- ต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการเน้นปริมาณมาเป็นการเน้นที่คุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ คุณภาพการศึกษาที่มากขึ้น หมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน โอกาสของ

การแสดงออก ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างคุณลักษณะผ่านนวัตกรรมการสอน และกลยุทธ์วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

- ครู ผู้นำโรงเรียน และกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทสำคัญในการทำให้แนวคิด “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

3) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

แนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นกลยุทธ์ในการศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากมีการตระหนักและเป็นที่รับรู้กันว่ามีความจำเป็นต้องให้ “โอกาสครั้งที่สอง” เพื่อผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากโอกาสทางการศึกษาที่มีอยู่ในช่วงวัยเด็กและเยาวชน นั่นคือ ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติก็สามารถได้รับโอกาสศึกษาเรียนรู้ได้เช่นกัน ผ่านช่องทางของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีคุณสมบัติหลักที่สำคัญ 4 ประการ (OECD, 2004)

1) มุมมองที่เป็นระบบ (A Systemic View) : เป็นลักษณะเด่นที่สุดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้พิจารณาทั้งมุมมองด้านอุปสงค์ ด้านอุปทาน โอกาสในการเรียนรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเชื่อมต่อที่ครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด และประกอบด้วย การเรียนรู้ในรูปแบบของการเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2) ศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่ที่ผู้เรียน (Centrality of the Learner) : การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องเปลี่ยนแปลงการให้น้ำหนักความสนใจจากการมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply Side) ตัวอย่างเช่น การจัดโครงสร้างเชิงสถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการ มาเป็นการให้ความสนใจการเรียนรู้ในด้านอุปสงค์ (Demand Side) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3) แรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation to Learn) : แรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต้องมีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพสำหรับ “การเรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) ผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเองและการกำหนดทิศทางให้ตนเองได้

4) มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาหลายประการ (Multiple Objectives of Education Policy) : วงจรชีวิตตระหนักถึงมุมมองที่เป้าหมายทางการศึกษาหลายประการ เช่น ในด้านการพัฒนาส่วนบุคคล การพัฒนาองค์ความรู้ วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และช่วยจัดลำดับความสำคัญในกลุ่มวัตถุประสงค์เหล่านี้ด้วยการเปลี่ยนผ่านหลักสูตรของช่วงชีวิตแต่ละบุคคล

นอกจากนี้ OECD ได้ชี้ว่า กรอบแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีทิศทางที่ชัดเจนสำหรับประเด็นที่มีความสำคัญในการปฏิรูปนโยบาย โดยเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ 5 ประการ ได้แก่

- การปรับปรุงการเข้าถึงคุณภาพ และความเท่าเทียม
- สร้างทักษะพื้นฐานสำหรับทุกคน
- ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ทุกรูปแบบไม่เฉพาะแค่เพียงการศึกษาที่เป็นทางการ หรือหลักสูตรของการศึกษาเท่านั้น
- จัดสรรทรัพยากรให้มีการกระจายอย่างเหมาะสม ทบทวนการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงทุกภาคส่วน สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- สร้างความเชื่อมั่นในการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่าย พันธมิตร

สำหรับนโยบายเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศต่างๆ จำนวน 15 ประเทศ ทาง OECD (2007) ได้มีการศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตอบสนองนโยบาย 9 นโยบาย อย่างไรก็ตาม ไม่มีประเทศใดที่ใช้ทุกนโยบายพร้อมกัน แต่ประเทศส่วนใหญ่พยายามผสมผสานการรวมกันของนโยบายต่างๆ ทั้ง 9 นโยบาย :

- เพิ่มความยืดหยุ่นและการตอบสนอง (Increased Flexibility and Responsiveness) : ด้วยการเพิ่มทางเลือกเฉพาะมากขึ้นในการฝึกอบรม และมีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น จุดเน้นคือการตอบสนองทั้งส่วนบุคคล สถานประกอบการ และเศรษฐกิจ โดยแนวคิดนี้มุ่งเป้าหมายที่กลุ่มบุคคล และแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่เยาวชน (Motivating Young People to Learn) : เน้นความสำคัญของการประสบความสำเร็จในการศึกษาและฝึกอบรม จนกลายมาเป็นระดับความเชื่อมั่นในทักษะพื้นฐาน นำเอาด้านวิชาชีพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียน
- การเชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work) : สะท้อนถึงการเชื่อมโยงอย่างเข้มแข็งระหว่างระบบการศึกษาและฝึกอบรมกับตลาดแรงงาน และระบบเศรษฐกิจ
- อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงคุณวุฒิ (Facilitating Open Access to Qualifications) : อาจหมายถึงการสร้างแนวทางที่เฉพาะเจาะจงในการประกอบอาชีพหรือการมีงานทำ ตระหนักถึงความหลากหลายของความสำเร็จ และลดอุปสรรคที่กีดกันกลุ่มต่างๆ
- สร้างความหลากหลายในกระบวนการประเมิน (Diversifying Assessment Processes) : ทั้งนี้อาจรวมถึงต้องการการประเมินที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และพยายามตระหนักถึงการเรียนรู้ประเภทต่างๆ

- สร้างคุณวุฒิในลักษณะก้าวหน้า (Making qualifications progressive): มีการขยายให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับลำดับชั้นของงาน (job hierarchies) ทั้งนี้การศึกษาเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรมีการขยายผลและพัฒนาให้มีความสัมพันธ์กับคุณวุฒิที่ได้ระบุไว้
- ทำให้ระบบคุณวุฒิโปร่งใส (Making the Qualifications System Transparent): ช่วยลดความซับซ้อน ช่วยทำให้ระบบง่าย เช่น ลดความทับซ้อนกันระหว่างคุณวุฒิ (Qualification)
- ทบทวนการระดมทุนและเพิ่มประสิทธิภาพให้เพิ่มขึ้น (Reviewing Funding and Increasing Efficiency) : ลดต้นทุน ทบทวนประสิทธิภาพ และขยายศักยภาพของภาคเอกชนในการฝึกอบรม
- บริหารจัดการระบบคุณวุฒิให้ดีขึ้น (Better Management in Qualifications System) : หมายถึงการมีการประสานงานกันระหว่างสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างดีขึ้น และเพิ่มแผนงานการบริหารจัดการในส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น

2.3 เป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษา

การศึกษาของ OECD (2013) ได้สรุปภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ ทั่วโลกว่ามีจุดเน้น 4 มิติที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การพัฒนาส่วนบุคคล
- 2) การยกระดับทักษะและสมรรถนะ
- 3) การสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- 4) คุณค่าและทัศนคติ

นโยบายการศึกษาที่ได้รับการจัดอันดับความสำคัญ มักเกี่ยวข้องกับเป้าหมายทางการศึกษาที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งโดยทั่วไปมักเน้นในมิติเหล่านี้

- ผลลัพธ์ทางการศึกษา เช่น อัตราการสำเร็จการศึกษา ระดับผลการดำเนินงานคุณภาพของผู้ที่ได้เข้ารับการศึกษ
- ความเท่าเทียม/ความเสมอภาค ในเรื่องของการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ
- กระบวนการทางการศึกษา เช่น กระบวนการปฏิรูปการศึกษา ความรับผิดชอบและความโปร่งใส คุณภาพการสอน เป็นต้น
- บุคลากรทางการศึกษา
- เป้าหมายเฉพาะ เช่น การขยายตัวทางการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

2.4 แนวทางการพัฒนาการศึกษา

ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาและทิศทางนโยบาย

จากเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาและประเด็นท้าทายดังกล่าว ได้นำมาสู่การวางแนวทางการพัฒนาการศึกษาและทิศทางนโยบาย โดยความท้าทายและทิศทางนโยบายที่หลายประเทศให้น้ำหนักความสำคัญ ได้แก่

- การใช้วิธีการบูรณาการอย่างองค์รวม : เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถเสริมประสานกันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หลีกเลี่ยงความทับซ้อน และป้องกันการไม่สอดคล้องกันของวัตถุประสงค์การพัฒนาระบบการศึกษา

- เน้นการประเมินผลการศึกษาที่อิงกับเป้าประสงค์ทางการศึกษา : โดยเน้นการประเมินที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้จะต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การประเมิน และสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเรื่องเป้าประสงค์การศึกษากับตัวแทนโรงเรียน

- เน้นการพัฒนาประสบการณ์ในห้องเรียน : จุดประสงค์ของการประเมินคือการพัฒนาสู่การเรียนรู้ของนักเรียนและประสบการณ์จากห้องเรียน

- หลีกเลี่ยงการบิดเบือน : กล่าวคือ จุดประสงค์ของการประเมินผลการศึกษา บางครั้งได้ถูกบิดเบือนออกไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น เช่น “การสอนเพื่อการสอบ” ที่ทำให้จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั้นผิดไปจากที่ควรจะเป็น ผู้เรียนไม่ได้เรียนเพื่อสั่งสมองค์ความรู้อีกต่อไป ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายของประเทศต่างๆ ที่จะต้องสร้างระบบการประเมินผลที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการบิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษา

- ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : ในการประเมินและวัดผลพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ควรให้นักเรียนหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ควรจะทำอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และเพิ่มขีดความสามารถในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ซึ่งรวมทั้งทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ การติดตามผลลัพธ์การเรียนรู้ อย่างรอบด้านยังมีความสำคัญ เช่น เรื่องพัฒนาการของความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) สมรรถนะทางสังคม (Social Competencies) การมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ (Engagement with Learning) และความอยู่ดีมีสุขโดยรวม (Overall Well-being)

- การสร้างศักยภาพในทุกๆ ระดับของการศึกษา : ตัวอย่างเช่น ครูจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมการประเมิน ขณะที่ทางโรงเรียนก็จำเป็นต้องยกระดับทักษะการบริหารจัดการข้อมูล เป็นต้น

- บริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น : การประเมินและวัดผลจำเป็นต้องสร้างสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการปฏิบัติตามเป้าประสงค์หลักของการศึกษาจาก

ส่วนกลาง และการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับความต้องการระดับภูมิภาค ระดับจังหวัดหรือระดับโรงเรียน กล่าวคือ กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศ แต่ก็มีวิธีการที่ยืดหยุ่น ให้เหมาะสมกับส่วนท้องถิ่นด้วย

- การออกแบบที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการทดลองนำร่องและทดลองปฏิบัติ : เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องสร้างฉันทามติ จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง เข้าใจถึงเหตุผลเบื้องหลัง และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

การพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน

ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียนอย่างสมดุลในทุกๆ ด้าน OECD (2006) ได้ระบุชี้ถึงแก่นสำคัญ (Key Themes) ในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนไว้ 5 ประการ ได้แก่

- ผู้เรียนต้องมาก่อน (Student First) : ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โรงเรียนต้องเปลี่ยนจากโมเดลการสอนเหมารวม (One-size-fit-all) และแทนที่ด้วยการตั้งเป้าหมาย และพิจารณาบริบทของผู้เรียนแต่ละคนเป็นศูนย์กลาง

- ครูผู้สอนที่ให้แรงบันดาลใจ (Inspiring Teachers) : ต้องให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยต้องถอยออกจากบทบาทแบบดั้งเดิม จากการเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้ สู่การเป็นครูที่ให้คำปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน นั่นคือ บทบาทครูจะต้องมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ

- ผลกระทบทางสังคม (Social Effects) : ผลสำเร็จต้องไม่เพียงแต่ผลลัพธ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่จะต้องมีผลลัพธ์ทางสังคมด้วย นั่นคือ ความคาดหวังให้การศึกษาสร้างคนที่เป็นพลเมืองที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และส่วนหนึ่งของชุมชน

- ความเชื่อมโยงกับชุมชน (Community Connectedness) : การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกันระหว่างผู้คนและสถานที่นอกโรงเรียน ดังนั้นครอบครัว ผู้ปกครอง อุตสาหกรรม และผู้นำชุมชนจึงถือเป็นแหล่งของความรู้ที่มีศักยภาพ เป็นแรงบันดาลใจ เป็นต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้

- ความพร้อมในเทคโนโลยี (The Place of Technology) : บทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในอนาคตจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่าประกอบด้วย 4 ปัจจัยสำคัญ คือ

1) สถานศึกษา

จากการศึกษาของ OECD ยังชี้ว่า โรงเรียนถือว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ของนักเรียนและช่วยสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน โรงเรียนต่างๆ อาจเผชิญความแตกต่างในการทำงาน ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศ ครอบครัวสังคมเศรษฐกิจนั้นได้เปรียบด้วยเพราะอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างจากครอบครัวที่ด้อยโอกาส ดังนั้นเด็กจึงได้เรียนในโรงเรียนที่แตกต่างกัน

2) พื้นฐานครอบครัว

จากการศึกษาข้อค้นพบของ PISA แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีพื้นฐานได้เปรียบทางเศรษฐกิจสังคม มักจะเลือกที่จะส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนของรัฐบนพื้นฐานของมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้มีความสามารถและสอนกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้นักเรียนในความดูแล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พ่อแม่ผู้ปกครองกลุ่มเหล่านี้ไม่มีข้อจำกัด ซึ่งต่างจากกลุ่มครอบครัวที่ด้อยโอกาส ทั้งด้านค่าใช้จ่าย และสถานที่ตั้งของโรงเรียน

ในประเทศส่วนใหญ่ที่มีผลคะแนนสอบด้านการอ่านที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักเรียนที่ด้อยโอกาสและกลุ่มนักเรียนได้เปรียบทางเศรษฐกิจสังคม ส่วนหนึ่งสามารถอธิบายได้ว่านักเรียนได้เรียนรู้มากน้อยแค่ไหนเมื่อมีอายุได้ 15 ปี นอกจากนี้ ผู้ปกครองและครูเป็นผู้ที่สามารถช่วยปิดช่องว่าง (Performance Gap) เหล่านี้ได้ด้วย

3) การประเมินการเรียนรู้ (Assessment for Learning - Formative Assessment)

ในเรื่องของการประเมินนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น อย่างไรก็ตามความสำคัญของการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรจะต้องเป็นการประเมินอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป

จากการศึกษาของ OECD (2005) แสดงให้เห็นว่าในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมการประเมินเพื่อพัฒนาหรือการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) ให้เป็นวิธีในการปฏิรูปการศึกษา โดย OECD ได้ศึกษาการใช้ Formative Assessment ในระบบการศึกษาทั้งหมด 8 แห่ง ได้แก่ ออสเตรเลีย (ควีนส์แลนด์) แคนาดา เดนมาร์ก อังกฤษ ฟินแลนด์ อิตาลี นิวซีแลนด์ และสกอตแลนด์

OECD ซึ่งว่า Formative Assessment ได้แสดงถึงประสิทธิภาพที่สูงขึ้นอย่างมากในระดับความสำเร็จของนักเรียน เพิ่มความเท่าเทียมของผลลัพธ์ของนักเรียนมากขึ้น และพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยโรงเรียนที่ใช้ Formative Assessment แสดงให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่จะเกิดประโยชน์ในเรื่องของการประสบความสำเร็จทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างมากสำหรับนักเรียนที่เคยเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่าเป้าหมาย (Underachieving Students) ทั้งการพัฒนาในเรื่องการเข้าร่วมเรียนรู้ การรักษาพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนคุณภาพของงานของนักเรียน นับได้ว่า Formative Assessment ได้สร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) โดยการเน้นที่กระบวนการของการสอนและการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของนักเรียนในฐานะหุ้นส่วน (Partners) ในกระบวนการ นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างทักษะการประเมินแบบระดับเดียวกัน (Peer Review) และการประเมินตนเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขาเหล่านั้นได้พัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับ Formative Assessment

- ครูที่ใช้การประเมินเพื่อพัฒนาจะต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในห้องเรียน เน้นให้ความช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกกล้าที่จะเสี่ยงและไม่กลัวความผิดพลาด ทั้งนี้ครูจะต้องช่วยพัฒนาความมั่นใจของนักเรียนในชั้นเรียนอีกด้วย
- ครูต้องช่วยในกระบวนการเรียนรู้อย่างโปร่งใส โดยกำหนดและสื่อสารเป้าหมายการเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และในบางกรณีอาจปรับเป้าหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนบ้าง ครูสามารถเปรียบเทียบการประเมินของตนกับครูท่านอื่นๆ เพื่อความมั่นใจว่าครูได้ดูแลนักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน
- ใช้วิธีการเรียนการสอนแตกต่างกันไป บทเรียนอาจเกิดจากวิธีการที่หลากหลาย เพื่ออธิบายแนวคิดใหม่ จัดหาทางเลือกสำหรับการทำชิ้นงานของชั้นเรียน และให้กำลังใจนักเรียน
- ครูต้องใช้วิธีการที่ผสมผสานกันในการประเมินความเข้าใจของนักเรียน
- ครูต้องให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) ทางวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรในงานของนักเรียน

4) กลยุทธ์ในการเรียนรู้

ข้อค้นพบของ OECD (2013) พบว่า นักเรียนที่มีทักษะการสรุปใจความสำคัญได้ดี มีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการอ่านดี ทั้งนี้ หากนักเรียนที่มีพื้นฐานด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้เทียบเท่านักเรียนที่มาจากพื้นฐานที่ได้เปรียบ จะทำให้ช่องว่างระหว่างประสิทธิภาพของทั้งสองกลุ่มลดแคบลงเกือบร้อยละ 20

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนน PISA กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนพบว่า นักเรียนที่มีผลคะแนนที่ดี (Best-performing Students) เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีทักษะในการสรุปความผ่านการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

นอกจากนี้ ผลลัพธ์ที่ได้จากการทดสอบ PISA ยังแสดงให้เห็นว่าประเทศที่นักเรียนมีประสิทธิภาพในการอ่านโดยเฉลี่ยที่แข็งแกร่ง ล้วนเป็นประเทศที่นักเรียนโดยทั่วไปมีทักษะที่ดีในการสรุปความ ทั้งนี้ การมีกลยุทธ์การสรุปความอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลคะแนนการอ่านอย่างเห็นได้ชัด หรืออาจกล่าวได้ว่า ถ้านักเรียนมีทักษะในการอ่านจับใจความ หรือสรุปประเด็นได้ดี ก็จะส่งผลให้มีคะแนนสอบด้านการอ่านดีด้วย ตัวอย่างเช่น กลุ่มประเทศ OECD ที่ผลคะแนนการอ่านระหว่างนักเรียนผู้มีทักษะการสรุปความสูงที่สุดและนักเรียนผู้มีทักษะการสรุปความน้อยที่สุดนั้นมีความแตกต่างกันถึง 107 คะแนน หรือเทียบได้เป็นความแตกต่างถึง 2 ปีการศึกษา

ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันในขอบเขตที่กลุ่มเฉพาะของนักเรียนที่มีกลยุทธ์การทำงานที่ดีที่สุดในการสรุปความ ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มีพื้นฐานเศรษฐสังคมที่ได้เปรียบภายในกลุ่มประเทศ OECD หากได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิผลของการเรียนรู้ จะทำให้มีกลยุทธ์ที่ดีกว่านักเรียนจากโรงเรียนที่มีภูมิหลังด้อยโอกาส เป็นต้น

บทที่ 3

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาถือเป็นตัวชี้วัดหลักตัวหนึ่งในการพิจารณาขีดความสามารถการแข่งขันในระยะยาว (Long Term Competitiveness) ของทุกประเทศ เนื่องจากเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาประชากรและสังคมให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่แต่ละประเทศกำหนดไว้ ดังนั้นประสิทธิผลของการศึกษาจึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทุกๆ มิติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม หลายประเทศจึงยกให้การศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ โดยการวางแผนระบบการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบองค์รวมได้นั้น ย่อมต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งในองค์ประกอบอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งต้องสร้างความชัดเจนในการกำหนดบริบทของระบบการศึกษา รวมทั้งวิสัยทัศน์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศอีกด้วย

นอกจากการศึกษาจะนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การศึกษาและการเรียนรู้ยังเป็นกลไกหนึ่งในการนำไปสู่การพัฒนาสังคม วัฒนธรรม ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน ตลอดจนสร้างรากฐานทางการเมืองการปกครองของประเทศที่แข็งแกร่ง รวมทั้งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้คนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความอยู่ดีมีสุข (Well-being)

บริบทที่สำคัญในการพิจารณาการศึกษาเพื่อนำพาประเทศเข้าสู่ยุคถัดไปก็คือการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ประเทศในประชาคมโลกได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องภายใต้พลวัตโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง เช่น การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงและสร้างข้อมูลของสาธารณชน ความขัดแย้งที่รุนแรงและภัยก่อการร้าย ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนภูมิทัศน์เศรษฐกิจจากการก้าวขึ้นมาของเอเชีย การถดถอยของเศรษฐกิจอเมริกาและยุโรป การเชื่อมโยงไทยกับภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคอื่นๆ รวมไปถึงการเชื่อมโยงประเทศไทยเข้ากับเวทีโลกเป็นต้น การที่ประเทศจะสามารถยืนหยัดอยู่ได้นั้นจำเป็นต้องมีศักยภาพในการตอบสนองและใช้ประโยชน์จากกระแสดังกล่าว ดังนั้นการเตรียมคนไทยให้พร้อมกับการตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้จึงควรเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาไทย และจึงเป็นความท้าทายของภาคการศึกษาซึ่งมีบทบาทในการผลิตบุคลากร สร้างคนให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำมาสู่ประเด็นคำถามต่อเรื่องที่สำคัญสามประการ คือ

ประการแรก คนไทยในศตวรรษที่ 21 ควรจะเป็นเช่นไร

ประการที่สอง คนไทยในปัจจุบันและคนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ยังมีช่องว่าง (Gap) ด้านใดอยู่

ประการที่สาม การศึกษาและการเรียนรู้จะสร้างคนเหล่านั้นขึ้นมาได้อย่างไร

บริบทความเปลี่ยนแปลง และประเด็นคำถามดังกล่าวข้างต้น นำมาซึ่งการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษารั้งนี้ โดยกรอบแนวคิดในการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย (2) ระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยและองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

กรอบแนวคิดแรกนั้นได้นำไปสู่ข้อสรุปสำหรับวัตถุประสงค์ข้อแรกของการวิจัย นั่นคือ เพื่อศึกษาสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทยในขณะที่ยกรอบแนวคิดที่สองได้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่สองและสามของงานวิจัย นั่นคือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกขับเคลื่อนของระบบการศึกษาที่จะสามารถผลักดันแนวทางการพัฒนาจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติตามลำดับ

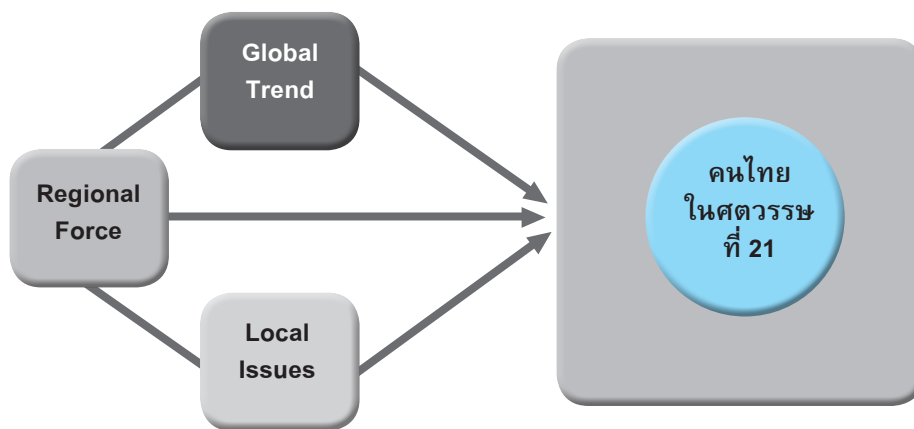
3.1 บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยมีแรงขับเคลื่อนและแนวโน้มสำคัญ (Forces and Trend) ที่กระทบต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21 ทั้งในระดับมหภาค (Macro Level) และระดับจุลภาค (Micro Level) แรงขับเคลื่อนและแนวโน้มที่สำคัญเหล่านี้ ได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค อาทิ การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) สำหรับระดับจุลภาคหรือในระดับประเทศไทยเองก็มีประเด็นท้องถิ่น (Local Issues) หลายประการที่สำคัญ เช่น การติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาไม่ยั่งยืน หรือแม้กระทั่งวิกฤตความมั่นคง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน เป็นต้น

แรงขับเคลื่อนและแนวโน้มจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21 (ตามภาพที่ 1) ทั้งในด้านการปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกและภูมิภาค การแสวงหาประโยชน์และโอกาสจากการที่โลกไร้พรมแดน โอกาสจากการเข้าถึงองค์ความรู้ระดับโลก (Global Knowledge) อย่างมหาศาลในยุคดิจิทัล โอกาสจากการรวมกลุ่มความร่วมมือเศรษฐกิจ รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมภายในประเทศไทย การเตรียมความพร้อมของคนไทยทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา ตลอดจนกระทั่งคนไทยทุกคนที่อยู่ในสังคมนี้ ให้มีความพร้อมและสามารถปรับตัวเข้ากับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้คนไทยมีศักยภาพ เป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าในการนำพาประเทศให้มีความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มีความอยู่ดีมีสุขและนำไปสู่การสร้างรากฐานทางสังคมที่มั่นคง 4 มิติ ได้แก่

- ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Security)
- การให้โอกาสแก่คนทุกกลุ่มในด้านต่างๆ (Social Inclusion)
- การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment)
- ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Social Cohesion)

ภาพที่ 1 : บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย และภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถูกกระทบโดยบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย โดยสามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend)

- **พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21** โดยสิ่งที่โลกจะเปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ 3 กระแส ได้แก่ กระแสการเปลี่ยนแปลงจาก American Century สู่ Asian Century กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่งสู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้งธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และกระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชนสู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาภิบาล

- **แนวโน้มใหญ่ที่สำคัญของโลก (Mega Trend)** ซึ่งเป็นบริบทใหม่ของโลกที่มีความสำคัญ อาทิ การเพิ่มขึ้นของประชากรโลก การเข้าสู่สังคมสูงอายุ ความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น การปฏิวัติทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น

2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้นโดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชียตะวันออก (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP)

3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues)

ในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะให้ความสำคัญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงระดับโลก และระดับภูมิภาคแล้ว ยังให้น้ำหนักความสำคัญอย่างมากกับประเด็นภายในประเทศไทย และจะพิจารณากับความเชื่อมโยงการศึกษาของไทยกับการพัฒนาคนไทยไปกับยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ที่ได้กำหนดไว้ 4 ยุทธศาสตร์หลักอีกด้วย

- **ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทย (Local Issues)** อาทิ ความเหลื่อมล้ำกับดักประเทศรายได้ปานกลาง วิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น

- **ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)** ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive

- Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth)
 (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

จากการวิเคราะห์บริบทดังกล่าว จะสามารถเข้าใจได้ถึงสิ่งที่ระบบการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองได้ ทั้งในระดับมหภาคเชิงระบบที่ถูกวิเคราะห์ผ่านการวางแผนกำลังคน และระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่สามารถตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ได้

คำถามที่สำคัญในเรื่องการพัฒนาการศึกษาซึ่งคนไทยยังมีอีกหลายคำถาม เช่น หากการศึกษาเป็นกลจักรหนึ่งในการพัฒนาประเทศมิติต่างๆ แล้ว ภายใต้สถานการณ์บริบทการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ การศึกษาของประเทศไทยตอบโจทย์หรือไม่ การศึกษาของประเทศไทยจะผลิตคนไทยที่พร้อมและเหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร บทบาทของภาครัฐ การกำหนดนโยบาย หรือบทบาทภาคส่วนอื่นๆ ในสังคมควรเป็นเช่นไร รวมไปถึงประเด็นเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษา ประเด็นความเหลื่อมล้ำกับการศึกษา ประเด็นการเข้าถึงการศึกษาและการกระจายโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนโอกาสหรือความเป็นไปได้ในการอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศและช่วยแก้ไขประเด็นปัญหาภายในประเทศด้านต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ฉะนั้นทำอย่างไรให้เด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา ครอบครัว หรือคนไทยทั้งหมดพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ก้าวเดินต่อไปร่วมกันทั้งสังคม

การศึกษาจึงไม่ได้เป็นเพียงการผลิตคนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องหล่อหลอมคนไทยให้มีการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจิตใจ หล่อหลอมให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) อนึ่ง จากพลังในการขับเคลื่อนโลกในศตวรรษที่ 21 และการขับเคลื่อนสังคมไทยในยุคใหม่นี้ ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับความรู้และคุณธรรมมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจะต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมยุคใหม่ที่ยั่งยืน กล่าวคือ เป็นสังคมที่สามารถ สังคมแห่งโอกาส สังคมที่เป็นธรรม และสังคมที่มีคุณธรรม โดยการพัฒนาการศึกษาอย่างพหุมิติ เน้นการพัฒนาการศึกษาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตใจ (Head, Hand, Heart)

3.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยและองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

กรอบแนวคิดเรื่องระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยแบ่งเป็นประเด็นความเชื่อมโยงที่สำคัญ 2 มิติ (ดังภาพที่ 2) กล่าวคือ

มิติแรก ความเชื่อมโยงของระบบการศึกษาตั้งแต่ปัจจัยเข้า (Input) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์และผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Outcome and Impact)

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาของประเทศไทยมีการพัฒนาที่แยกส่วนออกจากวิถีชีวิต แยกส่วนจากบริบทของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในชนบทที่มีวิถีการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากในบทเรียน บ่อยครั้งจึงมีการตั้งคำถามว่า วิชาเรียนศึกษาไปแล้วได้อะไร และมีผู้เรียนจำนวนไม่น้อยจากครอบครัวฐานะยากจนที่ต้องลาออกไปกลางคันเนื่องจากครอบครัวไม่เห็นประโยชน์จากการเรียน ทำให้ผู้เรียนสูญเสียโอกาสในการเรียนหรือโอกาสที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคต เมื่อจบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ปัญหาอีกประการที่พบบ่อย คือ ผู้สำเร็จการศึกษามักไม่สามารถทำงานได้ทันที ต้องมีการฝึกฝนความรู้และทักษะเพิ่มเติม

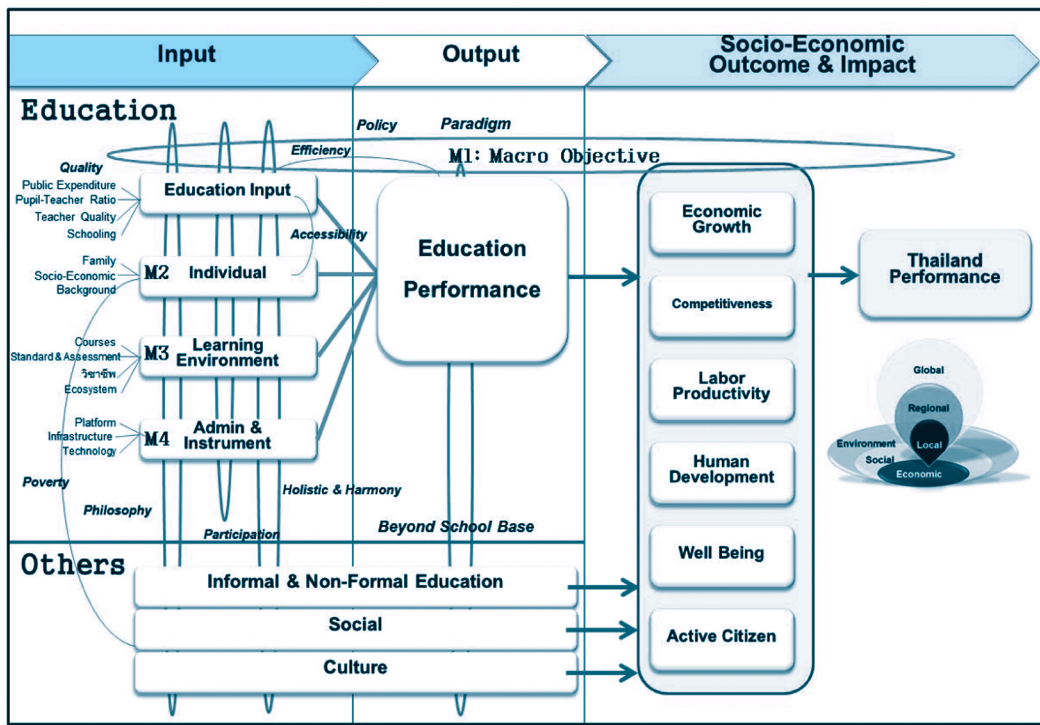
ตลอดเกือบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ทุ่มเทพทรัพยากรและงบประมาณให้กับภาคการศึกษาเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ในระดับที่ไม่น้อยไปกว่าประเทศอื่นๆ ตัวอย่างเช่น การจัดสรรงบประมาณการศึกษาที่สูงถึงประมาณร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดิน หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของ GDP แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของประเทศไทยกลับไม่น่าพึงพอใจนัก หรือผลผลิตทางการศึกษา (Education Output) อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทั่วโลกที่ใส่ปัจจัยเข้า (Input) ในระดับใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นคำถามที่สำคัญว่า เกิดจากเหตุผลใด เป็นเพราะความด้อยประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพทางการศึกษา พื้นฐานทางการศึกษา นโยบายที่เกี่ยวข้อง บริบททางสังคมวัฒนธรรมการเรียนรู้ของประเทศไทย หรือเป็นเพราะปัจจัยส่วนบุคคลและพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวผู้เรียนเอง

ในการศึกษาส่วนนี้จะพิจารณาถึงความเชื่อมโยงของการศึกษาไปยังผลลัพธ์และผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Outcome and Impact) ในระดับประเทศอีกด้วย ในอดีตที่ผ่านมา แม้ภาคการศึกษาจะยังไม่สามารถผลิตกำลังคนได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมากนัก แต่เศรษฐกิจของประเทศไทยก็ยังเติบโตและขยายตัวได้ นั่นสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตบนพื้นฐานของการพึ่งพาทุนด้านอื่น มากกว่าที่จะเป็นการอาศัยทุนมนุษย์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างเต็มที่ ฉะนั้นในอนาคตข้างหน้า หากประเทศไทยสามารถผลิตกำลังคนจากภาคการศึกษา หรือแม้กระทั่งยกระดับศักยภาพกำลังคนที่อยู่นอกภาคการศึกษาทั้งสังคมให้สามารถเป็นทุนมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยศักยภาพ มีความรู้และคุณธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ดีอย่างมากต่อภาพรวมของประเทศ ทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ชีตความสามารถในการแข่งขัน ผลิตภาพแรงงาน การพัฒนามนุษย์ คุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข รวมทั้งการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น เป็นพลังสำคัญของการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

มิติที่สอง การศึกษาระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยทั้งภายในระบบการศึกษา (Education Sector) และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ การศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัย ประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และภาคส่วนอื่นๆ อันมีบทบาทสำคัญต่อ

การศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนคนไทย ซึ่งบริบทเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษาซึ่งเป็นภาคการผลิตกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นทรัพยากรมนุษย์อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ภาพที่ 2 : กรอบแนวคิดระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทย

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ในการวิเคราะห์ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยครั้งนี้ประกอบด้วยการศึกษาทั้งหมด 4 โมดูล ได้แก่

โมดูล 1 : เป้าประสงค์หลักระดับมหภาค (Macro Objective)

การศึกษาส่วนนี้พิจารณาทั้งเป้าประสงค์หลักของประเทศไทย และเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย โดยจะวิเคราะห์ภาพสถานการณ์ในปัจจุบัน ว่ามีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของประเทศและเป้าประสงค์หลักของ

การศึกษาควบคุมสอดคล้องไปด้วยกันหรือไม่อย่างไร และในปัจจุบันการศึกษาไทยเป็นกลจักรในการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามเป้าประสงค์หลักของประเทศไทย (Thailand Objective Performance) ได้มากน้อยเพียงใด

เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยเป็นภาพที่สะท้อนองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม การศึกษา

โดยในการศึกษาและกำหนดเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยจะศึกษาทบทวนภาพรวมเป้าประสงค์หลัก ผลการดำเนินงานหรือการจัดอันดับของประเทศไทยในมิติต่างๆ ที่สำคัญ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิติด้านการศึกษา การพัฒนาคน รวมทั้งศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของนโยบายการศึกษา (Education Policy) นโยบายแรงงาน (Labor Policy) การวางแผนกำลังคน (Manpower Planning) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Development)

เป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย

เป้าประสงค์หลักการศึกษา คือ เป้าหมายปลายทางสุดท้ายว่าประเทศไทยจะจัดการศึกษาไปเพื่อสิ่งใด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการพิจารณา “ผลลัพธ์ของระบบการศึกษา” (Education Output) ของประเทศไทยผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มเหตุการณ์ในอนาคตเทียบกับปัจจุบันว่าประชาชนไทยจะต้องเผชิญกับสภาพการณ์รูปแบบใดบ้าง มีความร้ายแรงเพียงใด และประชาชนไทยจำเป็นต้องมีคุณลักษณะและความสามารถใดบ้าง จึงจะสามารถอยู่รอดและตั้งรับกับชุดของโอกาส ความเสี่ยง และความท้าทายที่จะตามมาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่อนาคตได้อย่างเต็มภาคภูมิ

จากเป้าประสงค์หลักที่ตั้งไว้จะนำไปสู่การวิเคราะห์หาประเด็นท้าทายที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาไทย โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง (Gap Analysis) และแบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา

การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

การศึกษาในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์ช่องว่างจากเป้าประสงค์หลักการศึกษา (Should Be) กับสภาพการณ์ของไทย (As Is) โดยศึกษาภาพในระดับมหภาค เพื่อประเมินช่องว่างที่สำคัญระหว่างผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบัน (As Is Education Output) และผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในอนาคตที่ต้องการ (Should Be Education Output)

แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

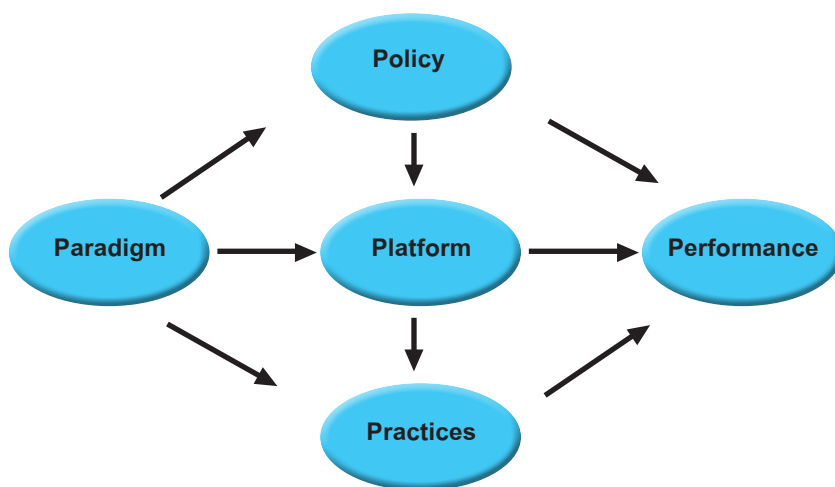
การศึกษาในส่วนนี้จะประเมินระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบัน (As Is Education Output) เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในระดับมหภาค อาทิ ปัจจัยเข้า (Input) ด้านการศึกษา ปัจจัยพื้นฐานส่วนตัวของผู้เรียน พื้นฐานของผู้เรียน สภาพแวดล้อม เป็นต้น

การกำหนดเป้าประสงค์การศึกษาไทยจะเป็นการถอดเป้าประสงค์หลักลงสู่เป้าประสงค์การศึกษา รวมทั้งการกำหนดกลไกการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติการของการศึกษาไทย จึงเป็นข้อต่อสำคัญที่สุดในการนำพาประเทศสู่การยืนหยัดในศตวรรษที่ 21 อย่างภาคภูมิ

องค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาไปถึงเป้าประสงค์การศึกษาไทย หรือ สมรรถภาพ (Performance) ที่พึงประสงค์ ในการศึกษาครั้งนี้คณะวิจัยได้วิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบระบบการศึกษาไทยที่จะส่งผลต่อการพัฒนาระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศ โดยอาศัย “แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps” ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

ภาพที่ 3 : แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556)

1) Paradigm หมายถึง ปรัชญาพื้นฐาน หรือรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทย กล่าวคือ การจะตั้งเป้าหมายในการพัฒนาหรือปฏิรูปกระบวนการใดๆ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากฐานทางแนวคิด และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตของกระบวนการนั้นทั้งระบบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการออกแบบกรอบแนวคิด (Conceptual Design) การวิเคราะห์จะทำความเข้าใจถึงสภาพที่เป็นอยู่ของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน จากการมองผ่านอดีต เพื่อให้เห็นถึง องค์ประกอบ ขั้นตอน หรือวิธีการใดที่จำเป็นกับการเปลี่ยนผ่านของประเทศไทย ส่วนใดที่ไม่เหมาะสมอีกต่อไปและควรยกเลิกทิ้งเสีย และส่วนใดที่ยังสามารถใช้ได้อยู่ แต่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสมัยขึ้น เพื่อสังเคราะห์ปรัชญาพื้นฐานของการศึกษาที่สามารถนำพาประเทศในการเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

2) Platform หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยในการยกระดับและพัฒนา นั่นคือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มพลังให้กับผู้คนในสังคม โดยในที่นี้จะหมายถึงการพัฒนาให้เกิดสังคมที่พึงประสงค์ โดย Platform ต้องสามารถก้าวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจในสภาวะที่จะต้องดำเนินการอยู่ และเพื่อให้สามารถคิดหาทางปรับเปลี่ยนเพื่อรับมือและใช้ประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3) Policy หมายถึง นโยบายการศึกษาของชาติ รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ และแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่กำหนดแนวคิด รูปแบบ และวิธีการดำเนินการของระบบการศึกษาทั้งประเทศ โดยหลักการแล้ว การออกแบบเนื้อหาทั้งหมดภายใต้โครงสร้างส่วนนี้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องเหมาะสมของเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ได้จากองค์ประกอบก่อนหน้านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันว่าแนวนโยบายทั้งหลายที่ผู้บริหารประเทศกำหนดขึ้นมา จะมีความสอดคล้องกับความเป็นตัวตนของประเทศ ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ

4) Practices หมายถึง การนำนโยบายการศึกษาของชาติ รวมไปถึงแผนงานอื่นๆ ไปปฏิบัติให้บังเกิดผล ซึ่งผู้ปฏิบัติและผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัตินั้น ย่อมเกี่ยวข้องได้หลากหลายระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวง หน่วยงาน โรงเรียน ไปจนถึงระดับบุคคล ซึ่งหมายรวมทั้งบุคลากรครูและตัวผู้เรียน ซึ่งในส่วนนี้เองที่จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการออกแบบระบบกลไกการศึกษา (Mechanism Design) ที่ได้กล่าวถึงในส่วนแรก ซึ่งสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันยังพบว่ามีช่องว่าง (Gap) เช่นกัน ระหว่าง Policy - Practices ดังนั้นการปฏิบัติจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อมโยงของนโยบายกับเป้าประสงค์หลักการศึกษา ความเชื่อมโยงของนโยบายสู่กลยุทธ์และการปฏิบัติ การสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และการมีเครื่องมือในการสนับสนุนทั้งในเชิงเทคนิค และเชิงจัดการสำหรับผู้ปฏิบัติ

5) Performance หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เมื่อทุกข้อต่อตั้งแต่ Paradigm, Policy, Platform และ Practice มีความเชื่อมโยงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกันดีแล้ว หมายความว่า การศึกษาไทยจะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการทำคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มี Head, Hand, Heart เป็นคนที่มีคุณภาพ ศักยภาพและสุขภาวะที่ทัดเทียมประชากรในประเทศโลกที่หนึ่ง (First World Citizen) และในขณะเดียวกันก็จะสามารถตอบสนองเป้าหมายในระดับมหภาคคือ ขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศในโลกรที่หนึ่ง (First World Nation) ที่ประกอบด้วย Hope, Happiness, และ Harmony ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

โมดูล 2 : การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการศึกษาดังปัจจุบันพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบ 2 ส่วนหลัก คือ

- ด้านการพึ่งตนเอง เป็นอิสระจากผู้อื่น (Independent)
- ด้านการพึ่งพาอาศัยกัน (Inter-dependent)

นอกจากนี้ ยังทำการศึกษาในส่วนของคุณลักษณะ จิตใจ ทักษะ หรือองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

- กลุ่มของจิต (Mindset)
- ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

โมดูล 3 : สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

ในโมดูลนี้เป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ที่สามารถเอื้อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในระดับปัจเจก พร้อมทั้งศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายการศึกษาเบื้องต้นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

การศึกษาส่วนนี้จะศึกษาความสัมพันธ์ของหน่วยย่อยต่างๆ โดยระบุกลุ่มผู้ปฏิบัติและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) เทียบเคียงปัญหา ความท้าทาย ระบุชี้ชัดถึงส่วนประกอบแต่ละภาคส่วน (บุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน สื่อ ภาวะเป็ยบ) บทบาทหน้าที่ ตลอดจนจรรยาบรรณความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง หรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่สามารถส่งผลกระทบต่อผู้เรียนได้ โดยมีองค์ประกอบของหน่วยย่อยต่างๆ ได้แก่

- ครอบครัว
- สถาบันการศึกษา (โรงเรียน กศน. ศูนย์การเรียนรู้) ครู (เช่น ครูผู้สอนประจำวิชา ครูแนะแนว)

- ชุมชน (เช่น ชุมชนที่อยู่อาศัย องค์กรศาสนา กลุ่มปราชญ์ หรือนักวิชาการอิสระ ในชุมชน องค์กรสิทธิ เป็นต้น)
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ทางการศึกษา

นอกจากนี้ การศึกษาในส่วนนี้ยังเป็นการวิเคราะห์ระบบการเชื่อมต่อของกลไกการบูรณาการในระดับปฏิบัติและกลไกการตอบสนองนโยบายของหน่วยงานเพื่อทำความเข้าใจระบบข้อได้เปรียบ ข้อจำกัดและความท้าทายที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลหลักในการออกแบบปรับแต่งกลไกระดับปฏิบัติและระบุประเด็นสำคัญของกระบวนการตอบสนองนโยบายของภาคปฏิบัติ

โมดูล 4 : ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการศึกษาระบบบริหารจัดการ แนวนโยบาย และยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา โดยศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศ และประเด็นปัญหาของประเทศไทยที่ยังคงต้องการการแก้ไข ทั้งนี้ ได้พิจารณาในส่วนหลักๆ ดังนี้

- ระบบการบริหารจัดการ (Management System)
- กลไกการดำเนินการ (Mechanism)
- เครื่องมือเชิงนโยบาย (Policy Instrument)

การศึกษาทั้งหมดช่วยให้สามารถวาดภาพการดำเนินการด้านการศึกษาได้อย่างครบถ้วนเพียงพอ ทั้งภาพการเชื่อมต่อแนวราบในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ รวมถึงการเชื่อมต่อแนวตั้งของแต่ละกลุ่มองค์กร ซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้จะใช้อธิบายและระบุแนวปฏิบัติในการบูรณาการ ที่มุ่งทุกกิจกรรมสู่การบรรลุเป้าประสงค์หลักการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีความครบถ้วนสมบูรณ์และครอบคลุมทุกภาคส่วน ซึ่งประกอบด้วย

- การออกแบบกรอบแนวคิดใหม่สำหรับระบบการศึกษาไทย (Conceptual Design) คือ การทำความเข้าใจกับบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้สามารถส่งเสริมการพัฒนาพลเมืองและสังคมให้สามารถดำเนินต่อไปได้ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคือผลการวิจัยในส่วนการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการศึกษา
- การออกแบบระบบกลไก (Mechanism Design) ในการนำกรอบแนวคิดใหม่ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งคือผลการวิจัยในส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการศึกษา และการวิเคราะห์การจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย

- การโน้มน้าวทุกภาคส่วนของประเทศไทยเพื่อร่วมปฏิบัติ (Inclusive Engagement) ตั้งแต่ระดับบริหารประเทศ ผู้บริหารระดับสูงภาครัฐ ทั้งภายในและระหว่างกระทรวง ระดับเอกชน ระดับการศึกษา นักวิชาการ จนถึงระดับสังคม ให้เข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนระบบการศึกษาไทยให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งการโน้มน้าวดังกล่าวอาจกระทำได้โดยผ่านเครื่องมือที่หลากหลาย

ทั้งนี้การออกแบบกรอบแนวคิด (Conceptual Design) และการออกแบบระบบกลไก (Mechanism Design) เปรียบได้กับ “ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลง” (Ability to Change) ในขณะที่การโน้มน้าวทุกภาคส่วนของประเทศไทย (Inclusive Engagement) คือการสร้างแนวร่วมทางความคิด (Get Buy-in) เปรียบได้กับ “ปณิธานหรือความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลง” (Willingness to Change) ซึ่งจะต้องมีทั้ง 2 ส่วนอย่างครบถ้วน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มึนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย

บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 ระดับ

1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) ที่สำคัญ คือ พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21

สิ่งที่โลกจะเปลี่ยนไปเมื่อต้องเปลี่ยนผ่านจากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 กระแส ได้แก่ (1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษแห่งอเมริกา (American Century) สู่ศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) (2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่งสู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้งธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และ (3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชนสู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาภิบาล

นอกจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว แรงขับเคลื่อนที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่มีความสำคัญมากเช่นกัน คือ แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค และบริบทประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) ตลอดจนยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

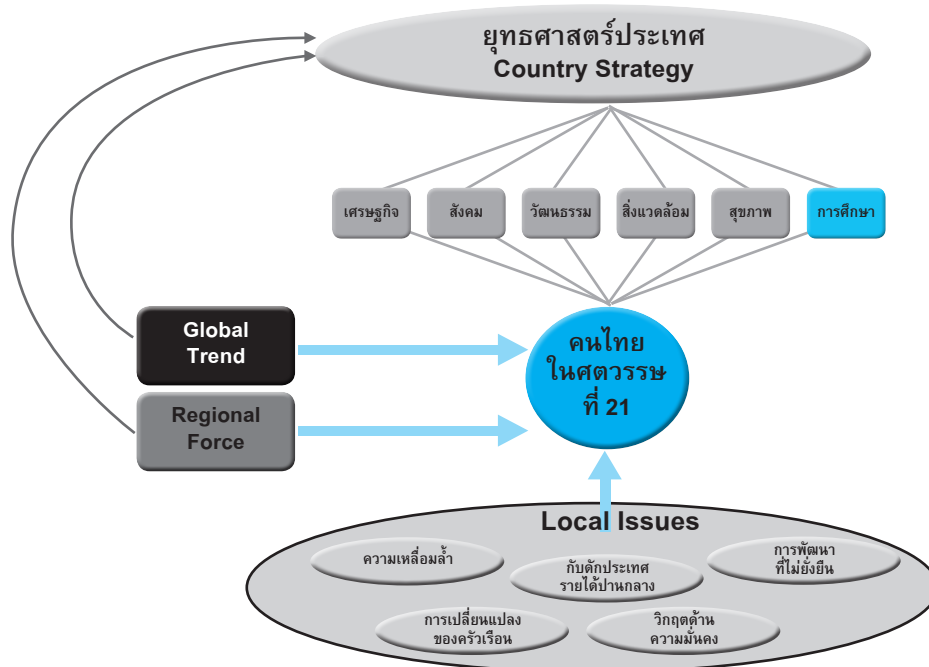
2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค (Regional Forces)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้นโดยรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยมาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชียตะวันออกเฉียง (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP)

3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) และยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญ คือ เรื่องความเหลื่อมล้ำ กับดักประเทศรายได้ปานกลาง วิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน สำหรับเรื่องทิศทางยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม(Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ทั้งนี้จากการทบทวนยุทธศาสตร์ของประเทศ พบว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาการศึกษา (Education) เป็นหนึ่งในเนื้อหาของยุทธศาสตร์ที่ภาครัฐให้ความสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันมีความท้าทายในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

ภาพที่ 4 : ความเชื่อมโยงของแรงขับเคลื่อนและแนวโน้ม (Forces and Trend) ที่สำคัญกับยุทธศาสตร์ประเทศ และบริบทการพัฒนาของประเทศไทยที่จะส่งผลกระทบต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลักภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการศึกษาไทย ทั้งในด้านคุณภาพ การเข้าถึงและเท่าเทียม ประสิทธิภาพ และปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นประเทศไทยต้องก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสมและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้การวิเคราะห์บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงขับเคลื่อนในระดับต่าง ๆ ได้นำมาซึ่งประเด็นท้าทายที่ระบบการศึกษาจำเป็นต้องสามารถตอบสนองให้ได้ทั้งระดับมหภาค ในด้านการวางแผนกำลังคนและระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทย ได้แก่

ระดับมหภาค

- การยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหนุนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ อย่างเป็นองค์รวมของประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness) นำประเทศก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล คนไทยและสังคมไทยอยู่ดีมีสุข (Well-being Nation)

- การสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) ด้วยการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ปฏิรูปสังคม ขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ระดับปัจเจก

- การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตที่พร้อม มีความแข็งแกร่งในสมรรถนะหลัก สอดรับศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องช่วย บ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน มิใช่มุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการสอบเพื่อคะแนนอย่างเดียวอีกต่อไป

4.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย

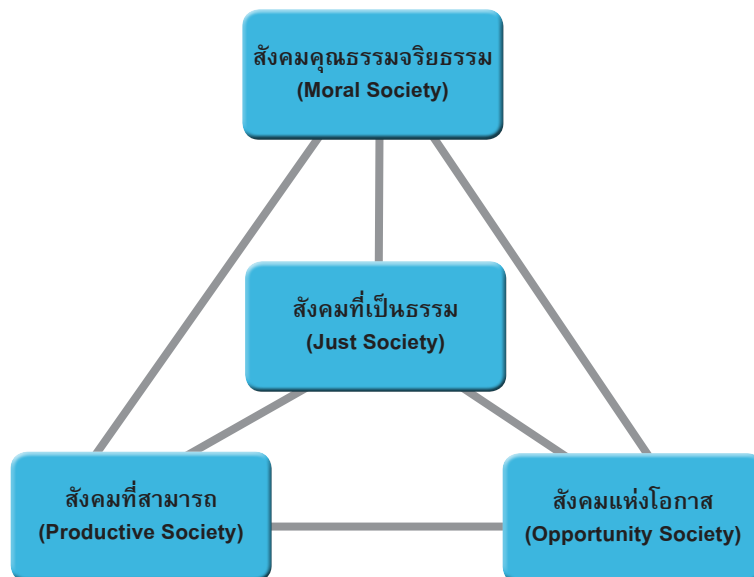
ในส่วนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย เพื่อกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย ตลอดจนใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์หาช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่างสภาวะการณ์ที่พึงประสงค์ (Should Be) กับสภาวะการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน (As Is) เพื่อนำไปสู่การวางแผนทางการพัฒนาการศึกษาไทยให้บรรลุตามเป้าประสงค์หลักที่ได้ตั้งไว้

4.2.1 โมดูล 1 : เป้าประสงค์หลักระดับมหภาค (Macro Objective)

1) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

เป้าประสงค์ของการพัฒนาสังคมไทยประกอบด้วย 4 ด้าน คือ สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) สังคมที่สามารถ (Productive Society) สังคมที่เป็นธรรม (Just Society) และสังคมคุณธรรม (Moral Society) โดยรายละเอียด มีดังนี้

ภาพที่ 5 : เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

- **สังคมที่สามารถ (Productive Society)**

เป็นการก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับสินค้าและบริการของประเทศ (Value Creation) โดยมีการสร้างความสามารถในการแข่งขันผ่านนวัตกรรมและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยยกระดับการผลิตและการค้าสินค้าในห่วงโซ่ให้มีมูลค่าสูงขึ้น รวมไปถึงการยกระดับผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) ผ่านการพัฒนาเทคโนโลยี การใช้เครื่องจักร และการยกระดับทักษะแรงงาน เป็นต้น พร้อมๆ กันนั้นจะมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) เนื่องจากความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มผลผลิตภาพในการทำงานและพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนในอนาคต โดยลักษณะที่สำคัญของสังคมที่มีความรู้เป็นฐานมีตัวอย่าง อาทิเช่น สังคมที่ทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน สังคมที่คนในประเทศมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และที่สำคัญคือเป็นสังคมที่คนมีค่านิยมรักการเรียนรู้ รักการค้นคว้า รักความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ สังคมที่สามารถยังมีความหมายครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมสีเขียว (Green Society) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกรอบความคิดจากการ “เอาชนะธรรมชาติ” มาเป็นการ “อยู่ร่วมกับธรรมชาติ” เพื่อปรับเข้าสู่ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ บนการพัฒนาที่สมดุล มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยง โดยอาศัยการพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ทำให้ประเทศกลับมามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

- **สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society)**

เป็นสังคมที่สร้างโอกาสโดยไม่กีดกันแบ่งแยก (Social Inclusion) กล่าวคือ ประชาชนในสังคมสามารถเข้าถึงหรือสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นของคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างไม่มีการกีดกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เพศ หรืออื่นๆ ผ่านการสร้างกลไกในการเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียม และปลดล๊อคการถูกกีดกันสิทธิทางสังคมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ตัวอย่างเช่น โอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มคนชายขอบหรือคนที่ด้อยโอกาสทางสังคม หรือสิทธิในการได้รับโอกาสในการจ้างงานของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย ไปจนถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทรัพยากรของท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังเป็นสังคมที่มีเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อโอกาสให้คนในกลุ่มที่ด้อยกว่าสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมให้สูงขึ้น (Social Mobility) จาก “ผู้ด้อยโอกาส” ไปเป็น “ผู้ได้ออกาส” โดยทุกคนสามารถเลื่อนชั้นทาง

สังคมได้ตามความเพียรพยายามและสามารถทำได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่จำเป็นต้องใช้อภิสิทธิ์หรือเส้นสายใดๆ

- **สังคมที่เป็นธรรม (Just Society)**

เป็นสังคมประชาธิปไตย (Democratic Society) ซึ่งเป็นสังคมที่มีความยุติธรรม มีการจัดระเบียบของสังคมที่ดี มีกฎหมายเป็นเสาหลักการปกครองของประเทศอย่างแท้จริง โดยที่พลเมืองในสังคมรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องและเคารพสิทธิของผู้อื่น ประชาชนตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วม (Civic Society) กับประเทศและสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในระดับต่างๆ มีช่องทางหรือเวทีสาธารณะแพร่หลายที่เปิดให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ ยังเป็นสังคมที่มีความเป็นธรรมในด้านโอกาส การเข้าถึงบริการภาครัฐ โครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากร มีการกระจายรายได้และการถือครองทรัพย์สินอย่างเป็นธรรม (Fair Wealth Distribution) เป็นสังคมที่คนมีความไว้วางใจกัน (Trust) ทั้งในระดับทั่วไป ซึ่งหมายถึงความไว้วางใจกันระหว่างปัจเจกและความไว้วางใจกันระหว่างสถาบันหรือองค์กรต่างๆ ที่มีค่านิยมหรือจารีตร่วมกัน เพื่อให้สามารถถักทอเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่แน่นแฟ้น

- **สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society)**

การพัฒนาสู่การเป็นสังคมที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนรากฐานทางความคิดและค่านิยมของคนในสังคมให้ถูกต้อง โดยมีการวางรากฐานทางคุณธรรมจริยธรรมในตัวคนอย่างสมบูรณ์ มีการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมของสังคมทั้งระบบ รวมทั้งการที่คนในสังคมรู้จักใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและพฤติกรรมอยู่ในคุณธรรมและจริยธรรม (Ethical Conscience & Conduct) สามารถไตร่ตรองได้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ เป็นผู้มีปัญญา มีความยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม (Integrity) เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุขในสังคมไทย ประชาชนมีความรักความสามัคคี เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Social Cohesion) มีความอบอุ่นมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันลดลง สร้างค่านิยมใหม่ที่ยกย่องคนดีมากกว่าคนเก่ง

การกำหนดภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์นี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพที่พึงประสงค์ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Nation) ทั้งในระดับบุคคล สังคม และระดับประเทศ ในระดับบุคคลประชาชนมีสุขภาวะที่ดีทั้งมิติทางกาย จิต สังคมปัญญา และมีศีลธรรมอันดีงาม ในระดับสังคมมีบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ชุมชนพึ่งตนเองได้ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งมั่นคง และในระดับประเทศเราจะก้าวไปสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่งที่เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ

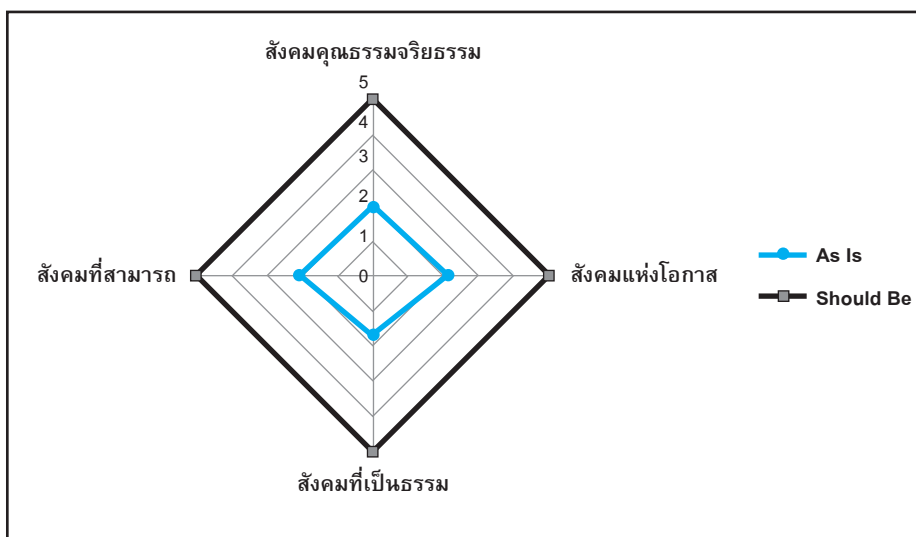
เป็นธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาลสามารถอยู่ร่วมกับนานาประชาชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ

การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

การศึกษาส่วนนี้ได้ทำการวิเคราะห์ช่องว่างของเป้าประสงค์หลักการศึกษา (Should Be) กับสถานการณ์ของไทย (As Is) โดยทำการศึกษารายภาพในระดับมหภาค เพื่อประเมินช่องว่างที่สำคัญ ระหว่างผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบัน (As Is Education Output) และผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในอนาคตที่ต้องการ (Should Be Education Output)

ผลจากการประเมินช่องว่างระหว่างภาพอนาคตที่พึงประสงค์และสภาพความเป็นจริงของประเทศไทยในส่วนนี้อาศัยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการประเมินผลพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันยังห่างไกลจากภาพสังคมที่พึงประสงค์ของสังคมไทยทั้ง 4 ด้านค่อนข้างมากถึงมากที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมที่เป็นธรรม (ดูภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 : ช่องว่างระหว่างสังคมปัจจุบันและสังคมที่พึงประสงค์

- หมายเหตุ:
- 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
 - 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
 - 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
 - 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
 - 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ตารางที่ 2 : การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย (Country Goals)

เป้าประสงค์หลัก ของประเทศไทย (Country Goals)	สถานภาพปัจจุบัน ของประเทศไทย (As-Is)	เป้าประสงค์หลัก ที่พึงประสงค์ ของประเทศไทย (Should Be)	ช่องว่าง (Gap)
สังคมที่สามารถ (Productive Society)	2.08	5	ปัจจุบันห่างไกล จากเป้าหมายค่อนข้างมาก
สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society)	2.118	5	ปัจจุบันห่างไกล จากเป้าหมายค่อนข้างมาก
สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society)	1.937	5	ปัจจุบันห่างไกล จากเป้าหมายสูงมาก
สังคมที่เป็นธรรม (Just Society)	1.699	5	ปัจจุบันห่างไกล จากเป้าหมายสูงมาก

- หมายเหตุ: 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก
2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน 2556

จากการวิเคราะห์เป้าประสงค์หลักของประเทศรวมถึงการสังเคราะห์ภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์และผลสรุปความคิดเห็นจากกระบวนการดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาของประเทศที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ แต่ไม่ได้ตอบโจทย์การพัฒนาเชิงโครงสร้างและการสร้างขีดความสามารถของประเทศในระยะยาว อีกทั้งยังละเลยประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วนจนทำให้เกิดปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน

ทั้งนี้ หากประเทศไทยต้องการจะก้าวข้ามวิกฤตนี้เพื่อมุ่งไปสู่ภาพสังคมอันพึงประสงค์ให้ได้นั้นจะต้องอาศัยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาจากการเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างแท้จริง โดยจำเป็นต้องมีการพัฒนามนุษย์ให้มีทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในการดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญของระบบการศึกษาที่จะต้องตอบสนองความต้องการนี้ให้ได้ทั้งในระดับมหภาคผ่านการพัฒนากำลังคน และในระดับบุคคลซึ่งเป็นเรื่องของคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์

ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

ปรัชญาพื้นฐานที่เป็นรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนไปดังนี้

- 1. ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity)** คนไทย จากเดิมแต่ละคนมีสถานะเป็นแค่เพียงพลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai) ซึ่งหมายถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก เครือข่ายของประชาคมโลก รวมถึงการปลูกจิตสำนึกต่อโลก
- 2. ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation)** จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ (People for Growth) เพื่อตอบโจทย์สังคมอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโตเพื่อรองรับการสร้างและปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้
- 3. ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm)** จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature) พัฒนาอย่างยั่งยืน
- 4. ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม (Transformation of Culture)** จากการเป็นสังคมที่คนมุ่งแข่งขันฟาดฟันต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-driven Culture) มาเป็นการทำงานร่วมกับคนอื่นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative Culture) คนเก่งช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่า เรียกว่าสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองและส่วนรวมไปพร้อมๆ กัน ผู้คนมีความเมตตาดำเนินชีวิตในความเป็นมิตรไมตรีจิตต่อกันและกัน
- 5. ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation)** จากที่มองแต่การมุ่งไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Country) ซึ่งให้ความสำคัญแต่มิติเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาเป็นการคำนึงถึงประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างเกียรติภูมิในความเป็นชาติ (Dignity of Nation) ให้คนไทยมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมของชาติไทย มีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของความเป็นไทย ก่อเกิดเป็นความรักความภูมิใจ ห่มเทก่าลังกายใจเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติ

ภาพที่ 7 : ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

2) เป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย

เป้าหมายประสงค์ของการศึกษาของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ คือ

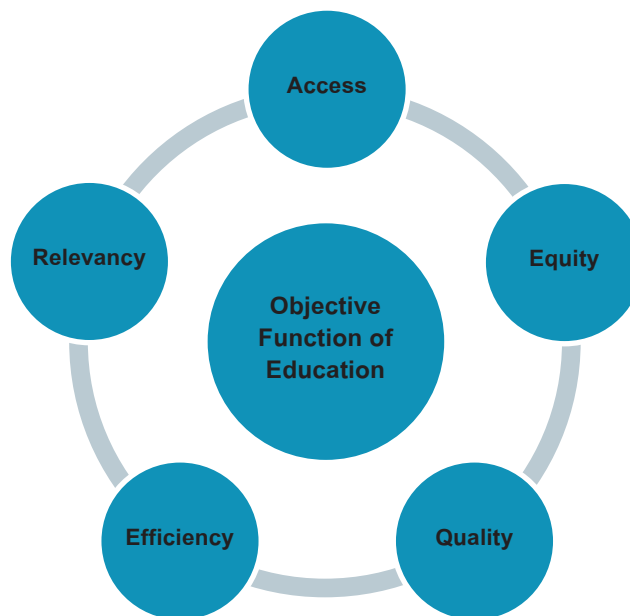
“การศึกษาไทยช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกล่า ให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่าง สมดุลและยั่งยืน พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-being Society)”

เป้าประสงค์หลักของการศึกษาของประเทศไทยในระดับมหภาค ที่เป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา ซึ่งก็คือ “ผลลัพธ์ของระบบการศึกษา” (Education Output) ประกอบด้วย 5 เป้าประสงค์หลัก คือ

1. การเข้าถึง (Access)
2. ความเท่าเทียม (Equity)
3. คุณภาพ (Quality)
4. ประสิทธิภาพ (Efficiency)
5. ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

ทั้งนี้ เป้าหมายของการศึกษาไทยในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้า ประเด็นสำคัญที่สุดคือ เรื่องคุณภาพการศึกษา รวมไปถึงการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยเป้าประสงค์หลักในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 8 : เป้าประสงค์หลักของการศึกษาของประเทศไทย

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

1. การเข้าถึง (Access)

เด็กไทยทุกคนจะต้องเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อที่จะสามารถบรรลุศักยภาพที่แท้จริงของตนได้ ตามนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) ของสหประชาชาติ ระบบการศึกษาไทยจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างถ้วนหน้า (Universal Access) ตั้งแต่เตรียมอนุบาลไปจนถึงจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ไม่ว่าจะผ่านทางสายสามัญหรือสายอาชีพ โดยจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กที่ปัจจุบันหลุดออกจากระบบการศึกษาในโรงเรียน รวมถึงการที่มาตรฐานทางวิชาการของผู้เรียนสำหรับวิชาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาจะต้องสามารถปรับเข้าสู่โลกของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กล่าวคือ ระบบการศึกษาจะต้องมีความครอบคลุมและสอดคล้องเหมาะสมกับประชาชนทุกเพศทุกวัย และที่สำคัญกว่านั้นคือจะต้องทลายกำแพงที่กั้นระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Learning) ให้เป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการและความสนใจ บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของโลกได้อย่างต่อเนื่อง

2. ความเท่าเทียม (Equity)

ความเสมอภาคนั้นถือเป็นหลักพื้นฐานประการหนึ่งที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่นเดียวกับกรณีที่ประชากรทุกคนย่อมมีสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม โดยไม่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติใดๆ ไม่ว่าจะเป็น เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ หรือถิ่นกำเนิด ดังนั้นระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อมุ่งสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ที่ผ่านมาประเทศไทยได้บรรลุเป้าหมายความเท่าเทียมกันทางเพศ (Gender Parity) ด้านการศึกษาแล้ว แต่ประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค (Urban-rural Gap) และระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status) ยังคงมีอยู่ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการตั้งเป้าหมายเพื่อลดช่องว่างผลสัมฤทธิ์ (Achievement Gap) ที่มีอยู่ระหว่างกลุ่มเด็กเหล่านี้

การศึกษาไทยควรมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) ซึ่งมีส่วนช่วยลดยั้งการส่งต่อความเหลื่อมล้ำระหว่างรุ่นประชากร โดยระบบการศึกษาจะต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กที่ขาดโอกาส (Disadvantaged) เพื่อไม่ให้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม นอกจากนี้ จะต้องมีการจัดการศึกษาทางเลือกที่มีคุณภาพ เช่น การยกระดับ

อาชีวศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลายของเด็กแต่ละคน สะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) มากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ระบบการศึกษาไทยจะต้องจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่างๆ (Special Needs) ตั้งแต่เด็กที่มีปัญญาเลิศ (Gifted Students) ไปจนถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือทางสติปัญญา (Disabled Students) ทำอย่างไรที่จะจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้เพื่อให้พวกเขามีโอกาสในการบรรลุศักยภาพของตนเองได้อย่างเท่าเทียมกับคนอื่นๆ ในสังคม

3. คุณภาพ (Quality)

การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของการศึกษานับว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งหากประเทศไทยต้องการจะก้าวไปสู่การเป็นสังคมที่มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และเอื้อให้ประชาชนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและสมรรถนะ เพื่อที่จะบรรลุศักยภาพและตอบสนองความต้องการของตนเอง อีกทั้งเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับประเทศชาติ ดังนั้นนักเรียนทุกคนจึงควรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นเลิศซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาของระบบการศึกษาไปสู่การเป็นระบบการศึกษาที่มีศักยภาพสูง (High-performing Education System) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นเป็นมาตรฐานระดับนานาชาติ นักเรียนไทยจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้นและทัดเทียมนานาชาติ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา คือ การที่โรงเรียนดีมีคุณภาพ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่รอบด้าน สิ่งเหล่านี้จะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุนให้คนเก่งคนดีมีใจรักในวิชาชีพเข้ามาประกอบอาชีพครู โดยปัจจัยสนับสนุนสำคัญคือการจัดสรรทรัพยากรที่จะต้องทุ่มเทมาให้วาระการพัฒนาการสอนและกระบวนการการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญ

4. ประสิทธิภาพ (Efficiency)

ที่ผ่านมาประเทศไทยถูกจัดอันดับเป็นหนึ่งในประเทศที่ทุ่มเททรัพยากรให้กับเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งสัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรืองบประมาณด้านการศึกษาต่อประมาณแผ่นดินต่างอยู่ในอัตราที่สูงและเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการศึกษา ซึ่งที่ผ่านมาช่วยส่งผลทำให้เด็กสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทั้งในทุกช่วงชั้นระดับ อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะในมิติของคุณภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพเพื่อให้งบประมาณที่ลงไปนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด

5. ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

เป้าประสงค์หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบบการศึกษาไทยคือ จะต้องเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทำให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ดีต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การวางแผนระบบการศึกษานอกจากจะต้องตอบโจทย์บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือโลกของการศึกษาจะต้องมีความเชื่อมต่อกับโลกการทำงานมากขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา ทั้งภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ

นอกจากนี้ ระบบการศึกษาไทยต้องเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างนวัตกรรม ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาคงไม่ได้เป็นเพียงการผลิตคนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเท่านั้น แต่จะต้องเป็นเครื่องหล่อหลอมคนไทยให้เป็นคนที่สมบูรณ์และเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ดังนั้นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ระบบการศึกษาไทยจะต้องเปิดกว้างต่อพลวัตความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความร่วมมือกับนานาชาติในด้านการศึกษา และให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับประชาชนที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ในสังคมที่มีความเป็นโลกาภิวัตน์ รวมทั้งต้องมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น

3) การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis)

จากการประชุมระดมความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ได้มีการร่วมประเมินระดับสถานะปัจจุบันว่าระบบการศึกษาไทยสามารถบรรลุเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (Should Be) ในด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด 4 ด้านต่อไปนี้ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นช่องว่างจากเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่แสดงผลออกมาในทางปฏิบัติ คือ

- การเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน
- การให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- การส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งเฝ้าหาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา
- การมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ

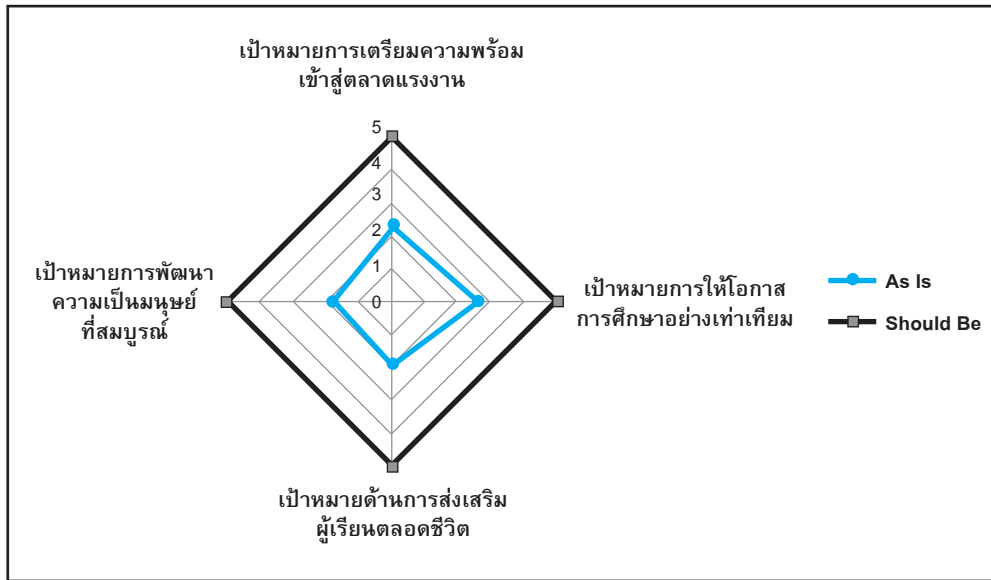
การวิเคราะห์ใน 4 ด้านดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นช่องว่างจากเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่แสดงผลออกมาในทางปฏิบัติ นั่นคือ การเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานสามารถสะท้อนถึงคุณภาพของการศึกษา การให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมสามารถสะท้อนถึงการเข้าถึงและความเท่าเทียมทางการศึกษา ในขณะที่การส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้อย่างเต็มที่ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา รวมถึงการมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติสะท้อนถึงคุณภาพของการศึกษารวมถึงการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง และการวิเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน ก็จะสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในภาพรวมในท้ายที่สุด

ผลการวิเคราะห์

ผลจากการประเมินวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) พบว่า

- โดยภาพรวมยังมีช่องว่าง (Gap) ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is) กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be) อยู่ในระดับที่สูงมาก
- ด้านที่มีช่องว่างสูงที่สุด คือ “การมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ” หรืออาจกล่าวได้ว่า บทบาทของการศึกษาในการบ่มเพาะ พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ในปัจจุบันยังอยู่ในระดับที่ห่างไกลจากความคาดหวังสูงมาก (High Gap)
- เป้าหมายด้านการส่งเสริมผู้เรียนตลอดชีวิตนั้นก็มีช่องว่างสูงมากเช่นเดียวกัน
- สำหรับบทบาทของภาคการศึกษาในการเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ปัจจุบันยังห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
- ส่วนประเด็นเรื่องการให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมถือว่าปัจจุบันทำได้ในระดับที่นับว่าดีกว่าด้านอื่นๆ มีช่องว่างอยู่ในระดับปานกลาง

ภาพที่ 9 : ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

- หมายเหตุ: 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน 2556

ตารางที่ 3 : การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ กับสภาพความเป็นจริง

เป้าหมายของการศึกษา	สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As-Is)	เป้าประสงค์หลักที่พึงประสงค์ของประเทศไทย (Should Be)	ช่องว่าง (Gap)
เป้าหมายการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน	2.317	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
เป้าหมายการให้โอกาสการศึกษาอย่างเท่าเทียม	2.579	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายปานกลาง-ค่อนข้างมาก
เป้าหมายด้านการส่งเสริมผู้เรียนตลอดชีวิต	1.920	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก
เป้าหมายการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	1.763	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก

- หมายเหตุ:
- 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก
 - 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
 - 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
 - 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
 - 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน 2556

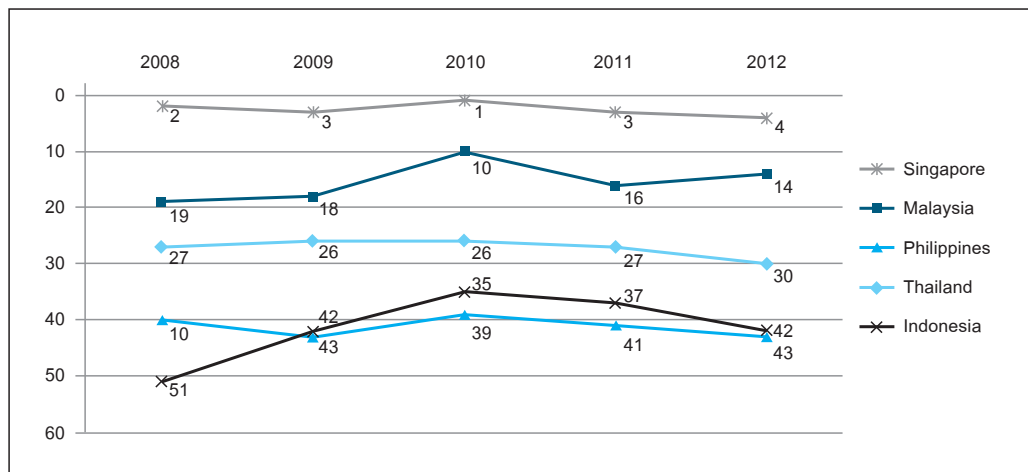
จากความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ในบริบทของประเทศไทย ซึ่งให้เห็นถึงหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าการสนับสนุนการศึกษานั้นจะส่งผลกระทบต่อในเชิงบวกทั้งในระดับบุคคลไปจนถึงการเพิ่มผลิตภาพส่งเสริมการเจริญเติบโต ความมั่งคั่ง และการอยู่ดีมีสุขให้กับประเทศ

คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ ในปัจจุบันการศึกษาไทยนั้นสามารถทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการดังกล่าวของประเทศได้ดีมากน้อยเพียงไร

นอกจากนี้ จากการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของ IMD พบว่า ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สิงคโปร์ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 1-4 ตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา หรือประเทศอินโดนีเซียที่ขยับขึ้นจากรำดับที่ 51 ในปี 2551 มาเป็นลำดับที่ 43 ในปี 2555 ขีดความสามารถของประเทศไทยกลับมีแนวโน้มตกลงจากรำดับที่ 27 ในปี 2551 มาอยู่ลำดับที่

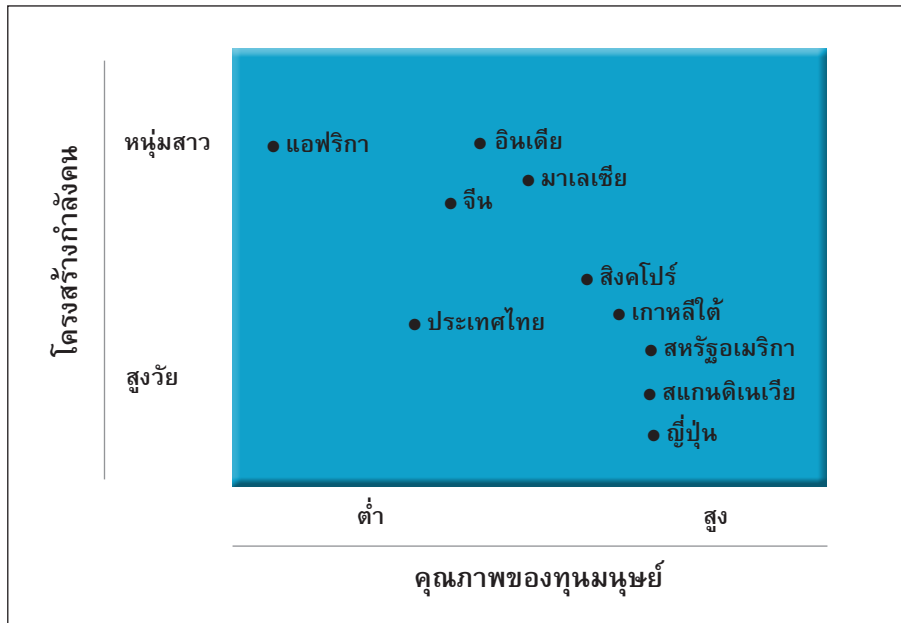
33 ในปี 2555 อย่างไรก็ตามการประเมินผ่านตัวชี้วัดของ IMD ถือเป็นเพียงการสะท้อน “ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะสั้น” ในขณะที่ “ขีดความสามารถในระยะยาวนั้น” สะท้อนผ่าน “คุณภาพของทุนมนุษย์” และ “โครงสร้างกำลังคน” ของประเทศ ซึ่งเมื่อประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาเชิงซ้อน ทั้งความท้าทายในเชิงปริมาณ คือ การที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และในเชิงคุณภาพ คือ การลงทุนในทุนมนุษย์ (Human Capital Investment) ของประเทศไทยอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในโลก

ภาพที่ 10 : ขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวมของประเทศไทย
เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2551-2555

ที่มา: IMD (2012)

ภาพที่ 11 : โครงสร้างกำลังคนและคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศไทย เทียบกับประเทศอื่น ๆ

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556)

หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปประเทศไทยจะยังคงสถานะเป็น Second-tier Nation ในศตวรรษที่ 21 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องเร่งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาวเพื่อก้าวไปสู่การเป็นประเทศโลกที่หนึ่งผ่านการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งก็คงหนีไม่พ้นการยกระดับการศึกษา ต้องมองการศึกษาเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยมองยุทธศาสตร์การศึกษาเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติผ่านองค์ประกอบสำคัญ คือ Paradigm, Policy, Platform, Practice และ Performance

1. Paradigm

ในศตวรรษที่ 21 นี้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ อาทิ

- เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการกระจุกตัวอำนาจทางเศรษฐกิจมาเป็นการกระจายสู่ประเทศลูกใหม่ที่เราเรียกว่า The New USA (United States of Asia) ความเจริญรุ่งเรืองเปลี่ยนผ่านจากประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกมาสู่กลุ่มประเทศในเอเชียที่มีการขยายตัวของประชากรโดยเฉพาะชนชั้นกลาง (Middle Class) เป็นตัวขับเคลื่อน

- ยุคแห่งความมั่งคั่งสู่ยุคแห่งความสุดโต่ง (Age of Prosperity to Age of Extremity) แม้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ก็จะมีปัญหาตามมาในเรื่องความไม่สมดุลระหว่างชนชาติและมนุษย์ ภัยพิบัติรุนแรงทางธรรมชาติ ความสุดโต่งการเมืองและเหลื่อมล้ำของอำนาจและโอกาส ความมั่งคั่งที่กระจุกตัว

- Corporate Centricity to Citizen Centricity : เกิดการเปลี่ยนแปลงการกุมอำนาจจากภาครัฐมาเป็นเอกชน และส่งต่อไปสู่ประชาชนมากขึ้น ผ่านการเชื่อมโยงของเทคโนโลยีและระบบเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ความเป็นรัฐหรือการผูกขาดจะน้อยลงไป มีผู้เล่นรายใหม่คือภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกเหล่านี้ถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ (1) Democratization คือ เกิดกระแสประชาธิปไตยในทุกสิ่ง ยกตัวอย่างเช่น ประชาธิปไตยในการบริโภค ซึ่งทำให้ประชากรกลุ่มใหญ่ที่มีรายได้น้อย (Bottom of the Pyramid) มีสิทธิในการเข้าถึงมากขึ้น หรือในด้านนวัตกรรมซึ่งที่ผ่านมามีเหตุให้เกิดได้ผ่านทรัพย์สินทางปัญญา แต่ต่อไปนวัตกรรมจะเกิดจากปัญญาของฝูงชน (Wisdom of the Crowd) ซึ่งช่วยกันต่อยอดทางความคิด (2) Individualization คือ ผู้คนมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น สามารถสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของตัวเอง ทุกคนสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดๆ ก็ได้

การเตรียมพร้อมรับมือกับชุดของโอกาสในความท้าทายในภูมิทัศน์ใหม่ (New Reality) ในศตวรรษที่ 21 คนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน คือต้องประกอบไปด้วย (1) ทักษะคิดใหม่ (New Mindset) (2) ทักษะชุดใหม่ (New Skillset) ที่ครอบคลุมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ทั้งในด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2. Platform

ในการยกระดับและพัฒนาจำเป็นจะต้องมีปัจจัยพื้นฐานสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มพลังให้กับผู้คนในสังคม (Conducive Platform for Empowering People) ในที่นี้หมายถึงจะต้องพัฒนาให้เกิดสังคมพึงประสงค์ใน 4 ด้าน คือ สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) สังคมที่สามารถ (Productive Society) สังคมที่เป็นธรรม (Just Society) และสังคมคุณธรรม (Moral Society)

3. Policy

นโยบายการศึกษาจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่เตรียมพัฒนาคุณภาพคนไทยและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ (Education as Engine for National Transformation) ซึ่งหน้าที่ของการศึกษาคือ การสร้าง “คนไทยที่สมบูรณ์” ที่มี Head, Hand,

Heart เพื่อตอบโจทย์ความเจริญรุ่งเรืองของชาติที่ประกอบด้วย Hope, Happiness และ Harmony

4. Practices

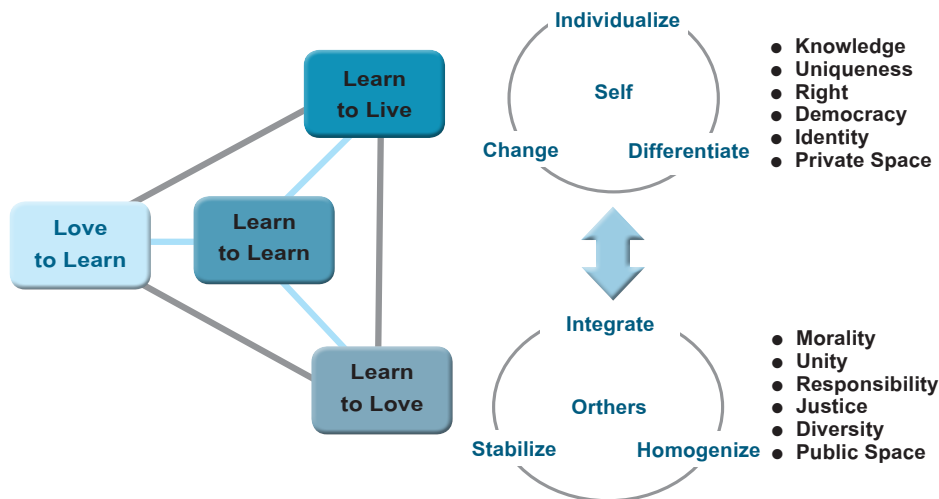
ในการเชื่อมโยง Paradigm – Policy – Platform นำลงสู่ระดับการปฏิบัติ ต้องอาศัยการสร้างโมเดลการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้อง รวมไปถึงกลไกใหม่ๆ ในการจัดการ การศึกษา โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อย่างบูรณาการ (Integrated Learning Environment) ที่ทำให้คนในสังคมทุกเพศ ทุกวัยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียน

ทั้งนี้เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือสำคัญ (Technology as Enabler) ที่จะช่วย ขยายอัตราการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพใน การจัดการศึกษา นอกจากนี้จะต้องสร้างวงจรการเรียนรู้ใหม่ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

- Exploring เป็นการฝึกนิสัยให้เด็กรักการสำรวจสืบค้น
- Experimenting ให้เด็กเกิดความคิดและค้นหาทางเลือกใหม่ๆ ผ่าน การทดลองปฏิบัติ
- Experiencing คือ การสร้างเสริมประสบการณ์ฝึกให้สามารถตัดสินใจ ด้วยตนเอง
- Exchanging คือ การแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์และข้อมูลข่าวสาร กับผู้อื่น

นอกจากนี้ อีกประเด็นที่สำคัญของการจัดการศึกษาในโลกศตวรรษที่ 21 นี้ คือ ต้องเปลี่ยนจาก “การศึกษา” ให้เป็น “การเรียนรู้” แต่การเรียนรู้ (Learning) อย่างเดียว ก็อาจจะไม่พอในการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในโลกที่เป็นอิสระแต่ยังต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น จึงต้องมี “Living” และ “Loving” ด้วย การเตรียมพร้อมให้เด็กเป็นคนที่มีสมรรถนะจึงอยู่ที่ การออกแบบโมเดลการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งสามประการได้อย่างลงตัว โดยเริ่มจากการรัก ที่จะเรียนรู้ (Love to Learn) ต่อด้วยการรู้ที่จะเรียน (Learn to Learn) จากนั้นเป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่จะรอด (Learn to Live) ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ที่จะรัก (Learn to Love)

ภาพที่ 12 : โมเดลการเรียนรู้ใหม่

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556)

5. Performance

เมื่อทุกข้อต่อตั้งแต่ Paradigm, Policy, Platform และ Practice มีความเชื่อมโยงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกันดีแล้ว หมายความว่าการศึกษาไทยจะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการทำคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มี Head, Hand, Heart เป็นคนที่มีคุณภาพศักยภาพและสุขภาวะที่ทัดเทียมประชากรในประเทศโลกที่หนึ่ง (First World Citizen) และในขณะเดียวกันก็จะสามารถตอบสนองเป้าหมายในระดับมหภาคคือขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศในโลกรที่หนึ่ง (First World Nation) ที่ประกอบด้วย Hope, Happiness, และ Harmony ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

อย่างไรก็ตาม สถานะปัจจุบันขององค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น Paradigm, Policy, Platform, Practice และ Performance ยังมีข้อจำกัด และยังมีช่องว่างระหว่างสถานะปัจจุบันกับสิ่งที่พึงประสงค์ต้องการการเติมเต็มอยู่ (ดูตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 : องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเพิ่มเติม

องค์ประกอบการศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเพิ่มเติม
Paradigm	<p>การเตรียมพร้อมรับมือกับชุดของโอกาสในความท้าทายในภูมิภาคใหม่ (New Reality) ในศตวรรษที่ 21 คนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน</p> <p>คือต้องประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ทักษะคิดใหม่ (New Mindset) 2) ทักษะชุดใหม่ (New Skillset) ที่ครอบคลุมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่ทั้งในด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น 	<p>การดำเนินการด้านการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่สามารถสร้างทัศนคติใหม่ (New Mindset) และทักษะชุดใหม่ (New Skillset) ที่ครอบคลุมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเตรียมพร้อมรับมือกับชุดของโอกาสในความท้าทายในภูมิภาคใหม่ (New Reality) ในศตวรรษที่ 21</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องสร้างทัศนคติใหม่ (New Mindset) - ต้องสร้างทักษะชุดใหม่ (New Skillset) หรือทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) - ต้องสร้างวัฒนธรรมใหม่ทั้งในด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ให้กับผู้เรียนได้อย่างเต็มที่
Platform	<p>จะต้องมี Platform ที่ก้าวตามให้ทันความเปลี่ยนแปลงในการยกระดับและพัฒนา จำเป็นจะต้องมีปัจจัยพื้นฐานสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มพลังให้กับผู้คนในสังคม (Conducive Platform for Empowering People) ในที่นี้หมายถึง จะต้องพัฒนาให้เกิดสังคมพึงประสงค์</p>	<p>ความสำเร็จที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาไทย ก็คือ การที่สามารถผลักดันสาระที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้สำเร็จเป็นครั้งแรก และเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสามารถสร้างหลักประกันด้านเจตจำนงของรัฐต่อการศึกษาได้ในระดับหนึ่ง</p>	<p>ประเทศไทยยังขาด Platform สำคัญในส่วนของ การเชื่อมต่อจากนโยบายไปสู่การกำหนดกลยุทธ์และการปฏิบัติ การสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและการมีเครื่องมือในการสนับสนุนทั้งในเชิงเทคนิคและเชิงจัดการสำหรับผู้ปฏิบัติ</p>

ตารางที่ 4 : องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม (ต่อ)

องค์ประกอบการศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม
Policy	นโยบายด้านการศึกษาและนโยบายที่เกี่ยวข้องจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่เตรียมพัฒนาคุณภาพคนไทยและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ ซึ่งหน้าที่ของการศึกษาคือการสร้าง “คนไทยที่สมบูรณ์”	ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน แทบทุกรัฐบาลจะได้ประกาศว่าจะให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา และมีกรวางนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย อย่างไรก็ตาม ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายคือปัญหาสำคัญของการพัฒนาการศึกษาไทยวาระการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาของประเทศไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงผ่านหลายยุคหลายสมัยในหลายรัฐบาล โดยตลอดช่วงเวลาเพียงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา นับจากประกาศใช้ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมาแล้วถึง 20 ท่าน นับว่ามีวาระการดำรงตำแหน่งโดยเฉลี่ยเพียงท่านละประมาณ 1 ปี การเปลี่ยนผู้นำด้านนโยบายเช่นนี้ย่อมทำให้งานการศึกษาของชาติขาดความต่อเนื่องและขาดทิศทางที่ชัดเจน ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติหลายประการ	<ul style="list-style-type: none"> - ยังขาดความต่อเนื่องของนโยบายการศึกษา - ยังขาดนโยบายการส่งเสริมการศึกษาทางเลือก การศึกษาที่ไม่เป็นทางการ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างจริงจังต่อเนื่อง - ต้องการการบูรณาการนโยบายการศึกษา เรียนรู้กับนโยบายด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นโยบายด้านแรงงาน กำลังคน เป็นต้น

ตารางที่ 4 : องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเพิ่มเติม (ต่อ)

องค์ประกอบการศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเพิ่มเติม
Practices	<p>การสร้างระบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning Environment) ที่ทำให้คนในสังคมทุกเพศทุกวัยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียน ทั้งนี้ เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือสำคัญ (Technology as Enabler) ที่จะช่วยขยายอัตราการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ จะต้องสร้างวงจรการเรียนรู้ใหม่</p>	<p>เมื่อ Policy ยังคงมีความไม่ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง พร้อมๆ กับ Paradigm ทางด้านการศึกษาที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้การเชื่อมโยง Paradigm – Policy – Platform นำลงสู่ระดับการปฏิบัติยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากไม่สามารถพัฒนาระบบการสร้างการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ที่สมดุลทั้งทางด้าน “เนื้อหาวิชา” และ “การใช้ชีวิต”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ยังมีช่องว่างด้านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ - ต้องพัฒนาระบบการสร้างการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ที่สมดุลทั้งทางด้าน “เนื้อหาวิชา” และ “การใช้ชีวิต” เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ - ต้องการกลไกใหม่ๆ ในการจัดการการศึกษา ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning Environment) ที่ทำให้คนในสังคมทุกเพศ ทุกวัยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียน - ต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการขยายการศึกษาที่มีคุณภาพ ตลอดจนเป็นเครื่องมือหรือสื่อในการพัฒนาครูให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นในระยะเวลาที่รวดเร็ว

ตารางที่ 4 : องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเพิ่มเติม (ต่อ)

องค์ประกอบการศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเพิ่มเติม
Performance	เมื่อทุกข้อต่อตั้งแต่ Paradigm, Policy, Platform และ Practice มีความเชื่อมโยงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกันดีแล้ว หมายความว่าการศึกษาไทยจะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการทำคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพ ศักยภาพและสุขภาวะที่ทัดเทียมประชากรในประเทศโลกที่หนึ่งและในขณะเดียวกันก็จะสามารถตอบสนองเป้าหมายในระดับมหภาคคือขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศโลกที่หนึ่ง	Performance ของการศึกษาไทยยังคงอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจดังเช่นในปัจจุบัน ในขณะที่ภาพรวมของประเทศ พบว่า ประเทศไทยติดกับประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-income Trap) เนื่องจากการศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาทุนมนุษย์ ยังมีความจำกัด อีกทั้งยังขาดการลงทุนวิจัยพัฒนา และขาดการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมอย่างจริงจัง	ยังมีช่องว่างระหว่าง Performance ปัจจุบันและ Performance ที่พึงประสงค์ จำเป็นต้องพัฒนาทั้งในระดับมหภาคและระดับปัจเจก

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

นัยเชิงนโยบาย

ที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่สามารถปรับเปลี่ยน Paradigm ของแนวทางการศึกษาไปสู่การมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมุ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างสมดุลรอบด้านได้อย่างแท้จริง นั่นคือ แม้ว่าจะมีความตระหนักถึงพลวัตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนมีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้สามารถรับมือและตอบสนองกับสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที แต่การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยมักไม่สามารถเปลี่ยนผ่าน Paradigm ได้ในทางปฏิบัติ ประกอบกับประเทศไทยยังขาด Platform ที่จะเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงจาก Policy ไปสู่ Practice อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับเปลี่ยนส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นที่ระดับ Policy เพียงอย่างเดียว และแม้จะมีการออกนโยบายที่พยายามผลักดันการศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ การเปลี่ยนแปลง Policy ก็เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่อง ข้ำเติมปัญหาการไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ Practice ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ Performance ของการศึกษาไทยยังคงอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจดังเช่นในปัจจุบัน

4) แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

การศึกษาในส่วนนี้เป็นผลจากการประเมินระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบัน (As Is Education Output) เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษา โดยการศึกษาด้วย “แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา” ซึ่งเป็นการสร้างแบบจำลองทางสถิติเพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนไทยในเชิงประจักษ์ ปัจจัยดังกล่าวครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยด้านครอบครัวนักเรียน และโรงเรียน และปัจจัยเชิงนโยบาย ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในที่นี้ใช้คะแนนทดสอบ PISA เป็นตัวชี้วัด ผลการวิเคราะห์มีนัยต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยในมิติต่างๆ

กรอบที่ 1 : แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

ใช้แบบจำลองสมการถดถอยแบบสมการเดียว (Single Equation Regression) โดยมีตัวแปรตาม ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบ PISA ในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โดยในที่นี้ได้แบ่งปัจจัยออกเป็น 8 หมวด ได้แก่ ทรัพยากรของครอบครัว ทักษะคตินักเรียน ยุทธศาสตร์ในการเรียน ของนักเรียน กิจกรรมของนักเรียน ทรัพยากรของโรงเรียน การบริหารจัดการของโรงเรียน ความเป็นอิสระของโรงเรียน และสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน รูปแบบของสมการถดถอย แสดงได้ดังต่อไปนี้

$$Y_{ij} = \beta_0 + X1_{ij} \beta_1 + X2_{ij} \beta_2 + X3_{ij} \beta_3 + X4_{ij} \beta_4 + X5_{ij} \beta_5 + X6_{ij} \beta_6 + X7_{ij} \beta_7 + X8_{ij} \beta_8$$

Y_{ij} คือ คะแนนทดสอบ PISA ของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X1_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของทรัพยากรของครอบครัวของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X2_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของทักษะคตินักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X3_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของยุทธศาสตร์ในการเรียนของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X4_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของกิจกรรมของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X5_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของทรัพยากรของโรงเรียนที่ j

$X6_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของการบริหารจัดการของโรงเรียนที่ j

$X7_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของความเป็นอิสระของโรงเรียนที่ j

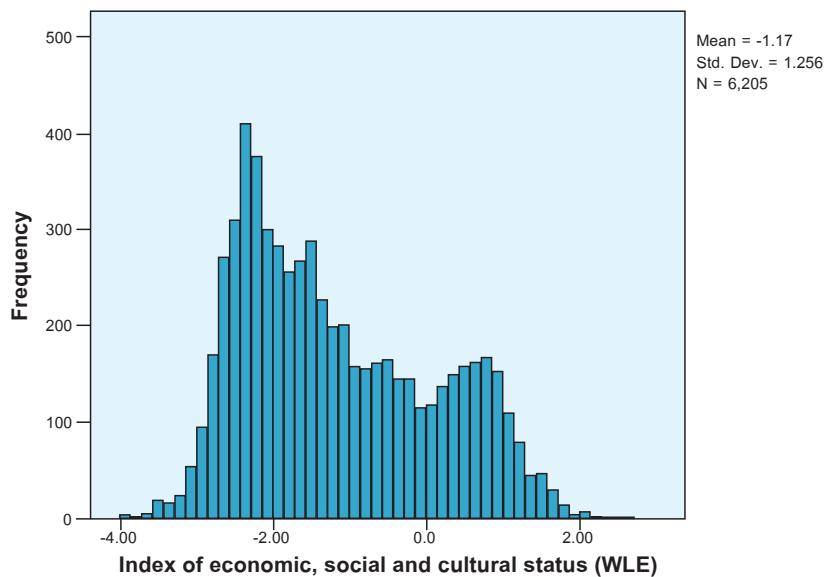
$X8_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของสภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนที่ j

β_0 คือ ค่าสัมประสิทธิ์และ β_1 ถึง β_8 คือ เวกเตอร์ของค่าสัมประสิทธิ์

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ประมาณค่าแบบจำลองโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม เพื่อประเมินว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ มีความแตกต่างกันหรือไม่ คณะผู้วิจัยใช้ตัวแปร ESCS ซึ่งเป็นดัชนีที่พัฒนาขึ้นโดย PISA ในการจำแนกนักเรียนตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม องค์ประกอบของตัวแปร ESCS ได้แก่ อาชีพของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครอง และสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากฐานข้อมูล PISA ปี 2552 เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนไทยจะเห็นได้ว่ามีลักษณะเบ้ขวา และมีค่าอยู่ระหว่าง -4 ถึง 2 คณะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มระดับล่าง กลุ่มระดับกลาง และกลุ่มระดับบน โดยแต่ละกลุ่มมีสัดส่วนของจำนวนนักเรียนเท่าๆ กัน คือ ร้อยละ 33.3 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

ภาพที่ 13 : รูปแบบการกระจายของนักเรียนจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยใช้ฐานข้อมูล PISA (2009)

สรุปผลจากแบบจำลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยแบบจำลองพบว่า ปัจจัย 5 ปัจจัยแรกที่ส่งผลเชิงบวกมากที่สุดต่อระดับคะแนน PISA ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (Index of Economic, Social and Cultural Status, WLS) ที่ตั้งของโรงเรียนในย่านชุมชนหนาแน่น (School Community) ยุทธศาสตร์การเรียนในการพยายามจดจำรายละเอียดให้มากที่สุด (Study - Memorize Details) การใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้านเพื่อทำงานของที่โรงเรียน (At Home - Internet for School) และการให้ข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครอง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานระดับชาติ หรือระดับพื้นที่ (Relative to Benchmarks)

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบมากที่สุดต่อคะแนน PISA ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์เล่น Simulation ที่โรงเรียน (At School - Simulations) การพยายามคัดลอกประโยคให้มากที่สุดเพื่อสรุปเนื้อหา (Summary - Copy Accurately) การอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อเข้าใจและจดจำหนังสือ (Text - Read aloud) ทักษะคติต่อการอ่านที่ไม่สามารถอ่านได้ยาวนาน (Read Attitude - Cannot Sit Still) และความเป็นโรงเรียนเอกชน (Public or Private)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนน PISA แต่อาจยังไม่สามารถสรุปความเป็นเหตุเป็นผลได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ยังไม่เห็นความเชื่อมโยงอย่างชัดเจน หรืออาจมีปัจจัยร่วม (Common Factor) ที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทั้งปัจจัยดังกล่าวกับคะแนน PISA เช่น การอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อให้เข้าใจและจดจำหนังสือ อาจเกิดจากความสามารถในการเรียนที่ต่ำ ซึ่งเป็นเหตุผลักดันให้คะแนน PISA ต่ำด้วย แต่การอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อให้เข้าใจและจดจำหนังสือ ไม่ได้เป็นสาเหตุของคะแนน PISA ต่ำ ดังนั้นการสรุปความเป็นเหตุเป็นผลของปัจจัยจำเป็นจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

จากผลการประมาณค่าแบบจำลองทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดังต่อไปนี้

1. สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียนผ่านหลายช่องทาง เช่น ทำให้นักเรียนมีทรัพยากรเพียงพอในการเรียน เช่น สามารถเข้าถึงสื่อการศึกษาต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ดิจิทัลนารี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี การเข้าถึงสื่อก็อาจส่งผลเสียต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เช่น ในกรณีนี้พบว่ากรณีมีเครื่องเล่น DVD ที่บ้าน (Possessions of DVD) อาจทำให้เสียเวลาในการอ่านหนังสือ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแยลง สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมยังอาจทำให้ผู้ปกครองมีทัศนคติให้ความสำคัญต่อการเรียนจึงส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลาน ทำให้ผู้ปกครองสามารถให้ความช่วยเหลือบุตรหลานโดยตรงผ่านการสอนการบ้าน การติวเนื้อหาวิชา เป็นต้น

2. ทักษะคติและกิจกรรมของผู้เรียน

ทัศนคติของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติต่อการอ่าน ซึ่งสะท้อนผ่านกิจกรรม เช่น ปริมาณเวลาที่ใช้ในการอ่าน การชอบไปร้านหนังสือหรือห้องสมุด อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์จากแบบจำลองแสดงให้เห็นว่า ชนิดของหนังสือที่อ่านก็เป็นปัจจัยสำคัญ โดยพบว่า การอ่านหนังสือประเภทให้ความรู้เท่านั้น จึงจะส่งผลบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

กิจกรรมของผู้เรียนที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การใช้เวลานอกห้องเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน เช่น การศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์นอกห้องเรียน (Enrich in Science) การเข้าห้องสมุดเพื่อยืมหนังสือสำหรับทำการบ้าน (Library - Borrow for work) หรือการใช้อินเทอร์เน็ตที่ห้องสมุด (Library - Use internet) การใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้านเพื่อทำการบ้าน (At Home - Internet for School) ส่วนกิจกรรมของนักเรียนที่พบว่าส่งผลเสียต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การเล่นเกมคอมพิวเตอร์หรือเกมออนไลน์ทั้งที่บ้านหรือที่โรงเรียน (At Home - Collaborative Games และ At School - Simulations) นอกจากนี้ ยังพบว่าการใช้คอมพิวเตอร์ที่โรงเรียนในการฝึกฝนเรียนรู้ (At School - Practice and Drilling) และการทำการบ้าน (At School - Homework) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งจำเป็นจะต้องค้นหาสาเหตุที่แท้จริงต่อไป

3. ยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การพยายามจดจำเนื้อหาต่างๆ ในการเรียน รวมทั้งรายละเอียดของเนื้อหา การเชื่อมโยงข้อมูลใหม่ที่ได้รับกับความรู้ที่มีอยู่ การค้นหาว่ามีแนวคิดใดที่ยังไม่เข้าใจอย่างแท้จริง (Text - Easy to Understand) การสรุปเนื้อหาในภาษาของตนเอง (Text - Summarise) การตรวจสอบว่าข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สุดได้อยู่ในบทสรุป (Summary - Check Important Facts) การขีดเส้นใต้ประโยคสำคัญและการเขียนสรุปในภาษาของตนเอง (Summary - Write Own Words) และการรู้วิธีการทำงานนำเสนอบนคอมพิวเตอร์ (How Well - Presentation)

ส่วนการอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อเข้าใจและจดจำหนังสือ (Text - Read Aloud) การสรุปโดยพยายามคัดลอกทุกประโยค (Summary - Copy Accurately) การอ่านหนังสือหลายๆ รอบ (Study - Read Many Times) และการค้นหาว่าจะใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์นอกห้องเรียนได้อย่างไร (Study - Useful Outside School) กลับพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

4. ทรัพยากรของโรงเรียน

ได้แก่ ปริมาณครู อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์จากแบบจำลองแสดงให้เห็นว่าการมีทรัพยากรครูมากเกินไปทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนลดลง โดยสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูที่เหมาะสมคือ 23.6 คน (Quality of the Schools Educational Resources) ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ สัดส่วนครูที่ผ่านการรับรอง (Proportion of Certified Teachers) สัดส่วนจำนวนคอมพิวเตอร์ต่อจำนวนนักเรียน (Ratio of Computers and School Size) การมีเครื่องคอมพิวเตอร์ (At School - Desktop Computer) การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (At School - Internet Connection) ความเป็นโรงเรียนรัฐ (Public or Private) ทั้งนี้เนื่องจากในบริบทของประเทศไทย โรงเรียนรัฐได้รับ

การสนับสนุนด้านทรัพยากรจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนเอกชน แม้ว่าผู้สามารถเรียนในโรงเรียนเอกชนอาจมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีถึงระดับหนึ่ง การได้รับเงินสนับสนุนอื่นๆ เช่น การบริจาค การระดมทุนของผู้ปกครอง (Funding Benefactors) และการมีครูคณิตศาสตร์ที่เพียงพอ (Shortage of Math Teachers)

5. การบริหารจัดการของโรงเรียน

จากผลที่ได้จากแบบจำลอง ปัจจัยที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การจัดชั้นเรียนตามความสามารถของนักเรียน (Streaming by Content) ความถี่ในการวัดผลนักเรียนด้วยดุลพินิจของครู (Teacher Judgements) การใช้การวัดผลของนักเรียนในการตัดสินใจประสิทธิผลของครู (Assessments – Teachers) การใช้การวัดผลของนักเรียนเพื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น (Assessments - Other Schools) การให้ข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานระดับชาติหรือระดับพื้นที่ (Relative to Benchmarks) การควบคุมกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา (Educational Goals – Classroom) และการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าเรียน (Index of Academic School Selectivity) ส่วนปัจจัยที่ส่งผลเสียต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ จำนวนนักเรียนที่ขาดเรียน (Student Absenteeism) ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาของตัวนักเรียนหรือการบริหารจัดการของโรงเรียน

6. ความเป็นอิสระของโรงเรียน

พบว่าความมีอิสระของโรงเรียนในการจัดการศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่ที่เป็นบวกและลบ ความมีอิสระของโรงเรียนในด้านที่ส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน (School Autonomy on Budget Allocations within the School) ได้แก่ ความมีอิสระในการบริหารบุคลากร (School Autonomy on Staffing) ความมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน (School Autonomy on Instructional Content)

อย่างไรก็ตาม พบว่า ความมีอิสระในการกำหนดเงินเดือนของครูในบางกรณี อาจทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแยลง เช่น ถูกกำหนดด้วยครูใหญ่หรือครู แต่หากเงินเดือนครูควรกำหนดด้วยบอร์ดของโรงเรียน (School Governing Board) หรือหน่วยงานที่มีอำนาจในระดับท้องถิ่น (Regional Authority) จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลัก Principal Agent Problem แต่ทั้งนี้หากเงินเดือนครูถูกกำหนดด้วยหน่วยงานที่มีอำนาจในระดับชาติ (National Authority) จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแยลง นอกจากนี้ ยังพบว่าความมีอิสระของโรงเรียนในการประเมินผล (School Autonomy on Assessment Practices) ส่งผลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งเป็นไปตามหลัก Principal Agent Problem เช่นเดียวกัน

7. สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน

ผลจากแบบจำลองแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่าจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นมากกว่าทำให้เข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาต่างๆ ได้ง่ายกว่า รวมทั้งก่อให้เกิดการประหยัดเชิงขนาดในการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนมากกว่า ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพมากกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่า สภาพแวดล้อมการแข่งขันระหว่างโรงเรียน (Available Schooling) ยังส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งน่าจะมาจากสาเหตุที่โรงเรียนต้องปรับตัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อจะสามารถแข่งขันกับโรงเรียนอื่นได้

นัยเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาข้างต้นมีนัยต่อการกำหนดนโยบายดังนี้ ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และการใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเองเพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยมีการเปรียบเทียบกับมาตรฐานในระดับต่างๆ เช่น ระดับพื้นที่หรือระดับชาติ และส่งเสริมบรรยากาศแห่งการแข่งขันระหว่างโรงเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ภาครัฐยังควรส่งเสริมความมีอิสระของโรงเรียนในการจัดสรรทรัพยากรภายในโรงเรียน การบริหารบุคลากร และการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน ในขณะเดียวกัน ควรป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนการประเมินผลงานของโรงเรียนหรือนักเรียน และการกำหนดเงินเดือนของครูในส่วนของโรงเรียน ควรมีการจัดชั้นเรียนตามความสามารถของนักเรียน มีประเมินประสิทธิผลของครูโดยใช้การวัดผลของนักเรียน มีการควบคุมกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ส่งเสริมยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่ถูกต้อง และมีการจัดการที่ดีกับปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน

5) การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยภาพรวมประเทศไทยกำลังเผชิญกับข้อจำกัดเรื่องขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งในแง่มุมมองของ “ขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะสั้น” และ “ขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว” อันเป็นประเด็นใหญ่ที่ควรจะต้องนำไปสู่การให้ความสำคัญ และลงทุนพัฒนาทุนมนุษย์อย่างจริงจังและเร่งด่วน

หนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการวางรากฐานแห่งการพัฒนาประเทศจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่ทุกภาคส่วนของประเทศจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาลที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้หากกล่าวถึงการพัฒนาทุนมนุษย์ หรือการพัฒนาคนแล้ว การศึกษา (Education) นับเป็นการลงทุนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มค่าของทุนมนุษย์ เนื่องจากการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนมีการพัฒนาทางตรงต่อตัวผู้เรียน อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ทางอ้อมต่อการพัฒนาประเทศและสังคมอีกด้วย (ประกาย ชีระวัฒนากุล, 2556)

แนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นแนวคิดทางการศึกษาเรียนรู้ที่ได้รับการกล่าวถึงในต่างประเทศมาในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากมีการตระหนักกันว่า มีความจำเป็นต้องให้ “โอกาสครั้งที่สอง” เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากโอกาสทางการศึกษาที่มีอยู่ในช่วงวัยเด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสอีกครั้งในการเรียนรู้

สำหรับตัวอย่างประสบการณ์ต่างประเทศที่น่าสนใจประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต เชื่อมโยงกับการศึกษาอย่างเป็นทางการที่มีคุณภาพได้อย่างดี ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่นยังเน้นการพัฒนาการศึกษาควบคู่กับการให้ความสำคัญมิติอื่นๆ ด้วย กล่าวคือ ประเทศญี่ปุ่นได้เล็งเห็นว่าพื้นฐานที่สำคัญที่จะสามารถนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้นั้น ก็คือ ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังได้ปลูกฝังค่านิยมที่ให้ความสำคัญ กับความสามารถและคุณความดี (Merit) ในการเป็นตัวตัดสินความก้าวหน้าของบุคคลทั้งในด้านการงานและในสังคม จากการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นมีค่านิยมว่าระดับความสามารถของบุคคลสามารถถูกประเมินได้จากผลการศึกษา ซึ่งความสำเร็จทางการศึกษาเองก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาที่มีมาตั้งแต่เกิดและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากแต่เป็นผลของความพยายามในการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น หากนักเรียนมีผลการเรียนไม่เป็นที่น่าพอใจ ความล้มเหลวนั้นจะถูกนับว่าเป็นของครอบครัวและครูผู้สอนด้วยเช่นกัน เพราะไม่สามารถช่วยผลักดันเด็กได้อย่างเข้มข้นเพียงพอ จากค่านิยมดังกล่าวทำให้ทุกฝ่ายรวมถึงตัวผู้เรียนมีแรงกระตุ้นในด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก

การจัดการการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นมิได้มุ่งเน้นแต่การเรียนการสอนที่หวังแต่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่เป็นการจัดการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างประชากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีจิตใจที่ดีงาม โดยอาศัยการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมกันนั้นยังให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในด้านวิชาการ การกีฬา วัฒนธรรม ตลอดจนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เน้นการสอนเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนสามารถเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้

กรอบที่ 2 : การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการศึกษาของสังคม (Social Education) ของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น คือ หนึ่งในประเทศที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือ Lifelong Learning และการศึกษาของสังคม (Social Education) ที่โดดเด่นและได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติเป็นอย่างมาก จึงไม่น่าแปลกใจหากจะพบเห็นคนญี่ปุ่นทุกเพศทุกวัย สนใจการเรียนรู้ เก็บรายละเอียด เก็บเล็กผสมน้อย สะสมองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่แค่เพียงการให้ความสำคัญแค่ในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่มองการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ และสามารถทำได้ในทุกๆ วันของชีวิต

รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการศึกษาของสังคม (Social Education) อย่างมาก ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการให้น้ำหนักการส่งเสริมพัฒนาการศึกษาที่เป็นทางการ (formal education) ในระบบทั่วไป ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology : MEXT) หรือเรียกโดยย่อว่า Monbukakusho: มอนบुकะคุโซ หรือ เมกซ์ ดูแลรับผิดชอบให้การสนับสนุนตลอดจนจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ จัดเตรียมพื้นที่เปิดต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนญี่ปุ่น สามารถเลือกศึกษาได้ตามอัธยาศัยหากกล่าวถึง Social Education แล้ว เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมถึงการศึกษผู้ใหญ่ การศึกษาภายในชุมชน และการศึกษานอกโรงเรียนของเด็กและเยาวชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ประชาชนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ตลอดทุกช่วงอายุ

ความสำเร็จของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของญี่ปุ่นนี้เกิดขึ้นได้โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor) คือ การมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เข้ามามีบทบาท และเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ social education ในประเทศญี่ปุ่นก็คือการมี Kominkan ซึ่งแปลความหมายตรงตัวว่า “ศาลาประชาชน” (citizen’s hall) ถูกตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อตอบโจทย์ของประชาชนที่ต้องการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ในการยกระดับความเป็นอยู่จากภาวะยากจนขั้นแค้นจากการพ่ายแพ้สงคราม Kominkan จึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อค้นหาจุดมุ่งหมายใหม่ในการดำเนินชีวิต โดยรัฐบาลกลางได้ให้ความสำคัญมีการกำหนดกรอบกฎหมายที่ทำให้ social education เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการวางมาตรฐานในการดำเนินงาน สร้างระบบการรับรองคุณภาพของบุคลากร ตลอดจนให้การสนับสนุนทางการเงินให้กับ Kominkan และส่งเสริมการใช้ Kominkan ในการทำกิจกรรมของชุมชน แนวทางนี้ได้ทำให้ชาวญี่ปุ่นเห็นความสำคัญว่า social education เป็นการให้สิทธิกับประชาชนในการจัดการศึกษาให้กับตนเอง และนับเป็นหลักการพัฒนาประชาธิปไตย (democratization) ด้านการศึกษาอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามหากหันมามองประเทศไทย การศึกษาของไทยอย่างเป็นทางการยังคงด้อยคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนต่ำ อีกทั้งมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึง การขาดความเท่าเทียม และขาดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา ในขณะที่การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ การศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาตลอดช่วงชีวิตยังมีอยู่ในวงจำกัด นอกจากนี้ คนจำนวนไม่น้อยรู้สึกเบื่อหน่ายกับการศึกษาเรียนรู้ และคนจำนวนไม่น้อยกลัวการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ปิดตัวเองจากการเรียนรู้ หรือคนที่สนใจอยากจะทำอะไรก็ยังมีโอกาสที่จำกัด (ประกาย ธีระวัฒนากุล, ชราธร รัตนนฤมิตศร และวริฏฐา กัลยาณสันต์, 2556)

นัยเชิงนโยบาย

ประกาย ธีระวัฒนากุล, ชราธร รัตนนฤมิตศร และวริฏฐา กัลยาณสันต์ (2556) ได้กล่าวถึงแนวโน้มในอนาคตนับจากนี้ไปว่า บทบาทของภาครัฐสำหรับประเทศไทยจึงมีไม่แค่เพียงการให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระบบอีกต่อไป หากแต่ต้องส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตควบคู่ไปด้วย โดยแนวนโยบายเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถดำเนินการได้ เช่น

- รัฐควรจัดพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนส่งเสริมภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ในการจัดพื้นที่เปิด (open spaces) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน
- เน้นการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้กับโรงเรียนมากขึ้น เช่น เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมนอกห้องเรียน เพิ่มความยืดหยุ่นในการศึกษาเรียนรู้ เพิ่มทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น
- การสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้คนในวัยต่างๆ สนใจใฝ่เรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง
- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น
- เป็นช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ

4.2.2 โมเดล 2 : การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development)

1) ปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการคิดและสังเคราะห์ที่ทุกคนพึงมีแบ่งออกได้เป็นสองทาง คือ ความเป็นอิสระจากผู้อื่น (Independence) และการพึ่งพาผู้อื่น (Inter-dependence) เปรียบได้เสมือนการเปรียบเทียบระหว่างสองข้อ Sociotropy และ Autonomy (Sato and McCann, 1997) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ด้านการพึ่งพาตนเอง และเป็นอิสระจากผู้อื่น (Independence)

การพึ่งพาตนเองเป็นคุณสมบัติของการอยู่ได้ด้วยตนเอง ความเฉพาะตัว และความมีอัตลักษณ์ที่เด่นชัด (Sato and McCann, 1997) กล่าวคือ ความเป็นปัจเจกบุคคล ในยุคสมัยนี้มนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกัน คนเรากลับไร้ความสามารถในการแยกแยะหรือจำแนกความเป็นปัจเจกของแต่ละสิ่งออกจากกัน ส่งผลให้เกิดความโง่เขลา (Ignorance) ที่แพร่กระจายอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน การศึกษาจะเป็นตัวช่วยสำคัญในการบ่มเพาะความเป็นปัจเจกของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการรับรู้ความเป็นปัจเจกของผู้อื่นได้ในขณะเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการศึกษานั้นทำให้คนมีความอยากรู้และชวนขวนขวายหาข้อเท็จจริงเพื่อการตัดสินใจ หาใช้ด้วยการสันนิษฐานหรืออนุมาน ทักท้อเอาเอง (Williams, 1957) และด้วยความเป็นปัจเจกนี้เองที่จะเป็นตัวสร้างสังคม ทำให้เกิดความหลากหลายและอิสระทางความคิด แต่อย่างไรก็ตามโดยพื้นฐานของความเป็นปัจเจกแล้ว คำๆ นี้มีบริบทเป็นกลาง (Elvin, 1980) ซึ่งสามารถนำไปสู่ทั้งข้อดีและข้อเสียได้ในขณะเดียวกัน เหมือนดาบสองคมหากเกิดความสุดโต่งที่มากเกินไปเกินกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นสองกรณีดังนี้

- **ความโดดเด่นด้วยความเป็นปัจเจกชน** : ความโดดเด่นของคุณสมบัติเฉพาะบุคคล มีความแตกต่างจากคนอื่นด้วยอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการบ่มเพาะความรู้หรือประสบการณ์

- **ความไม่เข้ากันด้วยความเป็นปัจเจกชน** : ความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่ปรองดอง มักเกิดขึ้นเมื่อความเป็นปัจเจกชนนั้นสุดโต่งจนเกินพอดี แต่ละบุคคลยึดมั่นกับอัตลักษณ์ของตนเองมากเกินไปเกิดความเคารพหรือความประนีประนอมในสังคม

หากไม่มีความสมดุลระหว่างสองสิ่งนี้ คงเป็นไปได้ยากที่สังคมจะก้าวหน้าไปในทางที่ดี ดังนั้นพื้นฐานของบุคคลจะต้องถูกหล่อหลอมด้วยการอบรมและบ่มเพาะจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา สร้างพื้นฐานทางจิตที่ดีบวกเข้ากับองค์ความรู้และทักษะที่เหมาะสม จึงจะทำให้แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของแง่มุมทางสังคมหรือแง่มุมทางเศรษฐกิจ

(2) ด้านการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Inter-dependence)

ส่วนด้านการพึ่งพาอาศัยกันและกันนั้นเป็นคุณสมบัติในเชิงการเข้าสังคม และการอยู่ด้วยกัน กล่าวคือ เป็นคุณสมบัติในการมีสัมพันธภาพ (Relatedness) การรับรู้และเข้าใจ (Attending to Others) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน (Harmony) (Sato and McCann, 1997) ดังนั้นนอกเหนือจากการเป็นปัจเจกชนแล้ว บุคคลหนึ่งๆ จะต้องมีความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม อันเนื่องมาจากการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อการเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในระดับบุคคลและองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่มีความเชื่อมโยงถึงกันและกัน หรือที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) การพึ่งพาอาศัยกันโดยเริ่มจากระดับบุคคลนี้สามารถขยายออกสู่ภาพที่ใหญ่ขึ้น (Scale Up) โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นสามลักษณะใหญ่ (Somech, 2000) คือ

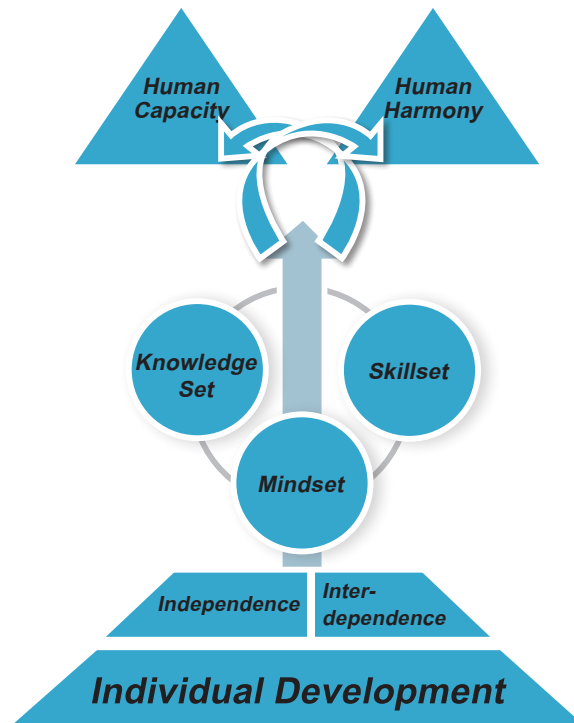
1. ทางเศรษฐกิจ (Economics Inter-dependence) : เนื่องจากทุกอย่างมีความเป็นสากลมากขึ้น ทั้งการประกอบกิจการ การแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างประเทศและในประเทศ การไหลของเม็ดเงินสามารถเป็นตัวชี้วัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดีว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์นั้นเป็นสิ่งจำเป็น

2. ทางสิ่งแวดล้อม (Environment Inter-dependence) : เป็นการพึ่งพาอาศัยกันและกันในระดับชุมชน การอยู่อาศัยการค้ำจุนถึงกันและกัน สรรค์สร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของธรรมชาติ หรือสภาพการณ์อยู่อาศัยโดยทั่วไป เช่น การจัดสรรพื้นที่ หรือแม้แต่บรรยากาศการอยู่ร่วมกัน

3. ทางสังคม (Social Inter-dependence) : เรื่องของการผสมรวมกันของวัฒนธรรมและความแตกต่างกันในสังคม เพื่อลดความตึงเครียดในการประกอบกิจการอย่างเช่น การทำงาน การรับค่าจ้าง เงื่อนไขของการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคม หากขาดซึ่งพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันแล้ว ย่อมไม่เกิดความสุข และปัญหาของช่องว่างในสังคมก็ยังคงจะมีต่อไป

ทั้งนี้ จากปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการคิดและสังเคราะห์ที่ทุกคนพึงมี จึงสามารถสรุปและกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ได้ตามโมเดลชิ้นนี้ โดยยึดเอาความเป็นอิสระ (Independence) และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Inter-dependence) เป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนาต่อยอด

ภาพที่ 14 : โมเดลการกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพนี้สื่อถึงแนวทางการพัฒนาบุคคล ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นปัจเจก (Independence) และการพึ่งพาอาศัย (Inter-dependence) วิธีการพัฒนานั้นประกอบด้วย การเสริมสร้าง กลุ่มจิต (Mindset) กลุ่มทักษะ (Skill Set) และกลุ่มความรู้ (Knowledge Set) ทั้งนี้เพื่อจะนำไปสู่ 2 เป้าหมายของการพัฒนาบุคคลซึ่งก็คือการเพิ่มศักยภาพของคน (Human Capacity) และการทำให้เกิดความสมานฉันท์ (Human Harmony) ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้เป็นเป้าหมายที่เราควรบรรลุในการพัฒนาบุคคลให้เหมาะสมกับยุคสมัยศตวรรษที่ 21 ในส่วนของ Human Capacity นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3H คือ Head Hand และ Heart กล่าวคือ การมีหัวคิด ริเริ่มกระทำ และการมีจิตสำนึกที่ดี ในขณะที่เดียวกัน Human Harmony นั้นก็สามารถแบ่งออกได้เป็นอีก 3H คือ Hope Happiness และ Harmony คือ การมีความหวัง มีความสุข และการอยู่ได้ด้วยตัวเอง การศึกษาจึงมีหน้าที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้น (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

2) คนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

คนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้ลักษณะสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มของจิต
- 2) กลุ่มทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21
- 3) องค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21

(1) กลุ่มของจิต

ลักษณะของจิตที่คนในศตวรรษที่ 21 พึงมีตามแนวคิดของ เฮาเวิร์ด การ์ดเนอร์ จากการรวบรวมของเบลล์ก้าและแบรนต์ในหนังสือ ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (2554) ได้แบ่งกลุ่มของจิตออกเป็น 5 กลุ่ม

- จิตเชี่ยวชาญ (Discipline) = ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความลึกขององค์ความรู้ เป็นกลุ่มจิตที่มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาและสั่งสมองค์ความรู้ในระดับ

บุคคลไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Informal Education) หรือการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ซึ่งคำว่า Discipline นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสองความหมายคือ (1) ความรู้ความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาอย่างแท้จริง ในยุคที่โลกนั้นมีการก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง Mindset ของคนเราคือต้องมีการขวนขวายเพื่อความรู้อื่นๆ อยู่ตลอดเวลาเพราะความรู้ในทุกๆ ด้าน ต้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันอย่างทันทั่วถึง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับช่วงเวลานั้นๆ ของยุคสมัยนั้นๆ (2) Discipline ที่ว่าคือ การมีวินัยในการเรียนรู้ เมื่อคนเรามีพื้นฐานที่ดีจากการศึกษาสั่งสมมาอย่างเพียงพอ สิ่งที่เราต้องการเพื่อให้สามารถสานต่อการพัฒนาของทักษะนั้นๆ ได้คือ การมีวินัยในการเรียนรู้ ศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เปิดความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

แต่อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 21 นี้ คนเราไม่ควรที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่เพียงองค์ความรู้เดียวเท่านั้น หากแต่ควรมีความรู้ผสมผสานกันเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Adaptive) เปรียบเสมือนเป็นการหล่อหลอมองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ที่ดียิ่งขึ้น (Knowledge Integration) ซึ่งอาจจะเป็นการยากที่จะทำในอดีต แต่ในยุคของข้อมูลและเทคโนโลยี (Information and Technology) ความสามารถในการแผ่ขยายองค์ความรู้ให้กว้างขึ้นนั้นมีมากกว่าเดิม ทั้งนี้สิ่งที่จะมาช่วยเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะของการแผ่ขยายออกในวงกว้างก็คือจิตที่ 2 ที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

- จิตสังเคราะห์ (Synthesizing) = ความเปิดกว้างทางความคิด

นับว่าเป็นจิตที่มีคุณค่ามากที่สุดกว่าได้ (Murray Gell-mann) จิตสังเคราะห์ หมายถึง จิตที่มีการสำรวจแหล่งข้อมูลอันหลากหลายรู้ว่าอะไรควรค่าแก่ความสนใจของตนเอง

และสุดท้ายต้องมีการนำข้อมูลเหล่านั้นมาผสมผสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่น จิตนี้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นเนื่องด้วยการเกิดขึ้นของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นตัวสื่อกลางของการเรียนรู้ที่สำคัญ คนที่มีจิตรู้สังเคราะห์ที่ดีย่อมสามารถก้าวไปสู่การเป็นบุคลากรที่เป็นเลิศได้ คนที่มีจิตรู้สังเคราะห์ที่ดีในลักษณะของการสังเคราะห์เพื่อให้คนอื่นสามารถเข้าใจได้ง่าย ก็ย่อมสามารถเป็นบุคลากรทางการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ ทั้งนี้อาจนับได้ว่าจิตรู้สังเคราะห์เป็นหนึ่งในกลไกของการแผ่กระจายความรู้อย่างทั่วถึงได้เช่นเดียวกัน

- จิตสร้างสรรค์ (Creating) = การต่อยอด แผลขยายเพื่อสิ่งที่ดีกว่า

จิตสร้างสรรค์ กล่าวคือ เป็นจิตที่คิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของเชิงสังคม ศิลปะ หรือแม้กระทั่งวิทยาศาสตร์ เป็นจิตที่จะช่วยส่งเสริมการหาหนทางใหม่ๆ หรือนวัตกรรมที่เป็นผลดีแก่สังคมได้เป็นอย่างดี คนในสังคมศตวรรษที่ 21 ควรเป็นคนที่เฝ้าค้นหาแนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่อย่างต่อเนื่อง

จิตทั้งสามลักษณะที่กล่าวไปในข้างต้น ทั้งจิตเชี่ยวชาญ จิตรู้สังเคราะห์ และจิตสร้างสรรค์ ล้วนต้องผนวกรวมอยู่ด้วยกันเพื่อเปิดองค์ความรู้ที่เป็นวิทยาการของยุคสมัยไม่สามารถขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปได้ เพราะในศตวรรษที่ 21 เราต้องมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีวินัยของตนในการศึกษาหาความรู้ รับรู้ข้อมูลเหล่านั้นและนำมาวิเคราะห์ ประกอบเข้าด้วยกันด้วยการสังเคราะห์ และการสังเคราะห์นั้นคือการประมวลผลเพื่อกลับกรองข้อมูล หรือข้อพิเคราะห์นั้นให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นั้นสามารถนำมาสานต่อกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาในภาพรวมได้

อย่างไรก็ตาม จิตทั้งสามลักษณะที่กล่าวในข้างต้น จะไม่สามารถยังผลที่มีประสิทธิภาพได้เลยหากไม่มีการเชื่อมต่อกับภาคความเป็นสังคม สังคมจะไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างรอบด้านหากคนเราไม่คำนึงถึงความสำคัญของการปรองดองและการอยู่ร่วมกันอย่างสวัสดิภาพ ดังเช่นได้กล่าวไว้ในปัจจัยพื้นฐานขั้นต้นระดับบุคคล ที่ย่อมต้องให้ความสำคัญกับพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งแบ่งออกได้เป็นจิตอีก 2 ลักษณะหลักดังนี้

- จิตเคารพ (Respectful) = การสมานฉันท์ เชื่อมโยงระหว่างบุคคล

ผู้ที่มีจิตรู้เคารพจะสามารถเปิดใจต้อนรับบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้อย่างหลากหลาย ทำให้เกิดความเป็นสากล สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ ด้วยการให้เกียรติและความเคารพซึ่งกันและกัน เพราะในโลกที่มีการเชื่อมโยงนั้นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องของการเคารพกันและกันเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาอันยาวนานเพื่อปลูกฝังให้จิตนี้ยังรากลึกในสังคม

- จิตจริยธรรม (Ethical) = การรู้ผิดชอบชั่วดี กรอบของความเป็นธรรมในสังคม

จิตจริยธรรมเป็นเรื่องของการมีจุดยืนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของแนวคิดในเชิงนามธรรมถึงบริบทของตนเองในสังคม ว่าเราต้องการเป็นคนแบบไหน มีบทบาทอะไรต่อคนรอบข้างและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้สึกผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทของตนเอง มีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับเป้าหมายของตน โดยในขณะเดียวกันนั้นก็ต้องคำนึงว่าบุคคลหนึ่งๆ นั้นเป็นทั้งสมาชิกของครอบครัว ชุมชน ประเทศ และผู้คนที่ย้ายอยู่ในโลก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ควรหรือไม่ควรก็เป็นการยาก เพราะเป็นแนวคิดในเชิงนามธรรมไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของจรรยาบรรณวิชาชีพ หรือการเป็นพลเมืองที่ดี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลหนึ่งๆ ควรสั่งสมเรื่อยมาแต่เยาว์วัย ควบคู่ไปด้วยกันกับจิตเคารพที่กล่าวไปข้างต้น

(2) กลุ่มทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

กระบวนทัศน์ในศตวรรษที่ 21 ควรที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนในหลากหลายทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงจากการมุ่งเน้นที่ส่วนภาคการผลิต มาเป็นการมุ่งเน้นทางข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างครอบคลุม จากการระดมสมองและเรียบเรียงโดย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) กลุ่มทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

- ทักษะในเชิงของการคิดและสังเคราะห์ (Learning and Thinking) เป็นทักษะที่เน้นในเรื่องของการเรียนรู้ และการคิดสังเคราะห์ ข้อมูลที่ได้รับรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ เพราะความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ดังนั้นทักษะนี้จะเป็นสิ่งพื้นฐานเพื่อการต่อยอดที่ดีของความเป็นเลิศทางการเรียนรู้และคิดวิเคราะห์ข้อมูล

- กระบวนการคิดและการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) : การใช้ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต้องการกระบวนการคิดที่แตกต่างกัน รวมไปถึงการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อการผลิตองค์ความรู้และการตัดสินใจที่ดี ควบคู่ไปกับการรับมือและแก้ปัญหาที่ดี

- ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) : ต้องมีทักษะของการคิดริเริ่ม หรือนำเสนอแนวคิดใหม่ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การระดมสมอง ทั้งในระดับของบุคคลและการทำงานเป็นกลุ่ม ประเด็นสำคัญคือเรื่องของความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่กรอบในเชิงของความรู้และเชิงสังคม

- ทักษะในเชิงของเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์เชิงข้อมูล (Technology and Media for Information)
 - ความรู้เชิงการใช้ข้อมูล (Information Literacy) : เน้นในเรื่องของความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงการประมวลผลในขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักเอาข้อมูลที่ได้มานั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่ว่าจะเพื่อการแก้ปัญหาหรือการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบจริยธรรมทางสังคม
 - ความรู้เชิงการใช้สื่อ (Media Literacy) : เป็นทักษะของการคิดวิเคราะห์และเข้าใจในสื่อที่มีอยู่ในสังคมทั้งตัวคุณค่าและบริบทของการใช้สื่อนั้นๆ นอกจากนี้ยังต้องรู้จักการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิผล
 - ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT Literacy) : รู้จักการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ การจัดการ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จากคอมพิวเตอร์ ระบบ Global Positioning System (GPS) และอื่นๆ เพื่อการขับเคลื่อนที่ดีของเศรษฐกิจฐานความรู้ ภายใต้กรอบจริยธรรมในสังคม
- ทักษะในเชิงของการทำงานและก้าวหน้าในอาชีพ (Career Progressing)

เป็นทักษะของการจัดการและรับผิดชอบงานภายในสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง เฟื่องความสนใจไปที่การพัฒนาทักษะที่เพียงพอต่อการพัฒนาในสายงานอาชีพและการใช้ชีวิตในการทำงาน

 - การสร้างประสิทธิผลและความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน (Productivity & Accountability) : ทักษะในการตั้งเป้าหมาย และการก้าวข้ามอุปสรรคในสภาวะกดดัน การจัดลำดับความสำคัญของหน้าที่การงาน และการจัดการตนเอง ตลอดจนจนกระทั่งการผลิตผลงานที่มีคุณภาพอย่างเป็นมืออาชีพ ภายใต้กรอบจริยธรรมหรือจรรยาบรรณอาชีพนั้นๆ
 - ภาวะความเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่อตนเอง (Leadership & Responsibility) : ทักษะที่จะสามารถชี้แนะ หรือแนะแนวทางให้แก่คนอื่นๆ ได้ให้ความช่วยเหลือคนอื่นเมื่อจำเป็น และการรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก
 - ความคิดริเริ่มและการกำหนดทิศทางให้แก่ตนเอง (Initiative & Self-direction) : ต้องสามารถกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายให้แก่ตัวเองได้ หากความสมดุลในแง่ของการวางแผนระยะยาว และความต้องการในระยะสั้นและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์มากที่สุดจะต้องสามารถทำงาน จัดการ และบรรลุเป้าหมายด้วยตนเองได้ สามารถบังคับตนเองให้อยู่ในเส้นทางที่ถูกต้องเพื่อการบรรลุเป้าหมาย เรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตเพื่อให้เกิดเป็นบทเรียนของปัจจุบันและอนาคต

- การสื่อสารและการร่วมมือ (Communication & Collaboration) : ทักษะของการเรียบเรียงและสื่อความคิด ไม่ว่าจะเป็นผ่านการใช้คำพูด การเขียน หรือการแสดงออก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีโดยรับฟังประมวลผลสิ่งที่รับรู้ ทั้งนี้จึงจะก่อให้เกิดความสามารถให้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

- ทักษะในเชิงของการอยู่ร่วมกัน (Life and Socializing)

- ความยืดหยุ่นและการปรับตัวในสังคม (Flexibility & Adaptability) : ทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่นในเรื่องของความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ หรือตารางเวลา ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และทักษะในการรับรู้และปรับปรุงตามผลการตอบรับที่ได้จากผู้อื่น รวมถึงการเข้าใจและต่อรองอย่างมีประสิทธิภาพ

- การเข้าสังคมและการแลกเปลี่ยนข้ามวัฒนธรรม (Social & Cross-cultural Skills) : รู้ถึงการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เมื่อไรควรพูดหรือควรรับฟัง เคารพในวัฒนธรรม ความคิดและค่านิยมที่แตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเปิดกว้างทางความคิด (Open-minded)

(3) องค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้ที่จะหล่อหลอมให้คนมีคุณภาพและความเหมาะสมต่อยุคสมัยนั้นสามารถแตกแขนงออกได้เป็นหลายแง่มุม แต่หากหน้าที่ของแต่ละคนที่มีต่อสังคมโดยรวมนั้นแตกต่างกัน และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้ในทุกเรื่องของแขนงความรู้ อย่างไรก็ตาม เราควรจะเข้าใจถึงพื้นฐานความรู้ที่สำคัญของการดำรงชีวิตในเบื้องต้นอย่างรอบด้าน เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของการใช้ชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองและมีคุณภาพ

กลุ่มสาระความรู้วิชาแกน (Core Subjects and Interdisciplinary Themes)

1) ภาษาอังกฤษ การอ่าน หรือศิลปะการใช้ภาษา (English, Reading or Language Arts)

2) ภาษาต่างประเทศที่สำคัญของโลก (Foreign Languages)

3) ศิลปะ (Arts)

4) คณิตศาสตร์ (Mathematics)

5) เศรษฐศาสตร์ (Economics)

6) วิทยาศาสตร์ (Science)

7) ภูมิศาสตร์ (Geography)

8) ประวัติศาสตร์ (History)

9) การปกครองและหน้าที่พลเมือง (Government and Civics)

นอกเหนือจากกลุ่มสาระแกนหลักแล้ว แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้และจำเป็นต่อบุคคลในศตวรรษที่ 21 ออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังต่อไปนี้

- **การรับรู้ความเป็นไปของแนวโน้มของโลก (Global Awareness)**

เป็นองค์ความรู้ใหม่กว้างเพื่อความเข้าใจในความเป็นไปของโลก เพื่อความรู้เท่าทันทางความคิด วัฒนธรรม แนวทางการปฏิบัติ และการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันออกไป

- **ความรู้ทางการเงิน เศรษฐศาสตร์และความสามารถในการประกอบกร (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial literacy)**

เป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสำเร็จ เพราะองค์ความรู้ทั้งสามที่กล่าวถึงนี้จะ เป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถรู้และเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวของเรา สามารถใช้องค์ความรู้เหล่านั้นในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และการตัดสินใจเพื่ออนาคตที่ดี

- **ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology Literacy)**

ถือเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่สุด ถือได้ว่าเป็นฐานของการต่อยอดในด้านอื่นๆ ของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็น ณ เวลาปัจจุบัน หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยพื้นฐานคือหลักของกระบวนการคิดและการแสวงหาความรู้ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังเป็นตัวผลักดันและพัฒนาสังคมให้เกิดการยกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของประสิทธิภาพของคนในสังคม หรือความเจริญโดยรวมของเศรษฐกิจ

- **ความรู้ทางด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Health and Environmental Literacy)**

เนื่องมาจากทั้งสองสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นการจำเป็นที่คนเราจะต้องมีองค์ความรู้ทั้งสองด้านนี้ ในเรื่องของสุขภาพนั้นคือการรู้ การเข้าใจในพื้นฐานของสุขภาพที่ดี ทั้งด้านกายและจิตใจ สามารถตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนรอบข้างได้ โดยการใช้บริการข้อมูลความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อ บริหาร และจัดการความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านของสิ่งแวดล้อมนั้นจะเป็นในเรื่องของความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่ตนเองดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของอาหาร อากาศ น้ำ หรือระบบนิเวศ รวมไปถึงการใช้ความรู้นั้นในการสร้างจิตสำนึกในสังคมโดยรวม ด้วยเช่นกัน

• ความรู้ในเชิงการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม (Social and Civic Literacy)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไป แต่การอยู่ร่วมกันในสังคมจะยังคงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นองค์ความรู้ของการเป็นพลเมืองจะยังคงมีความจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนจึงควรมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในความเป็นไปของระบบทางสังคมและการเมือง

2) คนไทยในปัจจุบัน

ลักษณะของคนไทยในปัจจุบันนั้นยังคงขาดแรงกระตุ้นเพื่อการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมโดยรวมที่ไม่เน้นความกระตือรือร้น ความรักสงบ และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหรือความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการใช้ชีวิตแบบตามอัตภาพ

ศาสตราจารย์ ดร.จური วิจิตรวาทการ ได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยคนไทยในปัจจุบัน (2554) โดยมีการกล่าวถึงการวิจัยของกลุ่ม Cornell Thailand Project นำโดย ศาสตราจารย์ เฮอริเบิร์ต ฟิลลิปส์ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมลักษณะของกลุ่มชาวบ้านชนบท หมู่บ้านบางชั้น เขตมีนบุรี จังหวัดกรุงเทพฯ ผ่านการศึกษาในแบบสหวิทยาการเพื่อการวิจัยทางคุณภาพ คือ การสังเกตและเก็บข้อมูล และการใช้เครื่องมือทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ ได้พบว่าคนไทยกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะ ชอบปฏิสัมพันธ์กัน ชอบความราบรื่นกลมกลืนทางสังคม หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ไม่แสดงความรู้สึกเชิงลึกต่อกัน ต่อหน้ามักยิ้มให้กันตลอด แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าคิดอะไร มีความอดทนสูง เก็บความรู้สึกเก่ง ทั้งยังมีความเป็นปัจเจกนิยมสูง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเกรงใจ รักสนุก ไม่ชอบผูกมัดในระยะยาว และสุดท้ายคือชอบกิจกรรมเฉพาะกิจ ซึ่งลักษณะของบุคคลที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นสามารถจัดสังคมไทยให้อยู่ในประเภทสังคมโครงสร้างหลวม (Loose Structure)

ต่อมาข้อมูลของลักษณะคุณสมบัติของคนไทยนี้ได้รับการให้ความสนใจจาก จอห์น เอฟ. เอมปรี นักวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา และสามารถสรุปรวมเป็นลักษณะสี่ประการใหญ่ๆ ได้แก่

1. ความเป็นปัจเจกชนนิยมสูง (Individualism) กล่าวคือ มีลักษณะการดำรงชีวิตแบบตัวใครตัวมัน มีความเป็นอิสระชน ชาตวินัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากลักษณะการเลี้ยงดูแต่เยาว์วัย
2. การไม่รู้จักการวางแผนในระยะยาว (Lack in Long-term Vision) หรือวางแผนการป้องกันปัญหาล่วงหน้า และไม่รู้จักการทำงานอย่างเป็นกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพ
3. คุณสมบัติของความยืดหยุ่นสูง (Flexibility) สามารถปรับตัวได้ง่าย ฉะนั้นแล้วจึงยังสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้แม้ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า คือมีทักษะในการปรับตัวที่ดี

4. มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบและกฎกติกาทางสังคม รู้ชัดเจนถึงหน้าที่ แต่ไม่มีจิตสำนึกในการปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะสังคมไม่มีบทลงโทษที่แท้จริงให้แก่ผู้ที่ละเมิด (Low Social Sanction) หรือมีบทลงโทษในระดับที่เบาบางและไม่จริงจัง ทำให้คนไม่มีความกระตือรือร้นที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม หากมองในอีกด้าน จากการศึกษาพบว่า ลักษณะทางสังคมโครงสร้าง หลวมนั้น ก่อให้เกิดจุดแข็งที่ชัดเจนคือ

1. การอยู่รอดได้ดี (Survival Value) คือ รู้จักการเปลี่ยนแปลงที่ เจริญต่อรอง มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ไม่มีความตายตัว

2. มีการบูรณาการทางสังคมสูง (High Social Integration) เนื่องด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และชนชั้น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยมีปัญหาหรือช่องว่างทางสังคมที่ค่อนข้างน้อย

จากการศึกษานี้เราสามารถเห็นภาพคร่าว ๆ ของลักษณะนิสัยของคนไทยทางด้านสังคมได้ในระดับหนึ่ง แต่หากกล่าวถึงในเรื่องขององค์ความรู้หรือความสามารถ อาจต้องมีประเด็นที่ต้องหยิบยกขึ้นมาจากผลทางการศึกษา หรือการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ถึงแม้จะไม่สามารถทำให้มองเห็นภาพที่แท้จริง แต่ก็ยังสามารถทำให้เห็นภาพรวมได้ในระดับหนึ่ง

ปัจจุบันมีวลีที่กล่าวกันว่าคนไทยนั้นมีความรู้แต่ปราศจากปัญญา กล่าวคือ ตัวขององค์ความรู้นั้นมีการอบรมบ่มเพาะแต่หากศักยภาพของคนไทยยังไม่สามารถนำสิ่งที่ได้รับมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวเองและสังคมโดยรวม ซึ่งให้เห็นได้ว่าเรายังคงขาดกลุ่มจิตที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนา ซึ่งคือจิตสังเคราะห์และจิตสร้างสรรค์ หากมีองค์ความรู้แต่หากขาดสองจิตนี้ไป ก็ย่อมไม่เกิดการพัฒนาหรือความก้าวหน้าที่แท้จริง

การประเมินช่องว่าง (Gap) ของกลุ่มจิตและกลุ่มทักษะของคนไทย

ผลจากการประเมินช่องว่าง (Gap) ของกลุ่มจิต (Mindset) ที่เป็นจุดอ่อนที่สุดของคนไทย หรือยังคงขาดในปัจจุบันมากที่สุดสูงสุด 3 อันดับแรก คือ

อันดับแรก จิตจริยธรรม การรู้ผิดชอบชั่วดี รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง (ร้อยละ 30.6)

อันดับที่สอง จิตสร้างสรรค์ การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนา (ร้อยละ 25.8)

อันดับที่สาม จิตสังเคราะห์ การประมวลความรู้ ไตร่ตรองความรู้ที่ได้มาเพื่อประโยชน์ที่ดี (ร้อยละ 22.6)

ในขณะที่จิตเชี่ยวชาญ มีวินัยในการศึกษา การใฝ่รู้เชิงลึก เพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเอง (ร้อยละ 16.1) และด้านจิตเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในสังคม เป็นด้านที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า มีช่องว่างน้อยที่สุด คือเพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้น

ผลจากการประเมินกลุ่มจิต (Mindset) ของคนไทยที่เป็นจุดแข็งที่สุดของคนไทย หรือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 53.2 ให้ความเห็นว่า จิตเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในสังคม เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมากที่สุด

ผลจากการประเมินช่องว่าง (Gap) ของกลุ่มทักษะที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทยสามอันดับแรก ได้แก่

อันดับแรก ทักษะกระบวนการคิดและสังเคราะห์ (ร้อยละ 62.3)

อันดับที่สอง ทักษะการใช้เทคโนโลยีในประโยชน์เชิงข้อมูลและการสื่อสาร (ร้อยละ 14.8)

อันดับที่สาม ทักษะการปฏิสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันในสังคม (ร้อยละ 13.1)

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในการปิดช่องว่างดังกล่าว เพื่อให้สามารถพัฒนาคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งอาจทำได้โดยการสร้างสภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสม ช่วยหล่อหลอมลักษณะจิต ทักษะ และคุณลักษณะคนไทย โดยในส่วนของกรอบการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ได้มีการศึกษาเชิงลึกอยู่ในหัวข้อ 4.2.3 ที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

4.2.3 โมดูล 3 : สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

1) **ประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาพแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment) : กรณีศึกษาเชิงลึกจากประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น**

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมการศึกษา (Learning Environment) จากกรณีหลักปฏิบัติของต่างประเทศในเชิงลึก 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น

1. **สภาพแวดล้อมการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ : การศึกษาที่เน้นศักยภาพเฉพาะตนเป็นที่ตั้ง**

ประเทศฟินแลนด์ในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยมีจุดเด่นอยู่ที่การให้ความสำคัญของความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล กล่าวคือ เน้นการพัฒนาในระดับ Individuality ให้นักเรียนแต่ละคนสามารถดึงศักยภาพสูงสุดของตนเองออกมาได้ และถือคติที่ว่าทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

1) การจัดการเรียนการสอนหรือกระบวนการเรียนรู้

จากการศึกษาจากข้อมูลที่มีของกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมของประเทศฟินแลนด์ พบว่า การจัดการเรียนการสอนของฟินแลนด์นั้นไม่มีความตายตัว เปิดโอกาสให้ครูเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมแก่กลุ่มนักเรียนในความรับผิดชอบของตนอย่างอิสระ สามารถเลือกใช้ตำราได้อย่างหลากหลาย กล่าวคือ ครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างแท้จริง สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้และการเจริญเติบโตที่ดีของนักเรียน ทั้งในแง่ของกาย จิต สังคม และสุขภาพ โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีความอยากรู้อยากเห็น สร้างแรงบันดาลใจเพื่อการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้น มีทิศทางของตนเอง ประกอบทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ โดยการให้โจทย์ปัญหาที่ท้าทาย กระบวนการเรียนรู้หลักคือการนำทางให้นักเรียนตั้งเป้าหมายของตนเองได้ พร้อมทั้งยังสามารถประเมินตนเองได้ในขณะเดียวกัน นักเรียนจะต้องได้รับโอกาสเพื่อการร่วมปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของตนเอง

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

ครูในระบบการศึกษาของฟินแลนด์นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพที่เป็นเลิศ ไม่ว่าจะในแง่ของการดูแลจัดการ หรือในแง่ของวิชาการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการบ่มเพาะทักษะอาชีพครูที่มีประสิทธิภาพ ต้องได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองและสังคมอย่างแท้จริงโดยการแสดงความสามารถในการตัดสินใจอย่างเป็นมืออาชีพ และความสามารถในการดูแลจัดการชั้นเรียน ตอบสนองนักเรียนในการช่วยให้แต่ละบุคคลเกิดการเรียนรู้ที่ดี

คุณภาพของครูและการเรียนการสอนเป็นกุญแจสำคัญในความสำเร็จของระบบการศึกษาฟินแลนด์ ซึ่งเป็นผลผลิตมาจากความสอดคล้องของวัฒนธรรมและนโยบายในภาพรวม ครูเป็นอาชีพที่คนในประเทศฟินแลนด์ยกย่องเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

3) หลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรได้ถูกวางไว้เป็นเพียงกรอบภายนอกเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระในการกำหนดวิธีการสอน หรือการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ กุญแจสำคัญของหลักสูตรคือความสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์และตัวเนื้อหาสาระ หลักสูตรของฟินแลนด์นั้นแต่เดิมมีพื้นฐานมาจาก School of Thought ที่เรียกว่า Herbert Approach ซึ่งมุ่งเน้นใช้เนื้อหาสาระวิชา (Content) เป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน ซึ่งนำมาสู่ Subject-based Curricula ในระบบการศึกษาในช่วงต้น ต่อมามีการปรับเปลี่ยนผสมผสานกับรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Dewey Approach ซึ่งเปลี่ยนแกนกลางของการเรียนการสอนจากเนื้อหาสาระมาเป็นการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและมีเป้าหมายในลักษณะบูรณาการ การเรียนรู้จึงกลายมาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการการศึกษา ทำให้ออกจากการเรียนรู้เนื้อหาสาระจากครูแล้ว ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจึงเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายของการศึกษาด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่มาของ Integrated Curricula

จนถึงปัจจุบันนี้ หลักสูตรการสอนของฟินแลนด์นั้นมีพื้นฐานมาจาก Approach ทั้ง 2 ที่กล่าวไป เรียกว่าเป็นลักษณะ Dual Structure ซึ่งต้องมีความสมดุลที่ดีถึงจะสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้ (Vitikka et al, 2012) หลักสูตร ณ ปัจจุบันจึงเน้นความสามารถและทักษะเป็นเป้าประสงค์หลักของการศึกษา

หลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum) ของการศึกษาในฟินแลนด์ซึ่งกำหนดโดย Finnish National Board of Education มีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน มีส่วนที่กำหนดเป้าหมายและเนื้อหาแกนกลางที่ต้องสอนในทุกๆ รายวิชา รวมไปถึงภารกิจ คุณค่า และโครงสร้างของการศึกษา มีส่วนที่กำหนดแนวคิดสำหรับการเรียนและเป้าหมายสำหรับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ วัฒนธรรมภายในโรงเรียน และวิถีการปฏิบัติงาน ดังนั้น หลักสูตรแกนกลางจึงมีบทบาทสองด้านด้วยกัน หนึ่งคือเป็นเครื่องมือในการคุมบังเหียนด้านการเรียนการสอน สองคือเครื่องมือของครูในการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะของตนเอง โดยหลักสูตรดังกล่าวจะมีการทบทวนจะปรับปรุงทุก 10 ปี โดยประมาณ

เนื่องจากผู้จัดการเรียนการสอนหรือครูสามารถสร้างรูปแบบของหลักสูตรในรูปแบบของตนเองได้จากกรอบหลักสูตรแกนกลางที่ได้ถูกกำหนดไว้ให้ จึงมีช่องว่างในการพัฒนารูปแบบเฉพาะให้เหมาะสมในระดับพื้นที่หรือชุมชน อย่างไรก็ตาม หลักสูตรเหล่านั้นจะต้องยังคงคุณค่า หลักการ และเป้าประสงค์พื้นฐานของการเรียนการสอนเอาไว้ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมได้กำหนดเอาไว้

4) การประเมิน

การประเมินนั้นเป็นส่วนหนึ่งการกิจกรรมทุกๆ วันในโรงเรียน การประเมินหลักของฟินแลนด์คือ การประเมินระหว่างการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง และการประเมินเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้วิชานั้นๆ การประเมินอย่างต่อเนื่องจะเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางและกระบวนการการเรียนรู้ของนักเรียน โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับรายงานเฉพาะบุคคลอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกปีการศึกษา

ข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมกล่าวไว้ว่าฟินแลนด์จะไม่มีระบบการประเมินด้วยการใช้ข้อสอบกลาง หรือ National Test สำหรับการวัดผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic Education) แต่ครูคือผู้ที่ต้องรับผิดชอบการประเมินในแต่ละรายวิชาตามเป้าประสงค์ของการเรียนรู้ที่ได้กำหนดเอาไว้ในหลักสูตร สำหรับผลการเรียนหรือเกรดของการศึกษาระดับพื้นฐานจะมีการระบุเอาไว้ในประกาศนียบัตรจบการศึกษาที่จะได้รับในชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 หรือ Grade 9 โดยมีครูเป็นผู้มอบให้แก่นักเรียน และผลการศึกษาที่ได้รับนั้นจะเป็นตัวกำหนดการศึกษาในขั้นสูงต่อไปในอนาคต ดังนั้นหลักสูตรแกนกลางของชาติจึงประกอบไปด้วยการชี้แนะแนวทางการประเมินสำหรับรายวิชาทั้งหมด หนึ่งในหน้าที่ของ

การศึกษาระดับพื้นฐานก็คือการพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนในการประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างทักษะของการเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเองและทักษะการศึกษา ช่วยให้แต่ละบุคคลรับรู้ถึงกระบวนการการเรียนรู้ของตนเอง

5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

กิจกรรมของการพัฒนา Information and Communication Technology (ICT) เพื่อการศึกษาของฟินแลนด์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 อย่าง คือ ความรู้ แก่นสาระ และการบริหารสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ (Atjonen and Siu, 2006) ทั้งนี้เพื่อเป้าประสงค์ในภาพใหญ่คือ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ประชาชนทุกคนเพื่อการเข้าสู่สังคมของความรู้และทักษะ เพื่อให้สถาบันการศึกษาใช้ประโยชน์จาก ICT ในการประกอบกิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อจัดตั้งการเรียนรู้อย่าง ICT-based ในภาคการศึกษา การฝึกฝนทักษะ และการวิจัย และเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมผ่านการใช้ ICT

2. สภาพแวดล้อมการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ : การประเมินอย่างเข้มข้นเพื่อมาตรฐานอันเป็นเลิศ

ประเทศสิงคโปร์เป็นหนึ่งในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สามารถเติบโตขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำทางด้านการศึกษาของเอเชียในเวลาอันรวดเร็ว แม้ว่าประเทศจะมีอุปสรรคทางด้านทรัพยากรที่จำกัด แต่ก็สามารถเป็นหนึ่งในปัจจัยความสำเร็จด้วยเช่นกัน ด้วยเพราะการมีข้อจำกัดทางทรัพยากรธรรมชาติและบุคคลต่างๆ ทำให้การออกแบบนโยบายและบริหารนั้นเป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพในลักษณะกึ่งบังคับ

1) การจัดการเรียนการสอนหรือกระบวนการเรียนรู้

เป้าหมายหลักของการเรียนการสอนในประเทศสิงคโปร์คือการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถค้นพบความสามารถของตนเองที่มีอยู่ ศักยภาพภายในตนเอง รวมไปถึงแรงใจ (Passion) ในการพัฒนาและเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาจะเป็นในลักษณะที่กว้างขวางและความเป็นองค์รวมของระบบการเรียนรู้ (Broad-based and Holistic Learning) มีหนทางการศึกษาที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนในการเลือกสิ่งที่จะเรียนรองรับความถนัด ความสนใจ และแนวทางการเรียนรู้ในแบบเฉพาะตัว

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนเป็นแกนสำคัญในการศึกษาของสิงคโปร์ ครูต้องได้รับการบ่มเพาะทักษะและมีแรงบันดาลใจเพื่อการรังสรรค์สิ่งที่ดีที่สุดโดยมีความสนใจหรือความถนัดเฉพาะตนเป็นพื้นฐาน ครูทั้งหลายจะต้องได้รับการอบรมจาก Comprehensive Pre-service Training หรือหลักสูตรการฝึกฝนทักษะในภาพรวมก่อนการปฏิบัติงานจริงโดยสถาบันการศึกษาแห่งชาติ หรือ National Institute of Education (NIE) สายอาชีพของครูถูก

สร้างเส้นทางความก้าวหน้าเพื่อการบ่มเพาะความสามารถทักษะการสอนที่เป็นเลิศ การบ่มเพาะความสามารถของครูในประเทศสิงคโปร์นั้นเกิดขึ้นจากความร่วมมือของวิทยาลัยครู และสถาบันสอนภาษา ที่จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างเสริมความสามารถให้แก่ครูที่พึงประสงค์เหล่านั้นได้

3) หลักสูตรและการประเมิน

หลักสูตรการเรียนการสอนของสิงคโปร์จะเน้นศักยภาพและความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียนเป็นหลัก ทั้งด้านวิชาการและด้านที่นอกเหนือจากวิชาการ มีโรงเรียนเฉพาะทางต่างหากที่สอนในเรื่องของศิลปะ กีฬา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

โรงเรียนเป็นผู้สร้างให้แก่เด็กนักเรียนในระดับของการเตรียมความพร้อมสู่ระบบการศึกษาขั้นสูงหรือการเข้ามหาวิทยาลัยโดยรวมแล้ว สิงคโปร์ให้ความสำคัญกับทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Socio-emotional Competency) และทักษะชีวิต (Life Skills) นอกเหนือจากองค์ความรู้โดยทั่วไปด้วยเช่นกัน รวมไปถึงทักษะทางด้านนวัตกรรม ความคิดริเริ่ม ความรับผิดชอบต่อสังคม และอัตลักษณ์

4) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนการสอนของสิงคโปร์มีการใช้ ICT เข้ามาเสริมความเข้มข้นและพัฒนาสภาพแวดล้อมการศึกษา เพื่อการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 และเพื่อความเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้อย่างแท้จริง ตัว ICT คือสิ่งที่เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสอนในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มโรงเรียน Future School ที่เป็นเครือข่ายกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรม มีโปรแกรมนำร่องที่เรียกว่า State-of-the-art Technology สำหรับการสอนและการเรียนรู้รูปแบบใหม่

3. สภาพแวดล้อมการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น : การสอนเพื่อความเข้าใจถึงแก่นแท้ในความรู้

การศึกษาของประเทศญี่ปุ่นนั้นประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและมีความสม่ำเสมอตลอดมา โดยการศึกษาของญี่ปุ่นนั้นมีรากฐานที่สำคัญมาจากแนวคิดของความยึดมั่นของครูที่มีต่อนักเรียนซึ่งมีความชัดเจนและน่ายกย่อง ทั้งเรื่องครู ความร่วมมือจากผู้ปกครอง การบริหารทรัพยากร หรือการชักจูงให้นักเรียนเกิดแรงผลักดันในการศึกษา ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาด้านการศึกษาของญี่ปุ่นจนถึงทุกวันนี้

1) การจัดการเรียนการสอนหรือกระบวนการการเรียนรู้

กุญแจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนของญี่ปุ่นจากงานวิจัยของ OECD คือ การชักจูงนักเรียนที่ดี (Student Engagement) ของครู ในการชักจูงนักเรียนทั้งชั้นให้ทำกิจกรรมร่วมกันนั้นมาจากการวางแผนการสอนของครูแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่ครูในระบบการศึกษาญี่ปุ่นใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการสอนตัวเนื้อหาสาระและการฝึกฝนทักษะ ซึ่งกิจกรรมทั้งสองอย่างนั้นจะเกิดขึ้นที่บ้านหรือสถานกวดวิชา แต่จะเน้นไปที่การทำปัญหาที่ใช้ทักษะจริงร่วมกัน (Practical Problem) ถามคำถามเพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้น กระตุ้นกระบวนการคิด ไม่ใช่การถามเพื่อต้องการคำตอบที่ถูกต้อง ไม่ใช่การทดสอบแต่เป็นการถามเพื่อสร้างความเข้าใจที่แท้จริง อีกปัจจัยสำคัญของลักษณะการสอนคือ การเรียนการสอนที่เริ่มจาก “ความผิดพลาด” (Mistakes) ในขณะที่นักเรียนพยายามแก้ปัญหาที่ครูได้ให้ไป ครูจะทำการสังเกตวิธีการทำของนักเรียนแต่ละคน และใช้วิธีของเด็ก 2-3 คน เป็นตัวอย่างหน้าชั้นเรียน ซึ่งจะมีทั้งวิธีที่ถูกและผิดคละกันไป หลังจากแต่ละวิธีได้ถูกนำเสนอหน้าชั้น นักเรียนคนอื่นสามารถแสดงความคิดเห็นและบอกเหตุผลประกอบ ข้อผิดพลาดที่ชั้นเรียนพบจะสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อไปได้และด้วยกระบวนการนี้เองที่ทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจในตัวเององค์ความรู้ได้อย่างแท้จริง

การเรียนการสอนนอกเหนือเวลาในโรงเรียนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งระหว่างวันหยุด หรือการปิดเทอมหน้าร้อน สถานศึกษาเอกชน (Private School) ในญี่ปุ่น หรืออาจเรียกได้ว่าสถานกวดวิชาในบริบทของประเทศไทยนั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยเช่นกัน สถานศึกษาในลักษณะนั้นจะหยิบยื่นโอกาสในการเรียนรู้นอกเหนือจากเวลาเรียนในลักษณะตัวต่อตัว (Private) ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ต้องการเป็นพิเศษหรือไม่สามารถตามชั้นเรียนได้ทัน หรืออาจจะมีแม้กระทั่งการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการการเรียนรู้ขั้นสูงยิ่งกว่าในห้องเรียนของโรงเรียนรัฐโดยทั่วไป การผสมผสานที่สมดุลของการเรียนในห้องและนอกห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญของผลสัมฤทธิ์ของเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

อาชีพครูถือว่าเป็นอาชีพที่คนปรารถนาที่จะเป็นในสังคมญี่ปุ่น และเป็นอาชีพที่คนให้ความนับถือเป็นอันดับต้นๆ ในการที่จะเป็นครูได้นั้น ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการฝึกสอน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการบ่มเพาะความสามารถของครูและมีอยู่ในทุกๆ หลักสูตรการเตรียมความพร้อมเพื่อการเป็นครูหลังจากที่นักศึกษาจบการศึกษาแล้ว ครูจบใหม่จะถูกทดลองงานเป็นเวลาหนึ่งปีก่อนการประกอบอาชีพครูเต็มเวลา โดยมีครูพี่เลี้ยงคอยดูแลบ่มเพาะทักษะโดยตรงให้แก่ครูจบใหม่

มุมมองที่น่าสนใจที่สุดของการเป็นครูนั้นจะถูกพัฒนาต่อไปเมื่อได้เริ่มทำงาน นอกเหนือจากความสำคัญของการออกแบบการเรียนการสอนแล้ว การศึกษาตัวแก่นสาระ หรือ Lesson Study ก็เป็นอีกส่วนสำคัญของการประกอบอาชีพด้วยเช่นกัน ครูทุกคนจะต้องตั้งเป้าหมายในการสร้างวิธีการสอนที่สมบูรณ์แบบผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างครูด้วยกันเอง ทั้งนี้ยังมีการเรียนเชิญครูจากโรงเรียนอื่นเข้ามาเป็นผู้ร่วมในการประเมินเพื่อการหากลุ่มที่นำเสนอกระบวนการสอนที่ดีที่สุดด้วยเช่นกัน กระบวนการที่กล่าวมานี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับลักษณะการทำงานของบริษัทเอกชน มีการตั้งเอากระบวนการจัดการเรียนการสอนออกมาให้เห็นและประเมินอย่างเปิดเผย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบ (Accountability) ของครูไปในตัว เพื่อให้เกิดแรงผลักดันในการทำงานอย่างเต็มที่เพื่อไม่ทำให้เพื่อนร่วมงานผิดหวัง มีความคิดมีความสร้างสรรค์ตลอดเวลา และยังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางปฏิบัติเมื่อจำเป็นได้อีกด้วย

3) หลักสูตร

ญี่ปุ่นมีการกำหนดมาตรฐานของสาระการเรียนรู้ที่จะต้องเรียนในทุก ระดับชั้นและทุกรายวิชา โดยจะมีการทบทวนทุกๆ 10 ปีโดยประมาณ ครูทุกคนในประเทศ จะใช้หลักสูตรที่กำหนดเป็นแกนกลางโดยทั่วกัน หลักสูตรดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นโดยกระทรวง ศึกษาธิการ วัฒนธรรม การกีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือ MEXT พร้อมด้วยความร่วมมือจากสภาการศึกษากลาง (Central Council for Education) บุคลากรที่มีความสำคัญต่อการวาง หลักสูตรคือคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยและบุคลากรภายในกระทรวงนั่นเอง หลักสูตรที่ถูกวางไว้โดย MEXT นั้นเป็นเพียงกรอบชี้แนะสำหรับการสอน มีการผลิตคู่มือการสอนในแต่ละ รายวิชาตามแต่ละระดับชั้นเรียนออกใช้อย่างทั่วถึง

หลักสูตรของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความเข้มข้นเป็นอย่างมาก และยังมี ความสอดคล้องต่อเนื่องสูงในแง่ที่ว่าหลักสูตรของชั้นเรียนแต่ละปีมีความเกี่ยวโยงเพื่อการ ต่อยอดที่ชัดเจน การที่หลักสูตรกลางถูกประยุกต์ใช้ทุกที่อย่างเข้มข้น ทำให้ระบบการศึกษา สามารถการันตีผลสัมฤทธิ์ได้เป็นอย่างดี นักเรียนทุกคนถูกคาดหวังว่าจะต้องสามารถบรรลุ การเรียนรู้จากหลักสูตรที่ทำหายเหล่านี้ด้วยอัตราที่เท่ากัน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้ การรับรองผลสัมฤทธิ์มีความน่าเชื่อถือขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

4) การประเมิน

มีการจัดสอบระดับชาติขึ้นมาสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างไรก็ตาม การสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบมาตรฐาน ของระบบการศึกษาเท่านั้น และการสอบระดับชาติเพียงอย่างเดียวที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันคือ การสอบเข้ามัธยมศึกษาตอนปลายและมหาวิทยาลัย

หากเอ่ยถึงการวัดผลภายในห้องเรียน คาบอบรมหรือการโฮมรูมนั้นเป็นเครื่องมือหลักของครูที่จะสังเกตการณ์การพัฒนาของเด็ก เกรดเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการติดตามความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคน และครูญี่ปุ่นโดยส่วนมากมักจะมีส่วนร่วมในชีวิตของเด็กนอกเหนือจากรั้วโรงเรียน มีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เปรียบเสมือนเป็นความรับผิดชอบพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอน กล่าวคือ ครูต้องมีความรับผิดชอบต่ออย่างมหาศาลต่อการพัฒนาและความเป็นอยู่ของเด็กนักเรียนในความดูแล

5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

ICT ถูกนำมาใช้ในรูปแบบของการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรือ Integrate Study ซึ่งเป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากข้อมูลให้ได้สูงที่สุด รวมไปถึงการแก้ปัญหา (Problem Solving) ด้วยเช่นกัน ซึ่งเกิดขึ้นในทุกระดับชั้นเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาตลอดจนกระทั่งระดับมหาวิทยาลัย เริ่มต้นตั้งแต่การใช้ ICT เพื่อการสื่อสารและตอบโต้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนกระทั่งการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเองขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบซอฟต์แวร์ หรือเครือข่ายบนอินเทอร์เน็ต และเพื่อโอกาสการเรียนรู้ทางไกลโดยใช้สื่อเป็นตัวกลาง นอกจากนี้ การใช้ ICT นั้นเกิดขึ้นทั้งในหมู่นักเรียนและหมู่คณาจารย์ กล่าวคือ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเรียนการสอน โดยมีการฝึกฝนทักษะของครูในการออกแบบ พัฒนา ใช้สอย และประเมินผลผ่าน ICT และใช้อุปกรณ์มัลติมีเดียที่ถูกใช้เป็นการสอน

สรุปบทเรียนจากประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้พบว่า

- **การจัดการเรียนการสอน** ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจรและเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างสภาพแวดล้อมที่ทำท่ายและสนุกสนาน ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล
- **ครู** ครูเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาในหลายประเทศ จุดเน้นคือการสร้างครูคุณภาพสูง คุณภาพเป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ วิชาชีพครูเป็นอาชีพที่คนปรารถนาและเป็นที่น่าเชื่อถือ บ่มเพาะทักษะอาชีพครู มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาตนเองของครู แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกย่องมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า

- **หลักสูตร** โครงสร้างหลักสูตรมีความเข้มข้น มีมาตรฐาน แต่ให้โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เพิ่มเติมที่ การจัดหลักสูตรเน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-based and Holistic Learning) การออกแบบหลักสูตรและวัดผลเน้นความสอดคล้องกับ “หลักสูตรการคิด”
- **การประเมิน** ไม่มีระบบประเมินด้วยข้อสอบกลาง (National Test) และมีสอบวัดผลมาตรฐานน้อยครั้งหรือครั้งเดียวเมื่อจบมัธยมศึกษาตอนปลาย จุดเน้นคือเน้นการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment) เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ และให้การประเมินในห้องเรียนเป็นการสังเกตพัฒนาการ และสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ
- **เทคโนโลยีสารสนเทศ ICT** เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่เนื้อหาสาระ (Content) และนำมาใช้อย่างบูรณาการอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละวัย

ตารางที่ 5 : สรุปเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษาศึกษา	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
การจัดการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจรและเท่าเทียม ไม่แบ่งห้องเรียนตามผลการเรียน - มีครูพิเศษช่วยเหลือนักเรียนที่ตามเพื่อนไม่ทัน - เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ สามารถเลือกใช้ตำราได้หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ใน การเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดการเรียนรู้แบบเฉพาะตัว (Finer customization of learning) - สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน 	<ul style="list-style-type: none"> - การชักจูงใจนักเรียนที่ดี - ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล

ตารางที่ 5 : สรุปเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (ต่อ)

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษา	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
ครู	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นครูคุณภาพเป็นเลิศ - การคัดเลือกครูเข้มข้น แข่งขันสูง ผู้ที่มีความสามารถสูงจึงจะเป็นครูได้ - บ่มเพาะทักษะอาชีพครู ได้รับการฝึกสอนในโรงเรียนเครือข่าย 1 ปีเต็ม ออกแบบการเรียนการสอน - คัดเลือกครู จากนักเรียนที่มีคะแนนสูงร้อยละ 15 แรก 	<ul style="list-style-type: none"> - วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกระดับมาตรฐานเส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า - คัดเลือกครู จากนักเรียนที่มีคะแนนสูงร้อยละ 30 แรก - ครูทุกคนได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาแห่งชาติ (National Institute of Education) บ่มเพาะทักษะการสอนที่เป็นเลิศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นอาชีพที่คนปรารถนาและเป็นที่นับถือ - ระบบศึกษาศาสตร์ได้บ่มเพาะความสามารถครูในการสอน ผ่านการฝึกสอน - มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาตนเองของครู แลกเปลี่ยนประสบการณ์
หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดหลักสูตรเน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) 	<ul style="list-style-type: none"> - ญี่ปุ่นกำหนดมาตรฐานของสาระการเรียนรู้ ใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นกรอบ - หลักสูตรมีความเข้มข้น

ตารางที่ 5 : สรุปเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (ต่อ)

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษาศึกษา	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
การประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบประเมินด้วยข้อสอบกลาง (National Test) - สอบวัดผลมาตรฐานครั้งเดียวเมื่อจบ ม.ปลาย - ประเมินเพื่อพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เป้าหมายการประเมินเพื่อพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education) และนำไปสู่การตั้งผลสัมฤทธิ์ของพัฒนาการด้านการศึกษาสำหรับระดับชั้นต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - อดีตไม่มีระบบประเมินด้วยการจัดสอบระดับชาติ - ปัจจุบัน มีการสอบระดับชาติระดับ ป. 6 ม.3 เพื่อสุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบมาตรฐานระบบการศึกษา - การสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่แผ่กว้าง - การประเมินในห้องเรียนเพื่อสังเกตพัฒนาการและสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ
เทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> - ICT เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง 	<ul style="list-style-type: none"> - ICT ถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ICT ถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

2) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ของประเทศไทยและการเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมของการเรียนของไทยในปัจจุบันสามารถแบ่งกลุ่มของปัญหาโดยเกณฑ์ของรากเหง้าของปัญหา ได้ 3 กลุ่มปัญหา คือ ปัญหาเชิงโครงสร้าง (Structure) ปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐานของสภาพแวดล้อมการศึกษา (Conduct) และปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture)

1) ปัญหาเชิงโครงสร้าง (Structure) ประกอบด้วย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ระบบ โครงสร้างต่างๆ ที่มีผลต่อการทำงานของสภาพแวดล้อมของการเรียน เช่น ระบบประเมิน ระบบการจัดสรรทรัพยากร ระบบการพัฒนาคูณการ ระบบการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เป็นต้น

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

- **ระบบการประเมิน :** มีข้อจำกัดเนื่องจากการประเมินครูและโรงเรียนไม่ได้เชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ การประเมินไม่สอดคล้องกับความแตกต่างและความต้องการของนักเรียน โรงเรียน และพื้นที่

- **ระบบการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของภาคส่วนอื่น :** หลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งในและต่างประเทศ หลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนไม่ตอบสนองกับความต้องการของตลาด ผู้เรียน สถานศึกษา และชุมชน นอกจากนี้ หน่วยงานกลางขาดกลไกที่ชัดเจนในการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของระบบการศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร แนวทางการสอน รวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากร (ความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ความเข้าใจในการบริหารและการมีส่วนร่วมยังไม่ชัดเจน)

- **การจัดสรรทรัพยากรไม่ตรงตามความต้องการและไม่มีประสิทธิภาพ :** โดยประเด็นปัญหาที่พบในส่วนนี้ได้แก่ ปัญหากลไกการจัดสรรงบประมาณ (เช่น การจัดสรรงบประมาณแบบอุดหนุนรายหัว) ปัญหาปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่จัดสรรให้ ปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ได้รับการจัดสรรมาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน (ครู สถานศึกษา) เป็นต้น

2) ปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐานของสภาพแวดล้อมการศึกษา (Conduct) ประกอบด้วย แนวทางการปฏิบัติงานของครู ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และทักษะของครู ความแตกต่างของผู้เรียน เป็นต้น

3) ปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture) ประกอบด้วย ความเชื่อ (Belief) อุดมการณ์ของตัวแสดงในระบบนิเวศ (Ideology) ระบบค่านิยม (Value System) และบรรทัดฐานของสังคม (Social Norm) เช่น วัฒนธรรมขององค์กรทางการศึกษา วัฒนธรรมของแต่ละครอบครัว วัฒนธรรมของสังคมที่ขัดต่อการเรียนรู้ เป็นต้น ปัญหาเชิงวัฒนธรรมที่กระทบต่อเรื่องการศึกษา ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

- ค่านิยมของครอบครัวที่ขัดขวางการเรียนรู้ของผู้เรียน (การเลี้ยงดูแบบไขว่หน้าไขว่หลัง การเลี้ยงดูแบบตัดหางปลอยวัด)
- ทศนคติของครูบางส่วนที่ขัดขวางต่อการเรียนรู้ของเด็ก (การวัดความเป็นนักเรียนดีหรือไม่ดี ความไม่เข้าใจความแตกต่างของนักเรียน ใจไม่เปิดรับความคิดเห็น)
- แนวคิดบริหารงานแบบรวมศูนย์ของหน่วยงานกลาง
- แนวความคิดเรื่องตัวชี้วัดเกี่ยวกับการประเมินที่อาจละเลยความแตกต่างหลากหลายของพื้นที่ และผู้เรียน

- ศักยภาพและความสามารถของครูต่อการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ และค่านิยม

ทั้งสามมิติซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในแต่ละมิติจะส่งผลกระทบต่ออีกและกัน

เครื่องมือในการเตรียมความพร้อมคนไทยคือการศึกษา แต่จะเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมคนไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการแบบเดิมที่เน้นเฉพาะวิชาความรู้ไม่ได้ เพราะนอกจากการมีความรู้ในวิชาหลัก (Core Subjects) แล้ว จะต้องเรียนรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และต้องมีความรู้รอบตัวอื่นๆ ด้วย เช่น ทั้งความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Awareness) การให้ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน การประกอบธุรกิจ หน้าที่พลเมืองโลก ตลอดจนความรู้ด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในศตวรรษที่ 21 นี้ การรู้วิชาเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ นอกจากนี้ หากมองถึงการใช้ชีวิตแล้ว ชีวิตคนเราไม่ได้มีเพียงมิติเดียว ดังนั้นนอกจากการศึกษาควรจะต้องเป็นกลไกในการสร้างเสริมองค์ความรู้แล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการสร้างเสริมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพด้วยเช่นกัน (Life and Career Skills) เช่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี การควบคุมอารมณ์ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีภาวะผู้นำ รู้จักการให้ ทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน

นอกจากนี้ การเรียนรู้ต้องเรียนกันตลอดชีวิต ดังนั้นคนไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) มั่นฝึกฝน พัฒนาตัวเอง เรียนให้เกิดทักษะ เรียนโดยการปฏิบัติ (Learning by Doing) การคิดวิเคราะห์ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสื่อสาร และทักษะแห่งความร่วมมือ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ต้องมี 4C คือ Communication, Collaboration, Creativity และ Critical Thinking และที่ขาดไม่ได้คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills)

เมื่อโลกเปลี่ยน ระบบการศึกษา แนวทางการเรียนรู้เปลี่ยนในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ดังนั้นระบบการศึกษาเรียนรู้จึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการปรับกระบวนการเรียนการสอน โดย

- **การขยายความร่วมมือจัดการศึกษา** คือ จากเดิม “การจัดการศึกษา เป็นภาระความรับผิดชอบของครู สถานศึกษา หน่วยงานกลางของการศึกษา” ไปสู่ “การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมทุกหน่วยย่อย” ด้วยเหตุที่ว่า การเรียนรู้ขยายขอบเขตการเรียนรู้

ได้ก้าวข้ามสาระวิชา ไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เกิดการเรียนรู้ นอกห้องเรียนมากยิ่งขึ้น

- การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ต่อผู้เรียน คือ จากเดิม “ผู้สอน” เป็นศูนย์กลาง ไปสู่ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้”

ดังนั้น เมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของตัวแสดงในสภาพแวดล้อมของการเรียนจึงต้องเปลี่ยนไปด้วย ตัวอย่างเช่น

(1) บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน

ตัวแสดงหลักอย่าง “ครู” เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องต่อการเตรียมคนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทดังนี้

- บทบาทของครูต่อการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเปลี่ยนจาก “ครูสอน” (Teacher) เป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ครูผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Learning Facilitator) หรือ “ครูประเมิน” (Evaluator) กล่าวคือ จากครูที่เคยเป็นศูนย์กลางในการสอน ทำหน้าที่ในการบอข้อมูล ซึ่งอาจกลายเป็นการปิดกั้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอน ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้รู้” เป็นบทบาท ดังนี้

- **ครูผู้ฝึก (Coach)** กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของครูต่อการฝึกให้ผู้เรียนคิด ตั้งคำถามและแก้ปัญหา รวมทั้งส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการแบ่งปันความคิดความรู้และการแสดงออกระหว่างผู้เรียน ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอน

- **ครูผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator)** กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของครูต่อการสร้างสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่หาความรู้นอกห้องเรียน รวมทั้งการถ่ายทอดทัศนคติต่อการเรียนการศึกษาของผู้สอน สู่ผู้เรียน โดยช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาให้กับผู้เรียน

- **ครูผู้ประเมิน (Evaluator)** กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของครูประเมินผล การศึกษาของผู้เรียน ผ่านแบบฝึกหัด ตั้งแต่การทำ SWOT Analysis ของกลุ่มนักเรียนในชั้นของตน เพื่อให้ครูทราบพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวอาจจะเป็นการฝืนใจครูอยู่บ้าง อาจทำให้เกิดความไม่คุ้นเคยกับการรับหน้าที่ใหม่นี้ หากไม่ระวังจะกลายเป็นการลดบทบาท หรือให้ความสำคัญครูน้อยลงไป แต่โดยแท้จริงแล้วเป็นการท้าทายมากยิ่งขึ้นโดยทำหน้าที่ คล้ายเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” ของนักเรียน

- **บทบาทของครูต่อสภาพแวดล้อมการศึกษา เปลี่ยนจาก “ครูจากห้องสี่เหลี่ยม” เป็น “ครูจากสภาพแวดล้อม”** กล่าวคือ เนื่องจากขอบเขตการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ เวลา และบุคคล ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน (สร้างเสริมและถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความรู้นอกห้องเรียนอื่นๆ ผู้ผู้เรียน) นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ สำคัญ เป็นต้น

- **บทบาทของครูต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู** เปลี่ยนจาก “ครูคนเดียว” เป็น “การรวมตัวกันของครูประจำการ” (**Professional Learning Communities : PLC**) กล่าวคือ การทำหน้าที่ครูแบบตัวใครตัวมันไม่รวมตัวกัน ออกแบบการเรียนรู้ของศิษย์เป็นการเรียนรู้จากการทำโครงการเป็นทีม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำหน้าที่ครู เช่น มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ (มสส.) กำลังจะจัดการรวมตัวกันของครูประจำการ (**Professional Learning Communities : PLC**) ไทย เรียกว่าเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (ชร.คศ.) หรือในภาษาการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge management หรือ KM) เรียกว่า CoP (Community of Practice)

- **บทบาทของครูต่อวิธีการจัดการเรียนการสอนจาก “ครูเห็นสอนแบบท่องจำ” หรือ “ครูถ่ายทอดสาระหรือเนื้อความรู้” เป็น “ครูเห็นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ” (Learning by Doing)** กล่าวคือ จากครูที่เคยอ่านหน้าชั้นเรียน อ่านตามตำรา เอกสารประกอบรายวิชา ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง

- **การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning : PBL)** ซึ่งเป็นการเน้นเรียนรู้จากสัมผัสตรงของตนเอง ไม่ใช่รับการถ่ายทอดความรู้มือสองมาจากครู โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การเรียนรู้แบบที่เกิดการพัฒนาและสั่งสมทักษะขึ้นในตัวของผู้เรียน ไม่ใช่ความรู้เพียงท่องจำ

ตารางที่ 6 : บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน

บทบาทของครู	
ครูในศตวรรษที่ 20	ครูในศตวรรษที่ 21
1. บทบาทของครูต่อการจัดการศึกษาให้ผู้เรียน	
<ul style="list-style-type: none"> - ครูสอน (Teacher) 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูฝึก (Coach) เพื่อให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ฝึกสร้างแรงบันดาลใจ - ครูผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ - ครูประเมิน (Evaluator) เพื่อประเมินพัฒนาการและความก้าวหน้าของผู้เรียน
2. บทบาทของครูต่อสภาพแวดล้อมของระบบการศึกษา	
<ul style="list-style-type: none"> - ครูจากห้องสี่เหลี่ยม (ครูและตำราหนังสือ) 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูจากสภาพแวดล้อมระบบการศึกษา (ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ เทคโนโลยี เป็นต้น)
3. บทบาทของครูต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู	
<ul style="list-style-type: none"> - ครูคนเดียว 	<ul style="list-style-type: none"> - การรวมตัวกันของครูประจำการ (Professional Learning Communities : PLC)
4. บทบาทของครูต่อวิธีจัดการเรียนการสอน	
<ul style="list-style-type: none"> - ครูเน้นสอนแบบท่องจำ - ครูถ่ายทอดสาระหรือเนื้อความรู้อ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing)

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

(2) บทบาทของครอบครัวต่อผู้เรียน

- แหล่งกระตุ้นและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
- หล่อหลอมค่านิยมทางการเรียนการศึกษาลำดับแรก (ให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน)
- แหล่งสนับสนุนด้านเงินทุนการศึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ

- เป็นตัวกลางประสานและถ่ายทอดความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับตัวแสดงอื่นๆ

- สอดส่องดูแลพฤติกรรม
- ส่งเสริมแรงบันดาลใจในการศึกษาต่อในระดับสูง

(3) บทบาทของสถานศึกษาต่อผู้เรียน

- สร้างและรักษากรอบค่านิยมทางสังคมต่อระบบการศึกษาเพื่อถ่ายทอดสู่ผู้เรียน
- จัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรที่ได้จากหน่วยงานกลางทั้งด้านการเงิน เครื่องมือและอุปกรณ์ในการเรียน รวมทั้งเทคโนโลยีที่สำคัญ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมและการเรียนการสอนที่สร้างการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในหลายมิติ
- นำหลักสูตรการศึกษามาปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เฉพาะตัว เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

(4) บทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถนำไปสู่เป้าหมายของนโยบาย และกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ได้หลายรูปแบบ โดยตัวอย่างของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นหลัก คือ (1) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ที่เป็นการมุ่งเน้นการเพิ่มคุณภาพและการเข้าถึงการศึกษาในระดับจุลภาค และ (2) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา ที่เป็นการมุ่งเน้นการกำหนดทิศทางและการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการศึกษาโดยรวมเชิงมหภาค

(1) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

นักการศึกษาส่วนใหญ่ให้ข้อสังเกตว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาควรมุ่งเน้นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ข้อจำกัดของการเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 20 ที่ใช้การเรียนในห้องเรียนเป็นหลักมีอยู่ 2 ประการ คือ การสอนแบบวิธีเดียว (One-size-fit-all) ไม่ว่าผู้สอนจะมีความสามารถเพียงใด ผู้สอนก็จำเป็นต้องใช้การสอนแบบเดียวกันทั้งชั้นเรียน นอกจากนี้ การเรียนแบบห้องเรียนยังจำกัดการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมไม่ร่วมมือกัน (Collaboration) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำงานและการอยู่ในสังคมที่การเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21 สะท้อนผ่านการเรียนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้เทคโนโลยี

เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจึงมุ่งเน้นการลดข้อจำกัดเหล่านี้ของการเรียนแบบห้องเรียน และเป็นเครื่องมือหลักในการปรับห้องเรียนแบบศตวรรษที่ 20 สู่การเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21

- การใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับวิธีการเรียนการสอน

การปรับการเรียนการสอนจะอาศัยแนวความคิดวิธีการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) โดยการสอนเนื้อหาวิชาจะอาศัยผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์นอกชั้นเรียน โดยสื่อเหล่านี้อาจเป็นสื่อที่ปรับตามความสามารถของผู้เรียน (Adaptive Content) ผู้สอนจะปรับเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ของผู้เรียน ซึ่งจะใช้ชั้นเรียนเป็นเวทีแลกเปลี่ยนหรือในประเด็นเนื้อหากับผู้เรียนหรือกลุ่มของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสวิเคราะห์ และวิพากษ์เนื้อหาในมุมมองที่ต่างกัน

สำหรับประเทศไทย การปรับใช้สื่อการเรียนแบบนี้ อาจเหมาะสมกับสถานศึกษาที่มีความพร้อม โดยสามารถเอื้อให้การศึกษามีความพร้อมปรับให้เข้ากับผู้เรียนแต่ละคนได้ ประเทศไทยได้มีการทดลองใช้เครื่องมือเหล่านี้ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่การปรับใช้ในวงกว้างยังมีข้อจำกัดในด้านบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 20 ของผู้สอนและผู้ปกครองของผู้เรียน

- การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มการเข้าถึง

ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ และการขาดทรัพยากรของสถานศึกษาอาจเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้สอนที่มีความสามารถกระจุกตัวอยู่เฉพาะสถานศึกษาที่มีความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งจะสร้างความเหลื่อมล้ำของโอกาสถูกขยายออกไปเรื่อยๆ แต่การแก้ปัญหาคุณภาพผู้สอนอาจไม่สามารถทำได้ในระยะเวลายันสั้นเนื่องจากมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาก ประกอบกับระบบการประเมินและการบริหารจัดการที่ไม่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ดังนั้นวิธีการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพมีความจำเป็นต้องใช้แนวทางอื่นประกอบ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำได้

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกๆ ที่มีการใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ (Mobile Device) เพื่อการศึกษาในวงกว้าง โครงการ OTPC เป็นโครงการที่เป็นกรณีศึกษาของนานาชาติเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่ถูกประยุกต์ใช้ ในเบื้องต้นการใช้แท็บเล็ต (Tablet) ยังจำกัดอยู่ที่สื่อการเรียนที่ไม่ได้ต่างจากสื่อกระดาษมากและยังไม่ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ เช่น การขาดการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่ทำให้แท็บเล็ตเป็นเพียงหน้าหนังสือที่บางลงเท่านั้น นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือชนิดนี้ยังถูกตั้งข้อสงสัยจากผู้สอนและผู้ปกครองของนักเรียนในเรื่องประสิทธิผล และ การใช้แท็บเล็ตเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียน

ในการดำเนินนโยบายจำเป็นต้องคำนึงถึงความครอบคลุมและความเท่าเทียม การปรับทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองภาพลบของการใช้อุปกรณ์ในชั้นเรียน ซึ่งสถานศึกษาหลายแห่งมีระเบียบห้ามใช้ทั้งหมด (Universal Ban) ซึ่งขัดกับแนวทางการดำเนินชีวิตของประชากรรุ่นใหม่ การดำเนินนโยบายต้องมีการวิเคราะห์และทดลองจากกรณีศึกษาเพื่อปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมการเรียนของไทย และปรับให้บุคลากรยอมรับและเห็นประโยชน์ โดยอาจมีการใช้เทคโนโลยีเดียวกันในการเพิ่มทักษะของบุคลากรด้านการศึกษาเองด้วย

การใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่เป็นการเพิ่มโอกาสให้เยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อการสอนที่มีคุณภาพได้ หน่วยงานระดับนโยบายจึงมีความจำเป็นในการส่งเสริมการสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ และความสามารถในการใช้อุปกรณ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แนวทางการปฏิบัติควรส่งเสริมให้หน่วยปฏิบัติและผู้เรียนสามารถตัดสินใจถึงเนื้อหา และวิธีการใช้ได้เอง โดยหน่วยงานนโยบายควรจัดให้มีเนื้อหาและกระบวนวิธีการสอนที่ดีไว้เป็นทางเลือก เช่น โครงการ Khan Academy ซึ่งเป็น Website อีสาระที่จัดทำเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษาฟรีในรูปแบบที่เน้นความเข้าใจและการใช้งานจริง หรืออาจส่งเสริมและสร้างกลไกให้ผู้จัดการสอนที่มีความสามารถจัดทำเนื้อหาดังกล่าว เช่น กรณีศึกษาของโครงการ MIT Opencourseware ของสถาบัน MIT ซึ่งสถาบันได้คัดเลือกวิชาเรียนที่ดีแล้วจัดทำเป็นสื่อการสอนให้ใครก็ได้ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต สถาบัน MIT ยังได้จัดให้มีสถานศึกษาพันธมิตรในการแปลเนื้อหาดังกล่าวเป็นภาษาอื่นๆ ด้วย เช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับคัดเลือกเป็นสถานศึกษาพันธมิตรแห่งหนึ่งในการแปลวิชาเป็นภาษาไทย เป็นต้น

(2) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา

การวางนโยบายด้านการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องรู้สภาวการณ์และมิติหลากหลายของระบบการศึกษา ซึ่งรวมถึงมิติของผู้เรียน มิติของผู้สอนและมิติของผู้จัดการศึกษา ข้อมูลเหล่านี้จะใช้เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจและจัดระบบให้นโยบายการศึกษาสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที

ประเด็นหลักของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา คือ การมีระบบฐานข้อมูลของส่วนต่างๆ ในระบบการศึกษาโดยรวม โดยเทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษาจะต้องคำนึงถึงมิติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ทั้งหมด และให้สามารถเข้าถึงและใช้งานระบบได้จากหลายช่องทาง โดยระบบดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบได้กับระบบทะเบียนราษฎร หรือระบบผู้ใช้งานขนส่งทางบก ซึ่งมีข้อมูลใบขับขี่ ข้อมูลยานยนต์

และทะเบียนรถ และยังมีข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลกฎจราจร โดยผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงระบบได้จากหน่วยบริการของกรมการขนส่งทางบกทุกที่ทุกจังหวัด รวมทั้งหน่วยบริการแบบ One-stop Service ด้วย

การจัดตั้งระบบแบบนี้ไม่เพียงแต่ให้ความสะดวกกับผู้ใช้งาน แต่ยังเป็นจุดป้อนข้อมูลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการศึกษาได้ ซึ่งหน่วยงานนโยบายสามารถใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการ หรือเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่างๆ เช่น การควบคุมคุณภาพสถานศึกษาดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ในมุมมองของสถานศึกษาย่อย การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการข้อมูลผู้เรียนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนได้ เมื่อผู้เรียนแต่ละคนมีข้อมูลอยู่ในระบบ ผู้สอนก็สามารถใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการวิเคราะห์ลักษณะการเรียนของผู้เรียน โดยสามารถทำได้ทั้งแบบเดี่ยว และแบบกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนได้รับการตอบกลับ (Feedback) จากการเรียน เช่น จะเห็นได้ว่าบทเรียนส่วนไหนที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ หรือแบบฝึกหัดคำถามแบบใดที่ทำผิดบ่อย หากระบบฐานข้อมูลการบริหารจัดการสามารถเข้าถึงข้ามสถาบันได้ ผู้สอนก็จะสามารถประเมินการสอนของตนเองเป็นอย่างไร เช่น การเทียบเคียงว่าบทเรียนส่วนที่ผู้เรียนของตนเองไม่เข้าใจนั้นเกิดในลักษณะเดียวกันในห้องเรียนอื่นหรือไม่ หรือความไม่เข้าใจอาจเกิดจากกระบวนการที่ผู้สอนเลือกใช้ เป็นต้น

(5) กรณีศึกษาจุดสว่าง (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย

ในการศึกษาส่วนนี้เป็นการศึกษากรณีโรงเรียนตัวอย่างที่นับว่าเป็น “จุดสว่าง” (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย เพื่อเป็นบทเรียนในการเรียนรู้การจัดการศึกษาในประเด็นต่างๆ ตลอดจนบทเรียนของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพิจารณาความเป็นไปได้ในการขยายผลจุดสว่างโรงเรียนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ให้เกิดการปฏิบัติจริงในวงกว้าง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย

บทเรียนจาก “จุดสว่าง” ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยมีหลายกรณีที่น่าสนใจทั้งในเรื่องการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง การบ่มเพาะคุณลักษณะที่ดีให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยยกระดับการศึกษาเรียนรู้ ทั้งการศึกษาทางการ การศึกษาตามอัธยาศัยในวงกว้าง ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนการหาวิธีการเพื่อลดข้อจำกัดจากการพัฒนาการศึกษาด้านต่างๆ อาทิ การขาดแคลนทรัพยากรด้วยการนำภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมามีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชนให้เป็นแหล่งพัฒนาการเรียนรู้

ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การคิดและดำเนินการ โมเดลใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษา เช่น โมเดลการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน

5.1) นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism)

กรณีศึกษาดร.ณสิขาลักษณ์ต้นแบบโรงเรียนนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา

ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนตั้งอยู่บนหลักการ Constructionism ของ Prof. Seymour Papert แห่ง The Media Lab of Massachusetts Institute of Technology (MIT) โดยกระบวนการเรียนรู้นี้มีชื่อภาษาไทยว่า “การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา” มีความคล้ายคลึงกับหลักการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติภาวนาในพุทธศาสนา ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์จริงของตนเอง โดยหลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้จะประกอบด้วย 3 กระบวนการที่สำคัญ คือ (1) การคิด (Thinking or Designing) (2) การลงมือทำ (Making or Doing) (3) การสะท้อนความคิด (Reflecting or Contemplating)

จุดเด่นของโรงเรียนนี้ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบ Constructionism

เป็นการเรียนผ่านโครงการ (Project-Based Learning) สิ่งที่นักเรียนสร้างนั้นจะเป็นโจทย์ที่นักเรียนสนใจ ซึ่งนักเรียนจะได้พบประสบการณ์และความรู้ที่หลากหลายที่จับต้องได้ในชีวิตจริง เกิดความสนุกสนาน รักการเรียนรู้

นักเรียนได้ผ่านกระบวนการสะท้อนความคิด (Reflection) ด้วยการบันทึกประจำวัน ซึ่งเป็นการให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทบทวน และเรียนรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการที่ได้ผ่านไป

การจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในเรื่องที่ตนเองสนใจ และบูรณาการวิชาการต่างๆ ไปพร้อมๆ กับพัฒนาทักษะทั้ง 5 ด้าน คือ

- IQ (Intelligent Quotient) ด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มขึ้น และใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

- EQ (Emotional Quotient) วุฒิภาวะทางอารมณ์พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และมีความมั่นคงทางอารมณ์

- AQ (Adversity Quotient) ความสามารถในการทำงานภายใต้สภาวะความกดดันได้ดี พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาที่ไม่เคยพบมาก่อนและการเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

- TQ (Technology Quotient) ทักษะทางเทคโนโลยี พัฒนาความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยี และรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีต่างๆ ให้เหมาะสม กับความต้องการ
- MQ (Morality Quotient) ด้านคุณธรรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนมีจิตใจงดงาม รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี และอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

- หลักในการจัดการเรียนรู้ของดร.ณสิขาลัย ตั้งอยู่บนพื้นฐาน

3 ประการ คือ

1. การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism Project-based Learning) คือ เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนหรือกลุ่มมีความสนใจ และเน้นการสร้างกระบวนการคิดและการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อบ่มเพาะนิสัยรักการเรียนรู้และใฝ่เรียนรู้ไปตลอดชีวิต

2. การสร้างชุมชนแห่งนักเรียนเรียน (Learning Organization) คือ การสร้างสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นนักเรียนและผู้พัฒนาตนเองไปด้วยกันตลอดเวลา เพื่อสร้างบรรยากาศที่เรียนรู้กันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างของสังคมที่ดี ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชน

3. การปฏิบัติภาวนาและความเป็นไทย (Mindfulness Meditation and Thai Cultures) การพัฒนาคุณภาพของจิตใจเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสติปัญญาและจิตวิญญาณในนักเรียนทุกคน การเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นจุดเริ่มต้นของการคิด การเรียนรู้และการทำงานที่สร้างสรรค์ รวมทั้งการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย วัฒนธรรม และศีลธรรมจรรยาที่ดั่งงามของไทย ให้สืบทอดไปยังลูกหลานด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และมีความเคารพและอยู่ร่วมกันกับวัฒนธรรมอื่นได้ในสังคมแห่งโลกาภิวัตน์

- การเรียนรู้เป็นชั้นคลื่น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับการเรียนรู้ นักเรียนจะคละอายุกัน โดยคุณครูจะดูแลพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะเรียนช้าเรียนเร็วแตกต่างกันในแต่ละเรื่องแต่ละสาขาวิชา คุณครูจะดูแลให้นักเรียนได้เรียนรู้ไปตามธรรมชาติและศักยภาพของตนเอง

- *การประเมินผลนักเรียน* ครูจะจัดบันทึกการสังเกตการณ์ ประเมินผลนักเรียน และจะสื่อสารกับผู้ปกครองเป็นระยะๆ เพื่อรับทราบและร่วมกันพัฒนา นักเรียนอย่างเป็นองค์รวม การประเมินผลเน้นการประเมินผลอย่างหลากหลาย ทั้งจากการ ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป และมีการประเมินผลด้านกระบวนการ เรียนรู้ ทักษะคิด ทักษะทางสังคม ผ่านการสังเกตการณ์ในสถานการณ์จริง (Authentic Assessment) และการให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

- ปัจจุบันโรงเรียนดรูลสิกขาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยร่วมกันกับ School of Education ของมหาวิทยาลัย Stanford ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรครู และทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในการเรียนรู้

กรณีศึกษาการขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิด การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา

กรณีศึกษาดรูลสิกขาลัย เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนนวัตกรรม การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ก่อให้เกิดการขยายผลโดยเป็นความร่วมมือกับสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) สรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สู่สถานศึกษาให้เห็นถึงข้อดีของการขยายผล ไปยังสถานศึกษาอื่น

การขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของนักเรียนใน โรงเรียนต่างๆ ซึ่งในระยะเริ่มแรกที่มีการขยายผลในลักษณะนี้ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

การขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญาที่ได้ดำเนินการไป เช่น

- การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎี Constructionism เพื่อพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียน ของโรงเรียนบางบัว (เฟื่องตั้งตรงจิตรวิทยาคาร)
- การพัฒนาทักษะการฟัง พูดภาษาอังกฤษ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ วัตเบญจมบพิตร ตามแนวทฤษฎี Constructionism สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร
- การเรียนรู้แบบ 4 Noble Truth ตามแนวทฤษฎี Constructionism ในโรงเรียนมหารณพาราม

- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดเพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา โรงเรียนประถมพิชากิเสก
- การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Consturctionism สู่ห้องเรียน โรงเรียนวัดเขียนเขต
- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Consturctionism โรงเรียนอนุบาลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย

จากการขยายผล ก่อให้เกิดผลการดำเนินการที่ดีในโรงเรียนต่างๆ นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการในกรณีที่มีการทดลองในวิชาต่างๆ มีพัฒนาดีขึ้น ครูและนักเรียนร่วมกันเรียนรู้ สามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็ออกไปศึกษาเรียนรู้นอกรั้วโรงเรียน บริเวณใกล้เคียง ทำให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง นับเป็นก้าวหนึ่งที่สำคัญของการขยายจุดสว่างที่ประสบความสำเร็จ เป็นการจุดประกายการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบโครงงานที่เน้นการบูรณาการ ที่ควรเป็นตัวอย่างในการขยายผลวงกว้างต่อไป

5.2) ความรู้คู่คุณธรรม

โรงเรียนสัตยาไส

โรงเรียนแห่งนี้อยู่ภายใต้กฎ “ความรัก ความเมตตา” โดยเด็กนักเรียนและคุณครูอยู่ในโรงเรียนเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ทุกคนดูแลช่วยเหลือกัน ทางโรงเรียนเน้นให้เด็กนักเรียนเป็นคนดี ไม่ได้เน้นให้เป็นคนเก่งเพียงอย่างเดียว เพื่อเด็กจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต สังคมต้องการคนดีและคนเก่งควบคู่กันไป ดังปรัชญาของโรงเรียนที่กล่าวว่า “ปลายทางการศึกษา คือ อุปลักษณ์ที่งดงาม”

ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนสัตยาไสใช้หลัก “Educare” เน้นการอบรมเลี้ยงดู โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพในตนเอง ผู้สอนจึงต้องพยายามดึงเอาศักยภาพเหล่านั้นออกมา ตรงกับการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้ชี้ทางให้กับนักเรียนซึ่งเป็นผู้แสวงหา เน้นให้รู้จักตั้งคำถาม มีความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่ไปกับการโน้มนำให้สวดมนต์ปฏิบัติสมาธิ เพื่อเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง มีความเมตตากรุณา และมีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยยึดหลัก 3 H คือ Head = สมอง Heart = หัวใจ Hand = การกระทำ การเรียนการสอนเริ่มจากความคิดดี คิดดีแล้วทำดีแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของคุณค่าในความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนอยู่ใน “คุณธรรม 5 ประการ”

ซึ่งถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันประกอบด้วย (1) ความรักความเมตตา (2) ความจริง (3) การประพฤติชอบ (4) ความสงบสันติ และ (5) อหิงสา

เป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัตยาไส คือ “EDUCATION”

ซึ่งก็คือ

Enlightenment : การรู้แจ้ง

Duty and Devotion : การปฏิบัติหน้าที่และการเสียสละอุทิศตน

Understanding : ความเข้าใจถ่องแท้

Character : อุปนิสัยที่ดีงาม

Action : การนำความรู้ไปปฏิบัติ

Thanking : การมีใจกตัญญูรู้คุณ

Integrity : ความมีเกียรติ รู้จักรับผิดชอบ

Oneness : ความมีใจสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

Nobility : ความสง่างาม

โรงเรียนใช้หลักการ “การเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” และ “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” เช่น ให้นักเรียน (เริ่มแต่ชั้นอนุบาล) ร่วมกำหนดหัวข้อที่จะเรียนรู้ แล้วครูเป็นผู้เอื้ออำนวย (ไม่ใช่สอน) ให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติ ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส ได้ทดลอง ได้คิดอย่างเหมาะสม ทำให้เด็กเป็นคนเก่งคนดี

นอกจากนี้ โรงเรียนสัตยาไสได้นำหลัก “ศีล สมาธิ ปัญญา” มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้น “ความรักความเมตตา” และ “คุณธรรม” โดยบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในทุกสาระการเรียนรู้ สอนทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตน ตลอดจนการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมชมรมตามความสนใจ ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักเรียนจึงกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เน้นการเรียนการสอนแบบโครงการตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงมัธยมศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีอย่างเพียงพอต่อนักเรียน มีครู เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง เป็นกัลยาณมิตรให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยครูจะเป็นที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความอบอุ่นมีความรัก ความผูกพันต่อกัน

ประเด็นเกี่ยวกับครู

• บทบาทของครู

- ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครูไม่เป็นผู้สอน พยายามดึงความดีออกมาจากนักเรียน ใช้วิธีการเรียนรู้แบบ “ร่วมมือกัน” ไม่ใช่แบบ “แข่งขันกัน” ให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกว่าจะเรียนอะไร เรียนที่ไหน และเรียนอย่างไร รวมถึงใช้วิธีการ “ตั้งคำถาม” มากกว่า “ให้คำตอบ” เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

- ครูเป็นแบบอย่าง โดยครูของโรงเรียน รวมทั้งผู้บริหาร มีกฎอยู่ 2 ข้อ ข้อแรกคือ “เป็นตัวอย่างที่ดี ข้อสองคือ ถ้าจำข้อหนึ่งไม่ได้ให้กลับไปดูข้อหนึ่งใหม่”

- การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูทำตนเป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นแม่เด็ก เป็นครูสอนตลอดเวลา ทำให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนตามศักยภาพอย่างสูงสุด

• การคัดเลือกครู

- การคัดเลือกครูของโรงเรียนจะเน้นไปที่การแสวงหาบุคลากรที่เป็นคนดีและมีความพร้อมที่จะอุทิศตัวเพื่อนักเรียน โดยกระบวนการคัดเลือกจะกินเวลาประมาณ 3 วัน เป็นการให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกได้ลองมาใช้ชีวิตการเป็นครูในสถานที่จริง ได้สัมผัสปรัชญาและวิธีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และในขั้นสุดท้ายจะให้นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกครูที่ตนอยากเรียนด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับการเชื่อมโยงการศึกษากับครอบครัว

- โรงเรียนสัตยาไสให้ความสำคัญกับทัศนคติของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก การคัดเลือกนักเรียนจึงไม่ได้ตัดสินจากตัวนักเรียนโดยตรง แต่คัดเลือกจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ผู้ที่เข้าใจและยอมรับแนวทางการเรียนการสอนของโรงเรียน และผู้ปกครองสามารถเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

- มีหลายกรณีที่พบว่านักเรียนสามารถนำแนวปฏิบัติที่ได้รับการปลูกฝังจากโรงเรียนกลับไปเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตนที่ดีให้กับคนใกล้ชิด เช่น ครอบครัวได้อีกด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

- ไม่ยึดติดกับการสอบวัดผลตามระบบในปัจจุบัน เนื่องจากการวัดความก้าวหน้าทางวัตถุ ทำให้เกิดกิเลส ไม่มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีแต่เน้นให้เป็นผู้ที่มีวินัย พึ่งพาตนเอง จากการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- อย่างไรก็ตาม พบว่า นักเรียนที่โรงเรียนสัตยาไสมีทั้งคุณธรรมและความรู้ควบคู่ไปด้วยกัน เพราะนักเรียนโรงเรียนสัตยาไสสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า หากสอนเด็กให้เป็นคนดีแล้วความเก่งก็สามารถที่จะตามมาได้เอง

ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

• การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

- สามารถผลิตอาหารได้เอง จากผลิตผลทางการเกษตรของ

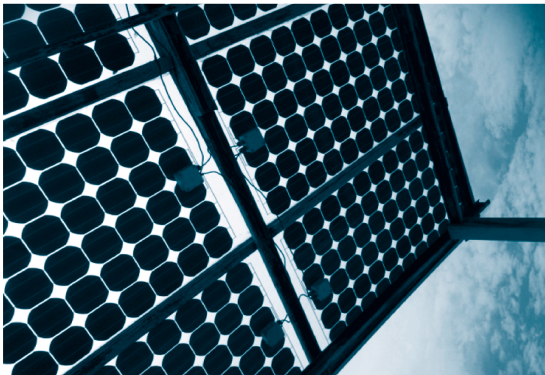
โรงเรียน

- อนุรักษ์พลังงาน จากเทคโนโลยีต่างๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อผลิตพลังงานใช้เองภายในโรงเรียน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ น้ำมันไบโอดีเซล

- การใช้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน

• การสร้างรายได้

- เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้มีการเก็บค่าเล่าเรียน จึงต้องมีช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเอง เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน โดยในปัจจุบันรายได้จะมาจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การขายไฟฟ้าจากพลังแสงอาทิตย์ (Solar Farm)

ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนสัตยาไสและโรงเรียนอื่นๆ จากมุมมองของผู้เรียน

- เน้น “ความรัก” เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง มีความรัก ความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ได้รับบทเรียนทั้งทางวิชาการและทักษะในการใช้ชีวิต ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้มีทัศนคติที่ดี เข้าอกเข้าใจและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม เนื่องจากตระหนักว่าหากลดความต้องการลงก็จะมีสุขมากขึ้นได้

- การมองอนาคตกว้างกว่าแค่ “จะเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยใด” ดังเช่นที่เด็กส่วนใหญ่เป็น แต่นักเรียนโรงเรียนสัตยาไสจะมองว่าในอนาคตตนจะสามารถทำอะไร เพื่อช่วยเหลือสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นได้

5.3) เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา

กรณีศึกษาโรงเรียนวังไกลกังวล

โรงเรียนวังไกลกังวล ตั้งอยู่ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมีพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2481 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรหลานของเจ้าหน้าที่ ผู้รักษาวังไกลกังวล ซึ่งมีอยู่จำนวนมากแต่ไม่มีสถานที่เล่าเรียน มีฐานะเป็นโรงเรียนราษฎร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชอุปการะค่าใช้จ่ายจากเงินพระราชกุศลเป็นรายปี

โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ในระดับอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีรูปแบบการบริหารโดยคณะกรรมการ เรียกว่า “กรรมการบริหารโรงเรียนวังไกลกังวล” ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหาร โรงเรียน และทางด้านวิชาการ

ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม

โรงเรียนวังไกลกังวลมีการจัดทำโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ชั้นที่โรงเรียนวังไกลกังวล ถ่ายทอดการเรียนการสอนออกอากาศไปยังโรงเรียนเครือข่ายทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2538 และต่อมาได้จัดตั้งเป็น “มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2539 ปัจจุบันนี้โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นต้นแบบที่ทรงประสิทธิภาพ และเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมที่ก้าวหน้า เป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยถ่ายทอดกระบวนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดทั้ง การสร้างองค์ความรู้ควบคู่คุณธรรมไปยังผู้เรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สนองพระบรมราโชบายที่ทรงเน้นให้นักเรียนได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและยึดเป็นแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- เป็นการริเริ่มนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงชุมชนได้ค่อนข้างทั่วถึง

- สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น มูลนิธิไทยคิดไทยคมเป็นผู้สนับสนุนด้านการจัดหาอุปกรณ์ถ่ายทอด กองทัพอากาศและระบบการถ่ายทอดจากโรงเรียนต้นทาง และกองทัพบกเป็นผู้ดูแลการติดตั้งอุปกรณ์ที่โรงเรียนปลายทาง

การจัดการเรียนการสอน

- โรงเรียนวังไกลกังวลในปัจจุบันมีการเรียนการสอนที่ครบวงจร กล่าวคือ มีการเรียนการสอนในทุกๆระดับชั้น เริ่มตั้งแต่ชั้นเด็กก่อนวัยเรียน อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ทั้งนี้เด็กคนไหนที่จบจากระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้วมีความประสงค์ที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ก็มีอาชีพศึกษารองรับ คือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล ซึ่งมีการเปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นด้านวิชาชีพต่างๆ สำหรับบุคคลทั่วไปด้วย นอกจากนี้ หากนักเรียนมีความประสงค์ที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ทางโรงเรียนวังไกลกังวลก็มีโควตาให้เรียนได้ในสถาบันการเรียนการสอนในเครืออีกที่หนึ่งคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตวังไกลกังวล ซึ่งตอบสนองกระแสพระราชดำริของในหลวงที่จะต้องจัดการศึกษาให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจนถึงระดับปริญญา

- การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยมีกลไกให้ผู้ปกครองและชุมชนไปจนถึงสถานประกอบการในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสะท้อนให้เห็นได้จากหลักสูตรที่เปิดสอนของวิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล ทั้งหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพช่างฝีมือ (ปชม.) หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งล้วนแต่ประกอบไปด้วยวิชาที่จำเป็นถึงอาชีพของท้องถิ่นเป็นสำคัญ มีจำนวนถึง 17 แผนกวิชา อันเป็นการสนองโครงการตามพระราชดำริเกี่ยวกับศิลปอาชีพพิเศษด้วย และในขณะเดียวกันนักเรียนของโรงเรียนวังไกลกังวลสามารถใช้ห้องฝึกงานของโรงเรียนสารพัดช่างเป็นที่ฝึกงานในชั่วโมงเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพได้อีกด้วย

- นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนวังไกลกังวลมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพอใจ โดยเมื่อปีการศึกษา 2556 ที่ผ่านมามีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถสอบตรงเข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยของรัฐกว่า 80 กว่าคน (ประมาณร้อยละ 50) โดยนักเรียนที่เหลือสามารถสอบชิงทุนเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยเอกชน อาทิเช่น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) มหาวิทยาลัยรังสิต หรือมีบางส่วนที่ได้ทุนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน นอกจากนี้ นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนมากก็ได้รับเกียรตินิยม นับเป็นเครื่องยืนยันถึงผลสำเร็จและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนวังไกลกังวลได้เป็นอย่างดี

สถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) นับเป็นตัวอย่างจุดสว่างหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยโรงเรียนไกลกังวลเป็นโรงเรียนต้นทางของสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม หรือ DLTV ที่ดำเนินการออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ในการขยายคุณภาพการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) นอกจากนั้น DLTV ยังมีการออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) อีกด้วย

การศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนต่างๆ ในรายวิชาที่ขาดแคลนครูผู้สอน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล หรือเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาค่อนข้างยาก ขาดแคลนครูผู้สอนในบางรายวิชา โรงเรียนที่ต้องการเข้าร่วมโครงการฯ หรือโรงเรียนปลายทาง ก็สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ โดยจัดหาเครื่องรับสัญญาณดาวเทียมเพื่อรับชมรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ตามตารางเวลาที่ออกอากาศ

สำหรับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ และทักษะที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วไป (Informal Education) การจัดการศึกษาผ่านดาวเทียม เพื่อการศึกษาตามอัธยาศัยนี้ กำหนดเนื้อหารายการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และความต้องการของประชาชน ในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ รวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชน

5.4) การพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน

กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนา

โรงเรียนมีชัยพัฒนา ภายใต้การก่อตั้งและการดูแลของ คุณมีชัย วีระไวทยะ โรงเรียนแห่งนี้มีชื่อเสียงที่คนมักเรียกกันโดยทั่วไปว่าโรงเรียนไม่ไผ่ เพราะอาคารส่วนใหญ่ภายในโรงเรียนสร้างจากไม้ไผ่

โรงเรียนมีชัยพัฒนาหรือ “โรงเรียนไม่ไผ่” มีบทบาทเป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับชุมชน ทุกคนมีส่วนร่วมและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่น ทักษะ

การเกษตร ทักษะธุรกิจ และทักษะการประกอบอาชีพอื่นๆ ศูนย์กลางสนับสนุนการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพและเพิ่มรายได้ สำหรับนักเรียนและครอบครัว ศูนย์พัฒนาและอบรมครูเพื่อเพิ่มความรู้และศักยภาพของครูในชนบท

จุดเน้นโรงเรียนมีชัยพัฒนา โรงเรียนเน้นสอนเด็กให้เป็นมนุษยชนที่สมบูรณ์ มุ่งหวังสร้างคนดี นักพัฒนา มีจิตสาธารณะ เน้นพัฒนาการศึกษา ควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทุกคนในชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมในทางปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ที่โรงเรียนนี้เน้นความดี สอนทักษะชีวิต สอนทักษะการประกอบธุรกิจ เช่น สอนให้นักเรียนปลูกผักมะนาวนอกฤดู เพาะเห็ด ปลูกผักในถุง สร้างรายได้ นำไปทำกับข้าวผู้ปกครองหารายได้ แก้อจนได้

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนนี้ไม่เก็บค่าเล่าเรียนจากเด็กนักเรียน แต่ให้เด็กจ่ายด้วยการทำความดี สิ่งที่พวกเขาเหล่านั้นสามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น ทำได้ง่ายๆ ปลูกต้นไม้ 400 ต้น แม้จะก่อตั้งมาเพียงประมาณ 5 ปี แต่ดูพัฒนามาก ต้นไม้โต ร่มรื่น โรงเรียนเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการปลูกต้นไม้และปลูกผักจำนวนมาก ทั้งจากการปลูกของนักเรียน ผู้ปกครอง รวมทั้งความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน

Social Enterprise แหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษา

เนื่องจากโรงเรียนมีชัยพัฒนาไม่เก็บค่าเล่าเรียน โรงเรียนมีแหล่งทุนด้วย Social Enterprise ตัวอย่างในการทำธุรกิจเพื่อมาดูแลสังคมก็คือ การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา หรือ BREAD (Business for Rural Education and Development) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท จัดตั้งขึ้นมาเพื่อหารายได้จากกิจการดำเนินธุรกิจไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในชนบทให้ดีขึ้น

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพที่ดี ย่อมมีต้นทุนที่สูง การฟังเพียงลำพังงบประมาณแผ่นดินที่ได้รับการจัดสรรย่อมไม่เพียงพอ ดังนั้นกรณีศึกษาของโรงเรียนมีชัยพัฒนาจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึง รูปแบบหนึ่งในการจัดหาเงินทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษา

การบริหารงานของโรงเรียน ทีมงานโรงเรียนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มการศึกษา เหมือนโรงเรียนอื่นๆ แต่โรงเรียนนี้เพิ่มอีก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม กับกลุ่มการพัฒนา กลุ่มพัฒนาน่าสนใจมาก กลุ่มนี้เข้าไปร่วมกับชุมชนและโรงเรียนอื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เปลี่ยนวัดให้เชื่อมโยงกับโรงเรียนโดยมุ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ให้วัดเป็นเรื่องน่าเศร้า แต่กลายเป็นที่เรียนรู้ของชุมชน

จุดแข็งที่สำคัญของโรงเรียนประการหนึ่ง คือ การมีคุณสมบัติ วิริยะ ไหว่ อดทน มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการพัฒนาทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เข้าด้วยกัน (Global-Local) ได้อย่างดี สามารถดึงธุรกิจต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมมาก ตัวอย่างเช่น Ikea, Microsoft และอื่นๆ รวมทั้งไม่ปฏิเสธกลไกตลาด แต่ปรับปรุงเป็น Social Enterprise ที่ยั่งยืนและมีศักดิ์ศรีว่าการคอยรับทุนการศึกษาหรือการรับบริจาคตามปกติทั่วไป

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาความยากจนของคุณมีชัย คือ การมองว่า คนยากจน ส่วนใหญ่ของประเทศที่ทำการเกษตร เป็น “นักธุรกิจขนาดเล็ก” โดยนักธุรกิจ กลุ่มนี้ขาด 2 อย่าง คือ ทักษะและความรู้ในการทำธุรกิจ และการเข้าถึงสินเชื่อ การแก้ไขปัญหา จึงมุ่งไปที่การแก้ 2 ปัญหานี้

ตัวอย่างเรื่องการส่งเสริมมะนาวนอกฤดูที่ทำให้ชาวบ้านดูเป็นตัวอย่าง ว่ามะนาวนอกฤดูมีราคาสูงเพราะอุปทาน (Supply) ในตลาดน้อย มีวิธีหลอกต้นมะนาวให้ออกลูก ในฤดูแล้งได้ ด้วยองค์ความรู้ที่ไม่ยากนัก แต่การไปบอกไปสอนเฉยๆ ไม่ได้ผล ต้องทำเป็นตัวอย่าง โดยทำให้เห็นว่าทำได้จริงและมีรายได้ดีขึ้น

ส่วนในด้านสินเชื่อใช้แนวคิด Microfinance โดยให้ชาวบ้านร่วมกัน ออกกฎกันเอง ใช้ Peer Pressure ซึ่งหากชุมชนเข้มแข็งก็จะประสบความสำเร็จดี

โรงเรียนเน้นการเรียนการสอนที่让孩子เป็นศูนย์กลาง

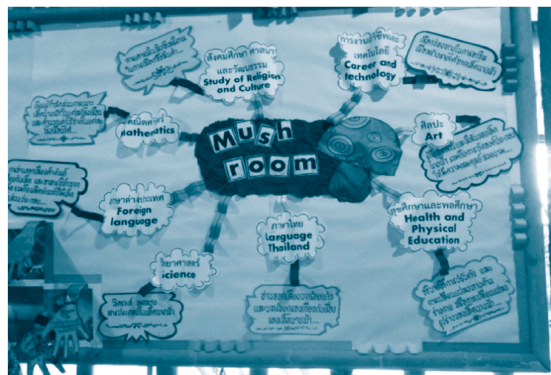
การเรียนการสอนของโรงเรียนมีชัยพัฒนาเน้นการให้ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น ให้ผู้เรียนคิดโครงการที่สนใจ ศึกษาเองในวิชาที่บูรณาการโครงการ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อาทิ นักเรียนเป็นคนคัดเลือกครู รุ่นพี่เลือกรุ่นน้องเข้าเรียน เป็นกรรมการบริหารโรงเรียน ออกแบบชุดฟอร์ม นักเรียนเอง ฯลฯ สำหรับด้านมาตรฐานและคุณภาพ โรงเรียนมีชัยพัฒนาเป็นโรงเรียน ที่มีคุณภาพเทียบเท่ากับโรงเรียนนานาชาติที่บริหารโดยเอกชน

โรงเรียนมีชัยพัฒนา ใช้หลักสูตรกลางปกติของประเทศ โดยปรับ การเรียนการสอนให้เด็กคิดเป็น จุดเด่นคือ เสริมทักษะอีก 2 ทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะชีวิตและ ทักษะทางธุรกิจ

นอกจากนี้ โรงเรียนมีโครงการหลายสิบโครงการของโรงเรียน ที่น่าสนใจ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้อะไรๆ และทักษะด้านต่างๆ ให้ผู้เรียน ตัวอย่างเช่น

- โครงการสานฝัน ให้เด็กที่ฝันอยากประกอบอาชีพต่างๆ ได้มีโอกาสไปฝึกที่ทำงานจริง ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 เช่น เด็กที่มีความฝันอยากเป็นหมอมหาวิทยาลัย ก็ส่งไปฝึกที่โรงพยาบาล หรือ อยากทำงานโรงแรมก็ส่งไปโรงแรม เด็กบางคนไปเห็น บรรยากาศจริง ก็ารู้ตัวว่าชอบหรือไม่ชอบ ทำให้กระบวนการค้นพบตนเองทำได้เร็วมากขึ้น หรือหากไปฝึกงานมาแล้ว รักและชอบในงานนั้นก็จะได้มีกระบวนการช่วยส่งเสริมต่อไป

- โครงการให้เด็กช่วยกันคัดเลือกผู้ได้ทุนการศึกษาโดยเมื่อทุนน้อยกว่าผู้สมัคร เด็กๆ จะช่วยกันไปสัมภาษณ์และเยี่ยมบ้านผู้สมัคร เพื่อคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่ร่วมกันกำหนดขึ้น
- โครงการเรียนรู้เกี่ยวกับคนพิการ เด็กๆ นั่งรถเข็นแล้วใช้ชีวิตดูทำให้เข้าใจและร่วมกันปรับสถานที่โรงเรียนให้เอื้อต่อคนพิการ

กิจกรรมการขยายผลการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อขจัดความยากจน

สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนร่วมกับโรงเรียนมีชัยพัฒนา มูลนิธิมีชัย วีระไวทยะ ในการขยายผลการพัฒนา ได้ร่วมกันขยายผลการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อขจัดความยากจน ดังเห็นได้จากกรณีการดำเนินการหลายกรณี เช่น

- กรณีโรงเรียนบ้านหนองทองลิ้ม School-BIRD (School-Based Integrated Rural Development) ดำเนินการโดยมูลนิธิมีชัย วีระไวทยะ
- กรณีสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโย่ง จำกัด
- กรณีชุมชนหมู่บ้านหนองตาเข้มตามโครงการ Community-Based Integrated Rural Development
- กรณีศึกษาการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน

ตัวอย่างจุดสว่างนี้ เป็นบทเรียนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าหนึ่งในข้อจำกัดของการพัฒนาด้านการศึกษา คือ การขาดแคลนเงินทุน หรืองบประมาณด้านการศึกษา ส่งผลให้ในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร หากมีความมุ่งมั่นและร่วมมือกันหากลไกการดำเนินการ ก็สามารถขับเคลื่อนการพัฒนา และลดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร หรือลดข้อจำกัดจากพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคมของตัวผู้เรียนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้เรียนมีฐานะยากจน

แนวคิดหนึ่งที่มีการดำเนินการเพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าว คือ การร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน ตัวอย่างเช่น การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา หรือ BREAD (Business for Rural Education and Development) โครงการ School-BIRD : School-Based Integrated Rural Development เป็นต้น ดำเนินการโดยมูลนิธิมีชัย วีระไวทยะ

ในกรณีโครงการ School-BIRD มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและปฏิรูปด้านการศึกษา สร้างโรงเรียนในชุมชน ให้เป็นแหล่งพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นำกระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียนและชุมชน เข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน และสามารถผลิตประชากรที่มีคุณภาพเข้ามาเป็นผู้ขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการพัฒนาต่อไปข้างหน้า

กรณีการศึกษาดูงานสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชน ลำไทรโยง จำกัด เป็นสหกรณ์ที่เกิดหลังจากการเข้ามาพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานในโครงการ C-BIRD หรือ Community-Based Integrated Rural Development เป็นโครงการพัฒนาชนบทที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแคนาดา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก Canadian International Development Agency (CIDA) ทำให้ภายในชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มการเรียนรู้ต่างๆ การเป็นกลุ่มที่ทำรายได้ให้กับชุมชน ต่อมาเมื่อกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนเข้ามา ทำให้เกิดระบบการบริหารงานแบบร่วมกัน

กรณีตัวอย่างชุมชนบ้านหนองตาเข้ม เป็นชุมชนที่มีศูนย์เรียนรู้ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งในการบริหารอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องดูแลในเรื่องผลประโยชน์และความคุ้มค่าของการลงทุนเพื่อให้เกิดผลที่สามารถนำทุนไปต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และพัฒนาชุมชนได้ จากแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินที่สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนเข้ามาให้ความรู้จนชุมชนมีการบริหารจัดการด้านการเงินด้วยตนเอง ทำให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ที่มีแนวคิดเรื่องการบริหารและการลงทุนอย่างยั่งยืน ได้ร่วมกับชุมชนจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรที่พอเพียง ยั่งยืน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ โดยให้ผู้ที่เข้ามากู้ยืมเงินของธนาคารนั้น มีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเงินและรู้จักวิธีการใช้เงินอย่างคุ้มค่า เพื่อให้ภาคการเกษตรที่เข้ามากู้ยืมเงินจากธนาคารสามารถบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายในการลงทุน การอุปโภค บริโภค และรู้จักสร้างหรือเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของตนเองเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำอาชีพเกษตรกรรม และลดภาระค่าใช้จ่ายให้เกษตรกรเป็นหนี้น้อยลง หรือไม่เป็นหนี้ ตามวัตถุประสงค์ของธนาคารคือ ให้เกษตรกรรู้จักการใช้จ่ายและเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยไม่ทำให้เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการกับธนาคารต้องเป็นหนี้ตลอดชีวิต

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) ที่มีความคล้ายคลึงกันในกรณีต่างๆ และมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้หลายสถาบันประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ เป็นจุดสว่าง (Bright Spot) สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำ (Leadership) ในการเป็นพลังขับเคลื่อนให้สถาบันการศึกษาสามารถดำเนินการระดมจัดหาทรัพยากร ค้นหาแนวทางหรือ Solution ที่เหมาะสมกับบริบท

2) การมีส่วนร่วม (Participation) จากทุกภาคส่วน ในการร่วมขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากร ตัวผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยการคิดค้น ทดลอง และปรับปรุงนวัตกรรมและเครื่องมือ กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนปลูกฝัง ปมเพาะทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4) พัฒนากลไกการหาแหล่งเงินทุน ระดมทรัพยากรด้วยวิธีต่างๆ เพื่อเป็นการปลดล็อกข้อจำกัดด้านงบประมาณการศึกษา เพื่อระดมทรัพยากรด้านต่างๆ มาเพื่อจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเกิดความยั่งยืน

4.2.4 โมดูล 4 : ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)

ในการศึกษาส่วนนี้จะเป็นการศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์การศึกษาเรียนรู้ ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ทั้งประเด็นทางด้านการจัดการด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ (ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนโยบาย โรงเรียน สถาบันการศึกษา บุคลากร ครู ผู้ปกครอง ภาคเอกชน ชุมชน และสังคม) งบประมาณ ทรัพยากร เทคโนโลยี การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะประกอบไปด้วยการศึกษาจากประสบการณ์ต่างประเทศ และเชื่อมโยงมาสู่การวิเคราะห์แนวโน้มนโยบาย ระบบการบริหารจัดการ และเครื่องมือเชิงนโยบายของประเทศไทย ตลอดจนการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่ยังรอการแก้ไขต่อไป

1) ประสบการณ์ต่างประเทศด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาเรียนรู้

การพิจารณาแนวโน้มนโยบายด้านการศึกษาของประเทศต่างๆ จึงเน้นการพิจารณาตัวอย่างประเทศซึ่งมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและ/หรือ มีนัยสำคัญจนสามารถหลุดพ้นจากกับดัก

ประเทศรายได้ปานกลางได้เป็นผลสำเร็จ จะสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับประเทศไทย โดยในรายงานฉบับนี้ได้เลือกนำเสนอประสบการณ์ต่างประเทศใน 6 กรณีที่น่าสนใจ คือ ฟินแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฮังการี สิงคโปร์ ไต้หวัน

ฟินแลนด์

ประเทศฟินแลนด์ถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ความสำเร็จของระบบการศึกษาในประเทศฟินแลนด์นั้นไม่ได้มีมาตั้งแต่แรกเริ่ม หากแต่ผ่านกระบวนการวางนโยบายและแนวการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์คือกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม (Ministry of Education and Culture) ซึ่งปรับเปลี่ยนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ

ฟินแลนด์มี “ยุทธศาสตร์ 2020” (Strategy 2020) ภายใต้วิสัยทัศน์ของชาติที่ต้องการเป็นผู้นำด้านองค์ความรู้การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผ่านการวางยุทธศาสตร์ที่สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่

- สร้างสังคมแห่งความรู้และวัฒนธรรมสำหรับอนาคต
- เชื่อมโยงระบบการศึกษาเข้ากับภาคธุรกิจ/ภาคอุตสาหกรรม
- ส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาค

ประชาสังคมในการสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและฐานความรู้ที่เหมาะสม

ประเทศฟินแลนด์มุ่งเน้น **คุณภาพ ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และความเป็นสากล** เน้นการสร้างสังคมแห่งความรู้และวัฒนธรรมสำหรับอนาคต อาศัยการเชื่อมโยงระบบการศึกษาเข้ากับภาคธุรกิจ/ภาคอุตสาหกรรม และส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่นในการสร้างสภาพแวดล้อมการศึกษา

- สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ : ครูในท้องถิ่นเป็นผู้เชื่อมโยงเป้าหมาย กรอบแนวทาง และมาตรฐานการศึกษาที่มีการกำหนดจากส่วนกลางมาสู่การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของนักเรียน โดยอาศัยกลไกการกระจายงบประมาณอย่างเพียงพอและการเตรียมความพร้อมอย่างเข้มข้นให้กับครูในพื้นที่ เน้นการลงทุนพัฒนาศักยภาพของครูและโรงเรียนในท้องถิ่น ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการด้านการศึกษาของเด็กทุกคนได้อย่างทั่วถึง

- สร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม : เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการเพิ่มสัดส่วนของการเรียนรู้จากการทำงาน (Work-based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับชีวิตการทำงานจริงและสามารถเห็นภาพเส้นทางอาชีพของตนได้ชัดเจนมากขึ้น ควบคู่ไปกับการจัดบริการในการให้ความช่วยเหลือนายจ้างในการให้ความรู้และจัดการฝึกอบรมให้กับลูกจ้างเพื่อยกระดับทักษะ ตลอดจนให้สถาบันการศึกษาเปิดโอกาสให้ภาคอุตสาหกรรมได้เข้ามาสื่อสารและให้ข้อมูลกับผู้เรียนโดยตรงได้มากขึ้น
- สร้างระบบความรับผิดชอบ : จัดตั้งศูนย์การประเมินการศึกษาแห่งชาติ (National Education Evaluation Centre) เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายและการพัฒนาการศึกษาของประเทศ มีบทบาทหน้าที่หลักในการประเมินความเท่าเทียมในการจัดการศึกษา การประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิผลของการจัดการศึกษารวมถึงการประเมินผลกระทบของการศึกษาต่อสวัสดิการ การจ้างงาน และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของการรักษามาตรฐานทางการศึกษาที่ยอดเยี่ยมได้อย่างต่อเนื่อง ปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนสามารถเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ โดยมีปัจจัยที่นับว่าเป็นจุดเด่นของระบบการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. มีหลักสูตรแห่งชาติ (National Curriculum) ที่ได้มาตรฐานและมีความเข้มข้นของเนื้อหาในระดับสูง มีความสอดคล้องกันของเนื้อหาวิชาในแต่ละชั้นปีให้เกิดกระบวนการต่อยอดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และหลักสูตรจัดทำขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม การกีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology : MEXT) ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนทุก ๆ 10 ปี เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ และสำหรับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 ได้มีการกำหนดวาระ “สร้างพลังแห่งการดำเนินชีวิต” (Zest for Living) โดยวางเป้าหมายการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งทางด้านวิชาการ สุขภาพอนามัย และจิตใจ
2. เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กนักเรียนในการเรียนการสอน โดยอาศัยการทำกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการอภิปราย เช่น การนำเสนอปัญหาให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไข และส่งเสริมค่านิยมการเรียนรู้จากความผิดพลาด เพื่อให้เด็กกล้าที่จะลองสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
3. มุ่งให้เกิดความเท่าเทียม โดยการเรียนการสอนจะไม่มีแบ่งห้องตามระดับผลการเรียนของเด็ก ด้วยหลักคิดที่ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถที่มี

มาตั้งแต่เกิด แต่ขึ้นอยู่กับความขยันหมั่นเพียร เด็กทุกคนจึงควรได้รับการศึกษาในมาตรฐานเดียวกันหมด

4. เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและบ้าน โดยครูและผู้ปกครองจะมีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องเพื่อหารือเกี่ยวกับพัฒนาการของบุตรหลานในประเด็นต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและด้านความประพฤติทั่วไป เพื่อร่วมกันติดตามและส่งเสริมการศึกษาของเด็กแต่ละคน

ประเทศญี่ปุ่นตั้งเป้าหมายให้เกิด**การพัฒนาคุณลักษณะอย่างรอบด้าน การมุ่งเน้นความมีเกียรติและศักดิ์ศรี** มีการกำหนดให้การศึกษาเป็นสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามระดับความสามารถ รวมถึงจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้มุ่งเน้นพัฒนาประชากรอย่างบูรณาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ

- การสร้างความร่วมมือในแนวราบภาคส่วนต่างๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รวมถึงโรงเรียน ผู้ปกครอง เยาวชน และชุมชน ต่างก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการศึกษา

- การสร้างความเชื่อมโยงในแนวดิ่ง เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในแต่ละระดับชั้นให้มีเป้าหมาย บทบาท และเนื้อหาที่สอดคล้องกันให้เกิดการต่อยอดความรู้อย่างเป็นระบบ

- การแบ่งความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น บทบาทของรัฐบาลกลาง จะต้องมีการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีส่วนร่วมในการแบ่งเบาความรับผิดชอบในการจัดการและส่งเสริมการศึกษาจากรัฐบาลกลาง

- มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนสร้างพันธมิตรและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

ประเทศญี่ปุ่นนับเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษามีระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายที่ดี และจากตัวอย่างของประเทศญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของการรักษามาตรฐานทางการศึกษาที่ยอดเยี่ยมได้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมค่านิยมการเรียนรู้ และให้น้ำหนักความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ Social Education ควบคู่ไปกับการศึกษาอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของญี่ปุ่น มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor) คือการมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เข้ามามีบทบาท และเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ประกาย ชีระวัฒนากุล, ธราธร รัตนนฤมิตร และวิภูฐา กัลยาณสันต์, 2556)

เกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนที่สมบูรณ์ในทุกด้าน มีความรู้และทักษะบนพื้นฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทั้งนี้ จุดเด่นของระบบการศึกษาประกอบด้วย

1. มีหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาโดยเฉพาะ นั่นคือ The Korean Education Development Institute (KEDI) และ The Korean Institute of Curriculum and Evaluation (KICE) ซึ่งเป็นอิสระจากกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการออกนโยบายทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรแห่งชาติ และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้

2. เน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยคำนึงถึงความต้องการของเด็กแต่ละกลุ่ม โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น การให้รางวัลเยาวชนอัจฉริยะและการสอนพิเศษเพื่อส่งเสริมเด็กเก่ง การขยายสวัสดิการทางการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

3. มีแนวทางพัฒนาครู เช่น พัฒนาระบบสอบเข้ารับราชการครูและระบบประเมินครูบรรจุใหม่ ฝึกอบรมครู แข่งขันสาธิตการสอน ตลอดจนการสร้างครูต้นแบบ

4. ตั้งเป้าในการสร้างผู้นำทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมโลก โดยให้ความสำคัญกับระบบวิทยาศาสตร์ศึกษา และส่งเสริมโรงเรียนแห่งความเป็นเลิศทางวิทยาศาสตร์ ผ่านกลไกต่างๆ เช่น

- พัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ เช่น ห้องทดลองวิทยาศาสตร์
- เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบอิสระทางวิทยาศาสตร์ ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกหัวข้อและออกแบบโครงการวิจัยด้วยตนเอง
- ฝึกอบรมผู้สอนในวิชาวิทยาศาสตร์ และสร้างพอร์ทัลวิทยาศาสตร์ศึกษา (Science Education Portal) ให้ครูได้รับสารสนเทศที่ทันสมัยและมีช่องทางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ในส่วนของแนวทางการขับเคลื่อน ประเทศเกาหลีใต้ได้ตั้งวิสัยทัศน์ที่จะ **มุ่งสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วโดยอาศัยการส่งเสริมการศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ให้เป็นรากฐานของการสร้างอนาคต** มียุทธศาสตร์การส่งเสริมความแข็งแกร่งของระบบการศึกษาเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนแห่งความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์ รวมทั้งสร้างระบบประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ ยังได้ขยายโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และภาคอุตสาหกรรมเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนา รวมถึง

กระตุ้นให้เกิดการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยายผลให้เกิดการใช้ประโยชน์ในวงกว้างทั้งในเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม

ฮ่องกง

การพัฒนาการศึกษาของฮ่องกงเน้นเรื่องหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเป็นแกนกลาง มีความโดดเด่นในการให้ความสำคัญกับ “การรู้วิทยาศาสตร์” (Science Literacy) และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ โดยมีจุดเด่นคือการพัฒนาทักษะของการรู้วิทยาศาสตร์อย่างบูรณาการ แบ่งออกเป็น

1. การรู้วิทยาศาสตร์ปฏิบัติ : ตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์กับชีวิตประจำวัน
2. การรู้วิทยาศาสตร์เชิงกลไก : สามารถใช้หลักการและเหตุผลเป็นเครื่องมืออธิบายสิ่งต่างๆ
3. การรู้วิทยาศาสตร์เชิงวัฒนธรรม : เห็นคุณค่าของวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืน เห็นบทบาทของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในบริบททางสังคม

ในส่วนของแนวทางการขับเคลื่อนและการบริหารจัดการ ฮ่องกงเน้นการขับเคลื่อนใน 7 ด้าน ได้แก่ (1) การปฏิรูปหลักสูตร (2) การปฏิรูปกลไกการประเมิน (3) การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา (4) การเสริมสร้างศักยภาพให้กับโรงเรียน มีการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Quality Education Fund) และมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพครู (Capacity Enhancement Grant) (5) การสร้างระบบสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งครูไม่จำเป็นต้องเดินทางออกนอกโรงเรียนเพื่อเข้ารับการอบรม (6) การพัฒนาระบบการรับนักเรียนเข้าศึกษา และ (7) การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาหลังจากระดับมัธยมศึกษา เพื่อกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ไต้หวัน

ไต้หวันมุ่งเน้นการพัฒนาพลเมืองยุคใหม่โดยใช้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ ภายใต้ยุทธศาสตร์หลัก 3 ประการ ได้แก่

1. การเสริมสร้างความสามารถทางภาษา
2. การสร้างสมดุลระหว่างวัฒนธรรมและเทคโนโลยี
3. การสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานที่หลากหลาย

ทั้งนี้ ประเด็นที่ได้หวั่นมีความโดดเด่นเป็นอย่างมากก็คือ การพัฒนาอาชีวศึกษา หรือที่เรียกว่า Technology and Vocational Education (TVE) ในไต้หวัน ซึ่งมุ่งเน้นภาคการเกษตร และธุรกิจเป็นสำคัญ ทำให้มีความสอดคล้องอย่างมากกับการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ โดยแนวทางและมาตรการที่สำคัญในการยกระดับอาชีวศึกษาประกอบด้วย

1. พัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอน
 - สร้างโปรแกรมสำหรับการเรียนรู้ที่ปรับตัวได้ (Adaptive Learning) และการพัฒนาคุณภาพ (Quality Improvement) ในอาชีวศึกษาขั้นสูง รวมไปถึงการแจกจ่ายทางด้านทรัพยากรการศึกษาอย่างทั่วถึงในระดับพื้นที่
 - ริเริ่มโครงการ Teaching Excellence เพื่อมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย เทคโนโลยี
 - ส่งเสริมให้มีการมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในสาขาวิชาใดสาขาหนึ่ง
2. ยกระดับสถาบันจากอนุวิทยาลัย สู่วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย
 - กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้มีการยกระดับสถาบันอาชีวศึกษา เนื่องจากมีอุปสงค์แรงงานอาชีวศึกษาขั้นสูงเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยจะมีการพิจารณาจากประวัติผลงาน และศักยภาพของสถาบัน
3. เพิ่มความยืดหยุ่นของหลักสูตรการศึกษา
 - มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ครอบคลุม (Comprehensive High School) ที่มีการสร้างหลักสูตรอย่างครอบคลุมทั้งสายสามัญและสายอาชีวศึกษาเปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกในการเลือกเรียนวิชาที่ตนเองสนใจ โรงเรียนเปิดโอกาสให้เรียนทั้งในสายวิชาการหรือสายอาชีพ และเมื่อจบออกไปนักเรียนจะสามารถเลือกได้ทั้งการสอบเข้ามหาวิทยาลัยตามปกติ หรือเลือกสอบแบบ TVE เพื่อเข้าสู่ Junior College, College of Technology หรือ University of Technology

สิงคโปร์

สำหรับประเทศสิงคโปร์การศึกษานั้นเปรียบเสมือนการหล่อหลอมอนาคตของชาติ บ่มเพาะประชากรซึ่งเป็นอนาคตของประเทศ

แนวคิดหลักของนโยบายการศึกษา : การให้การศึกษากับเยาวชนอย่างสมดุล เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ และการบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

- วางนโยบายแบบมองไปข้างหน้า มีการทบทวนหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีความทันสมัย สอดรับกับพลวัตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นในปัจจุบัน

- จัดหลักสูตรแบบกว้างและบูรณาการ มาตรฐานทางการศึกษาในระดับสูง ทั้งในด้านความรู้และทักษะ เพื่อพัฒนาบุคคลที่แข็งแกร่งสมบูรณ์ มีความเข้มแข็ง เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับผู้เรียน
- จัดการเรียนรู้แบบเฉพาะตัว มีการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลให้เหมาะกับตัวผู้เรียน ทั้งในด้านความสามารถและความสนใจ เพื่อให้เด็กแต่ละคนสามารถค้นพบและดึงเอาศักยภาพและความถนัดของตนมาใช้ได้อย่างเต็มที่
- สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทำนายและสนุกสนาน มีการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีทั้งในและนอกห้องเรียน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน
- การสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น จัดให้หลักสูตรหลากหลายประเภทตามความต้องการที่แตกต่างกันไปของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

ภาพที่ 15 : แนวนโยบายด้านการศึกษาในภาพรวม

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

โดยสรุป บทเรียนจากประสบการณ์ต่างประเทศด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- **สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นการสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการ** เพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้ตอบสนองต่อสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้มีความสำคัญกับประสิทธิภาพ ส่งเสริมความเท่าเทียม และเน้นการสร้างสมดุล
- **สร้างพลเมืองคุณภาพ คนที่สมบูรณ์ทุกด้าน** ช่วยให้พบความสามารถพิเศษ รับผิดชอบต่อสังคม และมีความกระหายใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต
- **รูปแบบการบริหารจัดการ สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ** เน้นการบริหารการศึกษาด้วยท้องถิ่นมากขึ้น โดยส่วนกลางเป็นผู้วางเป้าหมายและแนวทางสำหรับการศึกษาของประเทศ และให้อิสระกับสถานศึกษาในการวางหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่น และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตลอดจนต้องมีกลไกที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงแนวนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ตารางที่ 7 : สรุปเปรียบเทียบนโยบาย เป้าหมายหลัก ยุทธศาสตร์ จุดเน้น

	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
นโยบาย	- นโยบายเน้นการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน และความเสมอภาคทางการศึกษา	- วางนโยบายแบบมองไปข้างหน้า	- สร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่มีคุณภาพสูง
เป้าหมายหลัก	- สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความเท่าเทียมของคนในสังคม	- เตรียมพลเมืองให้มีความสามารถในการคิด และเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของประเทศ	- สร้างสังคมฐานการศึกษาและนวัตกรรม - สร้างพลเมืองคุณภาพ มีความสามารถ มีวัฒนธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม

ตารางที่ 7 : สรุปเปรียบเทียบนโยบาย เป้าหมายหลัก ยุทธศาสตร์ จุดเน้น (ต่อ)

	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
ยุทธศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการ เพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้ 	<p>ยุทธศาสตร์ “ตั้ง ผ่อน ตั้ง” กล่าวคือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตั้ง : กำหนดปรัชญาการศึกษาของประเทศ แน่วแน่ - ผ่อน : เปิดช่องว่างให้ผู้สอนมีอิสระในการปรับกลยุทธ์ - ตั้ง : วางกรอบมาตรฐาน ผลลัพธ์และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Accountability) ของโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเด็กอย่างบูรณาการ ทั้งทางด้านวิชาการและทักษะในการใช้ชีวิต
จุดเน้น	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างคุณคุณภาพสูง ออกแบบหลักสูตรและวัดผลสอดคล้องกับ “หลักสูตรการคิด” - เน้นศักยภาพเฉพาะตน เป็นที่ตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - “สอนให้น้อย เรียนรู้ได้มากขึ้น” (Teach Less, Learn More) - เน้นความยืดหยุ่น หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน - รวมพลังเพื่อปรับปรุงการศึกษาระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน
รูปแบบการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ - เน้นการบริหารการศึกษาด้วยท้องถิ่นมากขึ้น - ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนในท้องถิ่น เพื่อแบ่งปันทรัพยากร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนา เพื่อขยายผล 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนกลางเป็นผู้วางเป้าหมายและแนวทาง สำหรับการศึกษาของประเทศ และให้อิสระกับสถานศึกษาในการวางหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

2) แนวนโยบายระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายของประเทศไทย

จากแนวนโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า สามารถดำเนินการได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง นั่นคือ มีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มความมีเอกภาพ มีการจัดระเบียบบริหารราชการแบบเขตพื้นที่การศึกษา จัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีความพยายามในการกำหนดหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นมีสาระสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน มีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียน ตลอดจนการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษายังประสบความสำเร็จในระดับจำกัด โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้และการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของครูอาจารย์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้

ปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่ยังรอการแก้ไขต่อไป

ระบบการศึกษาไทยยังมีอีกหลายเรื่องที่ต้องเร่งพัฒนา ปรับปรุง และต่อยอด โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากพบว่ามีสถานศึกษาจำนวนมากยังไม่ได้มาตรฐาน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ นอกจากนี้ ถึงแม้ว่ากฎระเบียบในด้านการศึกษาทุกฉบับ และนโยบายด้านการศึกษามีการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาคนอย่างสมดุลรอบด้าน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ กลับพบว่าในปัจจุบันเยาวชนเป็นจำนวนมากยังขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ในด้านครู คณาจารย์ พบว่ามีปัญหาขาดแคลนครู คณาจารย์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ไม่ได้คนเก่ง คนดี และใจรักมาเป็นครู คณาจารย์ รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่ามีเจตจำนงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และในนโยบายของรัฐบาลก็มักมีการกล่าวถึงการส่งเสริมให้ครูพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย พร้อมทั้งมีการใช้การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติครูส่วนหนึ่งยังไม่สามารถนำรูปแบบไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ไม่สามารถนำสื่อเทคโนโลยีไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยก็ยังเป็นปัญหาของครูที่ยังไม่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้ทำให้ครูเกิดความสับสนในการดำเนินการ ส่งผลให้ครูจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญยังมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 50-60 เท่านั้น (วิทยากร เชียงกุล, 2550)

นอกจากนี้ ในด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่ายังขาดอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก และแม้ว่าจะมีนโยบายในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ต่างๆ รวมถึงอุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ และศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ แต่ก็ยังมีไม่เพียงพอ ไม่ได้มาตรฐาน และมักกระจุกตัว อยู่ในเขตเมืองเท่านั้น สำหรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แม้ว่าจะมีนโยบายจัดหา Tablet ให้กับเด็กนักเรียน แต่สิ่งสำคัญคือต้องผลักดันการพัฒนาเนื้อหาผ่านสื่อที่มีคุณภาพควบคู่กันไปด้วยจริงจัง เพื่อให้เกิดประโยชน์จากโครงการได้อย่างแท้จริง

ด้านการวัดและประเมินผล

ในปัจจุบันพบว่าเริ่มมีการกำหนดนโยบายให้ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน ไม่เฉพาะแต่ในแง่วิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ให้วัดรวมไปถึงความประพฤติในด้านต่างๆ ของผู้เรียนด้วย แต่มักยังติดปัญหาในทางปฏิบัติจริง เนื่องจากการวัดผลดังกล่าวมีลักษณะเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล (Subjective) และไม่สามารถวัดผลได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ได้มีข้อเสนอจาก TDR1 (2552) ว่าควรมีการปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศ โดยปรับจากระบบ O-NET และอื่นๆ ในปัจจุบัน มาเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy-based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับชีวิตประจำวันได้จริง อีกทั้งยังควรนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ไปใช้ในการวัดและประเมินผลผู้จัดการศึกษา ควบคู่กันไปด้วย เช่น การประเมินผลงานครู การประเมินสถานศึกษา และการประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษา

ด้านการจัดหลักสูตร

แม้ว่านโยบายของรัฐบาลในหลายๆ สมัย จะได้กำหนดเป้าหมายให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่น มีสาระสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน มีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียน รวมถึงได้มีความพยายามในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยมากขึ้น แต่ยังคงพบปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากหลักสูตรยังคงมีรายวิชาและเนื้อหาสาระมากเกินไป ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอนและตรงตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบ่อยครั้งยังก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้สอนในการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาในเรื่องการดำเนินการวัดผลที่ยังคงมุ่งเน้นไปที่การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการเป็นหลัก ทำให้การจัดการเรียนการสอนมุ่งไปที่การถ่ายทอดเนื้อหาวิชา มากกว่าการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม และปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาตนเอง ยังส่งผลสะท้อนกลับให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยก็ยังต่ำกว่าระดับมาตรฐานสากล แม้จะกล่าวว่าประเทศไทยเน้นการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระวิชาการก็ตาม

ด้านการบริหารจัดการ

ในส่วนของประเด็นด้านการบริหารจัดการที่ยังคงเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาระบบการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ของประเทศไทย ได้แก่

- เรื่องการบริหารจัดการที่รวมศูนย์อยู่มาก ทั้งนี้ระบบการบริหารจัดการการศึกษาจำเป็นต้องกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง (Decentralize) มากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับศักยภาพของแต่ละท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งยังต้องพิจารณาถึงการบริหารจัดการที่เน้นการกระจายอำนาจ อย่างมีอิสระภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ โปร่งใสให้มากขึ้น

- ประเด็นเรื่องการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ผูกโยงกับเรื่องผลงาน เนื่องจากที่ผ่านมามีข้อจำกัดประเด็นเรื่องทรัพยากร งบประมาณ นโยบายอุดหนุนต่อหัวที่มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพตลอดจนในอนาคตควรให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น จะเป็นการช่วยลดภาระด้านงบประมาณของภาครัฐ อีกทั้งที่ผ่านมามองเห็นว่าภาคเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า ซึ่งหน้าที่ของรัฐควรเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก หรือเข้าไปปิดช่องโหว่ช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลนทรัพยากรเป็นหลัก เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง รวมถึงการพยายามขจัดช่องโหว่จากการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการบริหารการศึกษานำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน

- การบริหารจัดการศึกษาและปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันทั้งระบบ โดยที่ผ่านมายังขาดการเชื่อมต่อระหว่างภาคการศึกษา กับภาคแรงงาน ขาดการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านกำลังคนระยะยาวทั้งระบบ อีกทั้งการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาไม่เป็นการและการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังมีน้อย ส่งผลให้การศึกษาเรียนรู้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาประเทศเชิงยุทธศาสตร์ได้เท่าที่ควร

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย : แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

5.1 สรุป

พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศในประชาคมโลก การปรับแนวทางการศึกษา เพื่อพัฒนาประชากรให้มีความพร้อมสู่ศตวรรษใหม่ถูกกำหนดเป็นวาระแห่งชาติของหลาย ประเทศ ความท้าทายในการปรับแต่งการศึกษาจากแนวทางของศตวรรษที่ 20 ที่มีกระบวนการที่ แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจึงเป็นความท้าทายหลักของการปฏิรูปการศึกษาไทยของศตวรรษที่ 21 ด้วยเช่นกัน

สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการ การศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย

บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญ ต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 ระดับ

1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) ที่สำคัญ คือ พลวัต การเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยสรุปเป็นประเด็น สำคัญได้ 3 กระแส ได้แก่ (1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษแห่งอเมริกา (American Century) สู่ศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) (2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่ง สู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้งธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และ (3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจ จากภาครัฐและเอกชนสู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาธิปไตย

2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค (Regional Forces) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ของภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้น โดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทย มาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชีย ตะวันออก (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP)

3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) และยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy) โดยประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญของไทยคือ เรื่องความเหลื่อมล้ำกับดักประเทศรายได้ปานกลาง วิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน สำหรับเรื่องทิศทางยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ 4 ยุทธศาสตร์หลักคือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ทั้งนี้จากการทบทวนยุทธศาสตร์ของประเทศ พบว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาการศึกษา (Education) เป็นหนึ่งในเนื้อหาย่อยของยุทธศาสตร์ที่ภาครัฐให้ความสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันมีความท้าทายในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

หากเมื่อพิจารณาจากเป้าประสงค์ของการศึกษาที่สามารถตอบสนองกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ระบบการศึกษาของไทยในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันมีข้อจำกัดหลายประการ ผลการศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษาไทยพบข้อจำกัดหลักใน 5 ด้านคือ

1) ความไม่ตรงประเด็น (Irrelevancy) หมายถึง การที่การศึกษาไม่ได้สร้างคนที่มีคุณลักษณะที่สามารถตอบสนองกับชุดความท้าทายใหม่ได้ เช่น การที่ประชากรวัยเรียนขาดทักษะชีวิต ทักษะการทำงานร่วมกัน และการจัดการความขัดแย้ง การที่หลักสูตรขาดการคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น การที่การเรียนการสอนไม่ได้เสริมให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การที่ผู้สำเร็จการศึกษามีอัตราการว่างงานสูง ในขณะที่บางสาขาอาชีพมีการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายงานวิชาชีพที่ใช้เป็นฐานของเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) เช่น การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Science, Technology, Innovation : STI) ซึ่งเป็นทางหนึ่งไทยจะใช้ก้าวผ่านกับดักประเทศรายได้ปานกลางได้

2) การด้อยคุณภาพ (Low Quality) หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนต่ำ เช่น ผลคะแนนเฉลี่ย PISA ของไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ การที่คะแนน NT (National Test) และ GAT-PAT มีแนวโน้มต่ำลงเรื่อย ๆ ตลอดจนผลสำรวจผู้ว่าจ้างผู้จบการศึกษาใหม่ที่ระบุถึงการขาดสมรรถภาพในการทำงาน

3) ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและการขาดความเท่าเทียม (Inaccessibility and Inequity) หมายถึง การเข้าไม่ถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของคนส่วนใหญ่ และความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาในแต่ละพื้นที่ เช่น คะแนน PISA ของนักเรียนกรุงเทพฯมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ ในขณะที่พื้นที่อื่นส่วนใหญ่สอบตก หรือการที่อัตราการเข้าเรียนประถมศึกษา มีแนวโน้มต่ำลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีฐานะไม่ดี

4) การขาดประสิทธิภาพ (Inefficiency) หมายถึง การที่การจัดสรรทรัพยากรกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนที่สร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่สอดคล้องกัน เช่น การมีสัดส่วนงบประมาณสูงแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ การกำหนดงบประมาณโรงเรียนตามปริมาณนักเรียน การใช้เกณฑ์วิชาการมาให้ผลตอบแทนแทนครุมากกว่าคุณภาพการสอน นอกจากนี้ระบบผลตอบแทนครูไม่ได้อิงกับผลงานที่เป็นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง รวมไปถึงการที่ผู้เรียนใช้เวลาในห้องเรียนมากแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ เป็นต้น

5) การขาดการพัฒนาในลักษณะองค์รวม (Not Holistic Development) โดยกรอบการพัฒนาที่มีความแยกส่วน ขาดการเชื่อมต่อเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนากำลังคน การพัฒนาเศรษฐกิจไปจนถึงพัฒนามนุษย์และสังคมในมิติต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลในทางรูปธรรม

นอกจากนั้น หากพิจารณาไปถึงต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาไทย หรือรากของปัญหาที่อาจส่งผลให้การพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทยยังไม่เป็นไปตามวิถีทางที่พึงประสงค์ สรุปได้ 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่ (1) แนวคิดของการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม (2) แนวทางการบริหารจัดการด้านการศึกษา (Education Management) (3) ความสุม่เสี่ยงของปัญหาอุปสรรคทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการศึกษาไม่เต็มประสิทธิภาพ (4) ปัญหาการประเมินผลการศึกษา

1) แนวคิดของการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม

- แนวคิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ การศึกษาไทยไม่ทำให้เด็กเรียนแล้วเกิดการรู้จักจริง เพราะเมื่อเรียนแล้วต้องมีพื้นฐานไปต่อความรู้ใหม่ แต่ถ้าพื้นฐานความรู้เดิมไม่แน่นก็ไม่สามารถไปต่อความรู้ใหม่ได้ ดังนั้น แนวคิดการเรียนรู้ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งไม่ใช่สาระวิชาจะไม่มีมีความสำคัญ หากแต่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษนี้ ดังนั้นการศึกษาสมัยใหม่ต้องเล็งเป้าหมายเลยจากเนื้อหาวิชาไปสู่การพัฒนาทักษะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีจัดการเรียนรู้

- การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีครูเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้นได้จริง หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนให้มีความหมายเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง รวมทั้งสามารถพัฒนาทักษะที่หลากหลายของผู้เรียนมิใช่เพียงเพื่อสอบแต่เป็นการเรียนรู้เพื่อเผชิญความเปลี่ยนแปลง

- **แนวคิดการเรียนรู้สำหรับครู** คือ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นคำถามและปัญหา ครูต้องฝึกเป็นนักตั้งคำถามและนักตั้งปัญหาเพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้

- **การเปลี่ยนวิธีจัดการเรียนรู้** คือ การตั้งคำถามมากกว่าการค้นหาคำตอบ การต่อยอดความรู้แบบไม่ใช่ไปสู่อุดความรู้ แต่ต้องเป็นลักษณะของการแตกขยายความรู้ พื้นที่ในการลองผิดลองถูก สามารถคิดนอกกรอบ แต่ต้องมีความรู้ในกรอบเสียก่อน เพราะทักษะของการเรียนรู้ คือกระบวนการเรียนรู้ที่คุ้นเคย กลัวการลองผิดลองถูก ต้องลองผิด-ลองถูก เป็นต้น โดยผ่านการเรียนรู้ได้หลายช่องทาง

- **คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ การเรียนรู้สู่คุณธรรม** ความดีงาม เห็นแก่ส่วนรวม การสร้างคุณสมบัติ สร้างความเป็นคน ทำงานหนัก สู้งาน การเรียนตลอดชีวิต การสนใจพัฒนาสังคม นอกจากโรงเรียนจะให้ความสำคัญในการปลูกฝังสิ่งดังกล่าวแล้ว สถาบันครอบครัวก็ต้องเป็นเสาหลักให้การให้ความสำคัญและการใส่ใจ

2) แนวทางการบริหารจัดการด้านการศึกษา (Education Management)

รากปัญหาอีกประการคือ วัฒนธรรมองค์กรราชการรวมศูนย์ และจัดการแบบควบคุมและสั่งการ (Command & Control) รูปแบบการบริหารงานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการด้วยวิธีการหรือยุทธศาสตร์ที่ไม่สอดคล้องกับองค์กรสำหรับการเรียนรู้ ทำให้ระบบไม่สอดคล้องกับระบบการเรียนรู้ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงต้องปรับเปลี่ยน ปฏิรูปให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และบุคลากรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง พร้อมไปกับการเสริมสร้างศักยภาพ (Empowerment) ให้โรงเรียนและครูสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ให้อิสรภาพของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ อาทิ ให้อิสรภาพด้านการงบประมาณและด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนโดยเป็นอิสรภาพที่มีการตรวจสอบ

นอกจากนี้ การบริหารจัดการการศึกษาต้องจัดการร่วมกันกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เข้าใจร่วมกันว่าครูกับพ่อแม่ผู้ปกครองจะร่วมกัน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับระบบผลิตครู

3) ความสุ่มเสี่ยงของปัญหาคอร์ปชั่นทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการศึกษาไม่เต็มประสิทธิภาพ

ปัญหาความสุ่มเสี่ยงของคอร์ปชั่นจากระบบการบริหารการศึกษา เป็นสิ่งที่ต้องมีการแก้ไข เพื่อลดความสุ่มเสี่ยงเหล่านี้ อันทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณเพื่อการศึกษาไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยจำเป็นต้องมีมาตรการตรวจจับ หรือบทลงโทษที่รุนแรงมาก อาจต้องมีกฎหมายให้ลงโทษรุนแรงขึ้น เพื่อลดช่องว่างหรือลดโอกาสการเข้าแสวงหาผลประโยชน์ของภาคการเมืองจากวงการศึกษา ทั้งด้านอำนาจและด้านผลประโยชน์เป็นเงิน

4) ปัญหาการประเมินผล

ที่ผ่านมา ปัญหาการประเมินเป็นสาเหตุเบื้องหลังของการก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดการนำไปสู่วิถีทางการพัฒนาที่ไม่มีคุณภาพอย่างแท้จริง แม้ว่าผลการประเมินจะดีเยี่ยม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผล ทั้งในส่วนการประเมินผลการบริหารจัดการ การประเมินผลงานครู ให้เป็นระบบที่มุ่งเน้นผลงาน การประเมินเพื่อเลื่อนขั้นควรเปลี่ยนมาเป็นระบบที่อิงผลงานและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้ผลดี ในขณะที่การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่เดิมนั้นอาศัยระบบประเมินแบบเน้นได้-ตก (Summative Evaluation) เป็นหลัก ละเลยคุณค่าของการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) ควรมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นการประเมินเพื่อพัฒนา รวมการวัดอย่างอื่นที่นอกเหนือวิชาความรู้ เช่น การวัดความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะคิด เป็นต้น

นอกจากข้อจำกัดในเชิงระบบการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ดังกล่าวเบื้องต้นแล้ว ผลจากการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่างสถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As Is) และเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยที่พึงประสงค์ (Should Be) จากการสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

- **เป้าหมายระดับสังคม** ด้าน “สังคมที่เป็นธรรม” (Just Society) เป็นด้านที่สถานะปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมากที่สุด ขณะที่สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society) เป็นด้านที่สถานะปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมากรองลงมาเป็นอันดับสอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นจุดวิกฤตที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน สำหรับด้านสังคมที่สามารถ (Productive Society) และสังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก

- **เป้าหมายระดับบุคคล** โดยภาพรวมยังมีช่องว่าง ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is) กับเป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be) ด้านที่มีช่องว่างอยู่ในระดับสูงมาก คือ “การมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ” และ “ด้านการส่งเสริมผู้เรียนตลอดชีวิต”

กลุ่มจิต (Mindset) ที่เป็นจุดอ่อนที่สุดของคนไทย หรือยังคงขาดในปัจจุบันมากที่สุดสูงสุด 3 อันดับแรก คือ จิตจริยธรรม การรู้ผิดชอบชั่วดี รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง (ร้อยละ 30.6) จิตสร้างสรรค์ การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนา (ร้อยละ 25.8) และจิตสังเคราะห์ การประมวลความรู้ ไตร่ตรองความรู้ที่ได้มาเพื่อประโยชน์ที่ดี (ร้อยละ 22.6) ส่วนกลุ่มจิต (Mindset) ของคนไทยที่เป็นจุดแข็งที่สุดของคนไทย หรือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 53.2 ให้ความเห็นว่าจิตเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในสังคม เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมากที่สุด

กลุ่มทักษะ (Skillset) ผลจากการประเมินช่องว่างของกลุ่มทักษะที่จำเป็นแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) ที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทยสูงสุดอันดับแรก โดยผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 62.3 เห็นว่าเป็นทักษะที่มีช่องว่างสูงอย่างมาก คือ ทักษะกระบวนการคิดและสังเคราะห์

ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลักภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อภาพการศึกษาเรียนรู้ของไทยที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไป และปรับให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ในขณะการพัฒนาการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ของไทยในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันก็มีข้อจำกัดอยู่ ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การเข้าถึง ความเท่าเทียม ตลอดจนเรื่องการสร้างโอกาสในการเรียนรู้หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นประเทศไทยต้องลดทอนข้อจำกัดเหล่านั้นลงพร้อมกับก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเศรษฐกิจฐานความรู้และระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสมและจัดการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงขับเคลื่อนในระดับต่างๆ ได้นำมาซึ่งประเด็นท้าทายที่ระบบการศึกษาสำหรับผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้คนไทยในสังคมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องสามารถตอบสนองให้ได้ ทั้งระดับมหภาคในด้านการวางแผนกำลังคนและระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทย ได้แก่

ระดับมหภาค

- การยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และหนุนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมของประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness) นำประเทศก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล คนไทยและสังคมไทยอยู่อย่างอยู่ดีมีสุข (Well-being Nation)

- การสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ปฏิรูปสังคม ขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ระดับปัจเจก

- การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตที่พร้อม มีความแข็งแกร่งในสมรรถนะหลัก สอดรับศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน มีใช้มุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการสอบเพื่อคะแนนอย่างเดียวอีกต่อไป

ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลง ความท้าทายหรือนัยต่อภาคการศึกษา รวมทั้งสภาพปัจจุบันด้านต่างๆ ทั้งเป้าหมาย กระบวนทัศน์ นโยบาย แพลตฟอร์ม การศึกษาเรียนรู้ทั้งการจัดการเรียนการสอนในระบบ และสภาพการเรียนรู้ในสังคม ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลง ปรัชญาพื้นฐานที่เป็นรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนไปโดยปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) คนไทย จากเดิมแต่ละคนมีสถานะเป็นแค่เพียงพลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai) ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation) จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ (People for Growth) เพื่อตอบโจทย์สังคมอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโตเพื่อรองรับการสร้างและปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature) พัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมจากการเป็นสังคมที่คนมุ่งมั่นแข่งขันฟาดฟันต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-driven Culture) มาเป็นการทำงานร่วมกับคนอื่นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative Culture) และขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation) จากที่มองแต่การมุ่งไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Country) ซึ่งให้ความสำคัญแต่มิติเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาเป็นการคำนึงถึงประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างเกียรติภูมิในความเป็นชาติ (Dignity of Nation)

ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาในการศึกษารั้งนี้ สรุปได้ดังนี้ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 8)

เป้าหมายของการจัดการศึกษา : จำเป็นต้องเน้นพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล แทนการให้ความสำคัญในด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว และการศึกษาต้องไม่ไปเพียงเพื่อการศึกษา (Education Just for Education) แต่ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศชาติและสังคมอย่างยั่งยืน สร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน และผู้เรียนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเองและใช้ศักยภาพนั้นได้อย่างเต็มที่

นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา : นโยบายและยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 นี้ ต้องเน้นการสร้างระบบการศึกษาที่สามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบ mastery (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ทั้งนี้นโยบายด้านการศึกษาของไทย ควรกลับไปให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง รวมทั้งสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นเสริมสร้างพื้นฐานเพิ่มการให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมพื้นฐานในช่วงต้นของการศึกษา เพื่อปลูกฝังกระบวนการคิด (Cognitive Skills) นอกจากนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เน้นความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน ตลอดจนการเชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work)

การบริหารจัดการ : ต้องสร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ในระบบการศึกษาควรปรับเปลี่ยนระบบการสนับสนุน โดยคำนึงถึงความจำเป็น โรงเรียนที่ขาดแคลนมากย่อมควรได้รับการช่วยเหลือมาก การจัดการศึกษาควรเป็นไปในแนวทางกระจายอำนาจ ระบบการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ สร้างโอกาสให้กับท้องถิ่น แต่ต้องมีการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพจากส่วนกลาง การจัดการระบบการบริหารจัดการภายในกระทรวงศึกษาธิการอาจทำได้โดยปรับเปลี่ยนให้แบ่งตามหน้าที่ (Function)

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้

- **การจัดการเรียนการสอน :** ต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง เพิ่มขีดความสามารถและฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้รอบด้าน การเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีทักษะในการใช้ชีวิต (Life Skills) ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนควรมีความหลากหลาย อาศัยเครือข่ายการเรียนรู้ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจร ส่งเสริมแรงใจ (Passion) ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของผู้เรียนแต่ละคน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีทางเลือกที่หลากหลายในการเรียนและการฝึกอบรม

- **ครู** : ให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยปรับเปลี่ยนจากบทบาทแบบดั้งเดิมที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ สู่การเป็นครูที่ให้คำปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ต้องสร้างครูคุณภาพสูง ควรมีระบบการพัฒนาครูอย่างครบวงจร วางระบบในการช่วยพัฒนาศักยภาพการสอนของครูอย่างครบวงจร เช่น อัตราเงินเดือน เส้นทางอาชีพ ระบบครูพี่เลี้ยง (Mentor) เครือข่ายพัฒนาตนเองของครู และการให้ความช่วยเหลือด้านสื่อการสอน ควรขยายขอบเขตการพัฒนาศักยภาพของครูให้ครอบคลุมตลอดช่วงอายุงาน

- **หลักสูตร** : ต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ เน้นการเรียนรู้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าที่ผ่านมาหลักสูตรการเรียนการสอนในเชิงวิชาการของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้มีปัญหาหนัก แต่ครูยังประสบปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากการขาดแคลนสื่อการสอนที่เหมาะสม การขาดแคลนบุคลากรครู และการที่ครูมีภาระงานอื่นๆ ค่อนข้างมาก สิ่งที่ควรเพิ่มเติมในหลักสูตรคือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันได้ให้อ่านออกเขียนได้ วางโครงสร้างหลักสูตรเป็นกรอบแนวทาง ให้อิสระกับโรงเรียนและครูในการกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน แต่มีการควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด

- **การประเมิน** : ควรเน้นการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่มุ่งเน้นเพียง “การสอนเพื่อการสอบ” กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศ นอกจากนี้ ควรมีการทบทวนเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษาของประเทศ เน้นการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ (Formative Assessment) สร้างความหลากหลายในกระบวนการประเมิน (Diversifying Assessment Processes)

- **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ** : เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเรียนรู้จะเป็นปัจจัยที่ช่วยแผ่ขยายการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียนและประชาชนคนไทยทั่วประเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการจัดการความรู้ โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาระบบการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปัน และใช้ความรู้ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเข้าถึงชุมชนได้ค่อนข้างทั่วถึงและมีมาตรฐาน โดยหัวใจสำคัญคือ การให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ (Content) และการนำมาใช้อย่างบูรณาการ

ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา

เป้าหมายของการจัดการศึกษา	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมองและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> - ในเชิงเศรษฐกิจ : พัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มผลิตภาพทางสังคม (Social Productivity) และสร้างบุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน - ในเชิงสังคม : สร้างคนให้เป็นพลเมืองที่ดี เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณธรรม รู้จักเสียสละ และให้การให้ความสำคัญในด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว - การศึกษาต้องไม่ไปเพียงเพื่อการศึกษา (Education Just for Education) แต่ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศชาติและสังคมอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน และผู้เรียนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเองและใช้ศักยภาพนั้นได้อย่างเต็มที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นเสริมสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการ สามารถรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ - เน้นความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน - เชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work) ผ่านระบบคุณวุฒิที่มีความสอดคล้องระหว่างระบบการศึกษาฝึกอบรม กับตลาดแรงงาน รวมถึงลดความทับซ้อนกันระหว่างคุณวุฒิ (Qualification)
นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการศึกษาที่สามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบจริงจัง (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) 	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายด้านการศึกษาของไทย ควรกลับไปให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยอมรับว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีศักยภาพเฉพาะบุคคล และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ โดยต้องผลักดันให้เกิดการนำไปปฏิบัติจริง - เพิ่มการให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมพื้นฐานในช่วงต้นของการศึกษา เพื่อปลูกฝังกระบวนการคิด (Cognitive Skills) - ควรมีเวที / กลไกในการร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่สอดคล้องกัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนในการจัดการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นเสริมสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการ สามารถรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ - เน้นความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน - เชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work) ผ่านระบบคุณวุฒิที่มีความสอดคล้องระหว่างระบบการศึกษาฝึกอบรม กับตลาดแรงงาน รวมถึงลดความทับซ้อนกันระหว่างคุณวุฒิ (Qualification)

ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

การบริหารจัดการ	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
<p>- วางระบบบริหารจัดการโดยอาศัยหลักการ :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พิจารณาทั้งผลตอบแทนส่วนบุคคล (Private Returns) และผลตอบแทนภายนอก (External Returns/ Externalities) ต่อสังคมโดยรวม ในการกำหนดจำนวนเงินอุดหนุนการศึกษา 2. สร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ในระบบการศึกษา 	<p>- ควรปรับเปลี่ยนระบบการสนับสนุนทั้งทางด้านเงินทุน รวมทั้งด้านอุปกรณ์ และสื่อการสอนให้กับโรงเรียน โดยคำนึงถึงความจำเป็น โรงเรียนที่ขาดแคลนมาก ย่อมควรได้รับการช่วยเหลือมาก</p> <p>- การจัดการศึกษาควรเป็นไปในแนวทางกระจายอำนาจ สร้างโอกาสให้กับท้องถิ่น แต่ต้องมีการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพจากส่วนกลาง</p> <p>- การจัดระบบการบริหารจัดการภายใน กระทรวงศึกษาธิการ อาจทำได้โดยปรับเปลี่ยนให้แบ่งตามหน้าที่ (Function) เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาทางเลือก เพื่อให้เกิดการบูรณาการมากยิ่งขึ้น</p> <p>- ควรสร้างระบบรับผิดชอบ (Accountability) ในระบบการศึกษา และควรมีระบบการเปิดเผยข้อมูลการประเมินผลสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งให้สาธารณชนรับรู้</p>	<p>- วางระบบการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ</p>	

ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
ระบบนิเวศการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การสอน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพิ่มขีดความสามารถและฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ - การเรียนรู้จะเชื่อมโยงระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ดึงนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม - สถานการณ์นอกโรงเรียน และชุมชนจริงคือแหล่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีทักษะในการใช้ชีวิต (Life Skills) - การจัดการเรียนรู้การสอนควรมีความหลากหลาย อาทิ เครือข่ายการเรียนรู้ ใช้วิทยากรผู้ชำนาญการในแต่ละด้าน มาช่วยสอน และเพิ่มรูปแบบการเรียนรู้ การสอนแบบโครงการเพื่อบูรณาการระหว่างสาขาวิชา 	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจร ส่งเสริมแรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิต โดยอาศัยการผสมผสานการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน - ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของผู้เรียนแต่ละคน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีทางเลือกที่หลากหลายในการเรียนและการฝึกอบรม - ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงของการศึกษาเรียนรู้ที่เป็นทางการ การศึกษาไม่เพียงทางการ การศึกษาตามอัธยาศัย

ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
ครู	<p>- ให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยปรับเปลี่ยนจากบทบาทแบบดั้งเดิมที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นการเป็นครูที่ช่วยนักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน</p>	<p>- ควรมีระบบการพัฒนาครูอย่างครบวงจร ให้ครูมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา (มีความรู้) สังคม (มีเครือข่าย) ร่างกาย (สุขภาพแข็งแรง มีสวัสดิการ) และอารมณ์ (มีจิตวิทยาในการสอน)</p> <p>- ควรขยายขอบเขตการพัฒนาศักยภาพของครูให้ครอบคลุมตลอดช่วงอายุงาน :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ช่วงการผลิตครู ต้องไม่เฉพาะทักษะการสอน และจริยธรรมความเป็นครู 2. ช่วง 10 ปีแรกของการประกอบอาชีพครู ต้องเน้น On the Job Training เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะ 3. ช่วงอายุงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เริ่มมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับครูรุ่นน้อง รวมทั้งเตรียมตัวก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นต่อไป เช่น การบริหาร 	<p>- สร้างครูคุณภาพสูง มีกระบวนการคัดเลือกผู้ที่ศึกษาในด้านครุศาสตร์อย่างเข้มข้น</p> <p>- วางระบบในการช่วยพัฒนาศักยภาพการสอนของครูอย่างครบวงจร เช่น อัตราเงินเดือน เส้นทางอาชีพ ระบบครูพี่เลี้ยง (Mentor) เครือข่ายพัฒนาตนเองของครู และการให้ความช่วยเหลือด้านสื่อการสอน</p>

ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
หลักสูตร <ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับการทำงานในชีวิตจริงเพื่อลดปัญหาโครงสร้างของกำลังคนทั้งความไม่สอดคล้องเชิงปริมาณและคุณภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรการเรียนการสอนในเชิงวิชาการของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้มีปัญหามากนัก แต่คงยังประสบปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากขาดแคลนสื่อการสอนที่เหมาะสม การขาดแคลนบุคลากรครู และการที่ครูมีภาระงานอื่น ๆ ค่อนข้างมาก - สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมในหลักสูตรคือ การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้อ่านออกเขียนได้ จับใจความเป็น ตลอดจนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตีความ 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรสร้างหลักสูตรเป็นกรอบแนวทางให้สอดคล้องกับโรงเรียนและครูในการกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน แต่มีการควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนประเมินพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment) สร้างความหลากหลายในกระบวนการประเมิน (Diversifying Assessment Processes)
การประเมิน <ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนประเมินให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน ไม่มุ่งเน้นเพียง “การสอนเพื่อการสอบ” - กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศ แต่ก็มีวิธีการที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างสมดุลในการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรมีการทบทวนเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษาของประเทศ เพื่อให้สามารถกำหนดตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกันได้ ทั้งนี้การวัดผลควรมีความหลากหลาย - ควรมีการวัดผลจากพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล 		

ตารางที่ 8 : สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการจัดการความรู้ โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาระบบการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปัน และใช้ความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเข้าถึงชุมชนได้ค่อนข้างทั่วถึงและมีมาตรฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ (Content) และการนำมาใช้อย่างบูรณาการ

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการศึกษาเรียนรู้ล้วนมีสาเหตุจาก กระบวนทัศน์แบบเก่าที่ไม่เอื้อให้เกิดผลสัมฤทธิ์แบบศตวรรษที่ 21 แต่เนื่องจากระบบการศึกษา เป็นระบบราชการที่มีขนาดใหญ่ ประกอบด้วยบุคลากรและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก การแก้ไขระบบแบบยกเครื่องจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลามาก และต้องดำเนินการแก้ไขจุดวิกฤต (Critical Points) หลายจุดไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นนอกจากการแก้ไขระบบแล้ว การดำเนินการ จำเป็นต้องสรรหาวิธีที่จะสามารถทำให้คนส่วนใหญ่สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในขณะที่ ดำเนินการแก้ไขจุดวิกฤตการศึกษาอยู่ได้

แนวทางการปฏิบัติจึงกำหนดเป็น 3 ส่วนหลัก คือ การดำเนินการเร่งด่วน (Fast Track) การปฏิรูปเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reform) และโครงการริเริ่มส่งผลสำเร็จเร็ว (Quick Win Initiative) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การดำเนินการเร่งด่วน (Fast Track) มุ่งเน้นวิธีการที่ทำให้คนส่วนใหญ่ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการศึกษา และความตรงประเด็นของการศึกษา ซึ่งไม่จำกัดเพียงด้าน วิชาการให้ได้ การดำเนินการเร่งด่วน (Fast Track) เป็นการดำเนินการกิจกรรมที่ง่าย (Easy) และก่อให้เกิดผลกระทบสูง (High Impact) แนวทางนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่าการศึกษามีคุณภาพ ของไทยนั้นมีอยู่ แต่คนส่วนใหญ่เข้าไม่ถึง ดังนั้นจึงต้องมีบริบทที่ผู้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถเชื่อมต่อการศึกษาที่ดีกับคนส่วนใหญ่ได้อย่างถูกรรลอง นอกจากนี้ ควรมีการเชื่อมต่อ ผู้ใช้ ผู้สำเร็จการศึกษา (เช่น ภาคแรงงาน) กับผู้จัดการศึกษา เพื่อเพิ่มความตรงประเด็นของ การศึกษากับโลกความเป็นจริง ซึ่งการดำเนินการจะต้องใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่บนกรอบกฎหมาย ปัจจุบันให้ได้

กิจกรรมที่สำคัญควรเร่งดำเนินการ อาทิ

- **การสร้างแพลตฟอร์มการศึกษาการเรียนรู้ที่เปิด (Open Platform)** เพื่อให้กลุ่มคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพผ่านเทคโนโลยี พร้อมกับ เป็นการสร้างโอกาส และให้โอกาสครั้งที่สองแก่ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อศึกษา ค้นคว้า เข้าถึงองค์ความรู้ และนำไปพัฒนาต่อยอด ประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิด การยกระดับคุณภาพชีวิตและอาชีพของตนเองได้ แม้จะไม่ได้เป็นผู้เรียนอยู่ในระบบแล้วก็ตาม
- **เพิ่มการเชื่อมต่อระหว่างผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันโดยดำเนินแผนงาน โครงการร่วม** เพื่อเป็นการบูรณาการงานด้านการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ เชื่อมโยงกับภาค แรงงาน ฝ่ายนโยบาย ฝ่ายการเมือง กระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน นักวิชาการ ชุมชน ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ประชาชน เพื่อให้เกิดการผลักดันพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ และ พัฒนากำลังคนอย่างมีทิศทาง ต่อเนื่อง หนุนเสริมกัน ลดความซ้ำซ้อน และลดข้อจำกัดด้าน

งบประมาณและทรัพยากร เช่น การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรและครูผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ในทางปฏิบัติสนับสนุนสถาบันการศึกษา สร้างระบบหลักเกณฑ์ของคุณวุฒิที่ดี มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ สร้างเส้นทางใหม่ในการเรียนรู้

2. การปฏิรูปเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reform) คือ การปรับแต่งกลไกการศึกษาให้เกิดความสามารถในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงได้เอง การปฏิรูปเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reform) เป็นการดำเนินการกิจกรรมที่มีความยาก (Difficult) ในการดำเนินการ แต่ถ้าดำเนินการได้สำเร็จจะก่อให้เกิดผลกระทบสูง (High Impact) และเป็น การเปลี่ยนแปลงฐานรากที่สำคัญ รวมทั้งการปรับรากของแนวคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมุม ต่างๆ เช่น ประเด็นการได้ความรู้ไปใช้มากกว่าการเน้นทำข้อสอบ การเปลี่ยนบทบาทของครู จากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้ผู้เรียน การปรับการจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับ การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การมุ่งเน้นการเข้ามาจัดและกำกับดูแลการศึกษาโดยภาค เอกชนและภาคประชาชน การเปิดมิติความสำเร็จให้มากกว่าคะแนนสอบโดยเชื่อมต่อกับความ สำเร็จที่หลากหลายและตรงกับโลกความเป็นจริงมากขึ้น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคมไทย

กิจกรรมที่สำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างยั่งยืน อาทิ

- **การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift)** ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย (Policymaker) ฝ่ายการเมือง ตลอดจนผู้บริหาร ระดับสูง โดยมุ่งสู่กระบวนทัศน์ใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ และการเรียนรู้ ตลอดชีวิต เน้นการปฏิรูปการศึกษาเรียนรู้อย่างองค์รวมควบคู่ไปกับการพัฒนาในมิติอื่นๆ ทั้ง การปฏิรูปสังคมให้เป็นสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-Based Society) เกิดการเปลี่ยนแปลง (Social Change) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ยกระดับคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนอาศัย การศึกษาเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม เทคโนโลยีเข้าไปมีบทบาทผนวกเข้ากับการ พัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

- **การปฏิรูปการเรียนรู้ (Learning Reform)** ควบคู่ไปกับการปฏิรูปภาค สังคม ส่งเสริมการเรียนรู้จริง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยการปรับแต่งปฏิรูป ในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ปฏิรูประบบการผลิตครู การปฏิรูปหลักสูตร และหันมามุ่งเน้นที่การ ประเมินผลบุคลากรทางการศึกษาโดยอิงกับผลงาน (Performance Based) ระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ขณะที่การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนให้ความสำคัญ กับการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment) ให้มากขึ้น เพื่อปลูกฝัง ปมเพาะ นิสัยการเรียนรู้

- **การพัฒนาแหล่งเงินทุน และปฏิรูปกลไกทางการเงิน (Funding/reward mechanism reform)**

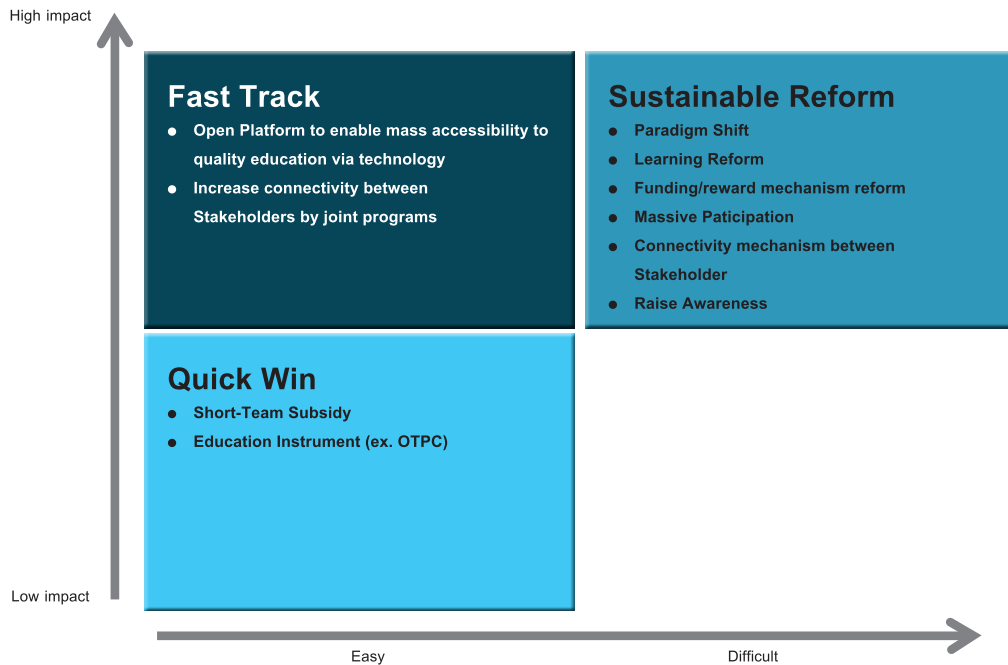
- **การสร้างการมีส่วนร่วมขนาดใหญ่จากทุกภาคส่วน (Massive Participation)** รวมทั้งสร้างกลไกการเชื่อมต่อระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Connectivity mechanism between Stakeholders) ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

3. โครงการที่ส่งผลสำเร็จเร็ว (Quick Win) เป็นการดำเนินการกิจกรรมที่มีความง่าย (Easy) ในการดำเนินการ แต่ถ้าดำเนินการได้สำเร็จจะก่อให้เกิดผลกระทบน้อย (Low Impact) อีกทั้งไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาด้านการศึกษา เรียนรู้ของผู้เรียนและประชาชนในสังคมอย่างยั่งยืน โครงการที่ดำเนินการในลักษณะนี้ เช่น

- การอุดหนุนระยะสั้น (Short-Term Subsidy)
- การสนับสนุนเครื่องมือทางการศึกษา (Education Instrument) (เช่น โครงการแท็บเล็ตพีซีเพื่อการศึกษาไทย (One Tablet Per Child : OTPC))

แนวทางการดำเนินการทั้งสามด้านสามารถทำควบคู่กันได้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถเอื้อให้การศึกษาที่มีคุณภาพเข้าถึงคนไทยทุกคนได้ และผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะที่จะอยู่และมีอาชีพในโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างภาคภูมิใจ ซึ่งระบบการศึกษาเองจะสามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมทันที่

ภาพที่ 16 : Strategic Approach to Education Challenges

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.2.1 ข้อเสนอแนะทางการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานการกำหนดแผนการดำเนินการระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ภาพรวมของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะมุ่งเน้นไปที่การปฏิรูปการเรียนรู้และการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ในการเชื่อมโยงแนวทางดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะขอเน้นไปที่ระยะเวลาในช่วง 15 ปีแรก เนื่องจากเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 5 ปีแรก ซึ่งต้องเร่งดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปสังคม รวมทั้งผลักดันการพัฒนาศักยภาพครู ซึ่งเป็นหัวใจและเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในอนาคต

การศึกษาในส่วนนี้จึงได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานการกำหนดแผนการดำเนินการระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ วัตถุประสงค์ประการแรก เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน สมดุล วัตถุประสงค์ประการที่สอง เน้นการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์ที่ 1 การปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน สมดุล

เพื่อก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสม จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการเข้าถึงคุณภาพ และความเท่าเทียม ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ทุกรูปแบบ จัดสรรทรัพยากรให้มีการกระจายอย่างเหมาะสม ตลอดจนทบทวนการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงทุกภาคส่วน สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดช่วงวัฏจักรชีวิต ทั้งนี้มุ่งสร้างความเชื่อมั่นในการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายพันธมิตร พัฒนาคนอย่างรอบด้าน สมดุล เพื่อเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และการบริหารจัดการ

ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management Team” เพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ตลอดจนต้องปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System) เพื่อให้ระบบการบริหารการศึกษาเป็นระบบที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผลงาน และให้อิสระตามศักยภาพความพร้อมของสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ ตลอดจนกำจัดช่องโหว่ของการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการบริหารการศึกษา และนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
จะประกอบไปด้วยแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญทั้งการ “ซ่อม” และการ “สร้าง”
ควบคู่กันไป เพื่อเป็นการปรับแต่ง ซ่อมแซมกลไกการศึกษาเดิมให้ดียิ่งขึ้น และสร้างเสริม
กลไกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองพลวัตการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงสร้าง
พลังของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพื่อก้าวสู่การสร้างสังคมแห่งปัญญาการเรียนรู้อย่าง
สร้างสรรค์ ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของไทยในทางปฏิบัติอย่าง
ยั่งยืนและสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

ซ่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ
2. ปฏิรูปการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
(formative assessment)
4. ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปฏิรูประบบ
การบริหารจัดการ (Management System)

สร้าง

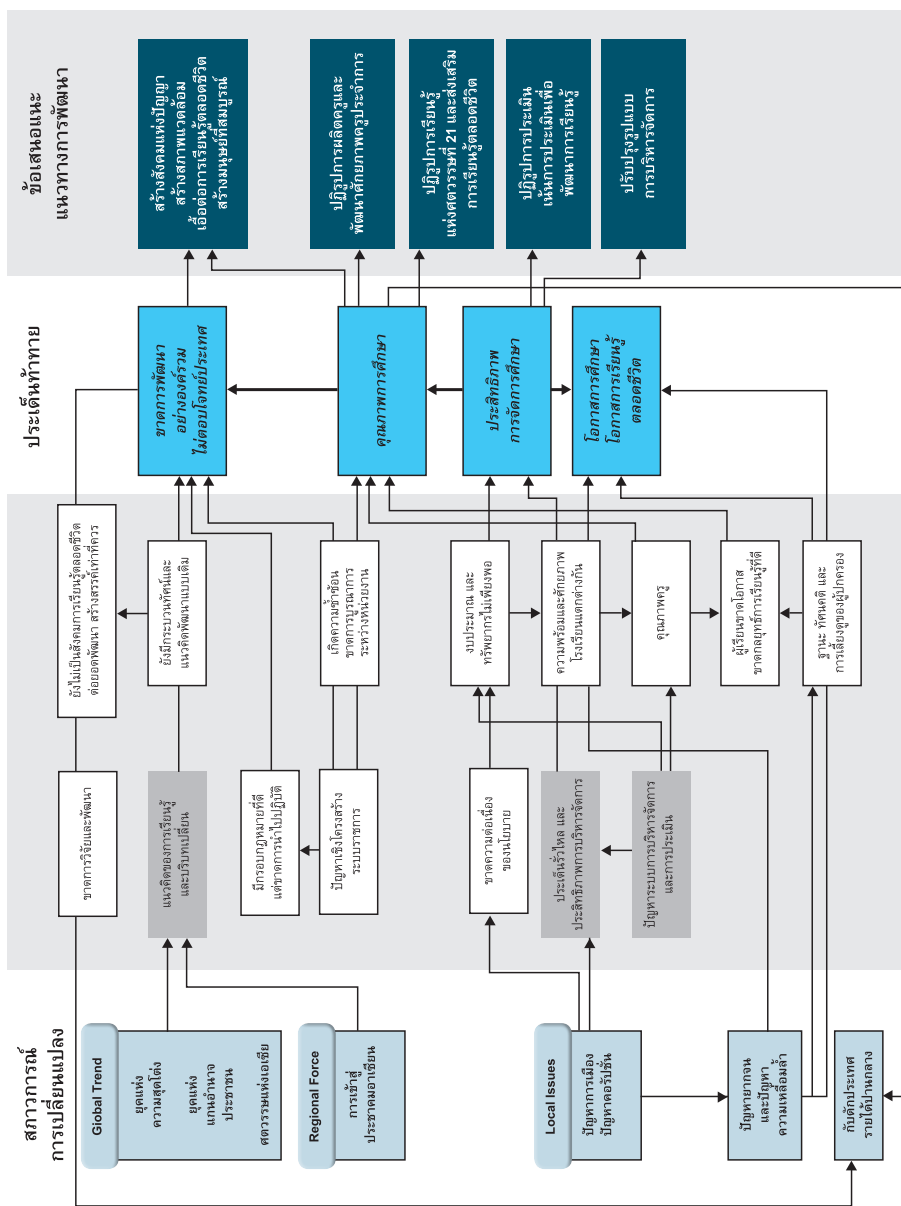
5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) ส่งเสริมการเรียนรู้
ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive
Learning Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)

ตารางที่ 9 : วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์	แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	
	ซ่อม	สร้าง
การปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน สมดุล	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ - ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (formative assessment) 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based society) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์
การปฏิรูปเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System) 	

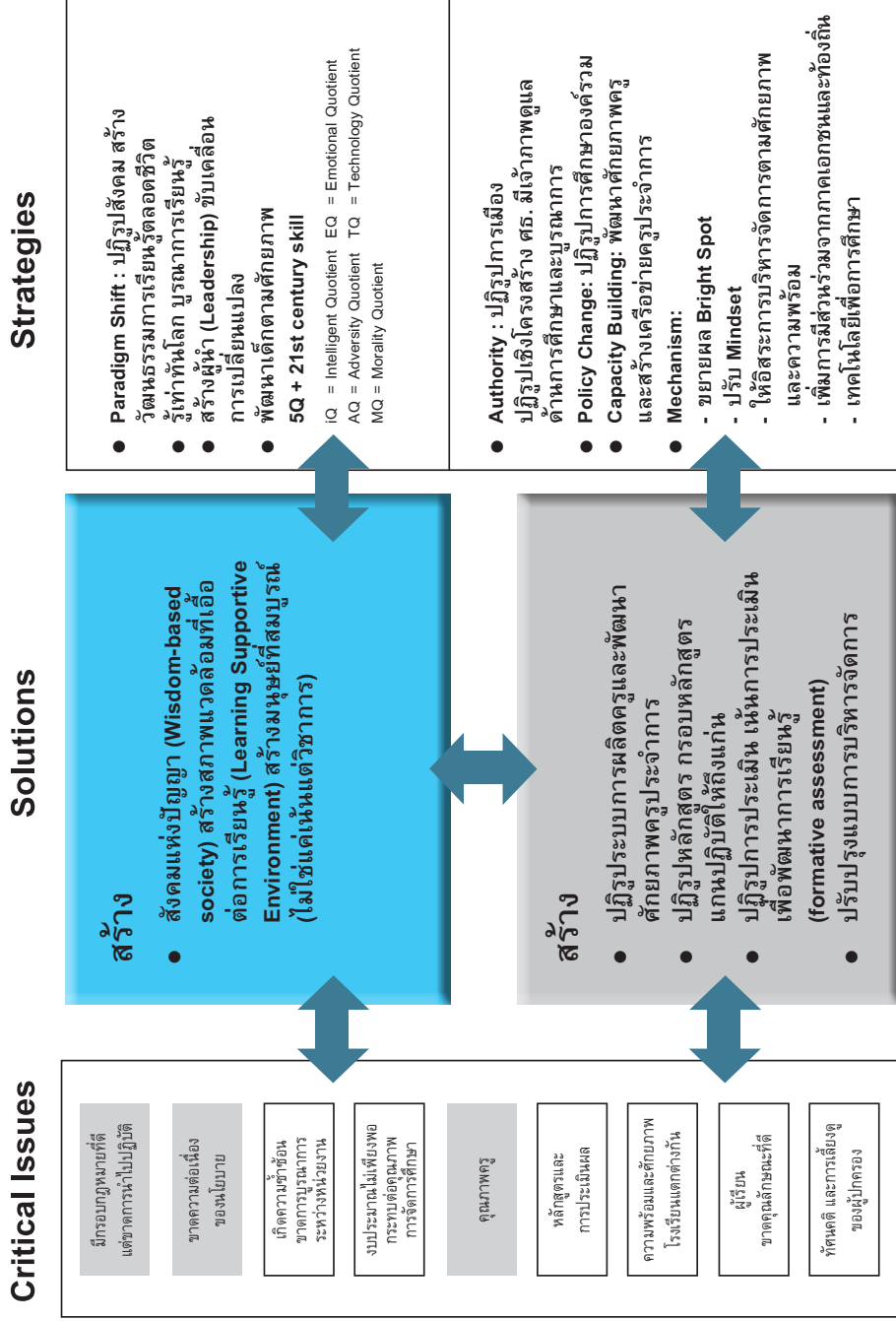
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 17 : ปัญหา สาเหตุ และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 18 : ประเด็นปัญหาวิกฤต ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ข้ออม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ

แก้ไขข้อมแซมระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” อย่างเร่งด่วน
ควบคู่ไปกับเสริมศักยภาพ “ครูประจำการ”

แนวนโยบาย :

1.1 ระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน

- เร่งปฏิรูประบบการผลิตครู สถาบันที่ผลิตครูควรผลิตครูในสาขาที่สถาบันนั้นมีความเชี่ยวชาญ ศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน ซึ่งจะเป็นโยบายทั้งในการบ่มเพาะบุคลากรที่มีคุณภาพ อีกทั้งมีกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนครูที่ชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันแม้ว่าจะมีปริมาณครูที่จบมาจำนวนมาก แต่มีปัญหาเรื่องคุณภาพครู เกิดความขัดแย้งทางอุปทาน (Paradox) กล่าวคือ มีบุคลากรที่ผลิตจำนวนมาก แต่ก็มีความขาดแคลนครูมาตรฐานแตกต่างกันระหว่างสถาบัน โดยเฉพาะประเด็นด้านคุณภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบการผลิตครู

- ผสมผสานบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตครูเพื่อบ่มเพาะความเป็นครูทักษะการสอน เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครูในปัจจุบันยังค่อนข้างแยกส่วนระหว่างการสอนทฤษฎี และการปฏิบัติ หรือเป็นการฝึกฝนที่ไม่ลุ่มลึก อีกทั้งไม่มีการสอนการวิเคราะห์หลักสูตร ส่งผลให้ขาดการบ่มเพาะความเป็นครูที่เข้มข้น และบัณฑิตที่จบแล้วเมื่อเข้าเป็นครูประจำการจึงขาดทักษะการสอน และขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่ได้รับมา และการประยุกต์สอนให้เข้ากับเด็กนักเรียนและบริบท

- วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกกระดับมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า เพื่อสร้างระบบแรงจูงใจ และสร้างค่านิยมเพื่อดึงดูดให้ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาเรียนครูเพื่อสร้างครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ

1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพครูประจำการ

- ควรเร่งพัฒนาศักยภาพครู ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาวิธีการสอน และปรับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiring Teachers) ปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพครูประจำการ อาทิ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยวิธีการต่างๆ สร้างเครือข่ายครูประจำการ พัฒนาระบบครูพี่เลี้ยง ที่สนับสนุน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพครู ช่วยยกระดับครูประจำการมีข้อจำกัดในการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

- ควรปรับปรุงระบบการขึ้นบัญชีครู และการจัดส่งครูไปประจำการตามโรงเรียน สถานศึกษาตามความเชี่ยวชาญ เนื่องจากปัจจุบันครูได้ทำหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพ ความเชี่ยวชาญของตน เนื่องจากปัจจุบันครูสอนในวิชาที่ตนไม่ได้เชี่ยวชาญ เนื่องจากระบบการสอบครู จะมีการขึ้นบัญชีครูที่สอบได้ไว้ เมื่อโรงเรียนใดมีการขาดแคลนครูและขออัตรา กำลังคนมา ทางส่วนกลางจะจัดส่งครูที่ขึ้นบัญชีสอบจัดส่งตามลำดับที่ขึ้นบัญชีไว้ ทำให้ครูที่ไปสอนตามโรงเรียนไม่ได้สอนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน

- ควรเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่จบสาขาอื่นสามารถมาเป็นครูได้ บัณฑิตที่จบครูหรือครุศาสตร์โดยตรงไม่ได้เข้าทำงานบรรจุเป็นครูจำนวนมาก อีกทั้งไม่สามารถดึงดูดคนเก่งให้สนใจเข้ามาประกอบอาชีพครูได้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากผลตอบแทนครูต่ำ มีความแตกต่างกับอาชีพอื่นมาก เมื่อเทียบกับภาระงาน อีกทั้งค่านิยมหรือการให้ความสำคัญกับอาชีพครูมีน้อยลง ทำให้เกิดความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเชี่ยวชาญในบางสาขา

อนึ่ง ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเรียนรู้จะไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ในชีวิตประจำวัน ในสังคม หรือในโลกใบนี้ ล้วนเป็นแหล่งความรู้ทั้งสิ้น ดังนั้น คำว่า “ครู” จึงอาจมิใช่แค่เพียง ครูแต่เพียงในบทบาทอาชีพครูเท่านั้น ทว่าทุกๆ คนควรมีบทบาท เป็นครูซึ่งกันและกัน ดังนั้นบุคคลต่างๆ ในสังคม จึงจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการ ถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับการพัฒนาของสังคม

ในประเด็นนี้เองที่สังคมจะต้องมีบทบาทในการหล่อหลอมความเป็นคนหรือความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่คนในสังคมเกิดการพัฒนาร่วมกัน ฉะนั้น “ความเป็นครู” จึงเป็นสิ่งที่ควร อยู่ในตัวของทุกคนในสังคม ที่จะต้องแบ่งปัน ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ากว่าคำพูด” เพื่อนำไปสู่สังคมแห่ง ปัญญา และวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
มีหลักสูตรแกนเพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน
ในขณะที่ให้อิสระและยืดหยุ่นแก่โรงเรียนและครูในการออกแบบ
กระบวนการเรียนการสอน

แนวนโยบาย :

- มีเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่สมดุลและหลากหลาย ออกกฎหมาย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มากยิ่งขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น หลักสูตรการศึกษา ผู้ใหญ่ การฝึกอบรมต่อเนื่องเพื่อพัฒนาให้ประชาชนทุกวัยของประเทศมีความรู้ เป็นการเพิ่มศักยภาพของประชากร
- ออกแบบหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) ควรเน้น วิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันมากกว่า เนื่องจากในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรที่บ่งชี้สร้างภาระให้กับครูและโรงเรียนในการบริหารจัดการ อีกทั้งเนื้อหาของหลักสูตร ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาก เป็นการเปลี่ยนเนื้อหาสาระ
- ควรปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการมากขึ้น เน้น กระบวนการคิดเชิงระบบและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิต เพื่อแก้ไข การเรียนการสอนที่เป็นรายวิชาสาระการเรียนรู้ ที่คิดแยกส่วน ซ้ำซ้อน ทำให้ต้องอาศัยชั่วโมง การเรียนค่อนข้างสูง ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย อีกทั้งเกิดความซ้ำซ้อนกันในการเรียน การสอน ไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ และไม่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน
- เน้นกระบวนการคิด ทักษะมากกว่าเน้นที่เนื้อหาสาระที่อาจเปลี่ยนแปลง และล้าสมัยได้ ปรับไปใช้การประเมินผลที่วัดทักษะกระบวนการคิดและความเข้าใจของผู้เรียน ด้วยการออกข้อสอบที่เน้นวัดความเข้าใจ (literacy-based test) มากกว่าเน้นวัดเนื้อหา (Content-based Test) และการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้

การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรและการประเมินผล ไม่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ ปัจจุบันการประเมินผลการเรียนรู้เน้นท่องจำ

- โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่ เปิดกว้างให้มีหลักสูตรที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับตนเองได้มากขึ้น โดยหน่วยงานกลางเปลี่ยนจากบทบาทการเป็นผู้ควบคุมหลักสูตร มาเป็นการเป็นผู้รับรองหลักสูตรต่างๆ

- ปฏิรูปการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผู้เรียนต้องมาก่อน (Student First) โรงเรียนต้องเปลี่ยนจากโมเดลการสอนสิ่งเดียวที่เหมาะสมกับทุกคน (One-size-fits-all) และแทนที่ด้วยการตั้งเป้าหมาย และพิจารณาบริบทของผู้เรียน แต่ละคนเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมโครงการนำร่องและทดลองปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้าใจถึงเหตุผลเบื้องหลัง และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสร้างการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่างๆ จัดโครงสร้างองค์การบริหารการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น โดยร่วมมือกับกระทรวงต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน

3. ปฏิรูประบบการประเมินผล

**ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินอย่างสร้างสรรค์
เพื่อบ่มเพาะทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน”**

ระบบการประเมินผลเดิมดังเช่นในปัจจุบัน ทำให้เกิดการมุ่งเน้นที่ผลคะแนนมากเกินไป เน้นท่องจำ และไม่ได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจได้อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงต้องซ่อมแซมแก้ไขระบบการประเมิน โดยมุ่งเน้นการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรจะต้องเป็นการประเมินอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn)

แนวโยบาย :

- เน้นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เป็นหลัก เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในห้องเรียน เปิดโอกาสให้ครูจะต้องใช้วิธีการเรียนการสอนแตกต่างกันไป บทเรียนอาจเกิดจากวิธีการที่หลากหลาย ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) โดยครูอาจใช้วิธีการที่ผสมผสานกันในการประเมินความเข้าใจของนักเรียน ทั้งนี้ครูต้องให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) ทางวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการเรียนรู้
- ควรมีการประเมินประสิทธิผลของครูโดยใช้ผลการเรียนรู้ของนักเรียน มีการส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ส่งเสริมยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่ถูกต้อง และมีการจัดการที่ดีกับปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน
- ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยมีการเปรียบเทียบกับมาตรฐานในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับพื้นที่หรือระดับชาติและส่งเสริมบรรยากาศแห่งการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ

จัดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย
มีความอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน
เพื่อลดการรวมศูนย์ และลดภาระของภาครัฐ

เหตุผลและความจำเป็นที่ควรปรับรูปแบบการบริหารจัดการให้มีความหลากหลาย และเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ของโรงเรียน ครู ชุมชน ท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาเนื่องจาก

- การบริหารจัดการการศึกษาที่ผ่านมาเป็นแบบรวมศูนย์
- หลักสูตรไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน เอกชน
- การจัดสรรทรัพยากรไม่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน และความต้องการ (โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ชนบท เมือง)

แนวนโยบาย :

- ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารจัดการ โดยปรับรูปแบบการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระสอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อลดภาระงบประมาณในกรณีสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมพัฒนา เนื่องจากปัจจุบันงบประมาณไม่เพียงพอเนื่องจากปัญหาเชิงโครงสร้างที่ภาคการศึกษามีขนาดใหญ่ มีฟังก์ชันการทำงานที่ซ้ำซ้อน ค่อนข้างรวมศูนย์ งบประมาณส่วนใหญ่จำเป็นต้องจัดสรรเพื่อเป็นงบประจำ ทำให้มีงบประมาณเพื่อการลงทุนพัฒนาในสัดส่วนที่น้อย อีกทั้งการจัดสรรงบประมาณเท่ากันถ้วนเฉลี่ยรายหัว ไม่สอดคล้องกับต้นทุนบริหารจัดการสถานศึกษา เนื่องจากโรงเรียนมีต้นทุนคงที่ในการบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณอย่างถ้วนเฉลี่ยทำให้โรงเรียนได้รับทรัพยากรอย่างไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง

- ภาครัฐควรพิจารณาปรับเปลี่ยน รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยให้อิสระสถาบันการศึกษาต่าง ๆ พิจารณาการเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับจุดเน้นและศักยภาพของสถาบัน โดยมีเงื่อนไข (Commitment) ที่เป็นผลผลิต (Output) ที่ชัดเจน

- ควรส่งเสริมความมีอิสระของสถานศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรภายในโรงเรียน การบริหารบุคลากร และการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอนในขณะเดียวกันควรป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนการประเมินผลงานของโรงเรียนหรือนักเรียน และการกำหนดเงินเดือนของครู

- ควรส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ

- สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรมีจุดเน้นการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมของบุคลากร เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรได้มีสมรรถนะ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ อีกทั้งเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการพิจารณาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับอาชีพที่ตนเองมุ่งหวัง เห็นเส้นทางอาชีพ (Career Path) ได้เรียนและฝึกฝนพัฒนาทักษะอย่างเข้มข้น เพื่อลดปัญหาที่ในปัจจุบันโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งมีการแข่งขันผลิตคน เกิดปัญหาคุณภาพผู้จบการศึกษานี้เนื่องมาจากมาตรฐานแตกต่างกัน ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาไม่จำเป็นต้องมีเป้าหมายการศึกษาหรือจุดเน้นการผลิตคนในแบบเดียวกันทั้งประเทศ แต่ละสถาบันควรมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมของบุคลากร

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based society) ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment)

ภาครัฐสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-Based Society) โดยการให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ) โดยให้ความสำคัญกับเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (Should Be) ทั้งการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ ให้การศึกษาช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกล่าให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน เกิดสังคมแห่งปัญญา พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)

- สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ประกอบกับแนวคิดเป็น “ทุกคนในสังคมเป็นครูและนักเรียน” และ “โรงเรียนที่ไม่มีรั้ว” เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นการบ่มเพาะทักษะเรียนรู้เพื่อจะเรียน และรักที่จะเรียน เห็นถึงองค์ความรู้ไม่ได้มีเฉพาะในตำราเรียนหรือตัวครู หากแต่อยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว สร้างการชักจูงใจนักเรียนที่ดี ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล

- ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดการเรียนรู้อันเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน สร้างสภาพแวดล้อมที่ทำทนายและสนุกสนาน

- เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ เปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมหรือชุมชน มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เช่น ปราชญ์ชุมชน ผู้ปกครอง รุ่นพี่ตัวรุ่นน้อง ผู้ประกอบการ ฯลฯ (เช่น ให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถลงนามาสอนได้)

- ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อาทิ

- **พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้** โดยรัฐควรจัดพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนส่งเสริมภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ สร้างพื้นที่แพลตฟอร์มเปิด (Open Platform) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดพื้นที่เปิด (Open Space) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน

- **จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน** โดยจัดแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยากร บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ใช้สื่อชนิดต่างๆ หลายชนิดผสมผสานกัน (Multi-Media) ใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย รวมทั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิทยบริการที่สามารถช่วยแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้

- **เน้นการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน** ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจะช่วยให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ ควรจะมีหลายรูปแบบ ไม่ควรยึดหลักว่าต้องสร้างใหม่เสมอ อาจจะใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered) การเปลี่ยนทัศนคติต่อการศึกษา (Learning Attitude) ทุกคนมีความเป็นผู้เรียนรู้โดยธรรมชาติ (Natural Learner) และการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาตามศักยภาพและความพร้อมโดยอิงกับการรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะการออกแบบกลไกขับเคลื่อนระดับนโยบาย (Mechanism Design) เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ รายละเอียดในส่วนนี้จะกล่าวถึงกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่และกระบวนการบูรณาการระหว่างภาคส่วนหลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา สำหรับความเชื่อมโยงบางประเด็นของยุทธศาสตร์ บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปในหัวข้อกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

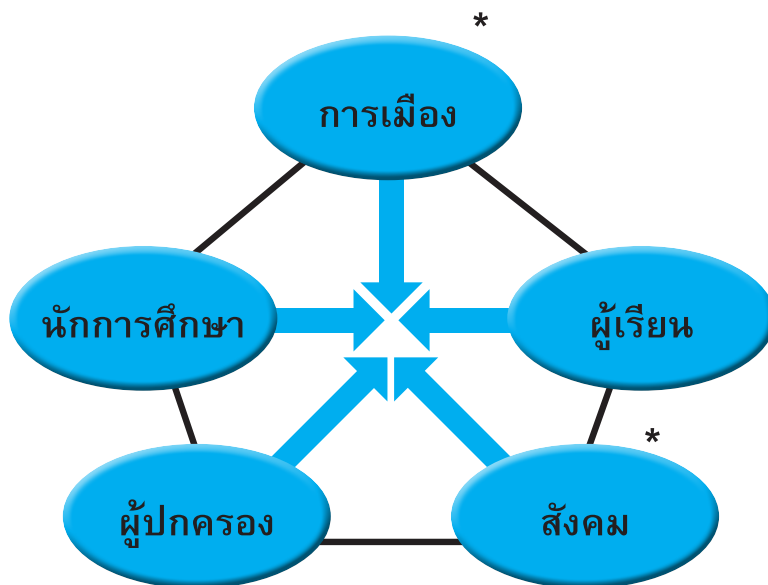
กลไกในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ “เพื่อปฏิรูปการศึกษาเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21” นั้นต้องให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ภาคส่วนต่างๆ ที่อยู่นอกกระทรวงศึกษาธิการและมีผลกระทบ (impact) สูงมากต่อการขับเคลื่อน 5 ภาคส่วนที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ฝ่ายการเมือง
- 2) ผู้เรียน
- 3) สังคม
- 4) ผู้ปกครอง
- 5) นักการศึกษา

ทั้งนี้ภาคส่วนที่นับว่ามีบทบาทสำคัญและก่อให้เกิดผลกระทบการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงมาก คือ ฝ่ายการเมือง และสังคม

ภาพที่ 19 : ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลไกการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

1. กลไกการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) และสร้างผู้นำ (Leadership) ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปสังคม สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก บูรณาการเรียนรู้

- *ควรกำหนดให้การพัฒนาการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต (Education and Lifelong Learning) เป็นวาระปฏิบัติแห่งชาติ (National Agenda) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์และพิมพ์เขียว (Vision and Blueprint) ด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนากำลังคนระยะยาวของประเทศไทย* เนื่องจากที่ผ่านมา มีข้อจำกัดจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการศึกษาเป็นข้อจำกัดในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงการศึกษา และการสร้างเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการผลักดันวาระดังกล่าว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและฝ่ายการเมืองรับผิดชอบเป็นวาระแห่งชาติ

- *จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง* บูรณาการระหว่างภาคส่วนหลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ *นอกจากนี้ ยังควรมีการบูรณาการร่วมกันและการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ* เช่น ภาคธุรกิจ ตลาดแรงงาน ชุมชน สังคม ยังมีอยู่ในระดับที่น้อยส่งผลให้การผลิตบุคลากรในภาคการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน คุณภาพต่ำกว่าระดับความคาดหวัง

1.2 กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทหลักในการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคีเครือข่าย ภาคประชาชน ในการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปภาคสังคม การให้องค์ความรู้ ให้การศึกษาผู้ประกอบการ ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ปกครองในด้านการศึกษาและการเลี้ยงดู ชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งสังคม เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิรูปดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาหากไม่ได้มีการแก้ไขประเด็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรมจะไม่สามารถปฏิรูปการศึกษาไทยให้มีคุณภาพได้อย่างแท้จริง

1.3 ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา เพื่อกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามศักยภาพและความพร้อม โดยอิงกับการรับผิดชอบ โดยให้มีอนุกรรมการสภาการศึกษา อันประกอบไปด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการกระจายอำนาจปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการสรรหาคณะกรรมการท้องถิ่น รวมทั้งการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ให้มีธรรมาภิบาล

2. กลไกการขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติ

การขับเคลื่อนเชิงประเด็นยุทธศาสตร์

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงศึกษาธิการต้องผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ควรประสานความร่วมมือ ทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ส่วนกลาง หน่วยงานระดับจังหวัด หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคีเครือข่ายด้าน การศึกษาเรียนรู้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบและผลักดัน “ประเด็น เชิงยุทธศาสตร์” ด้านการพัฒนาคน (Human Development) เพื่อผลักดันประเด็น เชิงยุทธศาสตร์อย่างมีทิศทางสอดคล้อง เชื่อมต่อและหนุนเสริมกัน อาทิ สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เป็นต้น

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงศึกษาธิการ ควรนำผลการวิจัย ครั้งนี้นำไปปฏิบัติงานปรับประยุกต์ใช้ อาจปรับกลไกและรูปแบบการปฏิบัติงาน โดยให้ ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดการกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับมิติการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งปัญหาในประเทศแต่ละท้องถิ่น (Local) ทั้งพื้นที่เขตเมือง และพื้นที่ชนบท ตลอดจนเชื่อมต่อกับประเด็นการพัฒนาระดับภูมิภาค (Regional) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาคมอาเซียน และในระดับโลก (Global)

การขับเคลื่อนเชิงสถาบันและเครื่องมือ

2.3 การจัดตั้งสถาบัน และ/หรือปรับโครงสร้างเชิงสถาบัน โดยพิจารณาจัดตั้ง สถาบันใหม่ที่จำเป็น เช่น สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเรียนรู้ สถาบันวิจัย เพื่อวิจัย เชิงนโยบายด้านการศึกษาระดับมหภาค และการวิจัยหลักสูตร พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ หรือปรับโครงสร้าง เชิงสถาบัน (Institutional Arrangement) เพื่อปรับโครงสร้างเชิงสถาบันให้มีความเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามกรอบกฎหมายที่ กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาที่เป็นทางการ การศึกษา ไม่เป็นทางการ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทางเลือกที่ยืดความ ต้องการของชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลัก โฮมสคูล ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาเชิงสังคม (Social Education Promotion) เพื่อผลักดันการศึกษาทดแทนทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ต้องทำงาน

และไม่มีโอกาสในการรับการศึกษาในระบบ และในขณะเดียวกันก็เป็น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

2.5 ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในวงกว้าง ด้วยวิธีต่าง ๆ อาทิ พัฒนาเครื่องมือทางการเงินเพื่อให้โรงเรียน สถาบันการศึกษาสามารถระดมทรัพยากร จากชุมชน/สังคม เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษา เช่น การออกพันธบัตรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อนำมาจัดการศึกษา ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน เช่น แรงงาน ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น พร้อมกับการให้อิสระการบริหารจัดการตามศักยภาพและความพร้อม เพิ่มการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนและท้องถิ่น ช่วยลดภาระทางด้านงบประมาณและข้อจำกัดด้านบุคลากรของภาครัฐ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ

2.6 ยกระดับคุณภาพการศึกษาและขยายการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพดี ด้วยเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการในการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐานเดียวกันในวงกว้าง และต้นทุนในการดำเนินการ คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเปิดพื้นที่การศึกษาและปรับปรุงคุณภาพการเรียน สร้างทางเชื่อมต่อกันไทยส่วนใหญ่กับการศึกษาที่มีคุณภาพให้ได้ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้งในระบบการศึกษาที่เป็นทางการ การศึกษาไม่ใช่วางการ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย

- อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ

- อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อเชื่อมต่อเนื้อหาที่ดี (Good Content) สู่คนหมู่มาก และก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อสร้างความพร้อมใช้ด้านเนื้อหาสาระ (Content Availability) เช่น

- *การนำครูที่เก่งที่สุดในด้านต่าง ๆ (The Best Teacher) มาจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่แจกจ่ายไปยังโรงเรียนทั่วประเทศได้โดยง่าย* เช่น ซีดี วีดีทัศน์ การสอนผ่านระบบออนไลน์ การเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ให้สามารถดาวน์โหลดได้ เป็นต้น เพื่อให้ครูที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะการสอนที่ดี สื่อสารให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ของประเทศเข้าใจถึงหลักพื้นฐานของวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าถึงครูที่เก่งได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียม นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถทบทวนบทเรียนต่าง ๆ นั้นได้ซ้ำ ๆ ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ในขณะที่ครูตัวจริงที่ประจำห้องเรียนต่าง ๆ ทำหน้าที่เฝ้าอำนวยความสะดวก ช่วยเสริมความเข้าใจและเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัด หรือทำกิจกรรมที่เสริมความเข้าใจ

- การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) ที่น่าสนใจเพื่อเป็นสื่อการสอนในคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต

• การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา เพื่อวางนโยบายด้านการศึกษาเรียนรู้และพัฒนากำลังคนของประเทศ รับผิดชอบต่อสภาวะการณ์ และมีหลากหลายของระบบการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ ข้อมูลเหล่านี้จะใช้เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเชิงนโยบาย และจัดระบบให้นโยบายการศึกษาเรียนรู้และพัฒนากำลังสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที มีความสอดคล้องกันทั้งด้านอุปสงค์ อุปทาน เกิดความสมดุลพร้อมไปกับการบริหารจัดการได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

การขับเคลื่อนขยายผล

2.7 กระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการขยายผลจุดสว่าง (Bright Spot) ที่เป็นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมสนับสนุนครูที่สอนดี และจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นเลิศ ขยายผลให้เกิดการปฏิบัติจริงในวงกว้าง ขยายผลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จหรือจุดสว่างในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ ให้เกิดผลในวงกว้าง สร้างตัวอย่างที่ดีเหล่านี้เพื่อจุดประกาย อาทิ การเรียนการสอนที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมอย่างเข้มข้น การขยายผลนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ช่วยบ่มเพาะทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพลวัตการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กรณีการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน และกรณีศึกษาการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาไปพร้อมๆ กับการพัฒนาสังคม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors)

1. **ผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development)** นโยบายต้องสะท้อนการพัฒนาอย่างองค์รวม มีความต่อเนื่อง มีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจน ยึดหลักการสร้างคุณภาพ การสร้างโอกาส และการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทั้งผู้เรียนในระบบและประชาชนคนไทยทุกคนในสังคม

2. **ฝ่ายการเมืองสนับสนุนเต็มที่ ต่อเนื่องและมีทิศทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน** สนับสนุนนโยบายที่เน้นการพัฒนารฐานราก ก่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างยั่งยืนในระยะยาว ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการคิดและการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างแท้จริง แม้จะต้องอาศัยระยะเวลาดำเนินการนาน แทนที่จะให้ความสำคัญกับนโยบายเชิงประชานิยมหรือนโยบายที่เห็นผลระยะสั้น ตลอดจนหลีกเลี่ยงนโยบายที่ก่อให้เกิดช่องทางการรั่วไหลสูงแต่ผลประโยชน์ต่ำ

3. สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยไม่ปล่อยให้การพัฒนาการศึกษาเป็นเพียงการพัฒนาเพื่อการศึกษาเท่านั้น หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ ดังนั้นทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วม ทั้งสังคม ผู้ปกครอง สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนมิติการพัฒนาที่เชื่อมโยงตลอดชีวิตในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาเรียนรู้ การทำงาน การใช้ชีวิตในสังคมไทยอย่างมีความสุข โดยมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ อาทิ การร่วมจัดสรรทรัพยากรหรือระดมทรัพยากร ด้านองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นต้น

4. แก้ไขระบบการบริหารจัดการ เพื่อตอบสนองแนวคิดการเรียนรู้ใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 เกิดการสังสมองค์ความรู้ บ่มเพาะทักษะ พัฒนาฐานข้อมูลและงานวิจัยเพื่อการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ลดโอกาสการรั่วไหลการเกิดคอร์ปชั่น สร้างระบบการบริหารจัดการที่มุ่งให้เกิดการสร้างผลงาน ผูกโยงกับความรับผิดชอบ โปร่งใส นำไปสู่วัฒนธรรมการแข่งขันเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) ในส่วนนี้อิงกับข้อเสนอแนวทางการดำเนินงาน เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ซ่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ
2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment)
4. ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)

เป้าหมาย

- 1) ยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ
- 2) เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและสังคม เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งปัญญา

ตารางที่ 10 : สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ	แก้ไขข้อบกพร่องระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” อย่างเร่งด่วน ควบคู่ไปกับเสริมศักยภาพ “ครูประจำการ” เพื่อสร้างครูที่เป็นเลิศ	แผนงานที่ 1.1 ปฏิรูประบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน แผนงานที่ 1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพ “ครูประจำการ” แผนงานที่ 1.3 จัดหาครูที่เป็นเลิศ สอนผ่านสื่อ พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	มีหลักสูตรแกนเพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ให้อิสระและยืดหยุ่นแก่โรงเรียนและครูในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน	แผนงานที่ 2.1 ปฏิรูปหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) แผนงานที่ 2.2 ออกแบบระบบนิเวศการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้แนวคิดใหม่ สอดรับกับหลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการและเน้นกระบวนการคิด แผนงานที่ 2.3 การสร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้ ส่งเสริมเพื่อการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในสังคม

ตารางที่ 10 : สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ปฏิรูประบบ การประเมินผล	ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินอย่างสร้างสรรค์เพื่อบ่มเพาะทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” โดยมุ่งเน้นการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) เพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn)	แผนงานที่ 3.1 ปฏิรูประบบการประเมินที่เน้นผลงานและเน้นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง แผนงานที่ 3.2 การส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองและสาธารณะ เพื่อการเปรียบเทียบกับมาตรฐานและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพ แผนงานที่ 3.3 การประเมินครูและผู้บริหารการศึกษาด้วยระบบการมุ่งเน้นผลงาน
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปรับรูปแบบ การบริหารจัดการ	จัดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย มีความอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียน และชุมชน เพื่อลดการรวมศูนย์ และลดภาระของภาครัฐ	แผนงานที่ 4.1 ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อปรับรูปแบบการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระสอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อลดภาระงบประมาณในกรณีสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมพัฒนา แผนงานที่ 4.2 บริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management” เพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

ตารางที่ 10 : สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

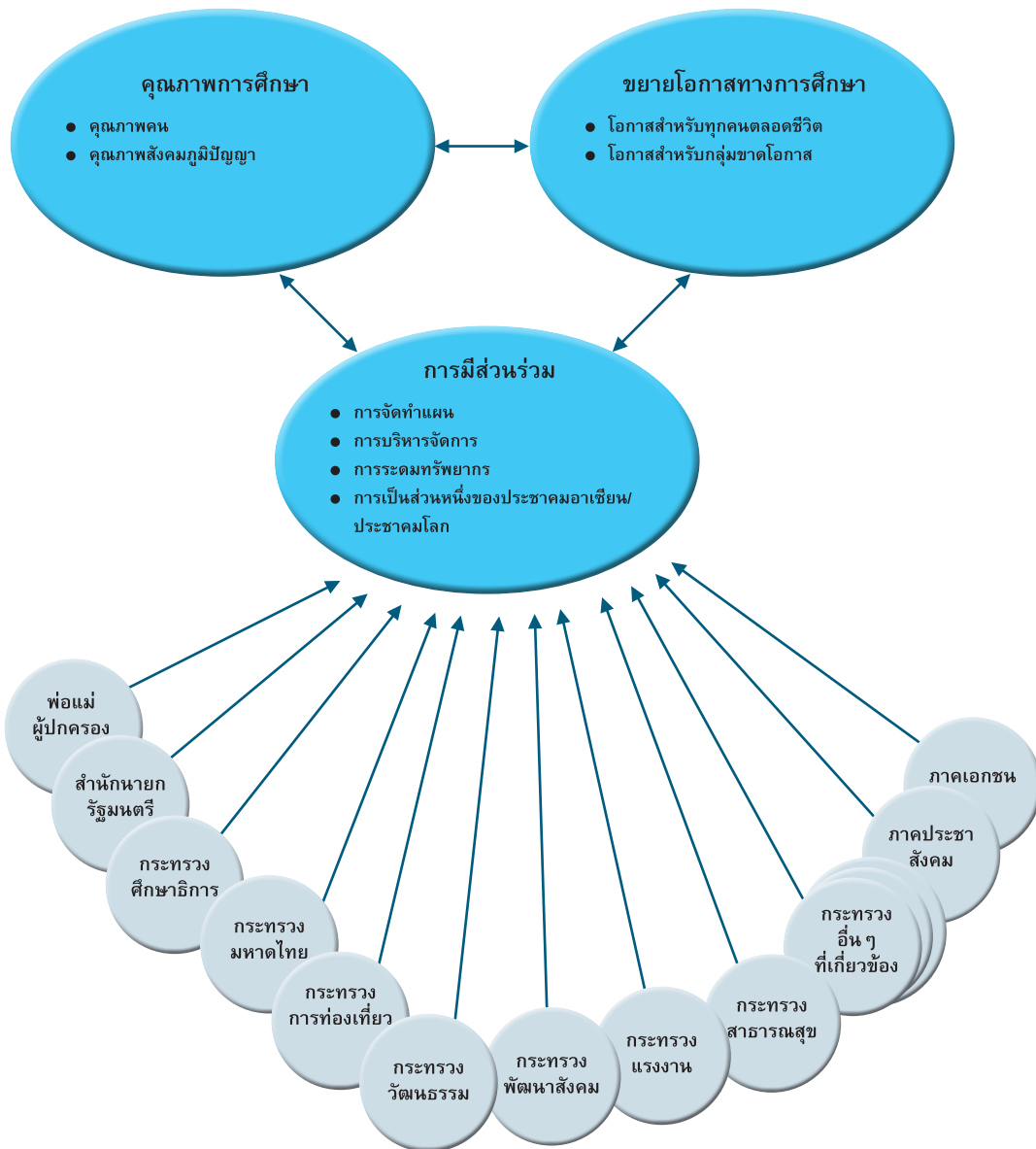
ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
<p><u>ยุทธศาสตร์ที่ 4</u> (ต่อ)</p>		<p><u>แผนงานที่ 4.3</u> ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System) เพื่อให้ระบบบริหารการศึกษาเป็นระบบที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผลงาน และให้อิสระตามศักยภาพ ความพร้อมของสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ โดยมีการประเมินที่เน้นผลงานและพัฒนาการอย่างจริงจัง</p> <p>ผูกโยงเรื่องความรับผิดชอบ (Accountability) และมุ่งเน้นความโปร่งใส (Transparency) วิเคราะห์ผลงานและความคืบหน้าระบุและแก้ไขปัญหาคอขวด (Bottleneck)</p> <p><u>แผนงานที่ 4.4</u> การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษา และสร้างเครือข่าย ตลอดจนการส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ</p>

ตารางที่ 10 : สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based society) และสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)</p>	<p>ภาครัฐสร้างสังคมแห่งปัญญาโดยการให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศการศึกษา (Learning Supportive Environment) และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์</p>	<p>แผนงานที่ 5.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งปัญญา</p> <p>แผนงานที่ 5.2 สร้างระบบนิเวศการศึกษาและออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>แผนงานที่ 5.3 ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ พัฒนาพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต</p>

การพัฒนากำลังคนของประเทศไทยเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาในหลากหลายมิติ ไม่จำกัดอยู่แค่เพียงประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาเท่านั้น ดังนั้นแล้วกระทรวงศึกษาธิการเพียงหน่วยงานเดียวคงไม่สามารถดำเนินการในทุกเรื่องได้เพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังที่ได้มีการเน้นย้ำอย่างมากใน (ร่าง) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2556-2559)

ภาพที่ 20 : หน่วยงานและภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

ที่มา: (ร่าง) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2556-2559)

หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนากำลังคนของประเทศ ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยแต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

ตารางที่ 11 : หน่วยงานรับผิดชอบในด้านการพัฒนากำลังคน

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
กระทรวงศึกษาธิการ	จัดการศึกษาสำหรับประชาชนตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา - พัฒนาขีดความสามารถของประเทศบนฐานความรู้ โดยในปัจจุบันมุ่งเน้นที่การส่งเสริมการเรียนรู้สายวิทยาศาสตร์และการเรียนอาชีวศึกษา - ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการถ่ายทอดองค์ความรู้ - พัฒนาระบบบริหารจัดการด้านการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	วางกรอบและแนวทางในการพัฒนาประเทศ รวมถึงนโยบายด้านกำลังคนและการพัฒนาขีดความสามารถของกำลังคนในภาพรวม ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	พัฒนาขีดความสามารถของประเทศไทยให้พร้อมรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มความสามารถของประชาชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่น โดยพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและเศรษฐกิจชุมชน - พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สถาบัน และกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมให้เน้นการใช้ความรู้เข้มข้นและการสร้างนวัตกรรม - สร้างความตระหนักด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	สร้างรากฐานการพัฒนาประเทศด้วย ICT โดยมีบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาและบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กระจายไปสู่ประชาชนทั่วประเทศอย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ - ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการใช้ ICT ในทุกภาคส่วน เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน

ตารางที่ 11 : หน่วยงานรับผิดชอบในด้านการพัฒนากำลังคน (ต่อ)

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
กระทรวงแรงงาน	สร้างแรงงานที่มีศักยภาพสูงเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผ่านการกำหนดยุทธศาสตร์กระทรวงแรงงานและแผนแม่บทด้านแรงงาน โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริม สนับสนุนให้มีกำลังคนเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อรองรับความต้องการทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาแรงงานให้มีคุณธรรม มีจริยธรรม และมีความรอบรู้ - เสริมสร้างความมั่นคงในการมีงานทำ การทำงาน และ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี
กระทรวงอุตสาหกรรม	ส่งเสริมการพัฒนากำลังคนเพื่อสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม ตามแนวทางของแผนปฏิบัติการ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	พัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาสังคมและชุมชนให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง - การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยการส่งเสริมภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม
กระทรวงวัฒนธรรม	ปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม บนพื้นฐานคุณธรรม บริหารจัดการองค์ความรู้และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทยและสังคมโลก
กระทรวงสาธารณสุข	พัฒนาระบบสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ทุกกลุ่มและทุกช่วงอายุมีสุขภาพดี มีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาคนในด้านอื่นๆ ต่อไป
กระทรวงมหาดไทย	เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน บริหารจัดการการกระจายอำนาจและรักษาสมดุลระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

นอกจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคนโดยตรงแล้ว ในปัจจุบันได้มีองค์กรอิสระ ภาคเอกชน สมาคมต่างๆ ที่นับว่ามีส่วนร่วมและบทบาทสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนนโยบายให้ลงสู่การปฏิบัติในเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการ

ควรร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเหล่านี้ในการทำงานเชิงรุกให้มากขึ้น เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การพัฒนา “การศึกษา” หากแต่เป็นการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนามิติอื่นๆ อย่างองค์รวม โดยหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่สำคัญ อาทิ

- **สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)**

ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ. 2553 มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือสังคมแห่งการเรียนรู้” (Learning Society) ทั้งนี้ สสค. มีบทบาท “จุดประกาย หล่อลื่น ถักทอ หนุนเสริม” โดยนำประสบการณ์จากองค์กรนวัตกรรม คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในการมีบทบาทในการปฏิรูปด้านสุขภาพในวันนี้ มาเป็นต้นแบบ หรือกล่าวสั้นๆ ได้ว่า สสค. คือ สสส. การศึกษา

- **สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน** เป็นหน่วยงานเอกชนสาธารณประโยชน์

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน ผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมที่สำคัญได้แก่การวางแผนครอบครัว การสาธารณสุขมูลฐาน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความเข้าใจเรื่องเอตส์ การส่งเสริมประชาธิปไตย การพัฒนาศักยภาพของสตรีและเด็ก รวมถึงการสนับสนุนทุนการศึกษาทุกระดับ การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและองค์กรชุมชน สมาคมฯ ทำงานเพื่อสังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง การทำงานเพื่อสังคมและชุมชน ซึ่งมีพัฒนาการในการดำเนินกิจกรรมครบวงจร ตลอดจนการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับหน่วยงานภายในประเทศและนานาชาติ ผ่านศูนย์พัฒนาประชากรและชุมชนแห่งเอเชีย สาขา รวมทั้งศูนย์พัฒนาชนบทการพัฒนาของสมาคมฯ ที่เป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัดของประเทศไทย

การจัดทำกรอบแผนปฏิบัติการในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจทิศทางยุทธศาสตร์และเพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดยองค์ประกอบของกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) ประกอบด้วย

- แผนงาน
- โครงการ/กิจกรรม
- วัตถุประสงค์
- ระยะเวลาดำเนินการ
- หน่วยงานรับผิดชอบ

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ	แผนงานที่ 1.1 ปฏิรูประบบการผลิต "ว่าที่ครูประจำการ" ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูประบบการผลิตครู เพื่อเป็นแม่พิมพ์แห่งชาติที่ดีในการยกระดับคุณภาพการศึกษา - จัดประเภทสถาบันที่ผลิตครู อย่างมีมาตรฐาน มุ่งเน้นคุณภาพ และให้แต่ละสถาบันกำหนดเป้าหมายและลักษณะเฉพาะ เชี่ยวชาญตามศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้สถาบันการผลิตครูมีมาตรฐาน มีลักษณะเฉพาะ เชี่ยวชาญตามศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน - เกิดการแข่งขันที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ และเพื่อให้มีการประเมินเพาะบุคลากรเป็น "ว่าที่ครูประจำการ" ที่มีคุณภาพ - เพื่อให้แต่ละสถาบันมีกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนครูที่ชัดเจน 	↑			หน่วยงานหลัก : - กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานรอง : - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวง การพัฒนาสังคม - กระทรวงวัฒนธรรม

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะเวลา (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 1.1 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปหลักสูตรศาสตร์และศึกษาศาสตร์ โดยปรับโครงสร้างหลักสูตร ผสมผสานการบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตครู เพื่อบ่มเพาะความเป็นครู ทักษะการสอน ทักษะในการคิดวิเคราะห์ หลักสูตร 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครูในปัจจุบัน ยังคงเน้นข้างแยกส่วนระหว่างการสอนทฤษฎีและการปฏิบัติ - ช่วยบ่มเพาะความเป็นครูที่เข้มข้น เพื่อให้การผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” มีการบ่มเพาะทักษะการสอน และทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่ได้รับมา และการประยุกต์สอนให้เข้ากับเด็กนักเรียนและบริบท 	↑	↑		

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 1.1 (ต่อ)	- วางระบบการพัฒนาครูอย่างครบวงจร	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่การเป็นครู โดยปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกอันดับมาตรฐาน เส้นทางอาชีพ คุรุมีความก้าวหน้า - เพื่อสร้างระบบแรงจูงใจ และสร้างค่านิยมเพื่อดึงดูดผู้ที่มีคะแนนสูงเข้ามาเรียนครู - เพื่อสร้างครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ เป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ 	↑			

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<p>แผนงานที่ 1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพ ครูประจำการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาศักยภาพครูประจำการให้มีบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ตัวอย่างเช่น <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมการฝึกอบรมและปฏิบัติการ - ครูประจำการ ว่าด้วยบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 - จัดทำเผยแพร่สื่อและองค์ความรู้ผ่านทางสื่อประเภทต่างๆ รวมถึงเว็บไซต์ - การจับคู่โรงเรียนต้นแบบเพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 และขยายผล 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพครูประจำการมีข้อจำกัดในการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง - เพื่อมุ่งเพาะทักษะและบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 				<p>หน่วยงานหลัก :</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการ <p>หน่วยงานรอง :</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวง ICT - กระทรวง - วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง - อุตสาหกรรม - กระทรวง - การพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะเวลา (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 1.2 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเครือข่ายครูประจำการ สร้างสังคมครูประจำการที่มี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Professional Learning Communities : PLC) และ การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูที่เลี้ยงในสถาบันการศึกษา - โครงการปรับปรุงระบบ การขึ้นบัญชีครู และจัดสรร ครูประจำการไปสอนในวิชาที่ ตนมีความเชี่ยวชาญ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างสังคมครูที่มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริม ให้ครูประจำการมีองค์ความรู้ ใหม่ ๆ นำไปสู่การปรับปรุง พัฒนาทักษะ วิธีการสอน และปรับปรุงการจัดการ การเรียนการสอน - เพื่อให้มีการจัดสรรครูในอนาคต มีความสอดคล้องกับความต้องการของสถาบันการศึกษา ในขณะที่ครูก็ได้สอนในสาขา ที่ตนเชี่ยวชาญที่สุด 	↑	↑	↑	

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 1.2 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการจัดทำฐานข้อมูลความเชี่ยวชาญของครูประจำการและจับคู่ (Matching) ความเชี่ยวชาญของครูกับครูที่ขาดแคลนในสถานศึกษาต่าง ๆ (โดยให้ครูประจำการยื่นความประสงค์ล่วงหน้า และใช้ระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดสรรโดยมีช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน) - โครงการจัดทำบัญชีสาขาครูที่มีการขาดแคลน และสาขาที่เกินอัตรา 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้มีการจัดสรรครูในระบบปัจจุบันใหม่ (re-allocation) ที่ไปสอนตามโรงเรียนไม่ได้สอนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน โดยโยกย้ายครูประจำการ (ที่ยื่นความประสงค์) ให้ไปสอนตามความเชี่ยวชาญของตนในโรงเรียน สถานศึกษาที่แจ้งความจำนง - เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับสู่สถาบันการผลิตครู เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนกำลังคน (Manpower Planning) - เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานในการผลิตครูประจำการสาขาต่างๆ ช่วยลดการผลิตครูในสาขาที่ขาดแคลน และลดการผลิตครูที่มีมากเกินไปกว่าอัตราความต้องการ 	↑	↑		

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการกิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 1.2 (ต่อ)	- เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือ ผู้ที่จบสาขาอื่นสามารถมาเป็น ครูได้	- เพื่อดึงดูดคนเก่งให้สนใจเข้ามาประกอบอาชีพครูได้ - เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะครูที่มีความเชี่ยวชาญในบางสาขา		↑		
	แผนงานที่ 1.3 สร้างครูที่เป็นเลิศ สอนผ่านสื่อ พัฒนา เทคโนโลยี เพื่อการศึกษา	- จัดให้มีครูที่เป็นเลิศสอนผ่านสื่อ และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	- เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และขยายโอกาสทางการศึกษา ทำให้ผู้เรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศมีโอกาสได้เรียนรู้กับครูที่มีองค์ความรู้และทักษะการสอนเป็นเลิศ สามารถถ่ายทอดกลยุทธ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเว็บไซต์		↑		หน่วยงานหลัก : - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวง ICT หน่วยงานรอง : - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวง การพัฒนาสังคม

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมผู้ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปฏิรูปหลักสูตร กรอบหลักสูตรแกน ปฏิบัติให้ถึงแก่น</p>	<p>แผนงานที่ 2.1 ปฏิรูปหลักสูตร ที่เน้นการเรียนรู้ อย่างกว้างขวาง และเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning)</p>	<p>- ออกแบบหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning)</p>	<p>- เพื่อให้มีโครงสร้างหลักสูตรที่ เห็นกระบวนการเรียนรู้ด้วย แนวคิดใหม่ นำไปสู่การเรียนรู้ ของผู้เรียนอย่างกว้างขวางและ เป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning และเกิด ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill)</p>	↑			<p>หน่วยงานหลัก :</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการ <p>หน่วยงานรอง :</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวง การพัฒนาสังคม - กระทรวงวัฒนธรรม - สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 2.1 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรการสอนเห็นการบูรณาการมากขึ้น เห็นกระบวนการคิดเชิงระบบและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิตท้องถิ่นและบริบทโลกยุคศตวรรษที่ 21 - ปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรเน้นกระบวนการคิด ทักษะมากกว่า เน้นที่เนื้อหาสาระที่อาจเปลี่ยนแปลงและล้าสมัยได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้หลักสูตรมีการบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันลดความซ้ำซ้อนของการเรียนการสอน - เพื่อแก้ไขการเรียนการสอนที่เป็นรายวิชาสาระการเรียนรู้ที่ตัดแยกส่วน ซ้ำซ้อน ทำให้ต้องอาศัยชั่วโมงการเรียนค่อนข้างสูง ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย อีกทั้งเกิดความซ้ำซ้อนกันในการเรียนการสอน - ไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ และไม่ได้อิงเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน - เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง 	↑			

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 2.1 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับระบบการประเมินผล ด้วย การออกข้อสอบที่เน้นวัดความเข้าใจ (literacy-based test) มากกว่าเน้นวัดเนื้อหา (content-based test) และการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) - โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มๆ เปิดกว้างให้มีหลักสูตรที่หลากหลาย โดยหน่วยงานกลางเปลี่ยนจากบทบาทการเป็นผู้ควบคุมหลักสูตร มาเป็นการเป็นผู้รับรองหลักสูตรต่าง ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการปัจจุบัน การประเมินผลการเรียนรู้เน้นท่องจำ และเพื่อให้เกิดการประเมินผลการเรียนรู้ใหม่นำไปสู่การวัดทักษะกระบวนการคิดและความเข้าใจของผู้เรียน - เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่หลากหลาย มีกรอบหลักสูตรที่เข้มข้นที่เน้นกระบวนการคิด ความเข้าใจ พร้อมกับมีอิสระในการนำกรอบหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบท และศักยภาพของผู้เรียน และเพื่อให้มีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละรายมากขึ้น 	↑	↑		

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการกิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<p>แผนงานที่ 2.2 ออกแบบระบบ นิเวศการศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แนวคิดใหม่ สอดรับ กับหลักสูตร การสอน เน้น การบูรณาการ และเน้น กระบวนการคิด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มีการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ทำนาย สนับสนุนสอดคล้องกับแนวคิดใหม่ของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 - ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้อย่างบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับสาระ (content) 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างระบบนิเวศการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้แนวคิดใหม่ สอดรับกับหลักสูตรการสอน เน้นการบูรณาการและเน้นกระบวนการคิด - เพื่อปรับปรุงการสื่อสาร การเรียนการสอน และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ อาทิ การสืบค้นข้อมูล องค์ความรู้ 	<p>↑</p>	<p>↑</p>	<p>↑</p>	<p>หน่วยงานหลัก : - กระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>หน่วยงานรอง : - กระทรวง ICT - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวง การพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - สมาคมวิชาชีพ</p>

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 2.2 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นพันธมิตรในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ทั้งในระบบการศึกษาทางการและไม่เป็นทางการ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมในการออกแบบสภาวะแวดล้อมของการเรียน มีการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นอกห้องเรียนและในห้องเรียน ที่เชื่อมโยงกัน รวมทั้ง ช่วยเปิดโอกาสการระดมทรัพยากร หรือแบ่งปันทรัพยากรในการเรียนรู้ 	↑			
	แผนงานที่ 2.3 การสร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียน ถ่ายทอด และบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้ ส่งเสริมเพื่อ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน และ ผู้ปกครอง และ คนในสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน - เพื่อให้ความรู้และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้ปกครอง สังคม กระตุ้นให้เกิดความรักการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน - เพื่อให้ความรู้และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้ปกครอง สังคม กระตุ้นให้เกิดความรักการเรียนรู้ 	↑		หน่วยงานหลัก : - กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานรอง : - กระทรวง การพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม	

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ปฏิรูประบบ การประเมินผล	แผนงานที่ 3.1 ปฏิรูประบบ การประเมินผล การเรียนรู้	- ปฏิรูประบบการประเมิน เห็นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment)	- เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง แทนที่จะมุ่งหวังแต่ผลคะแนนสอบ	↑			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ
	แผนงานที่ 3.2 การประเมินครู และผู้บริหาร การศึกษาด้วย ระบบการมุ่งเน้น ผลงาน	- การประเมินครูและผู้บริหาร การศึกษาดัวยระบบการมุ่งเน้นผลงาน - การปฏิรูประบบผลตอบแทนของครูให้เชื่อมโยงกับผลสอบของนักเรียน	- เพื่อสร้างระบบการประเมิน และระบบผลตอบแทนที่มุ่งเน้นผลงาน นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างแท้จริง	↑			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<p>แผนงานที่ 3.3</p> <p>การส่งเสริม การเปิดเผยข้อมูล ผลการสอบ มาตรฐานและ ผลประเมินคุณภาพ ของโรงเรียนแก่ ผู้ปกครองและ สาธารณะ เพื่อ การเปรียบเทียบ กับมาตรฐานและ นำไปสู่การยกระดับ คุณภาพ</p>	<p>- ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูล ผลการสอบมาตรฐานและ ผลประเมินคุณภาพของโรงเรียน</p>	<p>- เพื่อให้มีการเปิดเผยข้อมูล ผลการสอบมาตรฐานและ ผลประเมินคุณภาพของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียน ตามคุณภาพและติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียนได้</p>		↑		<p>หน่วยงานหลัก :</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวง ICT <p>หน่วยงานรอง :</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ	แผนงานที่ 4.1 ปฏิรูปเชิงโครงสร้างและบริหาร การเปลี่ยนแปลง "Change Management"	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง - จัดตั้งทีมบริหารการเปลี่ยนแปลง ปฏิรูปและเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบูรณาการเพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง 	↑			หน่วยงานหลัก : <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวง ICT
	แผนงานที่ 4.2 ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูประบบการบริหารจัดการของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภายใต้สังกัด โดยพิจารณาให้หน่วยงานที่มีความพร้อม มีอิสระในการบริหารจัดการภายใต้ความรับผิดชอบ แทนการจัดการแบบควบคุมและสั่งการ (Command & Control) ทั้งหมด 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อปฏิรูประบบการเรียนรู้สู่ระบบการเรียนรู้แนวคิดใหม่และเพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภายใต้สังกัดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และบุคลากรแห่งการเรียนรู้ - เพื่อกระจายอำนาจการบริหารให้กับโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนแต่ละแห่งปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างคล่องตัว เหมาะสมกับบริบท และสภาพปัญหาแต่ละแห่ง 	↑			หน่วยงานหลัก : <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวง ICT หน่วยงานรอง : <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 4.2 (ต่อ)	- ส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพ (Empowerment) ให้โรงเรียน และครูสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ใหม่	- เพื่อส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพ (Empowerment) และเพื่อให้เกิดอิสรภาพของโรงเรียน ด้านการใช้งบประมาณ และด้านการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน โดยเป็น อิสรภาพที่มีการตรวจสอบ		↑		
		- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา และส่งเสริมการศึกษา	- เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการ การศึกษาร่วมกันระหว่าง สถานศึกษากับผู้ปกครอง ตลอดจนภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และทุกภาคส่วน ในการบริหารจัดการการศึกษา และส่งเสริมการศึกษา		↑		

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 4.2 (ต่อ)	- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการศึกษา วิจัยและพัฒนา วิจัยและพัฒนา	- เพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการและการศึกษาเรียนรู้ วิจัยและพัฒนา	→	→	→	
ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based society) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)	แผนงานที่ 5.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งปัญญา	- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เห็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ	- เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน ประชาชน และทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการเรียนรู้และเศรษฐกิจ สังคมก้าวสู่การเป็นสังคมแห่งปัญญา	→	→	→	หน่วยงานหลัก : - กระทรวงศึกษาธิการ - กศน. หน่วยงานรอง : - กระทรวง ICT - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง การพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงมหาดไทย - สภาสังคมวิชาชีพ

ตารางที่ 12: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 5.2 สร้างระบบนิเวศการศึกษา และ ออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม	- ส่งเสริมการสร้างระบบนิเวศการศึกษา และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม	- เพื่อสร้างระบบนิเวศการศึกษา และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม และจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต	↑			หน่วยงานหลัก : - กระทรวงศึกษาธิการ - กศน. หน่วยงานรอง : - กระทรวง ICT - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวง การพัฒนาสังคม - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงมหาดไทย - สมาคมคณิตศาสตร์
	แผนงานที่ 5.3 ส่งเสริมสนับสนุน การมีส่วนร่วม พัฒนาแหล่งเรียนรู้	- พัฒนาพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไป ที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต - ส่งเสริมภาคส่วนอื่นๆ ที่มี ความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะ เป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ในการจัดพื้นที่เปิด (open space) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดชีวิตแก่ประชาชน	- เพื่อจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ (Public Space) และพื้นที่เปิด (open space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต	↑			

ตารางที่ 12 : กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 5.3 (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ส่วนร่วม เปิดโอกาสให้มีการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา 	↑			
		<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งสถาบันวิจัย หรือศูนย์การวิจัยการเรียนรู้ ศึกษาวิจัยในเชิงลึกใหม่ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา และการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อศึกษาวิจัยในเชิงลึกถึงประเด็นสถานการณ์ ปัญหา แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย เพื่อนำไปสู่ฐานข้อมูลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบาย 	↑			

ข้อเสนอแนะแนวทางการผลักดันแผนฯ สู่การปฏิบัติ

นอกเหนือจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยสู่ศตวรรษที่ 21 แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่คณะวิจัยได้สัมภาษณ์ได้นั้นย้ำถึงการนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยเน้นบทบาทเชิงรุก (Proactive) ความจริงใจ และความมุ่งมั่นของฝ่ายการเมือง ผู้กำหนดนโยบาย ตลอดจนบุคลากรกระทรวงศึกษาธิการในการจัดระบบการศึกษาและสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนและผู้สนใจใฝ่ความรู้ที่รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะผู้วิจัยจึงได้ประมวลความคิดเห็นดังกล่าว และนำเสนอแนวทางการผลักดันแผนฯ สู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. **ตั้งทีมการบริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management Team”** เพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยจัดตั้งทีมงานที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความสามารถและมุ่งมั่นที่จะปฏิรูปกระทรวงศึกษาธิการในเชิงรุก เข้าใจถึงแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ในศตวรรษที่ 21 และเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันปฏิรูปการศึกษาค้นหาแนวทางการดำเนินการ กลไกและเครื่องมือใหม่ๆ ในการพัฒนาระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. **ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System)** เพื่อให้ระบบการบริหารการศึกษาเป็นระบบที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผลงาน และให้อิสระตามศักยภาพความพร้อมของสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ โดยมีการประเมินที่เน้นผลงานและพัฒนาการอย่างจริงจัง ผูกโยงเรื่องความรับผิดชอบ (Accountability) และมุ่งเน้นความโปร่งใส (Transparency) วิเคราะห์ผลงานและความคืบหน้า

3. **กำจัดช่องโหว่ของการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการบริหารการศึกษา** นำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน ก่อให้เกิดการใช้งบประมาณหรือทรัพยากรไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อแสดงความมุ่งมั่นในการปฏิรูประบบการศึกษาไทย และนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต

คณะผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาภาพรวมระดับมหภาค และการศึกษาเชิงลึกเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ยังมีการศึกษาน้อยมากในประเทศไทย การขับเคลื่อนในภาคหน้าจำเป็นต้องอาศัย องค์ความรู้และหลักฐานทางวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะงานวิจัย ในอนาคตที่สำคัญอย่างน้อย 4 หัวข้อ ดังนี้

1) การวิจัยในประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ประชากรโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของวิถีของครอบครัวและสังคมของประเทศไทยในเมือง และภูมิภาคต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานต่อการปรับรูปแบบการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การอ่าน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และอื่นๆ ให้สอดคล้องกับลักษณะของภูมิศาสตร์ ประชากรของพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย

2) การวิจัยในประเด็นความต้องการการศึกษา (Education Needs) ของประชากร หลังพ้นวัยเรียนในระบบ เช่น ในวัยทำงาน และวัยเกษียณอายุ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการจัดการ การศึกษาและการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน (Lifelong learning) ให้สอดคล้อง กับกลุ่มคน กลุ่มอาชีพ และความต้องการการเรียนรู้และการศึกษาในชีวิตของกลุ่มคนในพื้นที่ ต่างๆ ตลอดจนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน

3) การศึกษาเชิงลึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาเรียนรู้ เพื่อทราบถึงปัจจัยที่สำคัญในการผลักดัน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ และนำไปสู่การส่งเสริมศักยภาพคนในสังคม ไทยให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และเกิดสังคมแห่งปัญญา วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4) การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการใหม่ และการศึกษาความเป็นไปได้ในทาง เทคนิคของการบริหารจัดการการศึกษา ที่มุ่งเน้นผลงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *สถิติการศึกษาฉบับย่อ 2554*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. จีรวัดน์ เอ็กซ์เพรส.
- จุรี วิจิตรวาทการ. (2554). *วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของคนไทย*. เข้าถึงจาก http://www.cps.chula.ac.th/pop_info_2551/Image+Data/Publications/Journal/journal11-24/t-journal27-2_fu-4.pdf.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2554). *สถานการณ์การจ้างงาน*. เอกสารเผยแพร่ผลสำรวจของ
ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2555). *พฤติกรรมที่กำหนดค่าจ้างของไทย*.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2556). *ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่ง
ให้เศรษฐกิจไทย*. ธรรมมลการพิมพ์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา
(ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกกรอบ 3*. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
พิมพ์ครั้งที่ 5.
- นิพนธ์ พัวพงศกร, ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และ दिलกะ ลัทธพิพัฒน์. (2555). *ความเชื่อมโยงระหว่าง
สถานศึกษากับตลาดแรงงาน : คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาและการขาดแคลนแรงงาน
ที่มีคุณภาพ*. เอกสารประกอบการสัมมนาของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย.
- นิสตาร์ เวชยานนท์. (2554). *มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์*. เอกสารบทความวิชาการ.
- เบลลันกา เจมส์ และ รอน แปรนด์ บรรณาธิการ. (2555). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่ :
การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. แปลโดย วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิปจิตตฤกษ์.
กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส.
- ประกาย ธีระวัฒนากุล, ธราธร รัตนฤมิตสร และวริฏฐา กัลยาณสันต์. (2556). *Social
Education and Lifelong Learning in Japan การเรียนรู้เพื่อชุมชน โดยชุมชน*. รายงาน
SIGA Review ฉบับที่ 4 เดือนธันวาคม 2556

- ประชาชาติธุรกิจ. (2556). *ครูในศตวรรษที่ 21 จุดเปลี่ยนการศึกษาข้ามพรมแดน*. สรุปการปาฐกถาพิเศษของ ศ.ตัน อุน เซง ภายใต้หัวข้อ “การศึกษาข้ามพรมแดนของภูมิภาคอาเซียน : โอกาสและความท้าทายของประชาคมอาเซียน” ในงาน เวลต์ไต่แค็ค เอเชีย 2013. ประชาชาติธุรกิจออนไลน์.
- ปรัชญา ชุมนาสีเยว. (2549). *แนวทางการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างทุนมนุษย์ในองค์กร*. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 7.
- พงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล. (2551). “การเรียนรู้แบบรอบรู้ (*Mastery Learning*)”. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม 2550-มกราคม 2551.
- พรชิตา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยไทยสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก*. เอกสารประกอบการสัมมนาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยไทยสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก”.
- ภารดี อนันต์นาวี. (2555). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มนตรี จำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 4.
- ภูเบศร์ สมุทรจักร. (2552). *Network-based Society : โลกยุคหลัง Knowledge-based*. นิตยสาร Productivity World 14, 81.
- วิจารณ์ พานิช. (2554). *การศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับศตวรรษที่ 21*. เอกสารประกอบการบรรยายในกำหนดการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 6 สมาคมเครือข่ายพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (ควอท.) ประจำปี 2554 “เรื่องการศึกษามุ่งผลลัพธ์ : ก้าวสู่บัณฑิตคุณภาพในศตวรรษที่ 21” วันที่ 29 กรกฎาคม 2554.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสยามกัมมาจล. กรุงเทพมหานคร.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสยามกัมมาจล. กรุงเทพมหานคร.

- วิจารณ์ พานิช. (2556). *ครูเพื่อศิษย์ สร้างห้องเรียนกลับทาง*. มูลนิธิสยามกัมมาจล พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *เปลี่ยนกระบวนทัศน์การศึกษาในศตวรรษที่ 21* เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 27 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล กาญจนบุรี วันที่ 15 กรกฎาคม 2556.
- ศุภโชค ถาวรไกรวงศ์, บดินทร์ ศิวาลัย และธิดิ เกตุพิทยา. (2554). *ก้าวข้าม Middle Income Trap : บทบาทของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน*. งานสัมมนาวิชาการ ธปท. ประจำปี 2554, วันที่ 20-21 ตุลาคม 2554.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : จีวีเอ็ม เอ็กซ์เพรส.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2554). *การปฏิรูปการศึกษารอบใหม่ : สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ประจำปี 2554 เรื่อง “ยกเครื่องการศึกษาไทย : สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง”.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แผนปฏิบัติการราชการสี่ปี (พ.ศ.2555-2558) ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2555 – 2559)*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *นโยบายด้านครู*. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2555 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตของประเทศ”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *เส้นทางการพัฒนาครู*. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2555 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตของประเทศ”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). (ร่าง) *ยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558*.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *การวัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา* เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *ถอดบทเรียนการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ของสถานศึกษา ชุมชน ภาคธุรกิจ และอุตสาหกรรม*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนวทางการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเคลื่อนที่เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้*. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *สถิติและตัวชี้วัดทางการศึกษาของประเทศไทย*. ไตรมาส 1 ปีที่ 1 ฉบับที่ 2.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *สถิติและตัวชี้วัดทางการศึกษาของประเทศไทย*. ไตรมาส 4 ปีที่ 1 ฉบับที่ 1.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *สรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สู่สถานศึกษา*. เอกสารประกอบการประชุมรายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สู่สถานศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *เส้นทางการพัฒนาครู*. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *รายงานวิจัยเรื่อง นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ*. กรุงเทพฯ : สกศ.
- สุดใจ เหล่าสุนทร. (2549). *ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 2.
- สุปราณี จิราณรงค์. (2556). *ครูประจำชั้นมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 2.

- สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. (2555). *การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) คือ อะไร? และ ทำอย่างไร?* สรุปความจาก Mezirow, Jack., Taylor, Edward W., and Associates. *Transformative Learning in Practice : Insights from Community, Workplace, and Higher Education*. San Francisco, CA. : Jossey-Bass, 2009. รายละเอียดแสดงใน <http://www.gotoknow.org/posts/503289>
- สุวรรณณี คำมั่น และคณะ. (2551). เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 ของ มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2554). *ถึงเวลายุคเครื่องประเทศไทยทั้งระบบ*.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2555). *ถึงเวลาปฏิวัติการสอน ความท้าทายของครูในศตวรรษที่ 21*. สรุปการเสวนาหัวข้อ “โลกเปลี่ยน...การบริหารจัดการที่ทำนายของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา” ในงาน EDUCA 2012. ประชาชาติธุรกิจ.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). *เตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โพสต์ทูเดย์.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). *ทุนไทยปรับโหมดริบใจത്യสุดโต่ง กฎมหำอำนาจศก. ปันหัว*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ. วันที่ 22 กรกฎาคม 2556.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). *โลกเปลี่ยน ไทยปรับ*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ.
- Sasin Institute for Global Affairs. (2555). *รายงานผลการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการบริหารการเปลี่ยนแปลงกระทรวงการคลัง เสนอต่อกระทรวงการคลัง*.
- Sasin Institute for Global Affairs จากประเด็นการวิจัยที่ 5 : *สัญญาประชาคมรูปแบบใหม่ โครงการจัดเตรียมการสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*.
- Sasin Institute for Global Affairs. (2010). *รายงานฉบับสุดท้าย : ความเชื่อมโยงของการพัฒนา เศรษฐกิจมหภาคกับระดับจุลภาค*. รายงานภายใต้โครงการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- School in Focus. *งานสำคัญของการศึกษาไทยสร้าง ‘ทักษะ’ ให้ผู้เรียนพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ปีที่ 4 ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555*.

ภาษาอังกฤษ

- AnitSomech. (2000). *The Independent and the Interdependent Selves : Different Meanings in Different Cultures*. International Journal of Intercultural Relations 24 : 161-172.
- Atjonen, Päivi, and Siu Cheung Li. (2006). *ICT in Education in Finland and Hong Kong - An Overview of the Present State of the Educational System at Various Levels*, Informatics in Education 5(2) : 183–194.
- Barro, Robert J. (1991). *Economic Growth in a Cross Section of Countries*. Quarterly Journal of Economics 106 : 407-443.
- Bassanini, Andrea, and Stefano Scarpetta. (2001). *Does Human Capital Matter for Growth in OECD Countries? : Evidence from Pooled Mean-Group Estimates*. OECD Economics Working Paper No.282.
- Behrman, Jere R., and Nevzer Stacey (eds.) (1997). *The Social Benefits of Education*. The United State of America : The University of Michigan Press.
- Benhabib, Jess, Mark M. Spiegel. (1994). *The role of human capital in economic development : evidence from aggregate cross-country data*. Journal of Monetary Economics 34 (2) : 143-173.
- Bergmann, Jonathan and Aaron Sams. (2012). *Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day*. The United State of America : International Society for Technology in Education.
- Blundell, Richard, Lorraine Dearden, Costas Meghir, and Barbara Sianesi. (1999). *Human Capital Investment : the Returns from Education and Training to the Individual*. The Firm and the Economy, Fiscal Studies 20 (1) : 1-23.
- De Jager, Nils. (2011). *A comparative analysis of the science and innovation profiles of OECD and selected countries*. Department of Innovation, Industry, Science and Research Working Paper 2011- 03.
- Denny, Kevin John, and Colm Harmon. (2001). *Testing for Sheepskin Effects in Earnings Equations : Evidence for Five Countries*. Applied Economics Letters 8 : 635-637.

- Education International 6th World Congress. (2011). *Privatization of Vocational Education and Training : Major Trends and Impacts*. Education International Task Force on Vocational Education and Training : Draft Working Paper.
- Elvin, Lionel. (1980). *Individuality and Education*, British Journal of Educational Studies 28 (2) : 87-99.
- European Commission. (2013). *Research and Innovation Performance in EU Member States and Associated Countries*.
- Eurydice Network. (2011). *Key Data on Learning and Innovation through ICT at School in Europe 2011*. Eurydice on the Internet - <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.
- Finland Ministry of Education and Culture, Finish National Board of Education and CIMO. (2012). *Education in Finland : Finnish Education in a Nutshell*.
- Finnish National Board of Education. (2011). *Learning and Competence : Strategy of the Finnish National Board of Education (FNBE)*.
- Griffith, Rachel, Stephen Redding and John Van Reenan. (2000). *Mapping the Two Faces of R&D : Productivity, R&D, Skills and Trade in an OECD Panel of Industries*. Institute of Fiscal Studies.
- Grilliches, Zvi. (1977). *Estimating the Returns to Schooling : Some Econometric Problems*. *Econometrica* 45 : 1-22.
- Hanushek, E. (2011). *Education and economic growth : Some lessons for developing countries*. Paper presented at the conference ANU-DBU Economics of Education Policy: Access and Equity at Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand.
- Harmon, Colm, Hessel Oosterbeek, and Ian Walker. (2003). *The Returns to Education : Microeconomics*. *Journal of Economic Surveys* 17 : 115-155.
- IMD. (2013). *Global Competitiveness Index 2013*.
- INSEAD and WIPO. (2012). *Global Innovation Index 2012*.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2008). *Knowledge and Skill in Sciences for Tomorrow's World : A Report of PISA International Test*.

- Jaffe, Klaus. (2005). *Science, Religion and Economic Development*. Interciencia, Volume 30, Number 6.
- Jeronen, Eila, Juha Jeronen and Hanna Raustia. (2008). *Environmental Education in Finland : A Case Study of Environmental Education in Nature Schools*. International Journal of Environmental & Science Education 4(1) : 1-23.
- Kim, Gwang-Jo. (2001). *Education Policies and Reform in South Korea*. Secondary Education in Africa : Strategies for Renewal Chapter 3 : 29-40.
- Kis, Viktória, and Eunah Park. (2012). *A Skills beyond School Review of Korea*, OECD Reviews of Vocational Education and Training. OECD Publishing.
- Korean Research Institute for Vocational Education and Training. (2013). *Reform and Innovation of Technical and Vocational Education in the Republic of Korea*. Access via www.unesco.org/education/educprog/tve/nseoul/docse/reftvke.html.
- Lathapipat, Dilaka. (2011). *The Inequality of Access to Education in Thailand, 1986–2009*. Paper presented at the conference ANU-DBU Economics of Education Policy : Access and Equity at Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand.
- Maesincee, Suvit. (2013). *Education as an Engine for Transformation : Driving Thailand towards becoming a First World Nation*. The International Education Conference 2013.
- Martins, Pedro Silva, and Pedro Telhado Pereira. (2001). *Schooling, Wage Risk and Inequality*. Access via www.etla.fi/PURE.
- Ministry of Education. (2008). *Towards a Learning Society in Thailand : An Introduction to Education in Thailand*. Ministry of Education Publications.
- Ministry of Education and Culture, Finland. (2010). *Ministry of Education and Culture Strategy 2020*. Finland's Ministry of Education and Culture Publications.
- Ministry of Education and Culture, Finland. (2012). *Education and Research 2011-2016 : A Development Plan*, Finland's Ministry of Education and Culture Publications.
- Ministry of Education, Singapore. (2012). *Education in Singapore*. Access via www.moe.gov.sg.

- Ministry of Education, Taiwan. (2011). *Technological & Vocational Education in Taiwan, ROC*.
- Moenjak, Thammarak, and Christopher Worswick. (2003). *Vocational education in Thailand: A Study of Choice and Returns*. *Economics of Education Review* 22 : 99–107.
- National Institute of Education, Singapore. (2012). *PISA : Lessons for and from Singapore*. CJ Koh Professorial Lecture Series No. 2.
- Netherlands Organisation for International Cooperation in Higher Education. (2013). *Country Module : South Korea*.
- OECD. (2004). *Lifelong Learning*. OECD Publications.
- OECD. (2005). *Formative Assessment : Improving Learning in Secondary Classrooms Policy Brief*. OECD Publications.
- OECD. (2006). *Social Outcomes of Education Project*. Symposium on going work as of March 2006. OECD Publications.
- OECD. (2006). *Think Scenarios, Rethink Education*. OECD Publications.
- OECD. (2007). *Qualifications and Lifelong Learning*. OECD Publications.
- OECD. (2010). *Finland : Slow and Steady Reform for Consistently High Results*. *Strong Performers and Successful Reformers in Education : Lesson from PISA for The United State* : 117-135. OECD Publications.
- OECD. (2010). *Japan : A Story of Sustained Excellence*. *Strong Performers and Successful Reformers in Education : Lesson from PISA for the United State* : 137-157. OECD Publications.
- OECD. (2010). *Singapore : Rapid Improvement Followed by Strong Performance*. *Strong Performers and Successful Reformers in Education : Lesson from PISA for the United State*: 159-176. OECD Publications.
- OECD. (2011). *Does Investing in After-school Classes Pay Off?*. *PISA in Focus No.3* OECD Publications.
- OECD. (2011). *How Do Some Students Overcome Their Socio-economic Background?*. *PISA in Focus No.5*. OECD Publications.

- OECD. (2011). *School Autonomy and Accountability : Are They Related to Student Performance?*. OECD Publications.
- OECD. (2011). *What Can Parents Do to Help Their Children Success in School?*. PISA in Focus No.10. OECD Publications.
- OECD. (2012). *Are Boys and Girls Ready for the Digital Age?*. PISA in Focus No.12. OECD Publications.
- OECD. (2012). *Does money buy strong performance in PISA?*. PISA in Focus No.13. OECD Publications.
- OECD. (2012). *Does Performance-based Pay Improve Teaching?*. OECD Publications.
- OECD. (2013). *Could Learning Strategies Reduce the Performance Gap between Advantaged and Disadvantaged Students?*. PISA in Focus 2013/07. OECD Publications.
- OECD. (2013). *Structural Policy Country Notes : Thailand*. OECD Publications.
- OECD. (2013). *Who Are the Academic All-rounders?*. PISA in Focus 2013/08. OECD Publications.
- OECD. (2013). *OECD Review of Innovation Policy : Innovation in Southeast Asia*.
- Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA). (2008). *Annual Report*. Access via www.onesqa.or.th/en/annual/annual.php.
- Office of the Education Council, Ministry of Education. (2013). *Measure of Achievement*. International Conference on Education 2013.
- Office of the Education Council, Ministry of Education. (2013). *Mobile Learning Policy Guideline : Thailand Experience*. International Conference on Education 2013.
- Office of the Education Council, Ministry of Education. (2013). *Teacher Policy*. International Conference on Education 2013.
- Paehlke, Robert. (2009). *Globalization, Interdependence and Sustainability : Introduction to Sustainable Development*. Access via <http://www.eolss.net/Sample-Chapters/C13/>.

- Parandekar, Suhas D. (2011). *Thailand : Analysis of Efficiency of Educational Expenditures*. World Bank Discussion Paper for Public Finance Management Report. Washington D.C. : Pearson.
- Salami, Reza and Soltanzadeh, Javad. (2012). *Comparative Analysis for Science, Technology and Innovation Policy; Lessons Learned from Some Selected Countries (Brazil, India, China, South Korea and South Africa) for Other LDCs Like Iran*. Journal of Technology Management & Innovation, Volume 7, Issue 1.
- Seng, Law Song. (2011). *Case Study on National Policies Linking TVET with Economic Expansion : Lessons from Singapore*, Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2012, UNESCO Publications.
- Seong, David Ng Foo. (2006). *Strategic Management of Educational Development in Singapore*. Background paper prepared for the Asia Education Study Tour for African Policy Makers.
- Sysan A. Ambrose, et al. (2010). *How Learning Works : Seven Research-Based Principles for Smart Teaching*. Published by Jossey-Bass.
- Thailand Development Research Institute (TDRI). (2012). *Revamping the Thai Education System : Quality for All*. TDRI Quarterly Review 27(2).
- The State of São Paulo Research Foundation. (2004). *Science, Technology & Innovation Indicators in the State of Sao Paulo/Brazil*.
- The Trade Union of Education in Finland. (2008). *Teacher Education in Finland*.
- Themen-Schwerpunkt. (2011). *Korean Policies on Secondary Vocational Education : Efforts to Overcome Skills Mismatch and Labor Force Shortage*. BWP 3 : 30-33.
- Toru Sato, and Doug McCann. (1997). *Individual Differences in Relatedness and Individuality : An Exploration of Two Constructs*. Person Indici LXff 24 : 847-859.
- UIS. (2011). *Global Education Digest 2011*. Canada : UNESCO Institute for Statistics.
- UNESCO. (2011). *World Data on Education*. UNESCO Publications.
- UNESCO. (2013). *Policy Guidelines for Mobile Learning*. UNESCO Publications.

- Warr, Peter. (2012). *Thailand's Development Strategy and Growth Performance*. World Institute for Development Economics Research Working Paper No. 2011/02.
- Williams, Roger J. (1957). *Individuality and Education*. Educational Leadership by International Journal of Intercultural Relations : 144-148.
- World Bank. (2010). *Escaping the Middle-Income Trap*. East Asia and Pacific Economic Update 2010, Vol.2.
- World Bank. (2012). *Leading with Ideas : Skills for Growth and Equity in Thailand*. World Bank Publications.
- World Bank. (2012). *Knowledge Economy Index 2012*.
- Yoshida, Masami. (2008). *Implementation ICT in Education : A Case Study of Japan*, Paper Presented at National Workshop of the Commission on Higher Education, Ministry of Education, Thailand.

คณะผู้ดำเนินการ

ที่ปรึกษา

ดร.ศศิธารา พิชัยชาญณรงค์	เลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.รัตนา ศรีเหรัญ	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา

คณะผู้พิจารณา

ดร.รัตนา ศรีเหรัญ
ดร.นงราม เศรษฐพานิช
ดร.รุ่งเรือง สุชาภิรมย์
ศาสตราจารย์มณีรัตน์ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา
ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์

คณะผู้วิจัย

ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์	ผู้อำนวยการโครงการ
นางสาวประกาย ธีระวัฒนากุล	หัวหน้าโครงการ
นายอดิชาติ พฤทธิกุล	นักวิจัยอาวุโส
นายทวีชัย เจริญเศรษฐศิลป์	นักวิจัยอาวุโส
นางสาวพิสิฐฐา ว่องสวัสดิ์	นักวิจัย
นางสาววิภาวดี กัลยาณสันต์	นักวิจัย
นายเสมอไหนด เพ็งจันทร์	นักวิจัย
นางสาวศวิตา อักษรานุเคราะห์	นักวิจัย
นางสาวศิริพร สุขโตชะ	ผู้ประสานงานโครงการ
นางสาววรินทร์พิชญ์ วิเศษโพธิ์ศรี	ผู้ประสานงานโครงการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางรัชณี พึ่งพาณิชกุล	หัวหน้าโครงการ
นางสาวสายรุ้ง แสงแจ้ง	นักวิชาการประจำโครงการ
นางโรจนา ถัดทะพงษ์	นักวิชาการประจำโครงการ
นางสาวชลาลัย ททรัพย์สัมพันธ์	นักวิชาการประจำโครงการ
นางสาวดวงดาว ศิลลาอาสน์	นักวิชาการประจำโครงการ
นางสาวจรีพร เทพมณฑา	นักวิชาการประจำโครงการ

บรรณาธิการ

นางรัชณี พึ่งพาณิชกุล
นางสาวสายรุ้ง แสงแจ้ง
นางสาวจรีพร เทพมณฑา

หน่วยงานรับผิดชอบ

กลุ่มนโยบายและแผนการศึกษามหาภาคและกิจการสภาการศึกษา
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา